FUNDAȚIUNEA „REGELE FERDINAND I."

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

ISTORIA ARDEALULUI, MOLDOVEI ȘI ȚĂRII-ROMÂNEȘTI

VOLUMUL VIII.

ACTE ȘI SCRISORI

(1607—1613)

PUBLICATE

DE

Dr ANDREI VERESS

(CU 11 FACSIMILE)

BUCUREȘTI
CARTEA ROMÂNEASCĂ
1935

FUNDAŢIUNEA „REGELE FERDINAND I."

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

ISTORIA ARDEALULUI, MOLDOVEI ŞI ŢĂRII-ROMÂNEŞTI

VOLUMUL VIII.

ACTE ŞI SCRISORI

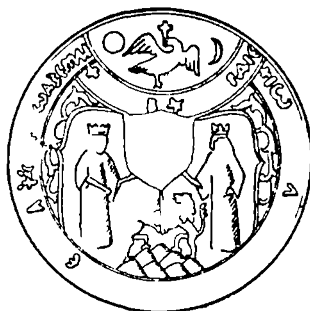
(1607—1613)

PUBLICATE

DE

Dr ANDREI VERESS

(CU 11 FACSIMILE)

BUCUREŞTI
CARTEA ROMÂNEASCĂ
1935

FONDATION „ROI FERDINAND I."

DOCUMENTS

CONCERNANT

L'HISTOIRE DE LA TRANS LV NIE, DE LA MOLDAVIE ET DE LA VAL C

VOLUME VIII.

ACTES ET LETTRES

(1607—1613)

PUBLIES

PAR

ANDRÉ VERESS

DOCTEUR ES LETTRES

ANCIEN ARCHIVISTE

BUCAREST

CARTEA ROMANEASCA

1935

Ștefan Bogdan-Vodă
(1608)

Marcu-Vodă
(1607)

Radu Mihnea-Vodă
(1611)

Gabriel Báthory
(1611)

Vornicul Nestor Urechia
(1611)

Constantin-Vodă Movilă
(1611)

PREFAŢA.

PRINCIPELE Ştefan Bochkay — mort pe neaşteptate — a fost urmat în Ardeal de guvernatorul său locţiitor : Sigismund Rákóczy. Ca om vârstnic şi bolnăvicios, cu averi mari în Ungaria Superioară, acesta ţinea însă puţin să fie principe, mai cu seamă că Bochkay lăsase testamentar în scris ca urmaşul său să fie Valentin Druget de Homonna. Dar Staturile şi Ordinele Ardealului cunoşteau însă prea bine pe amândoi şi erau încredinţaţi că numai energicul Rákóczy va fi în stare să păstreze drepturile ţării faţă de cele două Puteri : imperiul german şi cel otoman, cu cari micul şi slăbitul Ardeal trebuia prin forţa împrejurărilor să trăiască în pace şi bună înţelegere. Acest lucru i-a şi reuşit cu toate că avea să lupte şi cu vrăjmaşi interni ca iscusitul Gabriel Bethlen şi bogatul Gabriel Báthory râvnitori de domnie. Mai dibaciu între ei fu acesta din urmă, aşa că abia se împlini anul, Rákóczy se retrase pe moşiile sale din Żemplén — unde lung timp mai înainte fusese comitele comitatului — fericit că a ieşit din cercul atâtor întrigi cari îl nelinişteau şi îi sdruncinau sănătatea peste măsură. Ca principe al Ardealului, lăsă însă o amintire bună după sine, trăind în linişte cu toţi, stând în bune raporturi şi cu Domnii ţărilor române : cu Radu Şerban în Muntenia şi cu cei trei Movileşti din Moldova cari au urmat unul după altul, Simion, Mihail şi Constantin Movilă ; Rákóczy încheiase chiar cu aceştia o convenţie de bună vecinătate.

Gabriel Báthory a ajuns pe tron (în Martie 1608) cu consimţimântul împăratului Rudolf ; a fost ales şi proclamat de magnaţii Ardealului în dieta lor din Cluj. Tânăr de abia nouăsprezece ani cum era, de o frumuseţe bărbătească rară, cavaler voinic în cât frângea cu uşurinţă o potcoavă, impunea tuturor. Apoi darnic până la risipă cucerea sufletele, mai cu seamă că în calitate de moştenitor al imenselor moşii ale ultimului vlăstar al familiei Báthory din cealaltă

ramură din Ungaria, dispunea de un venit ne mai pomenit care a adus belşug de bani în ţara ce avusese atâtea de pătimit timp de douăzeci de ani şi mai bine. Văzut cu simpatie şi de Poarta otomană, domnia lui a pornit bine şi Ardealul începu să se restabilească financiar după atâtea suferinţe. Dar ca el să fie asigurat şi faţă de eventuale surprinderi, a trebuit să încheie convenţiuni cu Domnii ţărilor vecine. Cu cinci ani mai înainte Radu Şerban bătuse pe Moise Székely în lupta de lângă Braşov. Acest lucru nu se putea uita de Unguri : nu pentrucă şi-au pierdut principele, dar pentrucă urmarea acestei victorii a fost nenorocita epocă a generalului Basta plină de mizerii şi suferinţi de necrezut. La început Báthory avea de gând să răstoarne pe Radu cu ajutorul lui Constantin-Vodă Movilă, punând în locul lui pe Cămăraşul Mihaĭ care trăia ca pribeag la Braşov. La sfatul sfetnicilor săi Báthory însă trimise o solie la Radu care, în ultima zi a lunii Mai, încheie cu ei o convenţie în Curtea de Argeş. Despre această convenţie prevăzând o „confederaţie perpetuă şi inviolabilă cu principele Báthory" Radu Şerban se grăbi a vesti pe împăratul Rudolf prin scrisóarea sa aflată şi publicată acum sub No. 46. Şi de unde Báthory se credea la început liniştit din partea lui Radu, în puţină vreme a trebuit să afle prin spionii săi de pretutindeni că acesta stă în corespondenţă secretă cu Curtea împărătească dela Viena ca prin mijlocul ei să-l răstoarne şi Ardealul să ajungă din nou supt îngrijirea directă a imperiului ca pe vremuri, iar Radu să-şi aibă iarăş domnia ca supus al imperiului german.

Relaţiunile dintre Curtea imperială şi Radu Şerban au devenit atât de intime încât acesta în toamna anului 1609 îşi prezentă chiar cererea (de sub No. 64) ca să-şi poată cumpăra o moşie în Ungaria, în cazul că ar fi nevoit să-şi părăsească ţara. Această cerere a confederatului n'a rămas necunoscută în Curtea princiară dela Alba-Iulia unde el ar fi fost bine adăpostit ori când ca atâţi alţi pribegi români, fugiţi din pricina Turcilor. Astfel legăturile de prietenie dintre Radu şi Báthory au slăbit din ce în ce şi încrederea acestuia în vecinul său a devenit cu atât mai mică cu cât primea zvonuri neliniştitoare despre purtarea sa faţă de dânsul, respectiv despre raporturile sale cu împărăţia germană. Dorinţa lui Radu din primăvara anului 1610 (de sub No. 76) ca să nu fie exclus din confederaţia cu Ungaria plănuită între Rudolf şi Báthory nu părea a contrazice purtarea sa faţă de Ardeal, căci ca aliat al lui Báthory avea tot dreptul

să intre și el în această confederație. Dar când s'a aflat peste câteva luni că Radu și-a strâns oștile la hotarul țării cu gândul să năvălească în Ardeal (conform avizului de sub No. 84) și că Radu stă în legături strânse cu palatinul Ungariei, George Thurzó, s'au lămurit deodată adevăratele sale planuri. Lucrul s'a vădit limpede atunci când Báthory a ajuns în posesia instrucțiunii secrete cu care sfetnicul imperial Cesar Gallo a fost trimes la 1 Decemvrie 1610 la Radu-Vodă cu scopul de a-l câștiga de partea imperiului. Documentul de o rară însemnătate ieșit acum la iveală (sub No. 89) expune cu deamănuntul foloasele cari vor naște din convențiunea de încheiat între Radu-Vodă Șerban, respectiv Țara-Românească și regatul Ungariei și nu se uită a se pomeni nici faptul că el fusese pus în scaunul domnesc cu ajutorul generalului Basta. Această acțiune a Curții împărătești plănuită de palatinul Thurzó era cu atât mai fățarnică cu cât tot el a fost acela care cu puțin mai înainte încheiase o convențiune cu Báthory. Acesta din urmă acum nu putea răspunde la această provocare decât prin hotărîrea — sancționată și de dieta țării — de a intra în Muntenia și a goni de acolo pe Radu.

Campania de iarnă a lui Gabriel Báthory a stârnit pretutindeni o uimire generală, căci nimeni nu credea să se poată săvârși cu gerul teribil și zăpada nepomenit de mare care căzuse în munți. Báthory însă a orânduit o oaste întreagă de 3000 de oameni cu lopeți pentru curățirea drumului, care ducea dela Brașov pe la Bran la Rucăr și la Târgoviște. Lucrul a reușit minunat căci a ajuns acolo în patru zile tocmai de anul nou. Dar Radu nefiind îndestul pregătit, nu l-a așteptat, ci a trecut în Moldova cu gândul să intre de acolo în Ardeal și să se răzbune astfel asupra lui Báthory. Acest plan a dat însă greș, nu numai pentrucă nu dispunea de forță armată, dar chiar și pe motivul că haiducii lui Báthory au reușit să prinză în drum pe mama sa rămasă puțin îndărăt cu convoiul care ducea tezaurul lui Radu.

Gabriel Báthory instalat în palatul domnesc din Târgoviște și-a luat fără pierdere de vreme titlul de „Principe al Valahiei" bătând chiar și monete cu acest titlu nou, bine sunător. Dar ca să se asigure de orice surprindere, a trimes pe George Rácz să ocupe banatul Craiovei, iar pe Francisc Lugasi șesul Dunării dintre Giurgiu și Brăila. Totodată a expediat pe banul Lugojului, Paul Keresztesy cu o solie strălucită de optsprezece boieri ardeleni la Poartă spre a expune acolo motivele acțiunii sale și

a cere confirmarea sa în stăpânirea Ţării-Româneşti. Această confirmare însă nu s'a putut obţine deoarece Turcii se temeau a-i mări peste măsură puterea şi importanţa prin cedarea Munteniei la care s'ar fi unit apoi — în foarte scurtă vreme — Moldova pe care Báthory era hotărît să o ocupe precum se auzia într'una pretutindeni vorbindu-se. Alcătuirea unei atari împărăţii în mâna unui principe ungur era contrară tendinţelor politicii Porţii otomane, mai cu seamă că se zvonia că aspiră la coroana Ungariei, răsturnând pe bolnăviciosul Rudolf ca apoi cu uşurinţă să devină şi rege al Poloniei unde el şi-a petrecut copilăria şi avea un număr mare de prieteni şi chiar rude printre senatori de cari era mereu chemat şi aţâţat. Astfel planurile măreţe ale lui Báthory au fost privite cu uimire la Stambul, mai cu seamă când se văzu că solul său stă zilnic în tratative cu pretendentul Ştefan Bogdan — fiul lui Iancu-Vodă — comunicându-i (conform actului de sub No. 94) că-l numeşte Domn al Moldovei în locul lui Constantin-Vodă Movilă, privind confederaţia făcută cu acesta nulă după ce a reuşit să ocupe Ţara-Românească, fapt care acum a produs o nouă situaţie. Gestul acesta fudul a impresionat mult pe dregătorii Porţii. Insă ca Báthory, de care ea la ocazie se credea a se mai folosi, să nu fie cu totul respins, i s'a răspuns că intervenţia sa pentru Ştefan Bogdan e simpatică sultanului, dar în Muntenia a fost deja numit Radu Mihnea care va şi pleca în curând spre a-şi ocupa tronul.

Hotărîrea sultanului i-a venit greu ambiţiosului Báthory la Târgovişte unde se credea deja Vodă şi o ducea într'o petrecere neîntreruptă, cu băutură şi dansuri, la cari luau parte nemeşii săi. Şi mai greu îi era la inimă când peste puţin sosi cu noul Vodă Ibraim paşa pe care el avea de gând să-l întâmpine în Curtea domnească dela Bucureşti ca să ia în primire din mâna lui steagul sultanului cu celelalte insigne obişnuite. In astfel de condiţiuni nu putea face nimica împotriva acestui fapt desăvârşit. Pentru ca ostenelile sale să nu rămână deşerte s'a gândit să pornească spre Moldova pe care acuma — după schimbarea situaţiei — o dorea pe seama sa. Dar haiducii săi au fost respinşi dela hotarele Moldovei cu toate că îi aduseseră chiar şi câţiva boieri făcuţi prizonieri. Báthory însă nu i-a supărat, ci i-a slobozit trimiţând cu ei astfel de vorbă (conform scrisorii de sub No. 106) lui Radu-Vodă: Să nu ne pierdem oştile din amândouă părţile, ci dacă eşti om adevărat iubitor al patriei tale, să ne luptăm noi doi; dacă Dumnezeu

îţi dă ţie biruinţă, să fie a ta ţara, iar dacă mi-o dă mie să fie a mea.

Radu Mihnea ajuns la Târgovişte s'a arătat prieten şi supus lui Báthory căruia i-a dat o scrisoare în acest sens. Scrisoarea (de sub No. 119) a impresionat mult pe Báthory care întors în scaunul său din Alba-Iulia, a trebuit să-şi organizeze din nou oştile spre a înfrunta primejdiile cari îl ameninţau din toate părţile. Căci cât timp a şezut chefuind în palatul dela Târgovişte, a pornit o adevărată conspiraţie împotriva sa, întrucât consilierul Gallo a reuşit să încheie cu Constantin-Vodă şi cu Radu Şerban retras la dânsul, confederaţia plănuită care avea de scop de a-l răsturna depe scaunul princiar. Se hotărîse ca oştile ungureşti să intre din Ungaria de Sus, iar cele româneşti pe la Miazăzi în Ardeal unde unindu-se să strivească din două laturi oastea lui Báthory.

In aceste împrejurări Radu primi un ajutor neprevăzut din partea Saşilor, întrucât primarul Braşovului, Mihai Weiss temându-se ca oraşul său să nu ajungă pe mâna lui Báthory precum ajunsese Sibiul, i-a făgăduit să-i dea tot ce-i va trebui pentru înfrângerea principelui, urît de toţi pentru fărădelegile sale din ce în ce mai dese şi crâncene. In urma acestei convenţii Radu plecat din Moldova, ajunge în a doua jumătate a lunii Iunie 1611 prin Buzău la Târgovişte, de unde Radu Mihnea fugind, îi ocupă scaunul şi apoi trece munţii unindu-se cu Saşii. Báthory surprins, a fost bătut cumplit la 10 Iulie lângă Braşov abia putând scăpa din bătălie. Victoria aceasta ar fi fost decisivă dacă oştile ungare ar fi ajuns la vreme în Ardeal. Ele însă abia au pornit sub căpitănia comitelui Sigismund Forgách peste câteva săptămâni aşa că s'a făcut August până ce ele s'au putut uni cu ale lui Radu. Tactica lui Forgách era să înconjoare pe Báthory retras în Sibiu până se va preda, ştiind bine că ocupând Sibiul va stăpâni întreg Ardealul. Neavând însă tunuri mari de bătut zidurile, n'a putut face săptămâni întregi nimica. Atunci nădăjduind a cuceri sufletele prin tactice diplomatice, a convocat o dietă la Mediaş, la care însă nobilimea n'a apărut. Apoi intrat în Secuime cu acelaş scop, Secuii nu i s'au supus. Voind după aceasta a se retrage cu Radu „pe drumul lui Mihai-Vodă" în Ţara-Românească, amândoi au suferit o înfrângere cumplită, Báthory fiind ajutat de oastea lui Omer paşa-vizir, cu toate că ţara Bârsei a fost pe deplin jefuită de hordele turco-tătare desfrânate şi nedisciplinate.

Sărmanul Forgách a făcut o relaţie amănunţită şi sinceră despre campania sa nenorocită, cunoscută de mult în literatura istorică. Dar adevărata istorie a retragerii sale grozave prin munţii Moldovei în gerul şi zăpada care l-au ajuns pe neaşteptate — înainte de vreme — ni se prezintă numai acum din povestirea dramatică a doi ostaşi unguri scăpaţi : a lui Bakcsi şi Sükösd (de sub No. 176 şi 178) din cari aflăm că au suferit de ger şi foame aşa încât au fost nevoiţi să mănânce carnea cailor lor, urmarea cărui lucru a fost că trebuiau să meargă pe jos înainte. Când apoi au trecut munţii şi s'au oprit în Maramureş, au fost atacaţi de Românii şi Ungurii de acolo. Astfel s'a deslănţuit un adevărat război fratricid între ei pe motivul că Maramureşul cu cetatea Huszt şi până la Munkács ţinea de Ardeal — formând aşa numitele Partium Hungariae — şi oamenii lui Forgách erau credincioşi regelui Ungariei. Pentru a opri vărsarea inutilă de sânge, a intervenit prefectul Maramureşului, Petru Pogány somând pe haiduci să depună armele, jurând credinţă principelui Báthory. Hotnoghii lor însă au declarat că sunt gata mai bine să moară decât să facă aşa ceva, aşa că lupta a continuat între ei cu mari pierderi, iar cei cari au reuşit să fugă, au scăpat numai în cămaşă, fugind până la Caşovia cu puţinii lor ofiţeri cari au mai rămas din oastea cu care Forgách plecase în vară împotriva lui Báthory.

Radu Şerban n'a avut parte de suferinţele aliatului său ungur, dar le-a avut sufleteşte. Neputând intra la Târgovişte unde Turcii au intronat iarăş pe favoritul lor, Radu Mihnea, s'a adăpostit deocamdată în Curtea domnească dela Iaşi şi Suceava, aşteptând să i se deschiză vreun prilej bun spre a primi ceva ajutor dela regele Poloniei. A trebuit însă să simtă foarte curând că Leşii nu aveau interes să se strice cu Poarta otomană, care ţinea mult la Mihnea. Astfel şi-a aşezat toată încrederea în Curtea împărătească dela Praga cu care stătea de mulţi ani în strânse legături. Miniştrii de acolo îl priveau ca un veşnic adversar al tendinţelor de neatârnare ale Ardealului, bun de folosit pentru înfrânarea nemeşilor neliniştiţi, oricine ar fi principele lor. Ţinând corespondenţă secretă cu câţiva senatori ardeleni cum era Ştefan Kendi şi Sigismund Kornis pribegiţi în Polonia, îl găsim la sfârşitul lui Octomvrie cu ei la Liov (în drum spre Varşovia) şi peste câteva zile chiar în Ungaria Superioară la palatinul Thurzó aşteptând hotărîrea Curţii despre soarta sa viitoară. Aceasta îi sosi însă abia pe la sărbătorile Crăciunului în oraşul Tirnavia

unde se retrăsese cu boierii săi, aproape de Nicolae Petrașcu-Vodă (feciorul lui Mihai-Viteazul) care locuia acolo de câțiva ani, trăind în cea mai mare mizerie, lipsit de bani, cu toate că i se stabilise o pensie lunară bunicică cu care ar fi putut trăi bine dacă ea i s'ar fi achitat regulat de visterie.

Noul pribeag nevoind a rămâne multă vreme părtaș al acestei mizerii, a plecat în prima săptămână a lunii Fevruarie 1612 la Viena pentru orânduirea sistematică a stării sale materiale. După multă zăbavă, primit cu cinste de regele Matia, a obținut dela el favorul ca să șază în mănăstirea din Znio întreținut din veniturile prepoziturii de acolo, până ce soarta sa se va hotărî definitiv. I s'a spus chiar că va putea sta și în Tirnavia ca mai înainte cu pensia lunară de 600 fiorini și alți 200 pentru vin, grâu și nutrețul cailor. Cu toate acestea Radu Șerban o ducea greu deoarece aștepta luni întregi până ce căpăta ceva bani din pensia sa, așa că era silit să facă datorii. Radu însă suferea toate nevoile zilnice cu nădejdea că ele nu vor ține mult și se va întoarce în curând în țara sa. Stând în relațiuni necontenite cu oamenii săi de acolo, în toamnă îi sosi zvonul că în Moldova Constantin-Vodă a fost gonit de Ștefan Tomșa, iar Radu Mihnea trăia cu frica în sân de când aflase că Báthory vrea să se împace cu Radu Șerban ca aducându-l în Muntenia să-l răstoarne. Zvonul nu era neîntemeiat, însă ajutorul mult dorit pribeagul Șerban îl aștepta dela Curtea împărătească, nu dela fostul său vrăjmaș ungur, căruia îi rămăsese protivnic și aci în pribegie potrivit jurământului său dat împăratului.

Raportul sfetnicului intim ungur (de sub No. 237) ne arată precis atitudinea Curții față de Radu Șerban, hotărîndu-se ca pentru liniștirea țărilor să se trimeată două oști : una în Ardeal, iar alta cu Radu în Muntenia. Incredințat că acest lucru nu va avea zăbavă mare, Radu Șerban a pus să fie condusă la el și soția sa, Doamna Elena, din țară ca nu cumva să i se întâmple acolo ceva. Dar președintele Consiliului de Război, Ioan Molardt n'a consimțit (în memoriul său de sub No. 260) la aceste proiecte cari ar pricinui un război cu Turcii și apoi nu avea încredere nici în Báthory care cu toată bunăvoința ce părea a arăta, oprise totuși pe Radu Șerban să intre în Ardeal. Așa a dispărut din nou nădejdea fierbinte a voevodului pribeag de a se întoarce în țara sa. Iar dificultățile cu principele Gabriel Báthory s'au înlăturat de deregătorii dela Praga după vechea rețetă bine cunoscută în vremurile de atuncia : l-au omorît cu mișelie prin

proprii săi haiduci corupți cu bani, în 27 Octomvrie 1613, în suburbia Veneției a orașului Oradea.

Prin moartea lui Gabriel Báthory s'a stins dinastia Báthory care a condus destinele Ardealului timp de patruzeci și doi de ani și mai bine, în timpuri grele, păstrându-l nemicșorat în teritoriul său în lupta de rivalitate a două mari împărății: Austro-Germania și Turcia.

Arhivele din cari am scos actele volumului, sunt înșirate în lista izvoarelor dela sfârșitul lui. Cu toate acestea ținem să notăm în deosebi arhiva palatinului Thurzó — păstrată până azi aproape în întregime — care ne-a dat cel mai mare număr de scrisori domnești, din corespondența sa cu domnii români, scrisori atât de rare în această epocă.

Afară de Petrașcu și Radu, mai trăiau în Ungaria de Sus și se perindau prin curțile împărătești dela Viena și Praga alți doi pribegi români de seamă: Dionisie Ralli Paleologul, mitropolitul lui Mihai-Vodă și Marcu-Vodă, feciorul lui Petru Cercel. Primul umbla să-și scoată câte ceva din pensia sa, întotdeauna restantă. Al doilea crescut din copilărie la curtea lui Sigismund Báthory, l-a urmat și aci în pribegie, trăind cu el în castelul său din Libochovice ani îndelungați. Când însă vanitosului om în iarna anului 1610 i s'a trezit deodată să răstoarne pe regele Ungariei, Rudolf, și lucrul acesta aventuros s'a descoperit înainte de a fi putut face ceva, a ajuns și bietul Marcu cu protectorul său la închisoarea dela Praga: inculpat că l-ar fi ajutat în această întreprindere. Sunt aproape patruzeci de ani de când am dat (în arhivele din Praga) peste procesele-verbale ale comisiunii examinatoare a afacerii lui Sigismund Báthory, cu detalii foarte interesante ale mărturiilor lui Marcu-Vodă. Copiate pe atunci în grabă, datoresc acum colațiunea lor cu originalul domnilor profesori J. Macurek, O. Odložilík și J. Prokeš pentru care muncă migăloasă le exprim aci mulțumiri recunoscătoare.

Din dosarul meu de acte poloneze am mai scos două, a căror traducere a binevoit să mi-o controloze și acum d. prof. P. P. Panaitescu. Traducerea scrisorilor unguresti a fost făcută tot de d. prof. Avram P. Todor.

ANDREI VERESS

PRÉFACE

Le prince Etiénne Bochkay étant mort subitement, eut pour successeur en Transylvanie son adjoint, Sigismond Rákóczy. Agé et maladif, grand propriétaire en Hongrie supérieure, celui-ci désirait d'autant moins être prince, que Bochkay avait désigné par testament comme successeur Valentin Druget de Homonna. Les états et ordres de Transylvanie les connaissant fort bien tous les deux, étaient néanmoins convaincus que seul l'énergique Rákóczy pourrait sauvegarder les droits du pays par rapport aux deux empires, allemand et ottoman, avec lesquels la Transylvanie, petite et affaiblie, devait vivre en bonne intelligence. Il y réussit en effet, quoiqu'ayant aussi à combattre des ennemis intérieurs, avides de régner, tels que l'habile Gabriel Bethlen et le riche Gabriel Báthory.

Au bout d'une année, Rákóczy abdiqua, se retirant dans ses terres de Zemplén, heureux d'échapper à tant d'intrigues qui l'inquiétaient et ébranlaient sa santé. Il laissa un bon souvenir. Il avait gardé de bons rapports avec ses voisins roumains : Radu Şerban prince de Valachie et les trois princes Movila, Siméon, Michel et Constantin, qui s'étaient succédés en Moldavie.

Gabriel Báthory arriva au trône en Mars 1608, avec l'assentiment de l'empereur Rodolphe, étant élu par les magnats de Transylvanie à la diète de Cluj. Agé de 19 ans à peine, d'une rare beauté, unie à une force herculéenne, il s'imposait. Héritier de l'immense fortune de la branche de Hongrie des Báthory, il disposait d'énormes revenus qu'il distribuait avec largesse et l'argent afflua dans le pays tant éprouvé depuis plus de vingt ans. Sympathisé par la Porte ottomane, son règne s'annonça favorablement et les finances de la Transylvanie furent rétablies.

Pour s'assurer contre toutes surprises, Báthory songea à conclure des conventions avec ses voisins. Il y avait cinq ans,

en effet, que Radu Şerban de Valachie avait battu Moïse Székely près de Brasov. Les Hongrois ne pouvaient pas l'oublier, non seulement parce qu'ils y avaient perdu leur prince, mais surtout parce que cette défaite avait inauguré le régime néfaste du général Basta. Au début, Báthory songeait à renverser Radu Şerban avec l'aide du prince Constantin Movila de Moldavie et à le remplacer par le boyard Michel, retiré à Brasov. Ses conseillers le dècidèrent à envoyer une mission auprès de Radu, avec lequel, à Curtea de Argeş, fut conclue une convention, portant une „confédération perpétuelle et inviolable avec le prince Báthory." Le voévode Radu en avertit aussitôt l'empereur Rodolphe par une lettre que nous publions maintenant, no. 46. Alors que Báthory se croyait donc en sécurité, il apprit par ses espions que Radu négociait en secret avec la Cour de Vienne pour le renverser, replacer la Transylvanie sous le gouvernement direct de l'empereur et régner lui-même sous la même égide.

Les relations entre la Cour impériale et Radu Şerban devinrent à ce point intimes, que celui-ci sollicitait, pendant l'automne de 1609 (acte no. 64) l'autorisation d'acheter une terre en Hongrie, en vue du cas où il aurait à quitter son pays. Ces démarches ayant été connues à Alba Julia, la confiance de Báthory dans son voisin faiblit de plus en plus. Le désir exprimé par le voévode Radu, au printemps de 1610 (acte no. 76) de ne pas être exclu de la confédération avec la Hongrie, projetée par l'empereur Rodolphe et Báthory, était en harmonie avec sa qualité d'allié de ce dernier. Ses vrais projets furent dévoilés lorsque, après quelques mois, on sut que Radu massait des troupes aux frontières (avis no. 84) et qu'il était en rapports étroits avec le palatin de Hongrie, Georges Thurzó. Báthory entra même en possession des instructions secrètes que le conseiller impérial César Gallo portait, le 1-er Décembre 1610, à Radu-Vodă, pour le gagner à l'empire. Ce document d'une grande importance que nous publions maintenant (no. 89) expose en détails les avantages d'une convention à conclure entre la Valachie et la Hongrie, et rappelle que Radu avait été installé avec l'aide du général Basta. Cette négociation était tramée par le palatin Thurzó, peu après avoir conclu une convention avec Báthory. Celui-ci ne crut pouvoir répondre autrement à ces provocations, qu'en décidant, avec l'assentiment de la diète, d'entrer en Valachie et d'en chasser Radu.

La campagne, commencée en plein et rigoureux hiver, causa de l'étonnement. Une armée de 3000 hommes eut à enlever la neige sur le chemin qui, de Braşov, par Bran et Rucar, conduisait à Târgovişte. L'expédition réussit à merveille. En quatre jours, à la nouvelle année, on se trouva dans cette ville. Radu, surpris, avait fui en Moldavie, se proposant de passer de là en Transylvanie. Son plan échoua. Il ne disposait pas de forces suffisantes et les haïdoucs de Báthory se saisirent de sa mère et de son trésor restés en arrière.

Installé dans la résidence de Târgovişte, Gabriel Bathory prit le titre de „prince de Valachie" qu'il inscrivit même sur une monnaie frappée spécialement. Pour se mettre à couvert, il envoya Georges Rácz occuper le banat de Craiova, et François Lugasi la vallée du Danube, entre Giurgiu et Brăila. En même temps le ban de Lugoj, Paul Keresztesy, avec une suite brillante de 18 boyards de Transylvanie, se rendirent à la Sublime Porte pour demander la confirmation de Báthory dans son nouveau siège. Elle ne put être obtenue, car les Turcs avaient eu vent du projet de celui-ci d'occuper aussi la Moldavie, de ses aspirations à la couronne de Hongrie et même à celle de Pologne, où il comptait de nombreux parents et amis. Du reste on fut aussi impressionné à Constantinople de voir que le délégué de Báthory se croyait en droit de disposer du trône de Moldavie en faveur de Stefan-Bogdan (acte no. 94) qui devait remplacer Constantin Movilă. Les projets grandioses de Báthory n'eurent donc aucune suite. Pour le ménager toutefois quelque peu, on fit savoir à son émissaire que son intervention en faveur de Stefan Bogdan était sympathique au sultan, mais que Radu-Mihnea avait été déjà désigné pour la Valachie, où il se rendrait incessamment.

Ce fut un dur coup pour l'ambitieux Báthory qui, à Târgovişte, sûr de son succès, passait le temps en festins et plaisirs. Il eut l'amertume de voir arriver le nouveau Voévode, accompagné du délégué de la Porte, Ibraim pacha. Pour se consoler, il se dirigea vers la Moldavie, mais ses haïdoucs furent repoussés à la frontière. Il renvoya quelques boyards, qui avaient été faits prisonniers, à leur prince, lui faisant dire (acte no. 106) qu'il lui proposait un combat singulier pour décider de leur différend.

Radu Mihnea, arrivé à Târgovişte, écrivit une lettre de soumission à Báthory. (Acte no. 119.) Cet acte impressiona vivement

celui-ci qui, rentré à Alba Julia, se vit menacé de tous les côtés. En effet, pendant son absence, le conseiller Gallo avait ourdi une conspiration pour le renverser, d'accord avec les ci-devant Voévodes Constantin et Radu Şerban. Les troupes hongroises devaient entrer en Transylvanie par la Hongrie supérieure et les troupes roumaines par le midi.

C'est alors que Radu eut le concours inattendu des Saxons; le maire de Braşov, Michel Weiss, craignant que la ville ne tomba, comme Sibiu, aux mains de Báthory, lui promit son appui contre ce prince de plus en plus détesté. Radu Şerban, parti de Moldavie, arriva, dans la deuxième moitié de Juin 1611, par Buzeu à Târgovişte, chassa Radu-Mihnea et passa les monts. Uni aux Saxons, il vainquit le 10 Juillet, près de Brasov, Báthory, qui se sauva à grande peine. Cette victoire eut été décisive si les troupes hongroises étaient arrivées à temps en Transylvanie. Mais le comte Sigismond Forgách ne se mit en mouvement que quelques semaines plus tard et ne s'unit à Radu qu'en Août. Báthory s'était enfermé dans Sibiu, et Forgách n'ayant pas de grands canons, ne put y pénétrer. Celui-ci convoqua alors la diète à Mediaş, mais la noblesse n'y parut pas. Les Seklers ne répondirent pas non plus à son appel. Essayant alors de se retirer, avec Radu Şerban, en Valachie, ils furent défaits par Báthory, aidé d'une armée du vizir Omer-pacha. Le pauvre Forgách a fait une relation minutieuse et sincère de sa campagne malheureuse, mais ce n'est que maintenant que nous apprenons, par la narration dramatique de deux soldats hongrois, Bakcsi et Sükösd (actes 176 et 178) les péripéties de leur retraite pénible à travers les montagnes de Moldavie, par une neige inattendue, forcés de se nourrir de la chair de leurs chevaux et de continuer leur route à pied. Arrivés dans le Maramureş, ils furent attaqués par les Roumains et les Hongrois. Une lutte fratricide s'engagea, sous le motif que le Maramureş, avec la cité de Huszt, jusqu'à Munkács, tenait de la Transylvanie, tandis que les gens de Forgách étaient des fidèles du roi de Hongrie. Pour empêcher une inutile effusion de sang, le préfet du Maramureş, Pierre Pogány, voulut intervenir. Il ordonna aux haïdoucs de déposer les armes et de prêter serment de fidélité au prince Báthory. Leurs hotnogs refusèrent et la lutte continua avec de grosses pertes. Un petit nombre d'hommes réussirent à se sauver en chemises jusqu'à Cassovie.

Radu Şerban eut sa part des déceptions de son allié hongrois. Ne pouvant entrer à Târgovişte, où les Turcs réinstallèrent leur favori Radu-Mihnea, il se refugia d'abord à Iassy et Suceava, dans l'espoir d'une aide du côté de la Pologne. Il dut se rendre compte bientôt que les Polonais entendaient garder leurs bons rapports avec la Porte. Il plaça donc toute sa confiance dans la cour impériale de Prague, dont les ministres le considéraient comme un constant adversaire des véléités d'indépendance de la Transylvanie. En correspondance secrète avec quelques sénateurs transylvains, tels que Stefan Kendi et Sigismond Kornis, réfugiés en Pologne, Radu se trouvait avec eux, à la fin d'octobre, à Liov, en route vers Varsovie et après quelques jours en Hongrie supérieure, chez le palatin Thurzó, attendant la décision de la Cour. Elle lui fut communiquée aux fêtes de Noël, dans la ville de Tirnavia, où il s'était retiré avec ses boyards, auprès de Nicolas Petrasco Vodă (fils de Michel le Brave), qui s'y trouvait depuis quelques années, dans la plus grande misère, parce que la pension qui lui avait été accordée, ne lui était pas régulièrement servie.

Radu Şerban repartit au début de Février 1612 à Vienne, pour y régler sa situation matérielle. Reçu, non sans retard, par le roi Mathias, il obtint de s'installer au monastère de Znio, jusqu'à ce qu'il soit décidé sur son sort. On lui accorda aussi l'autorisation de rester à Tirnavia, avec une pension mensuelle de 600 florins pour lui même et de 200 florins pour l'achat du vin, du blé et du fourrage nécessaires. L'argent ne lui étant pas payé régulièrement, il était donc forcé de faire des dettes. Néanmoins, il souffrait tout, dans l'espoir de pouvoir rentrer dans son pays. A l'automne, il reçut la nouvelle que Constantin Vodă de Moldavie avait été chassé par Stefan Tomşa et que Radu Mihnea craignait un accomodement entre Radu Şerban et Báthory.

Un rapport (no. 237) du conseiller intime hongrois nous montre clairement les intentions de la cour envers Radu Şerban. Deux armées devaient se diriger, l'une vers la Transylvanie, l'autre, avec Radu, vers la Valachie. Celui-ci fit donc venir aussi son épouse Hélène, pour la mettre à l'abri de représailles. Mais le président du conseil de guerre, Jean Molardt, ne consentit pas (acte 260) à ces projets, qui auraient déclanché une guerre avec les Turcs. Les espoirs de Radu Şerban s'évanouirent donc de nouveau. Quant à Gabriel Báthory, les ministres de Prague s'en défirent d'après une recette bien connue alors. Il fut traî-

treusement tué par ses propres haïdoucs, achetés, le 27 Octobre 1613, dans le faubourg de Vénétie de la ville d'Oradea. Avec lui s'éteignit la dynastie des Báthory, qui avait dirigé les destinées de la Transylvanie pendant plus de 42 ans, la gardant intacte entre deux grands empires rivaux, l'Austro-Germanie et la Turquie.

Les archives où nous avons puisé les actes que nous publions, sont indiquées à la fin du volume. Ce sont surtout celles, conservées presque intactes, du palatin Thurzó, qui nous ont fourni le plus grand nombre de lettres des voévodes roumains.

Outre Petrasco et Radu, deux autres réfugiés roumains de marque vivaient en Hongrie supérieure et visitaient souvent les cours impériales de Vienne et de Prague. C'étaient Dionyse Ralli Paléologue, l'archevêque métropolitain de Michel Vodă et Marco Vodă, fils de Pierre Vodă Cercel : boucle d'oreille. Le premier sollicitait sa subvention, toujours servie avec retards. L'autre, élevé dès son enfance à la cour de Sigismond Báthory, vécut pendant de longues années dans son château de Libochovice. Lorsque ce vaniteux personnage songea tout à coup, pendant l'hiver de 1610, à renverser le roi de Hongrie, Rodolphe, et que le complot fut découvert, le pauvre Marco fut enfermé dans la prison de Prague avec son protecteur, accusé de l'avoir aidé dans ses projets. Il y a environ quarante ans que j'ai trouvé, dans les archives de Prague, les procès verbaux de la commission d'enquête de cette affaire, avec des détails fort intéressants sur les dépositions de Marco-Voda. Copiés dès lors, ces actes ont été collationnés maintenant sur les originaux par Mrs. les professeurs J. Macurek, O. Odložilík et J. Prokeš, auxquels j'exprime toute ma reconnaissance pour la peine qu'ils ont bien voulu se donner.

De mon dossier d'actes polonais, j'ai tiré encore deux, dont la traduction a été, cette fois-ci aussi, revue par M. le professeur P. P. Panaitesco. Celle des lettres hongroises est due à M. le professeur Avram P. Todor.

ANDRÉ VERESS

I.

ACTE ȘI SCRISORI.

1.

Litoměřice, 9 Ianuarie 1607.

Consilierii aulici către Consilierii intimi.

De oarece fiscul nu e în stare să achite lui Nicolae Petrașcu suma de 15,000 taleri ce are să ia, propun ca mai bine să i se dea o moșie potrivită în Ungaria, decât să se lase să plece din imperiu.

Auf den uns durch die Herren wegen des Nicolai Petrasco Contentirung unlängst ertheilten Bescheidt haben wir Ihne dessen, was uns angedeutet, als aus der Copei hiebey mit A zu sehen, schriftlich erindert. Was Er aber darauf eingebracht, das ist aus der Beylage sub B und soviel zu vernehmben, dass Er nochmaln seine völlige Zahl- und Befriedigung, weil Er selbst die Mittel und Gelegenheit darzu nit wüssen oder fürschlagen kündte, wie auch benebens Ihme nochmaln von Ihrer Kayserlichen Mt. Hof abzureisen zu erlauben gehorsambist bittet und begehrt. Nun wollen wir zwar soviel seine künftige Underhaltung anlangt, gerne uns bemühen, ob wir Ihme mit der Zahlung, soviel müeglich andern Ausgaben zuhalten künnten; dass wir aber Ihme die vermüg Einschlusses C bewilligten und noch hinderstelligen 15,000 Taler anjetzo sollten entrichten und bezahlen müegen, darzu haben wir je die Gelegenheit nit? Stellen doch benebens zu der Herren Gefallen, do ja bedenken Ihne aus dem Lande zu lassen, ob nit aus seinen sondern Ursachen rathsamer Ihne etwa mit Güetern in Hungern zu contentieren und in der Devotion gegen Ihrer Kayserlichen Mayestät zu confirmiren, dann Geldt zu geben, und ob die Herren auf solchen Fall Ihnen alsdann belieben liessen,

dass Ihre F. Dt. Erzherzog Matthias zu Österreich mit Guetachten deswegen gehört und umb dergleichen Güeter befragt würden; etc.

Geben zu Leuttmericz, den 9-ten Januarii. Anno im 1607-den.

Anexe: Actul A este decretul împăratului Rudolf II din 29 Decemvrie 1606 publicat în vol. VII sub No. 271. Actul B hotărîrea Consiliului Secret din 26 Iunie 1605 de sub No. 215. Actul C cererea lui Nicolae Petraşcu către împăratul Rudolf, nedatată, dar expediată în ziua de 29 Decemvrie 1606.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14431 sub 15/I 1607.)

2.

Branny Hrad, 15 Ianuarie 1607.

Impăratul Rudolf II către arhiducele Matia.

Neputând achita lui Nicolae Petraşcu suma de 15.000 fiorini datorită, roagă să se intereseze ce fel de moşie i s'ar putea da cam în valoarea aceea.

Wir wollen Euer Lieb freuntlich nit verhalten, dass wir unserm Trugsäss und Lieben getreuen, weylandt Michael Wayda in der Wallachey Sohn, Nicolao Petrasco neben seiner monatlichen Unterhaltung aus seinen gewissen Ursachen vor diesem auch aus Gnaden zwanzig Tausent Taller erfolgen zu lassen genädigist bewilligt, daraus er der fünf Tausent Taller bereit meistesteils bezahlt und befriedigt worden. So Er aber anieczo umb die Richtigmachung der übrigen 15.000 Taller auch stark anhält, die Mittel Ihme dieselben paar zu entrichten sogleich nit verhanden, und etwa auch besser wäre Ihme dieselben in Gütern, dann in Gelt zu geben: Als gesinnen wir an Euer Lieb hiemit freund- und genädiglich begehrend, Sie sich erkundigen und uns unbeschwert mit Gutachten berichten wollten, ob nit etwa in Hungern Güter in dergleichem Werth der 15.000 Taller verhanden, welche Ihme eingeraumbt und Er solcher Ihme bewilligten Genadt desto eher fähig werden künnte; etc.

Geben auf unserm Schloss Prandeisz, den 15-den Januarii Anno in Sechzehenhundert und siebenden.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14433.)

3.

Venezia, 24 Fevruarie 1607.

Aviz despre evenimentele din Viena şi Praga.

Principele Sigismund Báthory va fi trimis în Ardeal. Fiul lui Mihai-Vodă, Nicolae Petraşcu va primi în locul Munteniei o altă conducere, iar acolo va rămâne tot Radu Şerban ca până acum.

Di Venetia li 24 Febraro 1607.

Di Vienna delli 10 stante scrivono, che non fu vero, che'l Bathori fosse passato in Transilvania; ma bene che era stato chiamato a Praga dall' Imperatore per mandarlo a quel governo insieme con li personaggi scritti.

Che si trovava anco in Praga il figliuolo del già Vaivoda Micali, ragionandosi che sarà messo in possesso della Vallacchia.

Di Praga delli 12 stante confermano l'arrivo ivi di Sua M. Cesarea, la quale era opinione, che in cambio della Vallacchia haverebbe dato al figliuolo del già Micali un altro governo per li benemeriti del padre, volendo detta Maestà che la Vallacchia godi Radulo presente Vaivoda per la sua gran fedeltà mostrata sempre alla Serenissima Casa d'Austria; et che'l Bathori si metteva all'ordine per passare quanto prima in Transilvania, co'l quale tra gli altri personaggi anderebbe il Basta.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate 1075.)

4.

[Innsbruck, Fevruarie 1607.]

Ioan Cămăraşul către arhiducele Maximilian.

Mulţumit cu suma de 4000 fiorini ce i s'a votat din succesiunea decedatului Ştefan-Vodă, roagă ca ea să i se dea din Camera de aici, căci fiind străin, nu poate să o adune el de la acei 7—8 debitori, de la cari ar trebui să o strângă.

Hochwürdigister, Durchläuchtigister Erzherzog, gnädigister Fürst und Herr.

Hochfr. Dht. haben mir zwar nun vor etlich abgewüchnen Monat von der Moldauischen Verlassenschaft 4000 fl. gnädigist bewilliget, darauf dann auch ein Designation, wo dieselben zu ersuechen und einzunehmen hätte, vorlängst mir zuegestellt;

hat sich aber befunden, dass ein theil deren überschaften Posten unrichtig sein, theils auch heher als die Schuldt an ihme selbst sein ausgesetzt, und noch auf dieser Stundt, obwol ich oft und dickmahl darumben gebeten und angehalten, die Liquidation nit erfolgt. Wann nun aber gnädigister Fürst und Herr, dieses Werk dahin gerichtet sicher und alsogestaltig, dass, ob nun gleich die ganze Summa etwan einmal zu Richtigkeit gebracht wurde, dannoch, weil es bey Herrenstandts und vom Adl zu suechen und einzulangen ist und ohn grosse Bemühung, ofter Nachschickung und Verlaufung langer Zeit, auch Anwendung grosser Kosten und Zehrungen nit geschehen kann, ich aber, als ein Frembdling und Gast in diesem Landt, auch der gerichtlichen Process und Handlungen ganz unerfahren, sowol zu dergleichen Thuen gar nit qualificiert, so wirdt dann erfolgen, dass vor und ehe ich dieses Gelt völlig zusammen werde gebracht haben, es auch nach und nach sambt meinen bösten Jahren im Wirtshaus verzehr und mir aufgehen werden, das letztlichen ärmer, dann zuvor hab zu verbleiben und in Kummernuss stets zu leben. Derhalben an Euer Hochfr. Dht. gelangt mein underthänig gehorsamstes Bitten und Flehen, wollen dannoch zu allem Überfluss mir diese fürstliche hohe Gnadt erweisen und gnädigist bewülligen, dass vorangedeute 4000 fl. mir völlig mit nächsten, als immer sein künnte, von deroselben löblichen Camer bezahlt und erlegt würde und ergegen sie Camer die Schuldtforderungen, so mir nach beschehener Liquidation übergeben werden sollen, an sich nehme, dann unzweiflich ohn grosse Bemühung werden's einlangen lassen mögen; so ich aber als ein Privatperson und unbekannter in viel jahrlang nit würde die Sachen zu Werk richten künden und also die Notturft hierüber gnädigist ergehen lassen. Solliche Gnadt will ich, wo nit anderst, jedoch mit meinem diemüetigen Gebet gegen Gott umb Euer Hochfr. Dht. langwürige beharrliche Wolfart und Heil, auch glickseelige Regierung zu beschulden gehorsamist verobligiert und gewärtig sein, Euer Hochfr. Dht. zu gnädigister Erhörung mich·diemüetigist befehlende.

Euer Hochfr. Dht.

underthänig gehorsamister
Johann Camerasso

In dorso: Praesentatae 25. Februarii 1607.

(Landesregierungsarchiv. Innsbruck. Ferdinandea 77/a.)

Notă. Camera primind cererea lui Ioan Cămăraşul spre a-şi da părerea, raportează la 8 Martie 1607 arhiducelui Maximilian, că el

are tot dreptul la mila cerută, cu alte cuvinte ca banii să i se dea prin Cameră. Insă în urma multor cheltuieli, ea fiind lipsită de bani, se propune ca arhiducele „gedachten Camerasco von seinem Bitten abweisen" somându-l să-şi procure sumele ştiute dela diferiţi creditori, dându-i-se ordine speciale din partea arhiducelui, cu atât mai mult cu cât: die Cammer mit sollicher Verlassenschaft sonst nichts zu thuen.

5.

Venezia, 10 Martie 1607.

Aviz despre evenimentele din Ardeal şi Moldova.

George Borbély voind să se facă principe, urmaş al lui Ştefan Bochkay, a fost omorît de poporul jignit. Nicolae Petraşcu va fi numit Domn al Moldovei.

Di Venetia li 10 Marzo 1607.

Di Transilvania s'intende, che da quei popoli era stato non solamente discacciato da quella provincia, ma anco amazzato a furor di popolo quel Balber Giorgio, che contendeva di voler esser posto in possesso in luoco del già Bochkai a quel principato; et che il figliuolo del già Vaivoda Miali sarebbe co' l favor di Sua Maestà Cesarea et del Re di Polonia posto al possesso della Moldavia, dove tuttavia continuavano li tumulti scritti.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate 1075.)

6.

Iaşi, 18 Martie 1607.

Simion-Vodă Movilă către principele Sigismund Rákóczy.

Roagă să dispună ca Armeanul Zerik să-şi capete banii furaţi, pe cari apoi Ştefan Bedö i-a luat dela tâlhari, iar judecata l-a constrâns să-i înapoieze păgubaşului.

Serenissime Princeps ac domine nobis observandissime. Salutem ac nostri officii et amicitiae benevolam commendationem.

Isten Felségedet áldja meg minden kévánsági szerint való jó szerencsékkel és hosszu ilettel.

Mivelhogy Felségedet ennek előtte is találta meg ez az szegin kárvallott eorminy marhája és elvött pénze felől, melyet az tolvajok elvöttek volt tőle; annak utánna penig Bedeo István az tolvajoktól elvött, mostan is szegin ugyan azon dologból

ment ki Felségedhez oly bizodalmal,[1] mivelhogy törvinye lött az commissariusok előtt és meg is nyerte az pert Bedeo István ellen, Felséged megcontentáltatja őtet az ő káráról.

Kérjök azirt mi es Felségedet, mint szomszéd urunkat s barátunkat, hogy Felséged mi érettünk elégittesse meg ez szegin eormint az ő káráról, az mikipen törvinye lött Bedeo Istvánnal, ne járjon minduntalan Felségedre és ne busitsa Felségedet ez dologért, kiért Felséged Istentől érdemét veszi. Mi is, mint szomszéd urunknak s barátunknak szeretettel megigyekezzök hálálni. Azonképen az Nagyságod birodalma alatt való emberinek, kik bennönket ezféle dologból találnak meg, igaz törvint látunk nekiek és mingyárt exequaltatjuk az dolgot. Isten tartsa meg Felsigedet sokáig jó egészségben és békességben.

Datum in civitate nostra Iassiensi, 18. die Martii. Anno Domini 1607.

Serenitatis Vestrae
Amicus syncerus
Simeon Mogilla Dei gratia Vaiuoda
ac perpetuus haeres Moldaviae
Симион Воевод

Adresa: Serenissimo Principi ac domino Sigismundo Rakoczi de Felső Vadász, Dei gratia regni Transylvaniae principi et Siculorum comiti etc. Domino amico, vicinoque nobis observando.

(Museum Nationale. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Serenissime etc. Dumnezeu să blagoslovească pe Maiestatea Ta cu noroace bune şi cu viaţă lungă, după poftă. Fiindcă şi mai înainte a rugat pe Maiestatea Ta pentru vitele şi banii luaţi ai sărmanului Armean păgubit, pe cari i le-au luat tâlharii, şi acum a venit la Maiestatea Ta sărmanul cu încredere, pentru aceeaş pricină, să pună să-l despăgubească Maiestatea Ta pentru acea pagubă, căci a avut judecată înaintea comisarilor şi a câştigat şi pâra împotriva lui Ştefan Bedő.

Pentru aceea rugăm şi noi pe Domnia Ta, ca pe Domnul şi prietenul nostru vecin, ca pentru noi, să pună Maiestatea Ta să fie despăgubit sărmanul Armean pentru paguba sa, după cum a avut judecata cu Ştefan Bedő, să nu vină neîncetat la Maiestatea Ta şi să nu supere pe Maiestatea Ta pentru această pricină, pentru care Maiestatea Ta primeşte răsplata dela Dumnezeu. Şi noi ne silim să mulţumim cu dragoste ca unui Domn şi prieten vecin nouă. Asemenea şi oamenilor de sub stăpânirea Maiestăţii Tale, cari ne roagă pe noi pentru astfel de treburi, le aducem judecată dreaptă şi numai decât o şi împlinim. Dumnezeu să ţină pe Maiestatea Ta îndelung în bună sănătate şi în pace.—Datum etc.

[1] Anticvat, pentru : bizodalommal = cu încredere,

7.

[Praha,] 20 Martie 1607.

Nicolae Petrașcu către împăratul Rudolf II.

A venit la Curte ca să repete în fața împăratului cererea sa de mai înainte, să i se restitue prețul lanțului de aur al tatălui său, lucrurile rămase dela dânsul și domeniul Kynsburg din Silezia, primit de către Mihai-Vodă pe veci ori în locul lor să i se dea o moșie în Ungaria.

Sacra Caesarea Maiestas.

In angustiis maximis ob paupertatem meam constitutus, supplicavi alias saepius Sacram Caesaream M^{tem} V^{ram} ut non ex suo proprio, sed ex rebus alioqui ad me spectantibus benigne mihi succurrere dignaretur ; cuius rei gratia a M^{te} V^{ra} tria supplex rogabam :

1^0 Pretium catenae quondam charissimo parenti meo Caesarea liberalitate donatae, quod Maiestas V^{ra} cum illam a me repeteret, per ministros suos duplum, triplumque mihi promitti voluit ; vel saltem catenam ipsam, ut ea divendita rebus meis consulere aliquo modo possem.

2^0 Bona mobilia eiusdem quondam parentis mei, quae Maiestas V^{ra} huc per Carolum Magnum deferri, mihique aetate provectiori asservari mandavit.

3^0 Ut cum Maiestas V^{ra} saepedicto parenti meo feudum in Slesia donasset sibi, suisque filiis et successoribus habendum, fruendum et possidendum in infinitum, iam illud mihi, unico eius filio et haeredi, alias satis diviti, nunc autem nulla mea culpa pauperrimo, relaxare vel eius vice alia bona in Hungaria, in testimonium fidelitatis meae, in servitutis compensationem et in infortunii mei solatium concedere clementer vellet. Iam haec eadem tria humillime coram M^{te} V^{ra} repeto, ut me tandem, ex inopia restituto, cognoscat orbis, quem semel in clientelam Maiestas V^{ra} recepit, hunc nunquam fuisse ab eius summa benignitate derelictum. 20. Martii 1607.

Sacrae Caesareae M. V^{rae}

Humillimus et fidelissimus servitor
Nicolaus Petrasco.

In dorso : Ad Sacram Caesaream Maiestatem Nicolai Petrasci Humillima supplicatio.

Camerae 26. Martii 607. Expedirt 9. April DCVII.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14431 sub 9/IV 1607.)

8.

Wien, 21 Martie 1607.

Arhiducele Matia către fratele său, arhiducele Maximilian.

Impăratului Rudolf cuvenindu-i-se 33430 fiorini din moştenirea decedatului Ştefan-Vodă, din care fiecare din cei şapte fraţi şi nepoţi trebue se capete câte 1667 fiorini, roagă să-i scoată această parte a sa cu prilejul mergerii la Praga.

Wann auch Ihre Kays. Mt. etc. an Mobilien der Moldauischen Verlassenschaft dreyunddreissigtausentvierhundert und dreissig Gulden empfangen, darvon sie unser jedem der Gebrueder und Vettern den gebührenden siebenden theil, benenntlichen eintausentsechshundertsiebenundsechzig Gulden achtunddreissig Kreuzer, zween Pfenning heraus zu geben schuldig, so erachteten wir nit unfüegsamb, noch unthuenlich zu sein, da Euer Liebden undter ihrem jetzo zu Prag sein, bey Ihrer Mt. dieses anbrächten und umb Richtigmachung allein unser beyder Gebühr anhielten, wie wir dann an e. l. solches also mit Gelegenheit, die sie am besten wissen und haben werden, zu thuen hiemit freundt- und brüederlich gesinnen und deroselben benebens mit brüederlicher getreuer Affection allzeit beygethan verbleiben.

Geben in der Stadt Wien, den 21-isten Martii. Anno im sechshundert und siebenden.

(Landesregierungsarchiv. Innsbruck. Ferdinandea 77/a.)

9.

[Praha, fine Martie 1607.]

Nicolae Petraşcu către împăratul Rudolf II.

Deoarece de doi ani de când a primit decretul său pentru suma de 15.000 taleri, nu a căpătat niciun ban, cere un nou decret pentru executarea urgentă a dispoziţiei imperiale.

Sacra Caesarea Maiestas.

Qua semper clementia Sacra Caesarea Maiestas V^ra^ me complexa est, eadem preces meas humillimas audire et exaudire haud dedignata, iussit quidem alias, ut clenodiorum nomine, quae parenti quondam meo a M^te^ V^ra^ donata et a me, eo desiderato, repetita fuerant, quindecim millia talerorum mihi, aere alieno

miserrime obstricto, numerarentur atque eius quidem rei decretum anno 1605 circa finem mensis Junii secretario bellico Rabus tunc extendendum ab Excelso Consilio Intimo commissum fuit. Sed cum nihil exinde factum sit, indies autem calamitas augeatur mea, Sacram Caesaream M^{tem} V^{ram} demisse rogo, ut novum decretum mandare dignetur, ne inanis atque inutilis, immo damnosa mihi Caesareae M^{tis} V^{rae} gratia fuisse videatur.

Sacrae Caesareae M^{tis} V^{rae}

Humillimus servus

Nicolaus Petrasco.

In dorso: Praesentatae 27. Martii Anno 607.

Ad Cameram Aulicam cum commendatione. Ex Consilio Secretiori, 28 Martii Anno 607.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14431 sub 9/IV 1607.)

10.

Praha, 23 Aprilie 1607.

Impăratul Rudolf II către Valahii din Croaţia.

Privilegiul Valahilor din Gömerie şi Kis-Muravicza prin care s'au stabilit toate drepturile şi îndatoririle lor avute din vremuri.

Nos Rudolphus etc. Memoriae commendamus etc. Quod cum a longo iam tempore, Deo ita permittente, per Turcicam tyrannidem et [1] gravia ac continua fere bella, non solum inclytum regnum nostrum Hungariae misere distrahi et lacerari, verum etiam ei subiecta et incorporata quoque regna nostra Croatiae et Sclavoniae, passim minui ac desolari, atque certa etiam loca in meram solitudinem, sylvestribus solum feris perviam redigi contigerit, [2] inter alias graves et innumeras, quibus tum pro totius reipublicae Christianae bono et emolumento, tum vero pro restauratione et conservatione dictorum regnorum nostrorum distinemur, occupationes et sollicitudines prima et praecipua nobis semper cura fuit, quomodo [3] in faucibus hostium Turcicarum, locisque pernicioribus in misera et ferali servitute degentem Christianam plebem liberare et ad suscitandas, [4] excolendasque eiusmodi ruinas et solitudines evocare, atque pro bono et commodo ac ornamento eorundem regnorum nostrorum in certas sedes et villas distribuere et collocare

[1] Şters: violentia invalescente. [2] Şters: prima et potissima.
[3] Şters: eiusmodi ruinas instaurare, et. [4] excolendas.

possemus: Quo[1] negotio cum Ser^{mo} principe Ferdinando, archiduce Austriae etc., patruele nostro charissimo, cui utpote dictorum regnorum nostrorum Croatiae et Sclavoniae confiniorum directionis cura et administratio per nos benigne concredita est, communicato, dederamus superioribus hisce praeteritis annis in mandatis praedictorum confiniorum generalibus ac pro tempore constitutis capitaneis nostris, ut cum gentis Walachorum superioribus, videlicet Kneziis, Waiwodis et aliis, qui hactenus in regno Rama sive Bozna, sub Turcica ditione et misera servitute degebant, diligenter tractare, illosque cum familiis suis ad Christianam devotionem atque fidelitatem ac obsequium nostrum, tanquam legitimi et coronati eorundem regnorum Hungariae, Croatiae et Sclavoniae etc. regis et domini, placide evocare ac in locis, [2] a memoria fere hominum et ultra desertis et desolatis, ad illa colenda, instauranda, plantanda et aedificanda collocare et resideri facere deberent. Quibus quidem supradictis generalibus capitaneis nostris, mandata nostra sedulo exequentibus, ac cum dictis Walachis diligenter transigentibus, evocarunt ex ditione Turcica turbam non mediocrem aliquot nempe millium, quos unacum uxoribus, liberis, familia et suppellectili eorum, in districtu et loco quodam Gömerye vocato et minori seu Kysmurauiczo nuncupato, in praefato regno nostro Croatiae existente, diviso inter eos illo territorio, consedere et habitare fecerunt. His itaque sic iam ex benigna nostra dispositione et voluntate constitutis, supplicarunt Maiestati nostrae per eius Dilectionem Ser^{mum} archiducem Ferdinandum etc. praefati Kenezii, Wayuodae et alii superiores, suo ac praedictae gentis suae Walachicae in Christianam libertatem iam assertae nominibus ac in personis humillime, ut postquam relictis prioribus sedibus suis, ad novas erigendas et construendas in deserta illa loca, sub alas et defensionem nostrae Maiestatis, ac ad fidele nostrum obsequium prompte et benevole venissent et commigrassent, utque deinceps[3] etiam gentis suae residuos Walachos, ex praefata Turcica ditione, sensim et commodius ad se evocare possent, neve propter deserta illa loca, quae nunc incolere et aedificare coepissent, [4] a fundi illorum antiquis dominis et proprietariis, si qui forte exstarent, aliquas[5] molestias, iniurias et damna tolerare ac pati necesse sit, illos ac eorum haeredes et posteros authoritate nostra Regia, certis ac stabilibus, firmisque[6] libertatibus et immunitatibus munire,

---

[1] Şters: quidem re. [2] Şters: talibus... illis. [3] Şters: quoque.
[4] excolerent ac aedificarent et plantarent. [5] Şters: nullas.
[6] superinde.

roborare et ornare dignaremur. Quorum humillima supplicatione benigne exaudita, [1] quo praefati superiores ac dicta gens Walachorum, qui utpote hoc tempore, excusso animose et viriliter iugo Turcico ad devotionem et fidelitatem nostram pervenerunt et commigrarunt, de clementia et liberalitate nostra Regia merito gaudere, ac posteris quoque suis illam praedicare et commendare valeant, de Regiae nostrae potestatis plenitudine et gratia speciali, infrascriptas libertates et immunitates, praesenti hoc nostro privilegio ipsis ac eorum posteris et successoribus universis clementer indulgendas, dandasque et concedendas duximus. Ac primo quidem, quod dicti universi Walachi ex Turcia profugi, qui ex benigna voluntate nostra, ac supradictorum generalium capitaneorum nostrorum limitatione in dictis possessionibus Goemeria et Kys-Murauicza, eorundemque districtu in certis saepedictorum regnorum nostrorum Croatiae et Sclavoniae comitatibus existentibus habitis consederunt, illaque loca nunc excolunt et aedificant, eadem cum omnibus eorum utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, locisque molendinorum, unacum haeredibus et posteris ac successoribus suis, perpetuis semper temporibus, sine ulla quorumvis contradictione, inhibitione [2] et molestatione, ac sine ulla decimarum et terragii sive nonae, [3] censuumque solutione [4] tenere, habere et possidere valeant atque possint. Item quod [5] ratione fundi et sessionis, quam incolunt et inhabitant, siquidem a solitudine et desolatione duris suis laboribus et sudoribus eum vindicarunt et colere coeperunt, nullis dominorum terrestrium, sed solius Maiestatis nostrae et successorum nostrorum legitimorum, scilicet Hungariae regum, personae subiecti esse, ac post Maiestatem nostram a praefata eius Dilectione archiduce Ferdinande etc. et post ipsius Dilectionem, a supradicto confiniorum Croatiae generali capitaneo nostro, moderno et futuro [6] dependere, atque in rebus bellicis, et praesertim defensionem patriae concernentibus, illius iussis et mandatis obedire et obtemperare, [7] et postulante necessitate, confestim viritim contra hostes

[1] Şters : Cum ex suscepti regiminis nostri officio fidelibus subditis nostris de pace et securitate et indemnitate clementer providere, eorumque indemnitati et quieti consulere omni tempore soleamus.

[2] Şters : protestatione. [3] solutione. [4] operumque et laborum exhibitione. [5] neque. [6] cum respectu eorum. [7] debeant.

Turcas insurgere, viriliter contra illos pugnare et vim omnem armis animose propulsare et repellere, neque ullos Martalosios et praedones Turcicos, palam vel occulte, ad ditionem nostram et provincias ei vicinas, ad agendam praedam, per medium eorum transire permittere, sed illorum conatus confestim detegere, contra eos insurgere et vel captivare, vel vero neci tradere debeant et sint obstricti. Annuimus praeterea illis benigne, quod in rebus eorum politicis, veluti in superiorum suorum, seu iudicis electione, ac iuris et iustitiae administratione, et quorumvis negotiorum suorum directione, illis omnino libertatibus, iuribus et privilegiis, quibus caeteri in supradictis regnis nostris Croatiae et Sclavoniae commorantes Walachis et Uzkokii utuntur et gaudent, frui et gaudere perpetuo valeant atque possint. Hoc etiam per expressum declarato, quod dicti universi Walachi eorumque posteri et successores universi, post expletos ac in regnis nostris praedictis Croatiae et Sclavoniae usitatos et novis fundorum cultoribus concessos exemptionis annos, quotiescunque in generali dicti regni nostri Hungariae ac regnorum et partium ei subiectorum diaeta per fideles Status et Ordines eorundem regnorum generalem dicam sive contributionem et labores etiam gratuitos ad confiniorum fortificationem ordinari et decerni contigerit, instar [1] aliorum regnicolarum nostrorum sine gravamine, renitentia et difficultate aliqua, tam regiam dicam seu contributionem [2] ad manus dicatoris nostri, in locis illis constituti, integre deponere et persolvere, quam vero gratuitas operas et labores, ad confinia, ad quae deputati fuerint, omnino praestare debeant. Volumus insuper, ut a generalibus illorum locorum capitaneis nostris, modernis et futuris, indebitis solutionum aut laborum exactionibus penitus non graventur, nec quovis exquisito colore et praetextu ad illas adigantur, aut proprii lucri causa ad praedas, temporibus praesertim pacis et induciarum, agendas compellantur, neque nactum per illos [3] in aliquibus apertis bellis et licitis suo tempore excursionibus lucrum eis per generales capitaneos [4] auferatur, sed honesto ac solito, quod ipsi benevole obtulerint honorario, dicti generales capitanei contenti, partam per illos praedam, inter ipsos [5] dividendam, illis pacifice et omnimodo relinquere debeant. Imo indulgemus, damusque et concedimus praesentium per vigorem. Salvo iure alieno. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras privilegiales, secreto sigillo nostro, quo ut Rex Hungariae utimur, impendenti communitas, memoratis Kneziis, Wayvodis

[1] Șters : deinde. [2] regiam. [3] lucrum. [4] penitus. [5] sese.

et caeteris omnibus Walachis in Geomerye et Kys Muravicza, illoque districtu degentibus et commorantibus, ipsorumque haeredibus ac posteris et successoribus universis, perpetuo valituras, gratiose dandas duximus et concedendas.

Datum per manus fidelis nostri nobis dilecti Reverendi Francisci Forgach de Ghimes etc. in arce nostra Regia Pragensi, vigesima tertia die mensis Aprilis 1607. Regnorum etc. Venerabilibus etc.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14431. Concept.)

11.

Făgăraş, 30 Aprilie 1607.

Principele Sigismund Rákóczy către Ştefan şi Petru Boer.

Danie nouă pentru jumătate de moşie din Recea în districtul Făgăraşului către Ştefan şi Petru Boer.

Sigismundi Rákóczi novae donationales, tenore quarum Stephano et Petro Boer ad utrumque sexum, portionem mediae possessionis Récse, trans fluvium, occidentem versus in districtu arcis Fogaras habitam et antea a Maria Christierna principissa genitori ipsorum, utpote Thomae condam Boer ad utrumque sexum perennaliter ea conditione collatam, „ut praeter servilia opera eidem praestanda, reliquas pensiones, universas proventitias, incolae praedictae portionis possessionariae ad arcem Fogaras administrare semper debeant et teneantur" sub eadem conditione iterum donat.

Datum in arce Fogaras, die ultima mensis Aprilis 1607.

(Muz. Ard. Cluj. Kemény : Appendix Dipl. Trans. tom. 15 fol. 57. E libro Regio Sigismundi Rákóczi III p. 102.)

12.

Praha, 30 Aprilie 1607.

Nunţiul Giov. Stefano Ferreri către card. Scipione Borghese.

Sosirea lui Ştefan Bogdan (fiul lui Iancu-Vodă) scăpat din temniţa turcească dela Dardanele şi propunerea sa pentru campania împotriva Turcilor.

E' venuto di Polonia un Signor Stefano Bogdan di casa Despot, figliolo di Jancola Vaivoda già principe di Moldavia,

che è stato 30 mesi prigione nel castello d'Asia, nella bocca del Mar bianco, e di là fuggito 8 mesi sono con molto ingegno;[1] ha comunicato meco quello che V. S. Illma vedrà a parte. E' homo che parla bene italiano, di buon aspetto, et ha apparenza di prudente.

Il Moldavo scritto propone, che a lui con astutia basta l'animo di sorprendere il castello d'Asia, co' l quale poi si battè quello di Grecia. Sono questi chiamati i Dardanelli. Dimanda l'Armata di Mare, nè vuole, che si avventuri, se non a cosa seguita. Dà buon conto di quei paesi et dello Stato et disordini presenti del Turco. Non vorrebbe svalisiamento, ma che il Re di Spagna acquistasse quelle piazze, ch'egli dice haver ducento pezzi di artiglieria, et che si pone Costantinopoli in total disordine. L'ambasciator di Spagna et io l'habbiamo persuaso a non far qui moto di ciò, perchè subito il Gran Turco lo saprà, ma a venir di longo in Italia a Roma et Napoli.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese II. 171 e II. 155: uno decifrato della seconda parte della lettera.)

Notă. Pretendentul Ştefan Bogdan zăbovind săptămâni lungi în Curtea dela Praga, a prezintat trei petiţii în chestiunea de mai sus, una în ziua de 11 Iunie 1607, publicată în *Hurmuzaki*: Documente vol. IV/1 p. 415—416.

[1] Despre această fugă a lui Ştefan Bogdan citim în raportul bailului (din Pera, 9 Iulie 1606) următoarele: E' fuggito questi giorni passati il principe di Bogdania, che era prigione nel castello di Asia, stravestito da donna, per quello si dice, nè si sa fin' hora dove sia capitato. (Hurmuzaki: Documente vol. IV/2 p. 288.)

13.

[Praha,] 12 Mai 1607.

Petru Gregorovich Armeanul către împăratul Rudolf II.

Roagă să i se plătească măcar o parte din banii ce are să ia încă din anul 1601.

Sacra Caesarea Maiestas.

Anno 1601 cum Maiestas V^{ra} subductis mecum rationibus, florenos 5808 cum 35 cruciferis mihi debere se comperiret, nec posset tunc tempore exsolvere, obligatorias litteras cum assecuratione de futura intra dimidium annum indubitata solutione mihi tradere dignata est, quarum hic copiam reverenter

exhibeo.[1] Sed cum intra tot annorum spatium hactenus exsecutum nihil fuerit, et quale quantumque interim aes alienum in rebus necessariis contraxerim, dicere possint tot creditores, qui mihi singulis diebus cum maximis quaerimoniis obviam in via fiunt et debitum repetunt. Quare cum M^{ti} V^{rae} constet, ob fidelia servitia mea illi praestita malum malo mihi obvenisse, supplex M^{tem} V^{ram} exoro, ut pro eximia sua clementia ac pietate calamitates meas prae oculis habere dignetur, mandetque, ut, si non integra illa summa, unica tantum vice, eius pars tamen modo et subinde, donec evacuatum fuerit totum debitum, solvatur.

Die 12. Maii 1607.

Sacrae Caesareae M^{tis} Vestrae

Humilissimus Servus
Petrus Armenus.

In dorso: Ad Sacram Caesaream Maiestatem Humillima supplicatio Petri Armeni.

Cu mâna cancelariei: Hof-Cammer mit bester Commendation. 22. Maii 1607. Aufzeheben. 1. Septembris D C VII.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14432.)

[1] E interesant de ştiut că întretimp uitând de suma adevărată cu care Curtea împărătească i-a rămas dator, a pus 5708 în loc de 5508 fl. în petiţie. Vezi obligaţia citată mai sus în vol. VI sub No. 47.

14.

Praha, 19 Mai 1607.

Camera Aulică către Nicolae Petraşcu.

I se comunică că în contul sumei de 15.000 taleri ce i se cuvine i se vor plăti 2000 taleri, trebuind să aştepte restul sumei până ce şi Ştefan Hosszuthóthi îşi va restitui datoria ce o are faţă de fisc.

Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} Domini nostri clementissimi nomine eiusdem dapifero, Magnifico Domino Nicolao Petrasco, Michaelis quondam Waywodae Walachiae filio hisce benigne significandum: Praelibatam Suam M^{tem} clementer intellexisse, qualiter ipse ratione sibi quindecim millium florenorum Hungaricalium alias literas obligatorias cum inserto loco et tempore seu termino solutionis desideret ac confici supplicet. Verum, cum talis certitudo solutionis hoc difficillimo tempore ob certa impedimenta ac alias maxime necessarias et inevitabiles eroga-

tiones obligatoriis istis inseri non possit: At vigore reversalium suarum Suae M^{tis} consiliarius, Dominus Stephanus Hosszuthóthi in officinam solutionum Aulicarum quater millia talleros ipsi anno praeterito mutuo datos, a festo Sancti Georgii nuper praeterito refundere et deponere sit obligatus, itaque praelibatam Suam M^{tem} ipsum dominum Hosszuthóthi clementer monuisse, ut praedictos quater mille talleros quamprimum in praedictam officinam solutionum Aulicarum exsolvat et refundat, et non dubitare ipsum huic Suae M^{tis} clementi voluntati obsequuturum et pecuniam istam depositurum esse. Quo facto velle Suam M^{tem} benigne, ut duo mille talleri in defalcationem quindecim millium tallerorum ipsi Domino Petrasco gratiae nomine, et ob certas causas decretorum, residui vero duo mille talleri ratione restantis salarii, bis mille septingentorum et duorum florenorum, ac viginti quatuor crucigerorum ad quietantiam suam numerentur et exsolvantur, clementer confisam, eundem Dominum Petrasco hoc subsidio nunc temporis demisse acquieturum et solutionem residui patienti animo exspectaturum esse, cui Sua Maiestas iuxta benigne sit propensa.

Pragae, 19. Maii. Anno 1607.

Anexat scrisoarea lui Ştefan Hosszuthóthi (primită în 29 Mai 1607) prin care se scuză că acum nu poate restitui datoria sa de 4000 fiorini, căci de doi ani de când se află în Curte şi-a cheltuit toţi banii, iar acasă şi-a pierdut întreaga avere.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14431. Concept.)

15.

[Wien,] 28 Mai 1607.

Nicolae Petraşcu către împăratul Rudolf II.

Deoarece pe baza celor două decrete primite nu primeşte dela niciun negustor bani, roagă să-i dea un alt decret mai favorabil ori să-i restitue giuvaericalele.

Sacra Caesarea Maiestas.

Parentibus orbatus, omnique meo patrimonio, quod ad aliquot centena millia ascendebat spoliatus, tandem ob sinceram meam erga M^{tem} V^{ram} fidem ac devotionem in eam deveni paupertatem, ut propter aes alienum, a me quadriennii spatio necessario conflatum, ac propter Haebreorum usuras, nihil mihi iam ad necessaria vitae alimenta supersit. Hisce angustiis coactus

Sac. Cas. Matis.

Parentibus orbatus, omniq. meo patrimonio, quod ad aliquot centena millia ascēdebat, spoliatus, tandem, ob sinceram meam erga Mtem Vrām fidem ac deuotionem, in eam deueni paupertatem, ut propter aes alienum, à me quadriennij spatio necessariò conflatū, ac propter Hæbreorum usuras, nihil mihi iam ad necessaria uitæ alimenta supersit. Hisce angustijs coactus, supplicaui Mti Vrāe, quæ in benignam suam tutelam, & clementem protectionem me iampridem suscipere non dedignata est, ut literas obligatorias in optima forma, quas cedere possem mercatoribus, mihi tradere non grauaretur. obtinui eas de quindecim millibus taleris, sed mihi prorsus (cum tempus & locum solutionis dictarum pecuniarum minimè contineant) inutiles: quemadmodum inutile etiam mihi est alterum seu postremum decretum, ut praefati crediti mei particulam à Domino Hossutoti Mtis Vrāe debitore recipiam. Vtraq. igitur mea spe frustratus, sic in dies miserior factus sum, ut modò supplicare Mtem Vrām cogar, quatenus mihi uel pecunias unde uiuam, & debita soluam, uel literas ad pecunias inueniēdum sufficientes, atq. efficaces tradere, uel ipsa mea clenodia restituere dignetur. Haud enim persuaderi mihi potest, unq. futurum, ut Mtas Vrā rebus me priuet meis; & sub Cæsareis suis pijssimis oculis nulla mea causa, sed potiùs ob fidelia mea seruitia fame perire, et angustijs opprimi patiatur.

24. Maij: 1604

Sac. Cas. Mtis Vrāe

Humillimus seruus

Nicolaus Petrascu

[illegible]

30 Maij [illegible]

[illegible]

[illegible]

supplicavi M^{ti} V^{rae} quae in benignam suam tutelam et clementem protectionem me iampridem suscipere non dedignata est, ut literas obligatorias in optima forma, quas cedere possem mercatoribus, mihi tradere non gravaretur. Obtinui sane de quindecim millibus taleris, sed mihi prorsus (cum tempus et locum solutionis dictarum pecuniarum minime contineant) inutiles: quemadmodum inutile etiam mihi est alterum seu postremum decretum, ut praefati crediti mei particulam a Domino Hosszutoti, [1] M^{tis} V^{rae} debitore recipiam. Utraque igitur mea spe frustratus, sic in dies miserior factus sum, ut modo supplicare M^{tem} V^{ram} cogar, quatenus mihi vel pecunias unde vivam et debita solvam, vel literas ad pecunias inveniendum sufficientes atque efficaces tradere, vel ipsa mea clenodia restituere dignetur. [2] Haud enim persuaderi mihi potest, unquam futurum, ut Maiestas V^{ra} rebus me privet meis, et sub Caesareis suis piissimis oculis nulla mea causa, sed potius ob fidelia mea servitia fame perire, et angustia opprimi patiatur. 28. Maii 1607.

Sacrae Caesareae M^{tis} V^{rae}

Humillimus servus
Nicolaus Petrasco.

In dorso: † Ad Sacram Caesaream Maiestatem Humillima supplicatio Nicolai Petrasci.

Cu mâna cancelariei: Inner zweyen Jahren aus der Hungerischen Camer und Dreissigistgefällen zu bezahlen. Auch an Ihre F. Dt. zu schreiben auf seiner Contentirung bedacht zu sein.

30. Maii DCVII. Dominus Praeses. Dominus Zach.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14433. Autograf.)

[1] Stephanus Hosszuthóthi care somat de către Camera Aulică (la 19 Mai 1607) să-şi plătească datoria — din care apoi era să se achite Petraşcu — a răspuns că acum nu are bani.

[2] E vorbă de colanul lui Mihai-Vodă prezentat de Petraşcu de bunăvoie împăratului Rudolf cu nădejdea că astfel va fi mai binevoitor faţă de el.

16.

[Praha, fine Mai 1607.]

Părere oficială despre evenimentele din Ardeal.

Două păreri motivate, ieşite din Curtea imperială despre cauzele pentru cari principatul Ardealului trebue dat lui Gabriel Báthory şi nu lui Valentin Druget de Homonna, care cu toate că era ginerele principelui de fapt Sigismund Rákóczy, fiind Calvin, nu avea trecere la Curte.

Cur Gabrieli Bathori principatus Transylvaniae conferri debeat.

1ª Quoniam religionis Catholicae tutelam et propagationem in Transilvania promittit; ipse quoque brevi simulatam haeresim obiecturus.

2ª Quia Suae M^tis^ et Ser^mae^ domus Austriacae feudatarius esse vult, totis viribus pro earum dignitate inserviturus.

3ª Quod quatuor comitatus Hungaricos amplius annis sexaginta a Transilvaniae principibus obtentos ad Coronam revolvi passum confirmet, eosque cum arcibus Varad, Jenoe, Lippa.

4ª Quoniam quotannis Suae M^ti^ et Ser^mis^ eius fratribus in signum obsequii honorifica munera daturus est.

5ª Quoniam, quod ob existimationem nominis Bathori et longam, velut ex hereditate in principatu successionem, Turca quoque facile principem eum sit passurus.

6ª Quoniam Transilvanis admodum charus est, qui cum pro libera electione vehementer laborent, hac una re Sua Maiestas illis satisfacere possit.

7ª Quod in Hungaria Suae M^tis^ ditione maiorem omnibus aliis magnatibus possessionem habeat, quae sint pignora fidelitatis.

8ª Quod illo in Transilvania constituto, magna promovendae hereseos rescindetur spes, et seditionum tollentur semina, cum ipse et in restituenda religione Catholica, et in aliis ad nutum Suae M^tis^ se conformaturus sit.

9ª Quia praedictis illis comitatibus, et fortalitiis ad Coronam applicatis, nullus unquam ex Transilvania mutationum et tumultuum belli metus impendere possit, cum hoc a pacto vires illis defuturi essent.

10ª In hac rebellione contra Suam M^tem^ arma non tulerit, sed quietus domi manserit.

11ª Quod nullus alter adeo tenuibus conditionibus principatum illum sit appetiturus.

Rationes quare principatus Homonnayo conferri non debeat.

1ª Quod est infensus hostis religionis Catholicae, vehemens Calvinista, qui si honorem eum assequatur in Transilvania Catholica religio ruet.

2ª Quod eo pacto nec Hungaria stabilem quietem sortietur, quoniam eius praesidii fiducia uberem seditionibus licentiae haereseos causą obtinendae et M^tis^ Regiae laedendae materiam dabit.

3ª Quod patronum primarium in principatu Turcam habere velit, quicquid nunc polliceatur.

4ª Quod non sit dignus beneficio Suae M^tis qui Turcarum auspiciis Princeps inaugurari voluerit, primusque Turcis detulerit, nunc vero coactus Caesarem obsecret.

5ª Quod ex certis fundamentis ac testimoniis habeatur ipsum ex principatu Transilvaniae (si Sua Maiestas ex humanis excederet) ad regium honorem anhelaturum.

6ª Quod non sit dignus tanto praemio, qui supremus post Bochkaium rebellium capitaneus existens, Suae M^tis provincias armis afflixerit.

7ª Quod non sit hoc exemplo ratificandum Bochkay testamentum, qui velut ex libera dispositione contra pacis foedera Principem Transilvanis illum destinavit.

8ª Quia Transilvani parati sunt mortem omnes appetere, quam Homonnaium principem habere.

9ª Quia nunc etiam non cessat cum Illieshazio[1] et cum aliis quibusdam secreta quaedam adversus religionem Catholicam et authoritatem regiam machinari.

10ª Quod arcem Zakmar nolit Suae M^ti restituere, quam ex ipsius voluntate possidet Nicolaus Bochkay, antequam postulatorum suorum apud Suam M^tem exitum experiatur.

In dorso : Misit Nuntius apud Caesaream Maiestatem 21. Maii 1607.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese III. 51 c fol. 123—124.)

Notă. O urmare firească a atitudinii Curții imperiale — declarată în această propunere a Consiliului Secret — era că Gabriel Báthory fusese numit (în ziua de 23 Iunie 1607) de către Rudolf II guvernator al Ardealului. [2] In curând a fost proclamat apoi de Staturile și Ordinele țării principe al Ardealului, după abdicarea lui Sigismund Rákóczy, care era om vârstnic.

[1] Contele Ștefan Illyésházy fost mareșal de Curte, bănuit în 1603 cum că ar fi distribuit niște scrieri împotriva lui Rudolf, a trebuit să fugă în Polonia. La suirea pe tron a lui Bochkay, chemat de acesta, a devenit sfetnicul său, iar pe urmă s'a aranjat și chestiunea sa la Curte, așa că mai târziu a fost numit chiar palatin al Ungariei.

[2] Vezi decretul acesta în *Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae* vol. V p. 524.

17.

Iași, 5 Iunie 1607.

Simion-Vodă Movilă către principele Sigismund Rákóczy.

Îl asigură că la noul termen fixat pentru orânduirea chestiilor de hotare, delegații săi vor fi de față în orașul Târgu-Secuesc.

Illustrissime Princeps ac Domine amice vicineque nobis observandissime. Salutem ac vicinitatis nostrae sinceram commendationem.

Az Nagyságod levelét Mattius János megküldette minekünk, melyben azt irja Nagyságod, hogy az minemű panaszolkodások mind az két országbelieknek voltanak az határok és egyéb kártételek felől, azoknak eligazitására bizonyos napot ismét neveznénk Nagyságodnak. Noha az elmult napokban meg is neveztük vala, hogy ez jövő juniusnak 25. nap[ján] az commissariusok mind az két országbul jelen lettenek volna Bereczkbe azvagy Vásárhelyt, de minthogy Nagyságod most azt irná minekünk, hogy arról az napról haladna juliusnak negyedik napjára, annak bizonyos okát is adván Nagyságod, azért affelől valamint az Nagyságod jó tetszése, akaratja és alkolmatossága is tartsa, mi is annak ellenközők nem vagyunk, hanem az Nagyságod méltó intése szerint, az az juliusnak negyed napján az arra rendölt az mi főemberink Vásárhelyt jelen lesznek, hasonlatosképen Nagyságodtul is, mint jóakaró urunktul, szomszédunktul ezent lenni reminljük. Tartsa meg Isten jó egészségben Nagyságodat.

Datum ex civitate nostra Iassiensi, die 5. Iunii 1607.
Illustrissimae Do. V[rae]
amicus sincerus et ad serviendum paratus
Simeon Mogila, Dei gratia princeps Moldaviae

Cимион Воевод

(Muzeul Ardelean. Cluj. Archivum Comitum Lázár.)

Trad. Illustrissime etc. Ion Mattius ne-a trimis scrisoarea Măria Tale, în care scrie Măria Ta că Măria Ta a hotărît de iznoavă o zi pentru îndreptarea plângerilor oamenilor din amândouă ţările pentru hotare şi alte pagube. Cu toate că în zilele trecute am şi hotărît ca în ziua de 25 Iunie viitor, comisarii din amândouă ţările să fie faţă în Breţc sau la Vaşarheiu, dar fiindcă acuma Măria Ta ne scrie să o amânăm din ziua aceea la ziua a 4-a a lui Iulie, dând Măria Ta şi pricina pentru aceasta, pentru aceea, după cum este şi plăcerea şi voia şi putinţa Măriei Tale în această treabă, nici noi nu suntem protivnici aceleia, ci după cinstita înştiinţare a Măriei Tale, oamenii noştri aleşi pentru aceea vor fi de faţă în ziua de 4 Iulie în Vaşarheiu, asemenea nădăjduim că şi din partea Măriei Tale, ca dela Domnul şi vecinul nostru binevoitor, vor fi acolo. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta în bună sănătate etc.

18.

[Wien,] 25 Iunie 1607.

Nicolae Petraşcu către împăratul Rudolf II.

Roagă să i se dea câte un mandat de plată la hărminţiile indicate din Ungaria pentru ridicarea sumei de 15.000 taleri ce i se cuvine.

Sacra Caesarea Maiestas.

Summa illa M[tis] V[rae] clementia, quae modo iure merito suasit, ut necessitatis meae miserta quindecim millia talerorum ex proventibus Camerae Hungaricae, et specialiter ex tricesimis Tyrnaviensi, Zempcziensi et Galgociensi intra biennium persolvendorum decerneret: eadem, qua gratia semel concessa uti, frui in tanta calamitate mea possim, suadeat, obsecro M[tem] V[ram] ut mandatum mihi tradere dignetur, tum ad tricesimatores Tyrnavienses, Zempczienses et Galgocienses, quatenus ex primis tricesimarum proventibus mihi satisfaciant, tum etiam pares, hoc est eiusdem tenoris literas ad Cameram Posoniensem, aliter enim gravi, quo premor, aere alieno quasi vix ad solem consumor. 25. Junii 1607.

Sacrae Caesareae M[tis] V[rae]

Humillimus servus
Nicolaus Petrasco.

In dorso: Ad Sacram Caesaream Maiestatem humillima Nicolai Petrasci supplicatio.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14433.)

Notă. Petiţia de faţă a fost transmisă împreună cu decretul împăratului Camerei Ungare în ziua de 7 Noemvrie 1607.

19.

Praha, 3 Iulie 1607.

Impăratul Rudolf II către arhiducele Matia.

Îi cere părerea cum s'ar putea achita Nicolae Petraşcu.

Wir haben zwar E(uer) L(iebden) noch den fünfzehenden Januarii dies Jahrs genädig erindert, wasmassen wir dem Edlen, unserem Truchsassen und lieben getreuen, Nicolai Petrasco, aus gewissen Ursachen, auch von Gnaden wegen 15.000 Thaler ge-

nädigist bewilligt hätten. *Deoarece lucrul însă s'a tărăgănit reap mult* und Er, Petrasco seidthero stark und unablässlich umb würkliche Entrichtung solicher Ihme bewilligter 15.000 Thaler angehalten, wir aber Ihne zu befriedigen andere Gelegenheit nit gehabt, *i-am dat obligaţia alăturată,* [1] *dar el stăruind într'una pentru un ordin direct de plată, rugăm să ne faceţi de ştire* Sie bey gehörter Hungerischen Camer deswegen die unbeschwerte Verordnung thun, oder auf den widrigen Fall, wessen Er Petrasco zu bescheiden und Er etwo zu contentiren verbegehrtermassen berichten wollen; etc.

Geben auf unserm Königelichen Schloss zu Prag, den 3-ten Julii. Anno im Sechzehenhundert und siebenden; etc.

In dorso: Expeditae 7. Novembris 607.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14420.)

[1] A se înţelege ultimul decret împărătesc din 30 Mai 1607 care însă nu a folosit nimica lui Nicolae Petraşcu, neputându-l prezenta niciunui negustor spre escontare precum se făcea de obicei cu decretele acestea.

20.

Wien, 17 Iulie 1607.

Arhiducele Matia către Camera Scepusiană.

De oarece după spusa lui Aga Leka, acestă a fost jefuit în drumul mare de slugile lui Sigismund Rákóczy, ordonă să ancheteze cazul, stăruind să i se restituie lucrurile furate.

Qualiter Egregii quondam Leka Agae mater, uxor et Georgius Nykatii frater, aliique haeredes eiusdem de restitutione quarundam rerum et pecuniarum, quae in universum aestimando se ad novem mille florenos hungaricales extendere dicuntur, per homines Mag[ci] Sigismundi Rakóczii superiori tempore in publica via a dicto Leka Aga violenter oblatarum, et propterea etiam expensarum factarum, damnorumque perpessorum satisfactione apud nos querulabunde institerint, ex hisce adiecto ipsorum libello supplici fusius, uberiusque cognoscetis — *şi astfel vă ordonăm să somaţi* dictum Sigismundum Rakóczy *la restituirea lucrurilor luate* sive in pecuniis, sive in bonis quibuscunque aequivalentibus *pentru ca păgubaşii să nu ni se mai plângă pentru această treabă.*

Viennae, 17. Iulii. A. D. 1607.

Anexat: petiţia nedatată a erezilor lui Aga Leca, din care aflăm că el a murit „Posonii sub hoc tumultu strenue pugnans" dupăce a stat „sedecim integris annis indefatigato animo, una cum nobis fratribus suis" în slujba împăratului şi că lucrurile prădate de către oamenii lui Rákóczy li s'au luat pe vremea când era Belgioioso căpitanul general al Ungariei superioare la Caşovia, adică între anii 1603—1605.

Petiţia semnată: Mater, coniunx et fratres demortui Leka Aga.

(Orsz. ltár. Budapest. Camera Scep. B.M. 1607 Iul. 59.)

21.

Wien, 24 Iulie 1607.

Consiliul de Război către Camera Aulică.

Impăratul vrea să dea lui Marcu-Vodă un căpitanat de graniţă, însă până ce se va slobozi unul, i se fixează o pensie lunară de 100 fiorini.

Die Herren Kaiserlichen Hofcammer-Räthe in Freundtschaft erinnern. Von der Kayserlichen Mayestät, unserm allergnädigisten Herrn ist Marco Vaywoda an die Fürstliche Durchlaucht, unserm gnädigisten Herrn denselben an der Gränitz mit einer Haubtmannschaft zu versehen remittiert worden. Weilen aber dieserzeit für Ihne kein Gelegenheit verhanden ist, Er auch Armuethhalber nach Prag sich nicht kann schicken, noch reisen lassen, sonder wie aus seinem Suppliciern zu vernehmben, umb Underhaltung und eine Zehrung gehorsambist bittet, haben Ihr F. Dt. gnädigist befohlen die Herren solches zu erinnern, damit sie auf Mittl gedenken und Ihrer F. Dt. fürbringen wollten, wie gedachtem Waywoda aus dem Erzbischoflichen Granerischen Einkumben oder anderweg mit monatlichen 70 oder 80 Tallern, theils in Geldt, theils Traidt und Wein, dabey er sich erhalten kündte, bis er etwan an der Granitz mit einer Haubtmannschaft kundte versehen werden möcht geholfen werden. Damit aber under dessen er sich erhalten und Ihrer F. Dt. Verordnung erwarten kündte, haben höchstgedachte Ihr F. Dt. Ihme Waywoda einhundert Taller zur Zehrung gnädigist verwilligt, die Ihme die Herren ferrers zu verordnen haben, denselben der Kayserliche Hof-Kriegs-Rath jederzeit mit Freundschaft beygethan verbleibt.

Ex Consilio bellico, 24. Julii. Anno 1607.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14432.)

22.

Praha, [6 August 1607.]

Secretar imperial către anonim la Roma.

Inaintarea lui Constandin-Vodă pentru a ocupa scaunul Moldovei împotriva lui Tomşa şi a feciorilor răposatului Ieremia-Vodă. Aspiraţiunile lui Radu Mihnea-Vodă de a răsturna pe Radu-Şerban în Muntenia. Gabriel Báthory stă bine în Ardeal, unde nobilimea îl doreşte de principe.

Si trova Constantino Vaivoda in arme, il quale era partito alli 4 di Luglio et passato l'acqua con duo mila solnieri e due mila pedoni, et 6 mila Casachi, oltra li suoi Moldavani, e va dreto a mettersi in possesso, e tutto a consenso della Maestà del Re di Polonia, che sino a quel tempo non haveva havuto total libertà. Quel altro principe Thomsa vaivoda si era retirato con alcuni Moldavani et alquante centinaia di Turchi e Tartari aspettando aiuto dalli Turchi, et dal principe di Valachia, et da Bathori, ma per sino a quel tempo non gli era venuto nessun aiuto.

Il detto Constantino Vaivoda scrive al principe Radul Vaivoda, [1] et anco scriveno quelli Hatmani, idest capitani al detto principe, che procuri appresso Sua Maestà di espedirsi et venir quanto prima, che come sarà messo in possesso Constantino Vaivoda, anderanno a rimetter lui ancor in Valachia con l'istesso essercito. Scrive ancor Constantino a Sua Cesarea Maestà pregandoli si degnasse mandar al detto principe per unirsi insieme, che hora è bona occasione. Io mi dubito se Sua Maestà resti di non mandar al detto principe, che come si assederà Constantino Vaivoda, che senza dubio restarà patron, senza nissun contrasto, procuraranno poi li figlioli di Simeon Vaivoda di andar con quell'esercito in Valachia, et si ligaranno quelle provincie insieme. Il Turco non andarà a contrastare, perchè gli detti principi mandaranno a offerirli bona pace et il tributo, et in ciò aiuteranno li Polacchi, sì che hora, come il Turco è debole, facilmente si contentarà d'ogni cosa. Qui a questi Signori ogni cosa si ha dato ad intendere, acciochè non lassino perdersi quella provincia dalle mani loro, perchè entrando il figliolo di Simeon Vaivoda si mette sotto protettion di Polacchi, come Moldavia,

---

[1] Radu Mihnea destituit încă din Martie 1602.

che volendo poi che facci Sua Cesarea Maestà guerra, non farà con li Polacchi di certo, et daranno qualche ragione a questi Signori per acquietarli.

Di Corona scriveno, come sin hora stanno saldi nella divotione di Sua Cesarea Maestà, non havendo dato giuramento nè a Turchi, nè a Gezi,[1] nè manco erano li Turchi intrati in Transilvania; ben vero sono molti in Valacchia et Temiswar. Bathori di novo si apparecchiava andar contra Corona, havendo fatto cavar di Wivar l'artiglieria, facendo anco accomodar Partase (?) per condurli a quella volta, ma mi pare che non farà niente, non essendo quel pezzo di potersi menar così da per tutto.

Il detto Bathori ha mandato imbasciatori a Constantinopoli con alcune lettere con molti sigilli fatti, come che li principali et il popolo di Transilvania vogliono il detto Bathori per il principe loro. Ha mandato ancor li ambasciatori in Polonia dal Re, manda ancor a Vienna, in somma lui sta bene; quando il Turco è contra di lui, cerca aiuto dalli christiani, et quando il detto Bathori si è reconciliato con Nagy András, al quale ha donato Hust, havendoli prima dato a Homonnay, dopo con inganno l'ha rihavuto e dato a detto Nagy András, mi crepa il core vedendo le cose di Sua Maestà andar così malamente, che in queste occasioni con poca spesa potrebbono recuperar e Valachia, e Transilvania, et dar a pensar alli Turchi. Non so che dir altro, bisogna far quel tanto che ci comandano. Questi Signori si governano all'opinione e consiglio dell'Hungari, li quali al mio debil giudicio vanno a qualch'altro disegno come il tempo ci scoprirà; etc.

In dorso: Praga, del secretario dell'Imperatore.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate 1071.)

[1] Andreas Géczy consiliarius principis Gabrielis Báthory.

23.

Innsbruck, 7 August 1607.

Melchior Härtelig Rector Collegii S. I. către arhiducele Maximilian.

Colegiul Iezuiților neprimind din averea decedatului Ștefan-Vodă de cât o parte, roagă să i se dea și restul ce i se mai cuvine.

Euer Fr. Dht. tragen genädigister Wissen, was die Fr. Dht. Erzherzog Ferdinand zu Grätz etc. aus der Moldauischen

Verlassenschaft dem hieigen Collegio gnädigist geschenkt und übergeben. Und obwol mir verhofft dessen allen eher würklich zu geniessen, so sein uns doch bishero nur drey Posten realiter einbehändigt worden, als nämlich der Frau Gräfin, Herrn Carl Schurpffen und des Gersons. Wie es mit den übrigen beschaffen, haben E. Fr. Dht. aus den Beilagen gnädigist zu erkennen. Bitte derowegen ganz diemietigist, Euer Fr. Dht. wellen gnädigist verhülflich sein, dass auch noch restierende Posten hieigem Collegio werden guetgemacht, auch jemand verordnen, bey dem ich mich könne Bescheidts erholen; etc.

Beilage. Der F. Dt. Erzherzogen Ferdinanden Portion, als die 4 neuntl bringen 18,440 fl. 34 kr.

1. Bei der Römisch Kayserlichen Mt. ihr Gebühr an derselben Rest 6670 fl. 34 kr. 2. An empfangnen Mobilien 327 fl. 24 kr. 3. Herrn Lucasen Römer und sein Hausfrau verfallne Verzinsung bis auf Jacobi 1606 436 fl. 4. Gerson, Jud zu Bozen 1450 fl. Verfallne Verzinsung bis auf Jacobi 1606 247 fl. 15 kr. 5. Herr Graf von Lichtenstain 4000 fl. Verfallne Verzinsung bis auf Jacobi 360 fl. Summa 18,491 fl. 3 kr. Bleiben heraus schuldig 50 fl. 29 kr.

(Landesregierungsarchiv. Innsbruck. Ferdinandea 77/a.)

24.

Praha, 27 August 1607.

Cav. Marin di Cavalli ambasciator către dogele Veneției.

Petru Armeanul va fi trimes ambasador la Constantinopol.

Havendo Sua Maestà havuta la risposta di quello che ha negotiato Cesare Gallo coi Turchi ... prima d'espedir l'ambasciator ... s' è risoluta d' espedir con passaporto del Bassà di Buda a Constantinopoli quel Pietro Armeno, che, se bene è chiamato così, è però creduto esser Raguseo, et si tratteneva qui servendo d'interprete delle lingue.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

25.

[Wien, August 1607.]

Marcu-Vodă către Camera Aulică.

Aflând că i s'a stabilit o pensie lunară de 100 fiorini, roagă să-i fie plătită cât mai curând.

Illustrissimi Signori Patroni colendissimi.

Mi fu significato dal Illmo Signor Giovan di Molard et ancho Vostra Signoria Illma gli giorni passati, come Sua Altezza si haveva degnato clementemente et mi haveva ordinato intertenimento al mese cento fiorini, nella maniera che mi siano pagati dal Arcivescovo di Strigonia; la qual expedition fin adesso non ho potuto ottenir dalla Excelsa Camera et sto qui consumandomi ogni dì. Per questo supplico alle Vostre Signorie Illustrissime, degnarsi dar ordine acciò possi esser espedito. Per la qual gratia di V. S. Illma mentre viverò, restarò obligato et cusì facendo fine starò aspettando la sua benigna risposta.

Di V. S. Ill^{me}

Humilissimo servitore
Marko Vayvoda mpr

In dorso: Al Illmo Signor Praesidente et consilieri della Camera Aulica humillima supplica di Marco Wayuoda.

Expeditae 4. Septembris 607.

Pecete frumoasă rotundă (de 27 mm. în diametru) aplicată în hârtie, reprodusă în fața acestui volum.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14432. Autograf.)

26.

[Wien, fine August 1607.]

Arhiducele Matia către Camera Scepusiană.

Să ceară salvconduct dela principele Sigismund Rákóczy pentru slugile lui Marcu-Vodă, acesta dorind să trimeață niște lucruri mamei sale în Țara-Românească.

Significavit nobis demisse Marcus Vaiuoda, militum Suae M^{tis} Rascianorum capitaneus, se in Walachiam ad matrem videlicet suam principemque Valachiae pro adferendis sibi certis quibusdam rebus suis, aliquot familiarium suorum per Transylvaniam mittere et expedire decrevisse: orando nos humillime, ut de concedendis praetactis suis familiaribus per Mag^{cum} Sigismundum Rakoczi salvi conductus literis, eundem per alias nostras peculiares requirere dignaremur. Qua in re quidem tametsi nostra clementia eidem libenter adesse velimus, quia tamen propter quandam considerationem dicto Rakoczio necdum scribere possimus, vobis interim hanc scribendi provinciam benigne dele-

gare decrevimus, mandantes vobis hisce clementer, ut iuxta conditionem praedictorum famulorum, et si non suspecti vobis videantur, aut aliam aliquam considerationem non habeatis, Rakoczium pro impertiendis salvi conductus literis interpellare velitis; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Camera Scep. B.M. 1607 Aug. 72.)

27.

Wien, 5 Septemvrie 1607.

Arhiducele Matia către Francisc Forgach arhiepiscopul de Strigon.

Recomandă pe Marcu-Vodă cu cererea ca să-i dea pensia lunară de 100 fiorini (în bani şi alimente) din venitul arhiepiscopatului de Strigon.

Reverendissime etc.

Commendatus est nobis dudum per M^tem^ Suam Caesaream et Regiam, Dominum et fratrem nostrum observandissimum, Magnificus syncere nobis dilectus Marcus Weywoda eum in finem, ut ipsi de capitaneatu aliquo in confiniis gerendo vel alias de certa pensione, qua se sustentare commode possit providere velimus. Verum cum eiusmodi capitaneatus, cui ipse praeficiendus hoc tempore nullus vacet, neque etiam decernendae ei certae pensionis, ob defectum proventuum Suae M^tis^ modus occurrat, idcirco et cum ille bonam spem habeat, a Vobis honestum subsidium et intertentionem e proventibus Archiepiscopalibus impetrandi, Vos clementer hisce requirere voluimus, ut in gratiam tum praelibatae Suae M^tis^, tum nostri dictum Weywodam, tanquam alias ob familiam et perpessum infortunium favori et auxilio dignum, sibi commendatum habere, eique condecentem pensionem, partim in pecunia, partim in vino ac frumento e memoratis proventibus menstruatim et saltem eo usque, donec ipsi de alia conditione prospectum fuerit subministrandam benevole decernere velitis. Quod uti Vobis minus grave futurum arbitramur, ita vicissim illud nostra gratia ac benignitate, qua Vobis affatim propensi, recognituri sumus.

Datum Viennae, 5. Septembris 1607.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14432. Concept.)

28.

Istanbul, fine Septemvrie 1607.

Mustafa Bassa către regele Sigismund III.

Murind Simion-Vodă, domnia Moldovei s'a dat feciorului său Mihail şi de s'ar afla cineva care să se opună acestei porunci, roagă să nu-i dea crezare, dând ajutor acelui Mihail-Vodă.

Po zalotach i tytulacjach zwyczajnych Królowi Jego Mości Polskiemu Zygmuntowi (którego niech Bóg do dobrego końca prowadzi sprawy) po ofiarowaniu życzliwości i przyjaźni, wiadomo niech będzie, że temi czasy wojewoda Wołoski Szymon zmarł, a syn jego (między Mesyaszowego Zakonu naśladującemi zacny) Michael (temu niech Bóg dopomaga) po śmierci ojca swego ze wszech miar rządzenia państwem godny, pozostawszy za wielkimi i usilnymi wszytkich przedniejszych ludzi i bojarów ziemie tej prosbami na miejsce ojcowskie wołoskie województwo, Najaśniejszy i Najmożniejszy Cesarz Jegomość (któremu niech Bóg będzie szczytem i obrońca Bog zachowując go ku okrywaniu i odnawianiu ubogich poddanych) temu to wspomnionemu Michałuszkowi, po zmarłym ojcu województwo darowawszy przywilej wedle zwyczaju Porty Otomańskiej wydać rozkazać raczył. A iż zacność Wasza z dawnych dni i czasów Najaśniejszego Cesarza przyjacielowi przyjacielem, a nieprzyjacielowi nieprzyjacielem jesteście, tedy w tej sprawie, jeśliby kto taki był, aby rozkazaniu Najaśniejszego Cesarza przecząc, kogo na to namawiał i podwodził i chciwością państwa wołoskiego uwiedziony, woli Cesarskiej posłuszny być nie chciał, zacność Wasza temu zabiegać aby rozkazanie Cesarskie uczciwie na swym miejscu zostawało wedle dawnych zwyczajów i przyjaźni macie. Dlategoć abyście Zacność Wasza o tym wiadomość mieli, względem Przyjazni i Przyjacielstwa od obliczności Najaśniejszego Cesarza, list Cesarski przed Zacność Waszą napisawszy, przez Kiejwan czausza, Porcie tej Cesarskiej zasłużonego człowieka (któremu niechaj Bóg przymnaża zacności) posyłamy, przy którym też i odemnie przyjęła Zacność Wasza list miłości pełen posłany jest, gdy zdrowo zastanie.

Mam nadzieję, że jako do tych czas z gniazdem Porty tej Wysokiej Najaśniejszego Cesarza szczerość i miłość wszelka okazowana bywała, że i w tej sprawie woli Najaśniejszego Cesarza przestrzegać zechcecie, aby syn niegdy wojewody wołoskiego Jeremia, Constanty albo ktokolwiek chciwością panowania ziemi

tej uwiedziony, do Zacności Waszej się uciekszy, z Waszej strony pomocy i ratunku dostawszy, czego złego nie narobili. Przeto jako się godzi w przyjażni, nic przecznego woli Najaśniejszego Cesarza i postanowionemu z obustronnemu przymierzu nieczyniąc, do zamieszania jakiego okazjej nie dając, ani przerzeczonemu synowi Jeremiowemu pomocy żadnej z tamtej strony niepozwalając, jedno jako dotychczas z obopolna miłość zachowana była, aby i teraz, i na potym takaż zostawała, nic opacznego z tamtąd abyście Zacność Wasza czynić niedopuszczali.

Po te czasy z powinności i z posłuszeństwa wykraczający i różnych kłótni i hałasów przyczyną będący, jako wiele z tego na głowy swoje zgromadzili i jako wiele i somsiadom przyległym i państwom ich szkod się przez ich złość stało, już wiadomo i jawno jest. Pod ręką i władzą Najaśniejszego Cesarza na każdym miejscu wojska dosyć jest, czego doświadczyło wiele krajów, a tak jeśliby ten spokojem niesiedząc i Zacności Waszej przestrogi i nauki niesłuchając chcial głowę swą podnosić, Bóg Wszechmogący mocen jest zemścić się nad nim takeij zniewagi.

A iż w tym Zacności Waszej zażywamy uprzedzić zdało się, że jeśliby się cokolwiek takiego potym ukazało (gdyż głosy niektórych takie są i tak Najaśniejszemu Cesarzowi udają że Zacność Wasza jesteście, abo być chcecie tego powodem) abyście temu wspomniemu wysoko głowy podnosić niedopuszczając, napisanemu wyżej synowi Szymonowemu Michaiłowi przyjażn swą, pomoc i dobre somsiestwo oświadczyli, owo krótko mówiąc, aby ten Michał wojewoda na miejscu ojcowskim wojewodą wołoskim był konieczna jest wola Cesarza Jegomości, dlategoć tedy aby ta sprawa miała koniec dobry porządkowi dobremu Zacności Waszej zlecić się zdało.

Dla wspólnej tedy zgody i przyjażni na Zacność Waszą należy aby się nic przeciwnego woli Cesarskiej niedziało, ale aby jako z dziadów i pradziadów Zacnych z gniazdem Porty tej Wielmożnej Miłość i szczerość okazowana bywała, aby dzień odednia takoważ się pomnażała, wszytkim zabiegając przeszkodom pracy i starania swego przyłożyć macie, gdyż z owej strony od Najaśniejszego Cesarza nad wielu innych jest wzgląd i baczenie na Zacność Waszą niemałe, nawet wszyscy Wezyrowie i Rada Cesarska, przed oblicznością Cesarską dobrze wspominając, dobre słowo i zalecenie Zacności Waszej dają, powiedając że zawsze każdej woli Najaśniejszego Cesarza powolność swą ukazować zwykliście, z owej strony nic nie wątpię że wszelka przyjażń

i miłość okazowana będzie, tylko Zacność Wasza chciejcie się sami o to starać. Zatym Pokój Boży nad dobrze czyniącemi niech zostawa.

Pisan na Wschodzie miesiąca Dzimażyt Achyr nazwanego 1016 Roku to jest Anno Domini 1607 w Konstantynopolu.

(Bibl. pr. Czartoryski. Kraków. Codex Nar. 103 fol. 1165—1168.)

Trad. După salutările şi titlurile obişnuite regelui Poloniei Sigismund (căruia Dumnezeu să dea bun sfârşit) după asigurare de bunăvoinţă şi prieteşug, se dă de ştire că în această vreme a murit Simion Vodă al Moldovei [1] şi feciorul său (podoaba celor ce urmează legea lui Mesia) Mihail (Dumnezeu să-l ajute) după moartea tatălui său fiind în toate privinţele demn de domnie, la cererea mare şi energică a tuturor oamenilor de frunte şi a boierilor acelui pământ fiind lăsat în locul tatălui său în domnia Moldovei, Măria Sa Impăratul cel strălucit şi prea puternic (căruia Dumnezeu să-i fie călăuză şi ocrotitor şi Dumnezeu să-l ţie pentru ocrotirea şi întărirea supuşilor săraci) a binevoit a porunci să se dea domnia după obiceiul Porţii otomane pomenitului Mihaluşco, dăruindu-i privilegiul asupra voevodatului Moldovei după moartea tatălui său. Şi de oarece Milostivenia Ta eşti de vremuri vechi prietenul prietenului strălucitului împărat şi vrăjmaşul vrăjmaşului lui, pentru aceea dacă în acest lucru s'ar afla cineva care să se opună poruncii împăratului celui mai strălucit, care ar îndemna şi ar completa şi condus de lăcomie spre domnia moldovească n'ar vrea să se supună poruncii împăratului, Milostivenia Ta să aibă grijă ca porunca împăratului să fie menţinută în virtutea obiceiurilor vechi şi a prieteşugului. De aceea pentru ca Milostivenia Ta să aibă ştire despre aceasta, conform cu prieteşugul din partea persoanei împăratului celui prea strălucit, făcându-se scrisoare Milostiveniei Tale, o trimetem prin ceauşul Porţii Kievan, om de merit (căruia Dumnezeu să-i crească meritele) pe lângă care Milostivenia Ta va primi şi scrisoarea mea plină de dragoste, numai să vă afle în sănătate.

Am nădejde că, precum până în vremea aceasta s'a arătat faţă de cuibul Inaltei Porţi a împăratului celui mai strălucit sinceritate şi dragoste, veţi binevoi să ţineţi seamă şi în acest lucru de voinţa împăratului celui prea strălucit pentru ca Constantin, fiul fostului Domn din Moldova Ieremia sau oricine altul râvnind din lăcomie la domnia acelei ţări, fugind la Milostivenia Ta, câştigând dela Milostivenia Ta ajutor şi ocrotire, să nu săvârşească ceva rău. Pentru aceea cum se cuvine din prieteşug, rugăm ca Milostivenia Ta să nu îngăduie a face nimica împotriva voinţii împăratului celui prea strălucit şi a statorniciei convenţiunii noastre reciproce, ca să nu se dea prilej la vreo turburare şi să nu îngăduiţi să se dea niciun ajutor fiului lui Ieremie mai sus numit din aceea parte, ca să se păstreze numai iubirea reciprocă şi să rămână şi acuma şi pururea la fel.

---

[1] Simion-Vodă a murit în 24 Septemvrie 1607.

E lucru cunoscut câte pagube s'au născut până acuma în țările vecine din mișelia celor nesupuși și provocatori de turburări care și-au frânt datoria de supunere, pricinuind deosebite belele și turburări pentru care și-au atras multe păcate asupra capului lor. Supt mâna celui prea strălucit împărat se află pretutindeni oști destule precum se știe în multe țări și astfel dacă acela nu va sta liniștit și neprimind observările Milostiveniei Tale ar vrea să-și ridice capul, atotputernicul Dumnezeu e tare ca să se răzbune pentru o astfel de jignire.

Am voit cu aceasta a face atent pe Milostivenia Ta ca de s'ar ivi astfel de lucruri (căci unii așa cred și așa se dă de știre celui prea strălucit împărat, cum că acel lucru pornește dela Milostivenia Ta) să nu îngăduie să-și ridice capul în sus acel numit, arătându-i bunavoință lui Mihail, fiul susnumitului Simion, cu ajutor și bună vecinătate. Pe scurt acel Mihail-Vodă să fie Domn în locul tatălui său, aceasta este voința hotărîtă a Măriei Sale împăratului și pentru ca acest lucru să aibă bun sfârșit, am avut plăcerea a o recomanda Milostiveniei Tale pentru buna ordine a lucrurilor.

Potrivit învoielii noastre comune și a prieteșugului nostru, Milistovenia Ta vei păzi ca să nu se întâmple niciun lucru împotriva voinții împăratului, ci precum moșii și strămoșii Milostiveniei Tale au arătat iubire și sinceritate față de cuibul Inaltei Porți, aceasta să sporească din zi în zi, lucrând pentru sdrobirea tuturor piedicilor, având grijă de acea stare, căci din partea celui prea strălucit împărat va fi atenție la multe lucruri și nu mai puțin la Milostivenia Ta, iar sfatul tuturor vizirilor și al sfatului împărătesc pomenind în fața împăratului cu vorbe bune pe Măria Ta, vor da tot ajutorul Milostiveniei Tale, zicând că ne-ați arătat întotdeauna bunăvoință față de toate dorințele celui prea strălucit împărat și nu mă îndoiesc că din partea sa ți se va arăta tot prieteșugul și toată iubirea, numai ca și Milostivenia Ta să ai grijă de asta. După această să rămână pacea lui Dumnezeu asupra acelora cari lucrează bine.

Scrisu-s'a la începutul lunii numite Dsimajit-Achyr a anului 1016 adică a Domnului 1607 în Constantinopol.

29.

Praha, 4 Octomvrie 1607.

Impăratul Rudolf II către arhiducele Matia.

Roagă să dispună ca mitropolitul Dionisie Ralli Paleolog să-și poată primi pensia lunară din venitul arhiepiscopatului de Strigon.

Bey uns hält Dionisius Ralli Paleologus Erzbischof von Turnova mit Anziehung seiner äussersten Noth und Dürftigkeit umb Bezahlung seiner Pension gehorsambst und unablässig an.

Ob wir Ihm nun zwar gnädigst gern, wie auch an Ihm selbsten billich wäre, alhie geholfen sehen, so seindt doch derzeit

die Mittl zu seiner Bezahlung oder anderswohin Verweisung alhier nicht verhanden. Und weil wir dann nochmals des Erzbistumb Gran Einkommen vorangedeutermassen erachten, dass Ihme danenhero gar wol könne geholfen werden: Als gesinnen wir an E. L. abermals hiermit genädiglich geruhen, Sie wöllen unbeschwert bei dem Erzbischofen zue Türnaw, Francisco Forgach dahin richten, damit er diesfalls dem Paleologo danenhero die nottürtftige Unterhaltung entrichten lassen; etc.

Prag, den 4. Octobris. Anno 1607.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14450. Copie.)

30.

Košice, 17 Octomvrie 1607.

Sigismund Forgach și Andrei Dóczy către arhiducele Matia.

Recomandă să se predea văduvei lui Aga Leka și fraților săi cele trei sate ce i s'au dat lui Aga Leka, dar au fost ocupate de Valentin Druget de Homonna.

Egregios Georgium et Wolffangum Nicati, cum matre et uxore quondam Leka Agae pro restitutione pagorum Magosfalwa, Hozzufalwa et Senkad, ad arcem Keöuar pertinentium et antehac dicto Leka Aga pro certa summa pecuniae per Suam M^tem^ inscriptorum, iamvero anteactis his disturbiis reoccupatorum demisse supplicare, ex benigno Ser^tis^ mandato, supplicationeque eorundem huc pro informatione benigne transmissa humillime intelleximus.

Quandoquidem autem ratione arcis Keöuar eiusque pertinentiarum nihil-dum determinatum sit, non videtur quomodo isti quoque pagi, ut qui sunt e numero pertinentiarum eius, illinc avelli et ex manibus domini Valentini Homonnai iam eximi possint. Si autem Suae M^ti^ dictam arcem eiusque pertinentias venire contigerit, benignam supplicantium habendam esse rationem demisse censemus.

In dorso: Connexetur de dato 14. Maii 1603. Die Supplicanten auf Anhalten also zu bescheiden. Ultima X-bris 1607.

Anexat: petiția lui George Nicati, care afirmă că e frate cu răposatul Aga Leka cel ce a primit dela împăratul Rudolf „ob respectum fidelium ac diuturnorum servitiorum" satele sus numite în comitatul Zolnok interior. Aga Leka aflându-se însă în serviciul împăratului pe lângă generalul George Basta „et praeter damna omniumque fortu-

narum iacturam, vitam quoque in certamine Posonii appeteret" [1] moșiile sale au fost confiscate de Valentin Homonna. Mama și văduva lui Aga Leka „in squalore et miseria tanta vivunt, ut panem quotidianum, risui hominum expositae, quod id sint fidelitate sui Leka Agae consecutae, mendicare cogantur" roagă deci pe arhiducele Matia *manibus in coelum protensis*, să li se restituie cele trei moșii, atât pentru slujbile decedatului Aga Leka, cât și pentru faptul că: ego vero et alter frater meus Volffangus Nicati a sedecim annis Maiestatibus Vestris debita fidelitate et perseverantia servimus; ordonând totodată ca numitele moșii să se înscrie și pe numele lor, ca după moartea celor două femei, ele să fie moștenite de dânșii.

(Hofkammerarchiv. Wien. Fasc. 15.558. Siebenbürgische Akten.)

[1] Oastea lui George Basta care se afla în orașul Pozsony și în suburbiile lui. a fost atacată întâia oară la 17 Mai 1604 și a doua oară la 8 Septemvrie 1605 de haiducii lui Ștefan Bochkay; deci într'unul din aceste atacuri a pierit—precum se scrie—Aga Leka.

31.

Wien, 7 Noemvrie 1607.

Arhiducele Matia către Camera Ungară.

Transmite spre executare decretul împăratului Rudolf privitor la îndestularea lui Nicolae Petrașcu.

Qualiter Sacra Caesarea Regiaque Maiestas ... Mag^{cum} Nicolaum Petrasco, filium Michaelis quondam Wayvodae Walachiae ratione 15.000 florenorum vel in bonis, vel ex Tricesimis Galgócziensi, Zempcziensi aut Tyrnaviensi intra biennium solvendorum assecuraverit, ex adiectis tum literarum ad nos datarum, tum obligationis quoque Suae M^{tis} copiis A et B uberius videbitis [1]; quas vobis pro ulteriori earundem executione, uti per Suam M^{tem} petitum, hisce transmittere voluimus.

(Hofkammerarchiv. Wien. Ungarische Gedenkbücher 412 fol. 406.)

[1] Nu sunt alăturate, dar se referă la cele două acte fundamentale pe cari creanța lui Nicolae Petrașcu era bazată, publicate in volumul nostru VII și citate chiar și în actul 1 al volumului de față.

32.

Cluj, 9 Noemvrie 1607.

Principele Sigismund Rákóczy către Sava Vlădică din Lipova.

Danie nouă lui Sava Vlădică a morii de apă din Radna cu toate veniturile ei.

Nos Sigismundus Rákóczi etc. Memoriae commendamus... quod nos cum ad nonnullorum fidelium dominorum ... tum vero attentis et consideratis fidelitate, fidelibusque servitiis Honorabilis Szavae Vladika de Lippa, quae ipse antea principibus regni nostri Transilvaniae, praedecessoribus videlicet nostris, deinde nobis etiam in cunctis negotiis et rebus, fidei et industriae suae concreditis fideliter exhibuit et impendit, ac in futurum quoque exhibiturus et impensurus est, totale et integrum molendinum super fluvio Maros, in territorio possessionis Radnensis, vicinitatibusque molendinorum ab utraque parte nostrorum, in comitatu Aradiensi existenti habito et adiacenti exstructum, in cuius quieto et pacifico dominio a tempore adeptionis eiusdem perstitisse et nunc quoque persistere, literis solum modo et literalibus instrumentis superinde necessariis et sufficientibus destitutus esse perhibetur, simul cum cunctis suis utilitatibus, obventionibus, emolumentis quibuslibet ad idem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, praemissis tamen sicut praefertur stantibus et se habentibus, memorato Szavae Vladika, ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis, novae nostrae donationis titulo gratiose dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus, iure perpetuo et irrevocabiliter tenendum, possidendum, pariter et habendum. Salvo iure alieno. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in civitate nostra Kolosvar, 9. die mensis Novembris. Anno Domni 1607.

(Muz. Ard. Cluj. Kemény : Appendix Dipl. Trans. tom. 15. fol. 193. Ex libro Regio Sigismundi Rákóczi III p. 583.)

33.

Venezia, 17 Noemvrie 1607.

Aviz despre evenimentele din Ardeal şi Muntenia.

Gabriel Báthory încă n'a primit principatul Ardealului. Radu-Vodă s'a retras în Muntenia spre a preveni o năvală a Tătarilor.

Di Venetia li 17 Novembre 1607.

Di Transilvania delli 24 passato avisano, che Gabriel Bathori havendo inteso, che Homonnai era disposto con buone

forze d'aiutare il prencipe Ragozi, suo suocero, non haveva voluto accettare quel governo, benchè persuaso da molti prencipali di quella provincia.

Che li Tartari in numero di 8 mila, che svernano a Themisvar cominciassero a fare qualche scorreria, per il che Radulo Vaivoda si era retirato con le sue genti in Vallacchia per guardia di quella provincia, che non vi commettessero qualche invasione; et che li Turchi d'Agria in numero di 900 cavalli et 800 pedoni erano scorsi sino alle frontiere di Transilvania, con haver fatto qualche depredamento.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate 1075.)

34.

Innsbruck, 12 Decemvrie 1607.

Guvernul Austriei-de-Sus către arhiducele Maximilian.

Se raportează că e de prisos să se dea câte un certificat Doamnei Maria din Moldova despre suma ce-i datorează împăratul, cum şi Cămăraşului Ioan despre cesiunea primită dela dânsa. De altfel Doamna Maria se află în oraş, stând în „Zeughaus" fără cunoştinţa prealabilă a Ocârmuirii.

Euer Fr. Dht. genädigisten Befelch vom 5. dies, dass wir Pauli Minii patritii Veneti Ehewürtin, Frauen Maria Vaiuodin aus der Moldaw, umb ihr auf die Röm. Kays. Mt. angewiesne Moldawische Schuld, urkundtlichen Schein fertigen sollen, wie auch Euer Fr. Dht. ferner genädigistes Decret, den 8. huius datiert, vermüg dessen Joanni Camerasso auf sein mitbeigeschlossnes Suppliciern umb die ihme von gedachter Frauen Maria an erstberührter ihrer Assignation übergebne siebenzehenhundert Gulden gleichmässige Fertigung verordnet, haben wir in Gehorsam underschiedlich empfangen und angehert. [1] Und zwar soviel gemeldter Vaiuodin Anweisung bei Ihrer Kays. Mt. belangt, ist uns bedenklichen und unsers gehorsamisten Erachtens auch unnot Ihro dergleichen Urkundt under unsern Petschaften an Ihr Mt. zu ertheilen, alldieweilen von ihrentwegen der Moldawische Vertrag noch nicht gefertigter aus der Canzlei begehrt, viel weniger genommen worden; da sie doch mit demselben obstehende ihr Assignation genuegsam

[1] Dialectal, pentru : angehört = ascultat.

und eigentlich zu dociern, und wann sie solchen erhebt, einiches andern Scheins durchaus nit bedürftig sein würdet. Demnach wären wir der underthänigisten Meinung, dass mehrbenennte Frau Maria in allweg zu Erhebung angeregten Vertrags, also auch der Camerasso (wiewol wir sonsten ihme umb sein pretendierende Summa Urkundt erfolgen zu lassen anderst kein Bedenken) dahin zu weisen wäre, wann er sein von erstgedachter Frauen Maria in Handen habende Cession und Übergab bei uns fürlegen, dass ihme solche durch unser Ratification gebräuchigermassen authenticiert werden solle.

Beneben diesem sollen Euer Fr. Dht. wir in Gehorsam zu berichten nit umbgehen, dass mehrgemeldte Frau Maria sambt ihrem Beystandt, dem Contarini, so ein Venedigischer vom Adl, in dem Zeughaus alhie ohne unser Vorwissen ihr Einkehr genommen, sowol auch ander mehr frembde Personen, als jüngstlich der Gauggler, welcher vor ungefahr einem Monat alhie gewesen, in besagtem Zeughaus sein Aufhalt gehabt.

(Landesregierungsarchiv. Innsbruck. Ferdinandea 77/a.)

35.

Tărpiu, 16 Decemvrie 1607.

Ştefan Kendi către municipiul oraşului Bistriţa.

Îşi vinde pe veci iobagul său Petru Budăţan oraşului Bistriţa pe suma de 80 fiorini.

Én Kendi István adom mindennek tudtára, az kiknek illik ez én levelemnek rendiben, hogy Besztercze vidékén, Oláh Szentgyörgyen egy Budaczan Péter nevő örökes jobbágyomot meg találván s az beszterczei szomszéd uraim hozza való igazságomot meg értvén, sok törökedésekkel kévánák tőllem, hogy örök áron városul ő Kegyelmeknek adnám azt az megnevezett jobbágyomot; én azért az ő Kegyelmek jó szomszédságát, barátságát és sok törökedését illendőképpen megtekéntvén : az felől meg irt Budaczan Péter nevő jobbágyomot mindennemő hasznaival és marháival egyetemben városul ő Kegyelmeknek adtam az beszterczei uraimnak örök áron nyolczvan forinton meghihatatlanul, ugy hogy senki ez után azhoz az jobbágyhoz ne nyulhasson, hanem ő Kegyelmek békességesen birhassák. Én is tartozom ő Kegyelmeket az jobbágynak uraságában minden legitimus impeditorok ellen

meg ótalmazni. Mely dolognak nagyobb bizonságára adtam ő Kegyelmeknek ez kezem irásával és pecsemmel meg erősitett levelemet.

Datum et actum in possessione Terpen, die 16. mensis Decembris. Anno Domini 1607.

Idem qui supra

(L. S.) Stephanus Kendi de Lona mpr.

(Arhiva județului Năsăud. Bistrița.)

Trad. Eu Ștefan Kendi dau știre tuturora cărora se cuvine prin scrisoarea mea, că găsind pe iobagul meu de uric numit Petru Budățan, din Sângiorgiul-Român, în ținutul Bistriței și domnii vecinii mei din Bistrița înțelegând dreptul meu asupra sa, au poftit cu multe silințe dela mine să-l vând de veci orașului Domniilor Lor pe pomenitul iobag al meu, pentru aceea eu având în cuvenită vedere buna vecinătate, prietenia și multa străduință a Domniilor Lor: pentru aceea pe iobagul meu pomenit Ion Budățan cu toate foloasele și averea lui împreună l-am vândut de veci Domniilor Lor Domnilor din Bistrița pentru oraș, pentru 80 fiorini, de tot, astfel ca nimeni să se poată atinge după aceasta de acel iobag ca Domniile Lor să-l stăpânească în pace. Pentru mai marea încredințare a acestui lucru, am dat Domniilor Lor această scrisoare a mea întărită cu iscălitura mânei mele și pecetea mea. Datum etc.

Notă. In primăvara anului viitor (la 11 Martie 1608) acelaș nemeș își vinde un alt iobag român, pe Doine Simeon tot din aceiaș comună ca cel de sus, pe o „bucată" de postav carazie adică: meg engedtem ő Kegyelmeknek; egy vég karasiát adtak érette. (Ibidem.)

36.

Venezia, 29 Decemvrie 1607.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Lupta dintre feciorii lui Simion-Vodă și ai lui Ieremia-Vodă pentru scaunul Moldovei.

Di Venetia li 29 Decembre 1607.

Con lettere di Transilvania si è havuto aviso, che da Themisvar erano passati tremila Turchi, con quattromila Tartari d'ordine del Gran Turco nella Moldavia per poner in possesso di quella provintia il figliolo del già Simone scritto, che per esser debole di forze, si era retirato fuori di essa provintia, et volendo di novo tornare con l'aiuto delli sudetti Turchi et d'altri suoi adherenti Moldavi fu incontrato dall'eletto Vaivoda, figliolo del

già Geremia con gran seguito di quei popoli, et particolarmente di due mila cavalli Polacchi, con furor tale, che disordinò et ruppe li Turchi et Tartari, li quali poi presero la fuga, lasciando morti de' suoi da 600, et del figliolo del già Simone non se ne sapeva nova, se fosse morto o vivo, sì che li motivi in quella provintia erano grandi, per esser il popolo diviso in due fattioni, aspettandosi di breve di sentire in quella qualche gagliarda tagliata tra essi paesani.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate 1075.)

37.

[Alba-Iulia, 1607.]

Principele Sigismund Rákóczy către sultanul Ahmed I.

Mihai-Vodă purtându-se cu vicleşug faţă de sultan şi Ardeal, roagă ca pe viitor sultanul să recunoască de domnitor al Ardealului numai pe acela care va fi ales de către Staturile ţării. Să se poruncească Domnitorilor ţărilor române ca la caz de nevoie să vină cu oşti în ajutorul Ardealului.

Az hatalmas és győzhetetlen császárhoz, az Tekintetes és Nagyságos Rákóczi Sigmundnak, erdélyi fejedelemnek országával egyetemben való könyörgése.

Miért hogy történt olyan dolog is rajtunk, [1] hogy csalárdul Mihály vajda reánk jövén, fejedelmünket [2] ki üzé székéből, az fényes portát meg találván, botot, zászlót nyere magának, kivel hamissan élt az ország nagy romlására és az nimet királynak hűségire: Ezen is könyörgünk Hatalmasságodnak, hogy ország hire és akaratja ellen senkinek Hatalmasságod botot, zászlót, szablyát ne adjon, se adasson, hanem az fejedelem választása után az országtól bé küldett követek által erősitse Hatalmasságod bottal, szablyával az országtól választott fejedelmet; etc.

Az két oláh ország miért hogy szomszédságunkban vagyon, könyörgünk Hatalmasságodnak, mint kegyelmes urunknak, császárunknak, hogy ha mikor kévántatnék, Hatalmasságod parancsolja meg, hogy az erdéli fejedelem levelét látván, mindgyárást

[1] Am omis primele trei articole cu gravamenele Staturilor, de oarece nu se referă la Români.

[2] Id est Cardinalis Andreas Báthory mortuus 1599.

fejek vesztése alatt az Hatalmasságod hiveit, Erdélyt megsegitsék személyek szerint hadakkal; etc.

(Muz. Ard. Cluj. Kemény: App. ep. tom. II p. 273.)

Trad. Rugăciunea Măriei Sale Sigismund Rákóczy, voevodul Ardealului, împreună cu a ţării sale, către Puternicul şi Nebiruitul Impărat.

Fiindcă s'a întâmplat la noi şi un astfel de lucru, că Mihai-Vodă venind cu viclenie asupra noastră, ne-a alungat principele din scaun, cerând dela Strălucita Poartă, şi-a câştigat buzdugan şi steag, de cari s'a folosit cu viclenie pentru stricăciunea acestei Ţări şi spre credinţa regelui nemţesc: Pentru aceasta ne şi rugăm Puterniciei Tale, ca fără ştirea ţării şi împotriva ei nimănui să nu dee Puternicia Ta buzdugan, sabie şi frâu, nici să nu lase să se dee ci după alegerea principelui să întărească Puternicia Ta, prin solii trimişi de ţară, cu buzdugan şi sabie pe principele ales; etc.

Fiindcă cele două ţări româneşti sunt în vecinătatea noastră ne rugăm de Puternicia Ta, ca de Domnul nostru milostiv şi împăratului nostru, dacă este nevoe, să poruncească Puternicia Ta, văzând scrisoarea principelui Ardealului, numai decât să ajute pe credincioşii Puterniciei Tale, Ardealu[1], ei înşişi cu oştile, sub ameninţarea de a-şi pierde capetele; etc.

38.

Venezia, 2 Ianuarie 1608.

Aviz despre evenimentele din Moldova şi Ardeal.

Mihail Movilă, reuşind cu ajutorul Leşilor să se urce în scaunul Moldovei, a omorât mulţi dintre partizanii vărului său, care s'a refugiat la Turcii din Timişoara. Starea din Ardeal.

Di Venetia li 2 Gennaro 1608.

Di Transilvania habbiamo che'l figliuolo del già Gieremia Vaivoda della Moldavia, trovandosi in possesso di quella provincia col fomento de' Polacchi, havesse fatto morire molti di quei popoli, che aderivano al pretensore suo cugino; il qual si trovava tuttavia in Temisvar a procurare appresso quel Bassà nuovi aiuti per tentare un' altra volta d'entrare nel possesso della Moldavia; et che alli confini di Transilvania erano stati tagliati a pezzi da 400 tra Tartari et Aiduchi ribelli, che volevano intrar in quella provincia a butinare. Del resto in detta provincia si vive con gran quietezza, mostrandosi quei popoli ogni dì più devoti all'Imperatore.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate 1076.)

39.

Innsbruck, 5 Ianuarie 1608.

Arhiducele Maximilian către Guvernul Austriei-de-Sus.

Să se facă urgent epitaful decedatului Ștefan-Vodă pe mormântul său, prezentându-i-se întâi un desen al aceluia.

Demnach in theil weilendt des jungen alhie vestorbnen Moldawischen Fürstens Verlassenschaft under andern Fürsehung gethan worden, dass ihme ein Grabstein und Epitaphium, darzue dann auch damals dreyhundert Gulden assigniert, gemacht werden solle, welliches aber bis dato nit beschehen und doch dieser unziemblichen Verzug geantet würdet, als ist der Fr. Dht. Maximilian ... genädigister Befelch, dass die beede löbliche Wesen (als wöllichen deshalb die Notturft am 26. Tag Junii nägstverwichnen 1607 Jahrs anbefolchen worden) woran diese Execution ermangle, alspaldt berichten, benebens auch, dass solliches Epitaphium ohne ferrern Aufzug verfertigt, gleichwol aber dessen Abriss zuvor obhöchstgedachter Fr. Dht. zum Ersehen gehorsamist übersendet werde.

(Landesreg. Archiv. Innsbruck. Kopialbuch 1607—09 fol. 337. Menționat in *Hurmuzaki*: Documente vol. XI p. 572.)

40.

Wien, 8 Ianuarie 1608.

Arhiducele Matia către Camera Ungară.

Cere raport despre pensia lunară de 100 fiorini a mitropolitului Dionisie Ralli Paleolog.

Qualiter Maiestas Sua Caesarea ac Regia, Dominus ac frater noster observandissimus R^mum Dionysium Ralli Palaeologum Archiepiscopum Tarnoviensem de pensione sua menstruorum centum florenorum Rhenensium antehac in proventus Archiepiscopales Strigonienses reiecta contentari velit, ex adiectis eiusdem binis literis fusius cognoscetis. Mandamus ergo Vobis benigne, ut de modo contentandi ipsius Archiepiscopi cogitetis, eundemque in effectum deducatis, quod vel hac etiam ratione fieri poterit, si restantiae superiorum annorum inter colonos Archiepiscopales adhuc haerentes (id quod Vobis iam aliquoties iniunctum) serio

demum exigerentur, exindeque etiam dicto Archiepiscopo subveniretur. Quod ut etiamnum praestetis, ac de statu illarum restantiarum nos informetis clementer Vobis hisce rursum praecipimus; etc.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14434. Concept.)

41.

Wien, 13 Ianuarie 1608.

Arhiducele Matia către împăratul Rudolf II.

Deocamdată nu știe cum se va putea îndestula Nicolae Petrașcu pentru suma de 15.000 fiorini ce i se cuvin.

Auf Euer K. Mt. gnädigistes Schreiben vom 3. Julii nächstverschienen Jahrs, darin dieselb dero Truchsässen, Nicolaum Petrasco wegen der Ihme verschriebenen 15/m fl. eintweder mit einem in Hungern liegendten Guet oder aus etlichen darbei benennten Dreissigisten zu bezahlen anbefelchen, hab ich ferner die Notturft der Hungarischen Camer destwegen auferlegt. Was aber dieselb dagegen von wegen der noch in Hungern erliegenden Handtierung und daher vor völliger Schliessung des Friedens verhoffenden schlechten Gefäll, umb deswillen auch die Contentierung gedachtes Petrasco derzeit nit geschehen künne berichtet, das ist hiebei mit mehrerm zu befinden.

Wann ich dann auch meinestheils so wenig, als die hieig Hof-Camer derzeit einichs Mittl weiss Ihne Petrasco, (welcher zwar auch sonsten bei mir umb ein Hilfgelt stark anhalten thuet) zu contentiern, so werden demnach Euer K. Mt. etwo in ander Weg auf Ihn, damit er zum wenigsten sein nottürtftigen Underhalt haben müge, gnädigist bedacht zu sein wissen; etc.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14434. Concept.)

42.

Roma, 19 Ianuarie 1608.

Card. Scipione Borghese către nunțiul Francesco Simonetta.

Papa e de acord ca regele Poloniei să pună Domn în Moldova pe cine vrea după gustul său, pentruca Turcul să aibă cât mai mică autoritate acolo.

Desidera grandemente Sua Santità che'l Re habbia sodisfattione in stabilire il principato di Valacchia [1] in soggetto di suo gusto, et che'l Turco non s'usurpi maggior autorità in quella provincia ; ma non vuole però che V. S. faccia officio alcuno in questo particolare che dà occasione di dimandare aiuti. L'interesse del regno dovrà muover Sua Maestà et li senatori a tener il Turco lontano, et a non permettere che'l prencipe Valacco dependa assolutamente da quel tiranno, perchè a quel tempo ne potrebbono ricever danno, et forse maggiori assai di quel che si crede. Il Turco non è hora in stato tale, che si possa opporre a la volontà di cotesto Re quando il Senato s'unisca con la Maestà Sua. Lasci V. S. la deliberatione a la prudenza di cotesti Signori ; etc.

(Arch. Vat. Roma. Nunziatura di Polonia 173 fol. 218.)

[1] Inseamnă după obicieiul Leşilor : Moldova.

43.

Iaşi, 18 Fevruarie 1608.

Constantin-Vodă Movilă către căpitanul Ioan Pettky.

Mulţumeşte pentru felicitările cu prilejul biruinţei sale şi ocuparea scaunului domnesc şi pentru bunele cuvinte despre decedatul său tată, Ieremia-Vodă.

Illustris et Magnifice Domine amice observande.

Accepimus literas Mag^{cae} Do. V^{rae} amoris illius et benevolentiae erga nos plenas, quibus et gratulari nobis victoriam de hostibus reportatam, nosque in solio paterno foeliciter esse collocatos voluit, et suam nobis operam ac studium deferre non dubitavit : utroque eo nomine Mag^{cae} Do. V^{rae} maximas agimus gratias, vicissimque eidem pollicemur, omni nostra humanitate, amori Mag^{cae} Do. V^{rae} nos esse responsuros.

Recordatio benevolentiae Ill^{mi} olim principis Hieremiae, parentis nostri charissimi, quam Mag^{ca} Dominatio V^{ra} in suis ad nos facit literis, gratissima est nobis, enitemur profecto, ut pari nos quoque benevolentia nostra Mag^{cam} Do. V^{ram} semper complectamur ; sedulamque dabimus operam, ne quicquam in nobis desiderari videatur, quod optimae nostrae erga Mag^{cam} Do. V^{ram} voluntati conveniet. Bene valeat Mag^{ca} Dominatio Vestra.

Datum in curia civitatis nostrae Iassi, die XVIII° Februarii. Anno Domini M° DC° VIII.

Magnificae Do. V^rae amicus studiosus benevolus
Constantinus Dei gratia Palatinus
et princeps Terrarum Moldaviae etc.
Constantinus Princeps mpria

(Muzeul Ardelean. Cluj. Collectio Alexandri Mike.)

44.

Wien, 28 Fevruarie 1608.

Arhiducele Matia către Camera Ungară.

Să plătească pensia lunară mitropolitului Dionisie Ralli.

Probe adhuc recordabimini, octavo superioris mensis Ianuarii vobis iniunctum esse R^mum Dyonisium Ralli Paleologum, archiepiscopum Tarnoviensem de pensione sua menstruorum 100 fl. Rh. ... contentum reddi curaretis.[1]

Cum vero dictus Paleologus ... denuo eo nomine vehementer instet, nosque etiam ipsi, utpote senio confecto et extrema paupertate presso, hoc loci subventum velimus: quapropter vobis iterum benigne mandamus, ipsi memoratam pensionem, quoad eius fieri poterit, praestari curetis, aut nos superinde informetis.

(Orsz. ltár. Budapest. Camera Hungarica.' Vol. 614 fol. 15.)

45.

Praha, 17 Mai 1608.

Impăratul Rudolf II către Radu Şerban-Vodă.

La cererea regelui Poloniei roagă să aibă grijă ca nu cumva pribegii moldoveni fugiţi în ţara lui să facă vreo nelinişte acolo ori în ţările învecinate.

Illustris fidelis dilecte.

Queritur nobiscum Ser^mus Rex Poloniae de quibusdam, qui ex Moldauia ad vos perfugiunt, atque istic receptaculum invenerint, unde turbari pax publica ac violari vicinitatis jura possint, quemadmodum ex adiuncto literarum exemplo pluribus intelligetis. Cum itaque nos Serenitas eius roget nostram apud vos

---

[1] Vezi mai sus sub No. 40.

auctoritatem interponamus, ne a perfugis illis turbae in Moldavia aut vicinis locis dentur, amicitiae, quae nobis cum eius Serenitate multis nominibus intercedit debemus ei, ut libenter gratificemur. Atque ea de causa benevole a vobis requirimus nobis id detis, ne amicissimus nobis Rex eiusve regna vestris ex partibus infestentur, aut vicinarum ditionum tranquillitas infringatur. Nobis id apprime gratum et quam de vestra in nos observantia et fide habemus opinione dignum futurum. De reliquo gratiam, benevolentiamque vobis benigne offerimus.

Datae Pragae, 17. Maii 1608.

A tergo: Vaivodae Valachiae.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica. Concept.)

46.

Târgoviște, 5 Iunie 1608.

Radu Șerban-Vodă către împăratul Rudolf II.

Nobilimea ardeleană proclamând pe Gabriel Báthory principe, a crezut de cuviință să facă cu dânsul o confederație.

Sacratissime Imperator Domine, Domine mihi Clementissime.

Litteras Sacra^{mae} Caesareae Regiaeque M^{tis} V^{rae} per Ill^{mum} Dominum Gabrielem Bathoreum ad me transmissas, humiliter accepi, ad quas pro responso Sacra^{mae} Caesareae M^{tis} V^{rae} de meo moderno statu inserendum duxi.

Cum itaque mihi non sit dubium, quin V^{rae} Sacra^{mae} M^{ti} iam antea fuerit cognitum, Eundem Ill^{mum} Dominum Gabrielem Bathoreum superioribus temporibus summa consensione a Transsilvanis accersitum et in Principem ex providentia divina inauguratum esse: quantoque conatu et industria Haydonum insurrectioni, prius in Hungaria restiterit, ac demum eosdem pro communi utilitate sibi devinxerit atque compescuerit.

Cum vero in hisce temporum varietatibus et tempestatibus, consultum mihi et provinciae huic cuperem, iustis inductus respectibus, cum eodem Illmo Domino Bathoreo principe perpetuam et inviolabilem confoederationem et obsequium inivi. Quod brevissime Sacra^{mae} V^{rae} M^{ti} humiliter hisce significandum duxi. Cuius gratiae et clementiae perpetuo me devovens, Eandem ut

Deus praepotens diutissime ac . felicissime incolumem servare velit, supplex oro.

Datum in oppido meo Tergouista, die 5. Iunii. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Octavo.

Sacra[mae] Caesareae Regiaeque M[tis] V[rae]

servitor humillimus

Radully Vayuoda Vallachiae Transalpinae

Іѡ҃ Радꙋл Воевода

Adresa : Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestati Rudolpho Secundo, Dei gratia Romanorum Imperatori semper Augusto, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regi, Archiduci Austriae, Duci Burgundiae, Stiriae, Carinthiae, Carniolae etc. Comiti Tyrolis etc. Domino mihi Clementissimo.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 15435. Exemplarul al doilea către arhiducele Matia, ibidem.)

Notă. Delegații principelui Gabriel Báthory trimiși de dieta țării dela Cluj s'au întrunit cu aceia ai lui Radu Șerban-Vodă la 31 Mai 1608 în Curtea-de-Argeș unde s'a redactat obișnuitul act de credință, la care se referă Radu Șerban în această scrisoare. Dar e interesant că odată cu această scrisoare Radu-Vodă a ținut de cuviință să înștiințeze și Staturile și Ordinele Ungariei Superioare într'o scrisoare ungară, foarte frumos scrisă; publicată în *Tudománytár* 1839 vol. VI p. 403—404.

47.

Alba-Iulia, 12 Iunie 1608.

Principele Gabriel Báthory către vice căp. din Háromszék, George Mikó.

Sosind solii români, roagă să vină la sfat pe ziua fixată.

Mivelhogy Isten kegyelmes gondviseléséből Imreffi János uramot, főtanácsunkot, mostan hozzánk minden jó és kedvünk szerént való válasszal Havaselföldéből meghozta, ezenközben érkeztek hozzánk mind az két szomszéd oláh országokból is bizonyos főkövetek, kik Istennek hála minden kedves válasszal, mint jöttenek legyen, megérti Kegyelmetek *és kérjük jöjjön gyülésbe e hónap 18-ik napjára*; etc.

(Bibl. Academiae Hungaricae. Budapest.)

Trad. Fiindcă Dumnezeu cu purtarea lui de grije milostivă ne-a adus acum din Țara-Românească pe d-sa sfetnicul nostru Ion Imreffi, cu răspuns bun și pe placul nostru, și în această vreme au sosit la noi din amândouă țările române vecine soli, cari slavă Domnului, au venit tot cu răspunsuri bune, înțeleg Domniile Voastre vă rugăm să veniți la adunare pe ziua de 18 a lunii.

48.

Kraków, 22 Iunie 1608.

Nunţiul Francesco Simonetta către card. Scipione Borghese.

Constantin-Movilă a primit steagul de domnie dela Poartă.

Il Sigr Paolo Lanczki già secretario del morto Simeone prencipe di Valacchia, et hor secretario ancora del presente prencipe Constantino, mi ha scritto, dimandandomi certe gratie spirituali, et dandomi nuova, come esso Constantino haveva havuto il vessillo dal Turco. Benchè io non habbia mai ricevute lettere alcune dal sudetto Constantino, tuttavia con occasione di rispondere al detto Lanczki, mi è parso bene di scrivere anco una mia lettera a lui, come ho fatto, pregandolo che seguendo i vestigi de' suoi antecessori, voglia prestarsi amorevole fautore della religione Cattolica in quelle parti. Et ho raccomandato anco caldamente lo stesso al Lanczki, che ne faccia con ogni opportuna occasione ogni efficace officio appresso il Principe.

Di Cracovia, li 22 di Giugno 1608.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese IV. 79.)

49.

Istanbul, 12 Iulie 1608.

Ştefan Bogdan-Vodă către ducele Ferdinand Medici.

Propune o campanie împotriva păgânilor cu scopul de a li se închide Dardanelele ca să nu poată ieşi cu galerele. Amănuntele acestui proiect i le va trimite când îşi va dobândi ţara sa.

Serenissime Prencipe.

Don Stefano Bugdano Despot Prencipe di Moldavia, Transalpina, Marchese di Craiova, Libero Barone di Janoviz.

Havendo noi li giorni addietro, mentre ci trovavimo in Venetia, fatto intendere all' Agente di Vostra Altezza in quella città, che havevamo da trattar con l'A. V. d'alcuni negotii importanti, et che saressimo venuti in Livorno ad abboccarci con quella, quando così si fusse contentata ; et non havendo havuto risposta, ed essendoce bisognato partire a questa volta, dove siamo gionto a salvamento (Dio laudato) et vedendo, che l'A. V. perseguita questi infedeli, et conoscendo io che si potrebbe far migliore imprese di

quelle, che fin hora sono state fatte, con chiudere il passo alle loro galere, prendendogli li Dardanelli, quali sempre possiamo haver nelle nostre mani quando Sua Altezza li vorrà, et avanti che loro li ricuperassero dalle nostre mani potremo in quel mentre far altre maggiori imprese, et se V. A. vorrà faremo porre homini nostri per castellani in qualsivoglia fortezza, che l'A. V. desidera; ma perchè adesso ci ritroviamo privo del nostro stato non potiamo spendere per far havere questi castellanati a nostri homini, che subito ce li darebbono in mano. Et se all' A. V. questo piace potrà mandare un suo confidente in questa città con non più di sei mila zecchini, che a lui stesso faremo vedere quanto sia facile di far ciò, anzi se ha qualche suo homo, che parli ben turco le faremo porre la tocca, et farli haver a lui; ma se V. A. non ha huomini atti, noi n'havemo, a quali faremo haver tali carichi con dispensa però di N. Signore, per la quale ne havemo già scritto al Sig[r] Cardinale Delfino. Staremo dunque aspettando risposta, ed in tanto procuraremo ancor noi di rihaver il nostro stato, et se Dio ce lo concederà, mandaremo in scritto all'A. V. in che maniera hanno da esser presi detti Dardanelli; ma se la fortuna n'impedirà verremo immediatamente all'A. V. ad impiegar la nostra persona in servitio di quella mentre vivremo, et perchè tali negotii non si possono trattare senza cifra, le mandiamo l'infrascritta, con la quale restarà servita di farce respondere.

Di Constantinopoli, li 12 di Luglio 1608.

Stefano P.

Adresa: [Ser-mo prin]cipi Domino, Domino Ferdi[nando de] Medici Magno Duci Etruriae.

A tergo: Sua A. l'ha sentita, ma non ha risposto niente, et non pare al Paulsanti che v'abbia dato orecchie.

(R. Arch. di Stato. Firenze. Mediceo filza 4279 fol. 84.)

Notă. E interesant de ştiut că pretendentul Bogdan-Vodă plecat din Praga (în toamna anului 1607) spre Apus, umblase chiar şi în Londra pentru a câştiga ajutorul regelui Iacob, dela care a şi primit o scrisoare de recomandaţie către ducele elector Christian II în Germania.[1] De acolo la întoarcere se opreşte din nou în Curtea dela Praga, iar în primăvara anului viitor îl vedem la Cracovia.[2]

[1] Scrisoarea cu data de Hamptoniae, 13. Octobris 1607 la Jo. Christianus *Lunig*: Literae Europae procerum vol. I. (Lipsiae, 1712) p. 104.

[2] Două scrisori italiene din 1607 şi una din 17 Aprilie 1608 din Cracovia la *Hurmuzaki*: Documente vol. IV/1 p. 415—416.

50.

Užhorod, 22 August 1608.

Valentin Druget de Homonna către palatinul George Thurzó.

Sosind svonul că oastea din Silezia va duce pe Marcu-Vodă în Muntenia, aşteaptă ordin ce să facă.

Az Slesiában beszállott fegyveres hadakról is mit irjon Kegyelmed, megértettem, hogy Marko vajdát akarnák az havasalföldi vajdaságra bevinni, ki bizonyára minekünk, kik ő Felsége mellé az posonyi gyűlésre készülünk fel, igen szomoru hir, mert hogy mehessünk mi, kiknek valami kevesek vagyon mindenképpen való költségünkkel, szolgáinkkal ki ez országból, elhagyván az mienket, hogy az ő Felsége kegyelmes parancsolatjának eleget tegyünk s más felől olyan idegen nemzetség szállván be országunkban és némely nyughatatlan elméjü s háboruságra vágyódó emberekkel egyetértvén itthon jószágunkot s romlott, pusztult jobbágyinkot szabadoson dulják és kóborolják. De még Báthory Gabriel fiam uram is nem engedné azt meg, hogy Havasalföldére haddal mennének, mert egybe esküdt Raduly vajdával, egymást ők is meg segitik.

Azért Kegyelmedet kérem, mint böcsülettel való apám uramot, Kegyelmed mingyárást adja értésemre és irja meg, ha ezekre ez hadakra képest felmehetünk-e az posonyi gyűlésre ; etc.

Datum ex arce mea Unghwar, die 22. Augusti. A. D. 1608.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 71 No. 11.)

Trad. Am înţeles şi cele ce le scrie Domnia Ta despre oştile înarmate tăbărîte în Silezia, că ar vrea să aducă în domnie în Ţara-Românească pe Marcu-Vodă, ceeace de bună seamă, pentru noi, cari alături de Maiestatea Sa, ne pregătim la dieta din Pozsony este o veste prea tristă, căci cum să putem noi ieşi din această ţară cu slugile, părăsind pe ai noştri, pentruca să împlinim milostiva poruncă a Maiestăţii Sale şi pe de altă parte tăbărând în ţara noastră acel neam străin şi înţelegându-se cu niscaiva oameni cu mintea neliniştită şi dornici de turburări, să ne pustiască slobozi moşia de acasă şi iobagii noştri ruinaţi şi pustiiţi şi să hoinărească. Dar nici Dumnealui Gabriel Báthory nu ar îngădui-o ca să meargă cu oşti împotriva Ţării-Româneşti, căci a jurat împreună cu Radul-Vodă şi se ajută şi ei unul pe altul.

De aceea rog, ca pe părintele meu cu cinste să-mi dee Domnia Ta numai decât de veste şi să-mi scrie, dacă din pricina acestor oşti, putem merge la dieta din Pozsony ; etc.

51.

Alba-Iulia, 1 Septemvrie 1608.

Principele Gabriel Báthory cătră Nicolae Petraşcu de Berivoi.

Act de nobilitare cu scut nobilitar şi scutire de biruri a moşiilor sale din districtul Făgăraşului.

NOS GABRIEL BATHORI DEI gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nos cum ad nonnullorum fidelium dominorum consiliariorum nostrorum singularem intercessionem nobis propterea factam, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelis nostri nobilis Nicolai Petrasko de Kis Berivoy, quae ipse principibus primum Transylvaniae, praedecessoribus videlicet nostris, ac tandem nobis etiam pro locorum et temporum varietate, iuxta possibilitatis suae exigentiae fideliter exhibuit et impendit ac in futurum quoque eundem exhibiturum et impensurum confidimus: Eundem igitur Nicolaum Petrasko ac per eum Stephanum Petrasko de Alsó Venechia, ac Petrum similiter Petrasko de dicta Berivoy, de speciali nostra gratia ex statu et conditione plebea ac ignobili, in qua nati sunt et hactenus exstiterunt, eximentes ac in coetum et numerum verorum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem subiectarum nobilium annumerantes aggregamus, cooptamus et asscribamus, decernentes expresse, ut a modo deinceps iidem Nicolaus, Stephanus et Petrus Petrasko, ipsorumque haeredes et posteritates utriusque sexus universae pro veris et indubitatis nobilibus habeantur et reputentur; in signum autem huiusmodi verae et perfectae nobilitatis eorum haec arma seu nobilitatis insignia: scutum videlicet triangulare coelestini coloris, in cuius campo sive area eques militari habitu indutus, dextra manu gladium ancipitem, evaginatumque tenere conspicitur. Supra scutum galea militaris clausa est posita, in cuius summitate corona regia variis gemmis et unionibus solidata, ex qua caput cervinum collo tenus exporrectum cernitur. Ex cono autem galeae teniae

sive lemnisci variorum colorum hinc inde defluentes, utrasque oras seu margines ipsius scuti pulcherrime ambiunt et exornant, prout haec omnia in capite seu principio praesentium literarum nostrarum docta manu et arte pictoris clarius expressa et depicta esse cernuntur. Animo deliberato et ex certa scientia, liberalitateque nostra praefatis Nicolao, Stephano et Petro Petrasko, ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis clementer dedimus, donavimus et contulimus, annuentes et concedentes, ut ipsi praescripta arma seu nobilitatis insignia more aliorum verorum et insignitorum nobilium armis utentium ubique in proeliis, hastiludiis, torneamentis, duellis, monomachiis et aliis quibusvis exercitiis nobilibus, clypeis, tentor is, sepulchris, generaliter vero quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub verae et sincerae nobilitatis titulo, quo eos ab universis et singulis cuiuscunque status, conditionis, dignitatis et praeeminentiae homines existent insignitos dici, teneri, nominari et reputari volumus ferre et gestare, omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis, privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus reliqui districtus terrae Fogaras veri, nati et indubitati nobiles ac militares homines quomodocunque de iure et antiqua consuetudine utuntur, fruuntur et gaudent, perpetuo uti, frui et gaudere valeant atque possint. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras, pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas memoratis Nicolao, Stephano et Petro Petrasko dandas esse duximus et concedendas.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, die prima mensis Septembris. Anno Domini 1608.

Gabriel Bathori mpr

Stephanus Kendi
cancellarius mpr

In dorso: Praesentes armales per nos, commissarios Illustrissimae Dominae principissae, praefectum nempe et exactorem fiscales ac requisitores Albenses ad investiganda boeronum terrae Fogaras jura deputatos revisae, lectae ac in vigore relictae.

In Fogaras, die 23. Martii. Anno 1671.

(Muzeul Ardelean. Cluj. Litterae armales. In perg.)

52.

Praha, 1 Septemvrie 1608.

Cav. Marin di Cavalli ambasciator către dogele Veneției.

Ţarul Rusiei doreşte se introneze în Moldova pe (Ştefan Bogdan) fiul lui Iancu-Vodă.

Di Polonia con lettere dei 10 del passato scrivono ... che il Signor Czar volesse far qualche prova del suo valor con tentar di rimetter in stato nella Moldavia il figliuolo di Jancol, già Vaivoda di quella provincia, che dal Re Stefano per le pratiche che teneva con Turchi fu fatto morire.

(R. Archivio di Stato. Verezia. Dispacci di Germania.)

53.

Venezia, 13 Septemvrie 1608.

Aviz despre evenimentele din Muntenia şi Ardeal.

Nicolae Petraşcu voind a goni pe Radu Şerban, a fost prins şi dus în faţa principelui Gabriel Báthory.

Di Venetia li 13 di Settembre 1608.

Di Transilvania avvisano che il figliuolo di Michele già Vaivoda di Valachia mentre tentava di scacciare da quella provincia il Vaivoda Radulo, fosse stato preso et condotto in Albagiulia con il cancelliere et altri 24 Signori di quella provincia, che l'haveano favorito, a quali Gabriel Bathori di ordine del Ser^{mo} Mathias havea levato ogni loro havere; dovendo poi nella prima dieta risolversi di darli il condegno castigo.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Barberini vol. LXXII. 4.)

54.

Cluj, 14 Noemvrie 1608.

Principele Gabriel Báthory către municipiul oraşului Sibiu.

Ordonă ca primarul şi un senator al oraşului să depună jurământ de credinţă faţă de domnul Moldovei în baza confederaţiunii încheiate cu dânsul, căci atât boierii moldoveni, cât şi membrii unguri ai Staturilor ardelene l-au şi depus.

Gabriel Bathori, Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Prudentes et Circumspecti fideles nobis syncere dilecti. Salutem et favorem. Ennek előtte való levelünkből is hisszük, hogy Kegyelmetek megértette az moldovai vajdával való szép confoederatiónkat (az kit mi is iuramentumunkkal, az mint ő is mi-

nekünk praestálta országával) erősitettük.[1] Kévántatik immár ehez, hogy Kegyelmetek is deponálja iuramentumát ez dolognak jövendőbeli erősségeért, minthogy Kegyelmetek ez hazának egyik fő tagja ; immár az több fő rendek praestálták is az iuramentumot, hogy az mint Moldovába huszonnégyen esküdtek meg, itt is az szám teljesedjék bé. Kegyelmetek restál csak azok között még. Hagyjuk azért és serio parancsoljuk, hogy polgármester uram másod magával deponálja iuramentumát az iuramentum formájának continentiája szerint. Kegyelmetek pedig ettől ne vonogassa magát, holott ez Kegyelmeteknek semmi iniuriajára nincsen és egyéb is nem lehet benne. Secus non facturi.

Datum Claudiopoli, die 14. 9-bris 1608.

Gabriel Bathori mpr

Adresa: Prudentibus et Circumspectis Magistro civium, Regio et sedis iudicibus, caeterisque iuratis civibus civitatis et sedis Saxonicalis Cibiniensis etc. Fidelibus nobis syncere dilectis. Cito, cito, cito, cito, cito, citissime.

(Arhiva Națională Săsească. Sibiu. Seria VI. No. 106)

Trad. Gabriel Bathori etc. Credem că și din scrisoarea noastră de mai înainte au înțeles Domniile Voastre frumoasa confederație cu Voevodul moldovean, pe care am întărit-o și noi cu jurământul nostru, precum și el l-a prestat nouă cu țara sa. La aceasta se cere ca și Domniile Voastre să depună jurământul pentru tăria viitoare a acestui lucru, fiindcă Domniile Voastre sunt un mădular însemnat al acestei patrii; căci celelalte ordinuri au și prestat jurământul, că precum în Moldova au jurat 24, așa și aici să se plinească acel număr. Dintre aceia numai Domniile Voastre mai întârziază. Rânduim și poruncim deci serios ca domnul primar împreună cu încă unul să depună jurământul, după cuprinsul formei jurământului. Iar Domniile Voastre să nu se retragă dela aceasta, căci pentru Domniile Voastre nu este nici o nedreptate și nici nu poate fi altceva în aceea. Secus etc.

[1] Textul confederațiunii cu principele Gabriel Báthory (făcute în Iași la 18 Iulie 1608) și semnată de către Constantin-Vodă, a apărut în Trauschenfels : Deutsche Fundgruben (Kronstadt, 1860) p. 204—205.

55.

Alba-Iulia, 21 Noemvrie 1608.

Delegații Sibiului către municipiul orașului Sibiu.

Raportează că sosind în curtea domnească dela Alba-Iulia, au comunicat principelui că nu pot depune jurământul de cre-

dință față de domnul Moldovei, cerut de principe și de delegatul voevodului, diacul Petru Nápoly, el fiind dăunător privilegiilor Națiunii săsești și chiar țării. Principele convins, consimți ca textul actului de jurământ să fie modificat de către delegații sași împreună cu cancelarul Ardealului, Ștefan Kendi, textul nou fiind apoi trimes la Sibiu spre aprobare.

Dominorum Albam Iuliam deputatorum missiles ad Universitatem Almae Nationis Saxonicae intuitu formulae iuramenti Wayvodae Moldaviae praestandi.

Namhaftige, Fürsichtige, Weise Herren, denselben sein unsere willige Dienst, sambt allem Gehorsam etc.

Demnach thun wir F. N. W. zu wissen, dass wir am nächsten Donnerstag, umb 1 Uhr auf Weissenburg ankommen sein, aber Fürstlicher Gnaden nicht zuhaus gewesen; sein derwegen den andren Tag früh kegen Hof gangen und aufgewart; so ist Ihre Fürstliche Gnaden wiederumb sehr früh ausgefahren (nach Ihrem Brauch,) haben derwegen warten missen bis Ihre Gnaden wiederumb zuhaus kommen. Darnach haben wir uns anmelden lassen, haben auch alsbald Audientz bekommen in Kegenwärt des Herrn Cantzlers und andrer vieler Edelleyt, und haben von F. N. W. Ihrer Gnaden alle unterthänige und gehorsame Diensten angezeigt, und auch das Geschenk überantwortet, welches Ihre Gnaden willig angenommen; darnach F. N. W. entschuldiget, dass F. N. W. auf Ihrer Gnaden Mandat und des Peter Deak [1] Begehren, nicht hat wollen nach Inhalt des Iuraments-Formel schweren, sondren Ihre Gnaden lassen durch Schreiben und auch itzunder durch uns lassen ersuchen, bittend, Ihre Gnaden wolle uns nicht zu solchem grossen und ungewehnligen Eydt zwingen, welches vielleicht künftig Ihrer Gnaden und auch der Landschaft kund [2] praeiudicirlig sein und zu Schaden gereichen, wie den solcher Exempel kunden erzählt werden; welcher, wenn wir Ihrer Gnaden nur eins erzählen sollten, würden Ihre Gnaden wohl zufrieden sein.

Haben darnach in dem Gespräch des Sigismundi Bathori Exempel herfürbracht, dass Er selber in causa gewesen, dass Ihn nicht alle Städt haben wollen wiederumb acceptieren; insumma sein so weit kommen, dass Ihre Gnaden hat verwilliget,

---

[1] Petru Nápoly, diacul ungur din curtea domnească dela Iași.

[2] A se înțelege: kundt=könnte.

dass wir alle Puncta, so wir difficultieren, permutieren oder auslassen sollten, sondren sambt dem Herrn Cantzler ein Formam Iuramenti machen und stellen, welches wir auch gethan, aber nicht subtiler und genauer die Sach kennen machen, als F. N. W. aus dieser Abschrift sehen wird, welches wir verhoffen, dass unsren Privilegiis und Freitumb nix benehmen wird. Es ist aber noch eins zurüc , welches wir auch von F. N. W. nicht erfraget haben, dass es vonnöten sein wird einen neyen und andren Prief zu machen nach Inhalt dieses Eyds, welchen F. N. W. darnach sieglen und unterschreiben wird, Fürstliche Gnaden aber und der Herr Cantzler wollten gerne, dass F. N. W. den vorigen Prief sollt sieglen und unterschreiben, doch wird solches bey F. N. W. stehen. Es ist aber Fürstliche Gnaden wohl zufrieden, dass F. N. W. einen besonderen Prief gibt, nur dass der Peter Deak nicht aufgehalten werdt. F. N. W. solle aber uns solches alsbald auf der Post zu wissen thun, wes Willens F. N. W. ist, damit wir Fürstliche Gnaden mögen berichten, wie F. N. W. mit dem Peter Deak die Sach verricht hat. Was aber die Rechenschaft belanget, wollen wir auch (ob Gott will) morgen fürnehmen; es hat F. N. W. aber wegen der Herren von Nösen Ausgaben keine mandata, noch Quittung geschickt, welches mit grossen Schaden wird abgehen, wo izunder Ihre Ausgaben nicht mit in die Rechnung kommen werden, welche Ausgaben in der fl. 1000 sein, ausserhalb der fl. 450. Derwegen wenn was verhanden wär, kunnte solches uns F. N. W. zuschicken, dass wir über alle Schuld eine Assecurationem kinnten ausnehmen.

Nayzeitung ist nix anders, allein, dass man den Betlen mit dem Fahnen wartet; wird zu Millembach entpfangen werden, auf welches gestren auch die Losementer schon alle ausgetheilt; das übrige wollen wir anzeigen, wenn wir heim kommen. Gott mit uns allen.

Geben zu Weissenburg in Eyl, den 21. 9-bris. Anno 1608.

F. N. W. gehorsame und dienstwillige Freind

Michaell Grihll, Kolmannus Gotzmeister mpr

Adresa: An die Namhaftige, Fürsichtige, Wohlweise Herren Bürgermeister Kiningsrichter und Geschworne der Löblichen Universität der Sachsen, unsren günstigen und gebietenden Herren.

(Arhiva Națională Săsească. Sibiu. Seria VI. No. 108.)

56.

Košice, 24 Noemvrie 1608.

Declarația lui Andrei Bonyha de Brașov.

Declară că a ridicat banii împrumutați de Radu Șerban-Vodă lui George Szabó.

Én Brassaj Bonyha András adom mindeneknek tudtára, az kiknek illik az én levelemnek rendiben, hogy az minemű dologban engemet el bocsátottak az Havasalföldiben lakozó böcsületes személyek, ugy mint Corcodel és Kamorás Nyagul, hogy én föl vegyem az két száz negyven forintot az Nemzetes és böcsületes Gönczi Szabó György uramtól, melyet az havasalföldi vajda az följül meg irott Corcodely és Kamorás Nyagul kezességire adott volt kölcsön ifjabb Szabó Györgynek, *tőle itt mostan föl vöttem*; *etc.*

Actum Cassoviae, 24. Novembris. Anno 1608.

(Museum Nationale Budapest. Törzsanyag. Fasc. 579.)

Trad. Eu Andrei Bonyha brașoveanul dau de știre tuturor cărora se cuvine prin această scrisoare a mea că afacerea pentru care m'au trimis cinstitele fețe lăcuitoare în Țara-Românească, anume Corcodel și Cămărașul Neagu, ca eu să iau cei 240 fiorini dela cinstitul și de bun neam George Szabó de Göncz, pe cari bani îi împrumutase voevodul din Țara-Românească, pe chezășia sus pomeniților Corcodel și Cămărașul Neagul, lui George Szabó tânărul, i-am primit aici acuma dela dânsul; etc.

57.

Alba-Iulia, 2 Martie 1609.

Principele Gabriel Báthory către George și Costin Vaida.

Mandat de introducere a fraților Vaida în stăpânirea moșiei lor din Poiana Sărată, în comitatul Szolnok Interior.

Mandatum statutorium et exaratae in eius consequentiam eodem anno statutorio relatoriae pro nobilibus Georgio et Koztin Vajda de Sósmező super statutione eorundem in dominium elargitae eisdem per eundem principem immunitationis duarum ipsorum domorum in Sósmező, comitatu Szolnok Interiori habitarum.

(Muz. Ard. Cluj. Kemény: Appendix Dipl. Trans. vol. 16 fol. 30. Exstant in Archivo Kolosmonostoriensi.)

Notă. E interesant că acelaș George Vaida de mai sus primește peste câteva zile (la 7 Martie 1609) dela principele Báthory

o „nova donatio super possessionem ipsius Frinkfalva" în acelaş comitat, cu condiţia: ut deficiente in sexu virili fors dicto Georgio Vaida, possessio haec ad arcem Kővár recidat. Feciorii acestuia: Ioannes, Petrus, Thomas et Ladislaus Vajda de Sósmező cer şi primesc— după obiceiul ţării — şi dela urmaşul lui Báthory, Gabriel Bethlen reînoirea daniei lor vechi în ziua de 12 Octomvrie 1615.

58.

Roma, 21 Martie 1609.

Aviz despre evenimentele din Muntenia.

Radu Şerban-Vodă ocupând din nou scaunul său, a omorît 20 dintre boierii resculaţi împotriva sa.

Di Polonia scrivono che Radulo Valacho tornato in possesso della Valachia, haveva fatti morire 20 principali congiurati contro la sua persona, et stava per passare in Transilvania, dove Gabriel Bathori si trova ammalato in termine di morte.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Barberini vol. LXXII. 6.)

59.

Innsbruck, 29 Martie 1609.

Consilierii intimi către Guvernul Austriei-de-Sus.

In privinţa îndestulării lui Ioan Cămăraşul din averea decedatului Ştefan-Vodă până la concurenţa sumei de 4000 fiorini, se ordonă achitarea deplină ca să nu mai fie reţinut în această afacere.

Obgleichwol eine löbliche O. Ö Kamer die Fr. Dht. Erzherzog Maximilian zu Österreich... vom 8. dies, dass sie die dem Johann Camerasco übergebne und angewiesne, von der Moldawischen Verlassenschaft herrihrende viertausendt Gulden nit übernehmen und dargegen ihme das Paargelt hinausgeben kinde, gehorsamist verständigt, so ist doch hierzwischen von Höchstgedachter Fr. Dht. diese Verordnung beschehen, dass er, Camerasco von dem ausgestellten neundten theil berührter Verlassenschaft contentiert werden solle, wie sie die Camer aus beyliegendem Extract mehrers zu ersehen.

Und dieweil dieselbig vermüg auch beyverwahrtem des Camerasci dieser Tagen übergebnen Memorials die zweytausent Gul-

den, so bey dem Herrn von Brandis liegen, ihme oftgedachtem Camerasco guetzumachen albereit über sich genommen, so würdet wohlermeldte Camer Ihr Fr. Dht. gnädigisten Verordnung gemäss dem Camerasco nunmehr im übrigen auch und also ein völligen contento zu machen und dargegen die ihme übergebne Schulden durch gebührende Mittl einzutreiben, in allweg aber die Sachen dahin zu richten wissen, damit oftgemeldter Johann Camerasco länger nit aufgehalten werde; etc.

(Landesreg. Archiv. Innsbruck. Kopialbuch 1607—09 fol. 613. Menționat în *Hurmuzaki*: Documente vol. XI p. 572.)

60.

Alba-Iulia, 3 Aprilie 1609.

Principele Gabriel Báthory către municipiul orașului Lugoj.

Confirmă și transcrie diploma de danie a regelui Ladislaus V. dată în 1457 nobililor, chinejilor și altor Români din cele opt districte bănățene înșirate, precum și diploma de nobilitate a nobililor români din Lugoj, primită dela regina Isabella în 1551.

N O S GABRIEL Dei gratia Transsylvaniae Princeps, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod nominibus et in personis fidelium nostrorum Generosi ac Nobilium Ioannis Lugasy, Michaelis Deesy alias Literati, Martini Banias et Georgii Radul in propriis ipsorum, ceterorumque universorum Nobilium et Keniziorum, nec non aliorum Walachorum districtuum Lugasiensis, Sebesiensis, Mihaldiensis, Halmasiensis, Krassofwyensis, Borzafwyensis, Komyatiensis et Illiedyensis exhibitae sunt nobis et praesentatae binae quaedam literae. Primae quidem Serenissimi quondam Domini Ladislai, Dei gratia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae etc. Regis, Austriae et Styriae Ducis, nec non Marchionis Moraviae etc., felicis recordationis, confirmationales, donationales, annuentio-

nales, exemptionales et privilegiales, in pergameno patenter confectae, sigilloque eiusdem domini Regis impendenti et authentico, in cera rubra impressive communitae et roboratae, quibus mediantibus idem dominus Rex universa et quaelibet privilegia eorundem Nobilium Walachorum et Keniziorum, super quibuscunque ipsorum libertatibus, immunitatibus et praerogativis a divis quondam Regibus ipsis data et concessa sub illis conditionibus et cautelis, quibus ipsis concessa fuissent, roborasse et confirmasse. Deinde hoc ipsis annuisse, ut in praefatis octo districtibus ulli extraneo villas et possessiones donare liceat, praeterquam illis, qui propter fidelia ipsorum servitia antefatis Walachis et Nobilibus benemeriti esse videbuntur. Praeterea ne cuiquam easdem villas et possessiones, sed neque ipsi Regiae Maiestati ab invicem separare, alicui conferre, verum Sacrae Regni Coronae semper adhaerere, quin imo praedictum districtum Comiatiensem praenominatis aliis septem districtibus denuo adiecisse, insuper id etiam ipsis annuisse, ut solus comes inter ipsos iudicia exercere, dehinc vero ad iudicem Curiae, expost in praesentiam Regiae Maiestatis appellare possint et valeant. Sed et hoc ipsis concessisse, ut in exigendis birsagiorum[1] oneribus comites et vicecomites equum, arma et aves convictorum minime auferre ac praesenti uno iudice nobilium eorundem birsagiorum onera [posce]re possint et valeant. Ultimo a quorumlibet tributorum solutione exemisse et res ac bona tam ipsorum, qu[am] jobbagionum suorum a quorumlibet arrestatione, eosdemque ac jobbagiones ipsorum a iudiciis aliorum libertasse. Verum id ipsis concessisse dignoscebitur, ut si qui aliquid actionis contra jobbagiones ipsorum se habere praetenderent, id non nisi coram ipsis Nobilibus, adversus autem eosdem Nobiles in praesentia comitum suorum, inde in praesentia iudicis Curiae Regiae, postremo in praesentia Suae Maiestatis iuridice prosequatur. Alterae vero Serenissimae quondam Dominae Isabellae, Dei gratia Reginae Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. donationales in simplici papyro itidem patenter confectae, sigilloque eiusdem Reginae secreto, similiter in cera rubra impressive roboratae, quibus mediantibus eadem Regina intuitu praeclarae fidelitatis, fideliumque servitiorum totius universitatis o[ppidi] Lugas Suae Maiestati exhibitorum et exhibendorum, eisdem, haeredibusque et posteritatibus ipsorum universis [verae et perfectae nobi-

[1] Cuvânt format şi latinizat din cuvântul unguresc birság—amendă, întrebuinţat numai de Unguri în actele latineşti ieşite din cancelariile ungureşti.

litatis] insignia in illis literis luculenter descripta et declarata simul cum eorundem armorum libertatibus et praerogativis in perpetuum dedisse et concessisse dignoscebitur tenoris infrascripti. Supplicatum itaque exstitit nobis nominibus et in personis suprafatorum Ioannis Lugasy, Michaelis Deesy alias Literati, Martini Banias et Georgii Radul, aliorumque universorum Nobilium, Keniziorum et Walachorum praenotatorum districtuum humillime, quatenus dictas binas literas, nec non omnia et singula in illis literis contenta, ratas, gratas et accepta habentes, praesentibusque literis nostris verbotenus inseri et inscribi facientes, eisdem, necnon omnibus et singulis in iisdem contentis nostrum consensum benevolum, pariter et assensum praebere, ac tam pro se ipsis, quam pro posteritatibus, successoribusque ipsorum universis in perpetuum valituras gratiose confirmare dignaremur. Quarum quidem primarum literarum verbalis continentia sequitur hoc modo: Nos Ladislaus, Dei gratia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae etc. Rex, Austriae et Styriae Dux, nec non Marchio Moraviae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis: Quod nos tum ad humillimae supplicationis instantiam fidelium nostrorum Michaelis Dees dicti de Thomoshel et Stephani filii Sysman de Bozyas, per eos in ipsorum ac caeterorum universorum Nobilium et Keniziorum, necnon aliorum Walachorum de districtibus Lugas, Sebes, Mihald, Halmas, Krassofẅ, Borzafẅ, Komiathy et Illyed vocatis nominibus et in personis nostrae propterea porrectae Maiestati, tum vero consideratis fidelitatibus et fidelium servitiorum meritis eorundem universorum Nobilium et Keniziorum ac caeterorum Walachorum, quibus iidem non solum praedecessoribus nostris Regibus Hungariae, sed et nobis se gratos reddiderunt et acceptos, et praesertim eo respectu, quod ipsi in confiniis regni nostri locati, in custodia et tuitione vadorum Danubii contra crebros incursus Turcorum, ut pote qui ipsum regnum nostrum in illa parte vel depraedare, vel homines eiusdem regni nostri sine discretione sexus et aetatis impune abducere in servitutem consueverunt, personas, resque et bona sua fortunae casibus summittere, damnaque et incommoda, ac vulnera dira suscipere non formidant. Volentes eisdem gratitudinis vicem rependere, omnia et singula eorundem Nobilium Walachorum et Keniziorum privilegia, super quibuscunque eorum libertatibus, praerogativis et iuribus confecta, ac si praesentibus literis nostris de verbo ad verbum inserta essent, sub illis tamen condi-

tionibus, oneribus et servitutibus, quibus eadem emanata et per praedecessores nostros Reges Hungariae ipsis concessa sunt, authoritate regia pro eisdem Nobilibus Valachis et Keneziis, caeterisque Valachis, praesentibus scilicet et futuris perpetuo valitura roboramus et confirmamus, eosque et unumquemque eorum, sicuti maiorem, sic et minorem, in omnibus huiusmodi eorum libertatibus, praerogativis et iuribus manutenere et conservare promittimus. Et nihilominus, ut ipsi Nobiles Walachii et Kenezii firmata inter se unione, dicta servitia nostra et regni nostri in tuendo vado Danubii eo melius continuare possint, decrevimus a modo inposterum in praefatis octo districtibus nullo unquam tempore alicui extraneo possessiones et villas donare, nisi illi, qui benemeriti propter eorum servitia videbuntur. Et quod huiusmodi octo districtus ab invicem non separabimus, nec aliquem ex eis alicui donabimus, sed Sacri regni nostri Coronae, sicuti praedecessores nostri Reges, sic et nos, quasi simul iunctos tenebimus. Imo praefatum districtum Komyathy, qui per quondam Serenissimum Principem dominum Sigismundum, Romanorum Imperatorem ac Hungariae etc. Regem, avum nostrum charissimum, quondam Ioanni de Hunyad, alias eiusdem regni nostri Hungariae Gubernatori, impignoratus ac per incolas eiusdem districtus ab eodem redemptus esse perhibetur, praefatis septem districtibus iterum annectimus, decernentes a modo deinceps, sicuti aliquem alium ex ipsis districtibus, ita et ipsum districtum Komiathy, de corpore illorum districtuum esse, atque uno et eodem privilegio cum illis gaudere. Praeterea annuimus eisdem Nobilibus Valachis et Keneziis, ut nullus eos iudicet, praeter comitem eorum pro tempore constitutum, cuius iudicio si contenti non fuerint, ad iudicem Curiae nostrae et dehinc in nostrae Maiestatis personalem praesentiam possint et valeant causas eorum provocare. Volumus insuper, quod comites eorum vel vicecomites pro tempore existentes in exigendis birsagiis et iudiciorum gravaminibus equum leporarium, arma et aves convictorum vel convincendorum auferre non praesumant, nec aliter pro exactione huiusmodi birsagiorum, nisi sumpto secum iudice nobilium eorundem Valachorum exire valeant modo aliquali. Postremo eosdem Nobiles Walachos instar verorum nobilium regni nostri, item Kenezios eorundem Valachorum ex omni solutione tributi, tam nostri, quam aliorum quorumcunque exemptos esse volumus et supportatos, et quod nullus omnino hominum res et bona eorum et jobbagionum ipsorum in quibusvis locis arre-

stare, seu prohiberi facere, aut eosdem [prae]dictos eorum jobbagiones ad cuiusvis instantiam iudicare vel eorum astare iudicatui compellere praesumant; sed si aliqui quicquam actionis vel quaestionis contra eosdem Nobiles Valachos et Kenezios, aut annotatos ipsorum jobbagiones vel alterum eorum haberent, vel habere sperarent, hi id contra praefatos ipsorum Nobilium Valachorum jobbagiones in praesentiis eorundem Nobilium, adversus autem eosdem Nobiles Valachos et Kenezios coram praefatis comitibus eorum pro tempore existentibus prosequantur, qui si in reddenda iustitia tepidi fuerint, in praesentiam iudicis Curiae nostrae et si ibi iterum iustitia eis deerit, in praesentiam nostrae Maiestatis iuridice prosequantur, ex parte quorum omni contra eos querulanti iudicium et iustitia impendetur, prout dictabit ordo iuris. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras, secreto sigillo nostro, quo ut Rex Hungariae utimur, impendenti communitas duximus concedendas. Datum Viennae, in festo decollationis beati Ioannis Baptistae. [1] Anno Domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo septimo, Regnorum autem nostrorum anno Hungariae etc. decimo octavo, Bohemiae vero quarto. Alterarum autem literarum tenor iterum sequitur in hunc modum: Isabella Dei gratia Regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis: Quod nos cum ad supplicationem certorum fidelium nostrorum, nostrae propterea [factam] Maiestati, tum vero attentis et consideratis fide et fidelitate, fidelibusque servitiis fidelium nostrorum Egregiorum Nobilium Walachorum, ac totius universitatis oppidi nostri Lugas, quae ipsi Sacrae inprimis regni nostri Hungariae Coronae, deinde vero Serenissimae Maiestati Regiae ac nobis, filioque nostro [2] Illustrissimo pro locorum et temporum varietate constanter exhibuerunt et in posterum exhibere et impendere contendunt: Eisdem igitur, eorumque haeredibus et posteritatibus universis haec armorum insignia, videlicet lupum medium, coronae insidentem, quae in principio seu capite praesentium literarum nostrarum suis appropriatis coloribus arte pictoria depicta sunt, animo deliberato, et ex specialis gratiae nostrae plenitudine concedimus et praesentibus elargimur, ut ipsi, dictique universi haeredes et posteritates ipsorum praetacta armorum insignia more aliorum armis utentium, a modo impo-

[1] Idest: 29. Augusti.
[2] Ioannes Sigismundus natus anno 1540.

sterum ubique in proeliis, hastiludiis, torneamentis, duellis ac aliis omnibus exercitiis nobilitaribus et militaribus, necnon sigillis, velis, cortinis, annulis et domibus, in quarumlibet rerum et expeditionum generibus gestare, omnibusque et singulis gratiis, honoribus et libertatibus, quibus subditi regni nostri similis conditionis armis utentes quomodolibet consuetudine vel de iure fruuntur et gaudent, frui et gaudere possint atque valeant, ut in ipsis et haeredibus ac posteritatibus ipsorum praedictis nostri nominis memoria et gratia maneat perenniter. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras, sigillo nostro, quo ut Regina Hungariae utimur munitas, eisdem duximus concedendas. Datae in civitate nostra Alba Iulia, in festo Ascensionis Domini.[1] Anno eiusdem Millesimo quingentesimo quinquagesimo primo. Nos itaque praemissa eorum supplicatione, nobis modo quo supra porrecta clementer exaudita et faventer admissa praescriptas binas literas confirmationales, donationales, annuentionales, exemptionales et privilegiales Serenissimorum quondam Ladislai Regis et Isabellae Reginae non abrasas, non cancellatas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quoad omnes earundem continentias, clausulas et articulos et puncta, eatenus quatenus caedem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur, ratas, gratas et accepta habentes, praemissis omnibus et singulis in praeinsertis binis literis contentis nostrum praebuimus consensum, imo praebemus benevolum pariter et assensum, ac tam pro se ipsis, quam pro posteritatibus, successoribusque ipsorum universis in perpetuum valituras clementer confirmamus, annuentes et concedentes eisdem, ut ipsi praedeclaratis universis et singulis libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus hactenus usi et gavisi fuere, non minus in posterum, quam antea angustissimis temporibus, uti, frui et gaudere, salvo tamen fisci nostri iure permanente, valeant atque possint. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras, pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas memoratis universis Nobilibus, Keneziis Valachis, caeterisque inhabitatoribus annotati oppidi nostri Lugas ac supradictorum octo districtuum dandas duximus et concedendas.

---

[1] Idest: 15. Augusti.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, die tertia mensis Aprilis. Anno Domini Millesimo sexcentesimo nono.

Gabriel Princeps mpr

Stephanus Kendi Cancell(arius) mpr

In dorso: 1609 feria sexta in festo beati Galli confessoris,[1] in generali congregatione dominorum regnicolarum trium nationum Transsilvaniensium et partium Regni Hungariae exhibitae et publicatae sunt praesentes in personis universorum nobilium Lugasiensium et per eosdem dominos regnicolas in vigore relictae, nullo contradictore apparente.

Magister Ioannes Angyalos prothonotarius manu propria.

Anno 1609 19. die Iunii. Praesentatae coram me Ladislao Gerljstej substituto Bano a Generoso domino Vulphango Kamuty mpr.

Eodem anno et die praesentatae coram Excellentissimis comitibus Zereniensibus Ioanne Peika et Daniele Kun mpr.

(Originalul pe pergament, depe care s'a pierdut pecetea mare a principelui, în Arhiva Muzeului Ardelean din Cluj. Litterae armales.)

Notă. Documentul de față e unic în felul său, întrucât ne arată și scutul orașului Lugoj, primit dela regina Isabella, lucru cu totul neobișnuit la astfel de transumpte; cu atât mai însemnat cu cât originalul diplomei nobilitare al numitului oraș nu e cunoscut până acuma de cât dintr'o copie necorectă — plină de greșeli — publicată în cartea rară a lui *Wlád* Alajos cu titlul: A román nép és ügye (Lugoson, 1863) p. 120—122 și 127—128. Diploma reginei Isabella a apărut și în cartea lui Basiliu *Maniu*: Disertațiune istorico-critică și literara tractanda despre originea Romanilor din Dacia-Trajana (Timisioara, 1857—1858) p. 542—543 și a lui *Pesty* Frigyes: Krassó vármegye története vol. IV (Budapest, 1883) p. 52—53 de pe alte copii pline de erori.

[1] Id est: 16. Octobris.

61.

Kraków, 29 Aprilie 1609.

Regele Sigismund III către secretarul Grigorie Kochański.

Ordonă ca în drum spre Constantinopol, să se oprească în curtea Domnului Moldovei și asigurându-l despre bunăvoința regelui, să-l povățuiască ca să-și apere interesele proprii la Poartă, unde agentul regelui Angliei lucrează în favoarea fiului lui Iancu-Vodă, adică Ștefan Bogdan.

Instrukcja do Turek Urodzonemu Grzegorzowi Kochańskiemu sekretarzowi Jego Królewskiej Mości dana w Krakowie 29 kwietnia 1609 roku.

Posłaniec Króla Jegomości ku Konstantynopolu jako najpilniej pospieszać będzie, wstąpi jednak do hospodara Wołoskiego, pozdrowi imieniem Króla Jego Mości, łaskę powie, pieczą, także i obmyślanie o bezpieczeństwie Jego i pokoje ziemie wołoskiej z którego pochodzi, że między inszemi sprawami dla których Jego Królewska Mość Jego posyła, poruszył i o tym pilnie czynić staranie, aby w pokoju trzymał hospodarstwo swe. A posła Króla Angielskiego, który o syna Jankuliszego usilnie się snadz stara, zabiegi i praktyki rozrywać, jakoby wtym postępować miał, niech hospodar albo gubernatorowie ziemi wołoskiej dodadzą nauki, którzy wiedzieć mogą w jakiej mierze rzeczy stanęły i co czynią tamci przemożni temi czasy. Upomni ich imieniem Jego Królewskiej Mości aby upominkami jakiemi mogą Baszę i ludzie na tym tam dworze celniejsze ujmowali i do życzliwości przeciw hospodarowi sposobili. Do Króla Jego Mości Angielskiego pisać i posyłać raczył Król Jego Mość aby poniechał poseł Jego mieszać i trudnić ziemię Wołoskiej i hospodarstwa. Iż na to nie odniósł Jego Królewska Mość dostatecznego upewnienia, pośle znowu, jeśli tego hospodar potrzebować będzie, i da znać o tem Jego Królewskiej Mości w czymby nie mieszkać. Odprawiwszy się i wziąwszy informacją u hospodara o rzeczach Jego, przyśpieszy ku Konstantynopolu; etc.

(Bibl. pr. Czartoryski. Kraków. Codex Nar. 104 pag. 931.)

Instrucţia solului trimes în Turcia, secretarului Măriei Sale crăieşti, nobilului Grigorie Kochański, dată în Cracovia în 29 Aprilie 1609.

Solul Măriei Sale crăieşti să meargă cât mai grabnic la Constantinopol În drum să se oprească la Domnul Moldovei, să-l salute în numele Măriei Sale crăieşti, arătând atât bunăvoinţa sa cât şi dorinţa pentru liniştea şi siguranţa ţării Moldovei; pentru care între deosebitele treburi pentru cari Măria Sa crăiască îl trimite, este şi aceasta să se ocupe în chip stăruitor ca ţara sa să fie ţinută în linişte. Iară stăruinţele şi uneltirile ambasadorului regelui Angliei care se sileşte tare pentru feciorul lui Iancu-Vodă, le va strica. Cum să urmeze în acest lucru, hospodarul ori guvernatorii ţării Moldovei să-i dea învăţătură, cari vor şti cum stau lucrurile şi ce fac feţele mari de acolo acum în urmă. Să le facă atent în numele Măriei Sale crăieşti să câştige pe paşa şi pe oamenii dela curtea de acolo cu daruri cum se poate mai bine, câştigându-i în favoarea Domnului Moldovei. Măriei Sale crăieşti, regelui Angliei i-a scris Măria Sa crăiască şi a trimes vorbă, ca ambasadorul său să înceteze a se amesteca şi îngreuia treburile ţării Moldovei şi a Domnului ei. Dacă Măria Sa crăiască nu a dat la aceasta destulă atenţie, va trimete iarăşi. Dacă Domnul Moldovei va crede necesar să dea de ştire Măriei Sale crăieşti fără întârziere. Primind apoi informaţiile Domnului în treburile sale, să plece în grabă spre Constantinopol; etc.

62.

Iaşi, 24 Iunie 1609.

Constantin-Vodă Movilă către locţiitorul Francisc Magóchi.

Auzind că a dat episcopia ortodoxilor din Munkács de hatârul lui Valentin Druget de Homonna, vlădicăi Silivon, roagă să fie cu inimă bună faţă de dânsul.

Illustris domine, amice et vicine nobis observando. Salutem et nostrae amicitiae vicinitatisque benevolam commendationem.

Akarók Nagyságodat, mint jó akaró szomszéd urunkat, barátunkat levelönkkel megtalálni ezokáért, mivelhogy Homonnai Bálint urunkért ő Nagyságáért, az mint értettök, Szilovon püspek ő Atyaságának conferálta és engedte az Nagyságod Munkáchy tartománybeli püspekséghez való monostort és helyet, ugy az mint az Nagyságod bódog emlékezető eleinek ideiben birták az elébbi püspekek, hogy lenne ő Atyasága az ott való keresztyéneknek, kik az mi Georeogh hütönken és vallásunkan vadnak előttek járójak, tanitójak és gondviselő oktatójak, melyet hogy ő Atyaság[á]nak conferalt Nagyságod felette igen köszönjök Nagyságodnak; kérjök is azon Nagyságodat, mint jó akaró szomszéd urunkat, barátunkat, hogy Nagyságod hagyja meg az Nagyságodtól ő Atyaságára bizatott keresztyéneknek, kik az mi Georeogh hütönken vadnak, hogy minden hozzájok illendő dologban ő Atyaságától hallgassanak, és aż mi tekéntetönkért s az Nagyságos Homonnai Bálint urunk és szomszéd barátunk kedveirt Nagyságod legyen minden kegyelmességgel ő Atyaságához Szilovon püspekhez, melyet Nagyságodnak meg akarunk hálálni, és az mi nemő dolgokba minket meg talál Nagyságod, szeretettel akarunk kedveskedni és barátságos szomszédsággal lenni. Tartsa meg Isten Nagyságodat sok ideiglen jó egészségben és békességben.

Datae in civitate nostra Jassiensi, 24. die mensis Junii. Anno Domini 1609.

Illustritatis Vestrae

Amicus syncerus ad serviendum paratus

Constantinus Princeps mpr

Adresa: Illustri domino Francisco Magochi, Sacrae Regiae Maiestatis Locumtenenti in Hungaria inferiori etc. Domino amico, vicinoque nobis observando.

Pecete mare aplicată în hârtie, cu inscripţia bine cunoscută a lui Constantin Movilă-Vodă.

Pe plicatura peceţii: **Магωци**

(Archivum Capituli Albensis. Alba-Iulia.)

Trad. Illustris etc. Vroiam să căutăm cu scrisoarea noastră pe Măria Ta, ca pe domnul şi vecinul nostru binevoitor, prietenul nostru, pentru această pricină, căci după cum am înţeles, pentru domnia Sa Măria Sa domnul Valentin Homonnai, a conferit şi a cedat mânăstirea şi locul care ţine de Episcopia ţinutului Măriei Tale dela Muncaci Părintelui Episcop Silovon, după cum le-au stăpânit episcopii de odinioară în zilele înaintaşilor Măriei Tale de fericită pomenire, să fie Sfinţia Sa pentru creştinii de acolo cari sunt în legea şi credinţa noastră grecească, înainte mergător, învăţător şi sfătuitor purtător de grije, mulţumim foarte Măriei Tale că a conferit-o Măria Ta Sfinţiei Sale; mai rugăm pe Măria Ta, ca pe vecinul şi prietenul nostru binevoitor, să poruncească Măria Ta creştinilor încredinţaţi Sfinţiei Sale, cari sunt de legea noastră grecească, să asculte în toate treburile cari se cuvin lor, de Sfinţia Sa, şi pentru vaza noastră şi de dragul domnului şi prietenului vecin, Măria Sa Valentin Homonnai, să fie Măria Ta cu toată milostivirea faţă de Părintele episcop Silovon, ceeace vrem să o răsplătim Măriei Tale, vrem să-i împlinim cu dragoste şi să-i fim cu vecinătate prietenoasă în toate treburile în cari ne roagă Măria Ta. Să ţină Dumnezeu pe Măria Ta vreme îndelungată în bună sănătate şi pace. Datum etc.

Notă. Vlădica Silivon fusese trimes din Moldova încă din vara anului trecut la Munkács unde îşi desvoltă activitatea sa cu consimţimântul principelui Gabriel Báthory, cerut de către Constantin-Vodă prin scrisoarea s' din 30 August 1608, publicată în Erdélyi egyháztörténelmi adatok (Cluj 1860) p. 377—378.

63.

Innsbruck, 14 Septemvrie 1609.

Arhiducele Maximilian către împăratul Rudolf II.

Partea de avere ce li s'a cuvenit arhiducilor din succesiunea decedatului Ştefan-Vodă a fost dăruită — de comun acord — Colegiului Iezuiţilor din Innsbruck. Deoarece însă colegiul mai are să ia supt acest titlu o sumă de peste 6000 de fiorini, roagă să dispună în privinţa achitării ei.

Euer Kais. Mt. und Liebden werden sich gnädigst zu berichten haben, als der Anno 1602 alhie verstorbne Joannes Stephanus Vaivoda aus der Moldaw mit Todt abgangen und seiner unehelichen Geburt halben quaestio moviert, dass letztlich zwischen der O. ö. Cammer und besagts Vaivodae Schwester ein Vertrag aufgericht, hernach sowol Euer Kais. Mt. als jedem mitinteressierten Erzherzogen ihre Portiones assigniert, und weil Euer Mt. und Liebden nit allein Ihr Angebihr, sonder etlich 1000 fl. mehrers an allerlei hinabgeschickten Mobilien empfangen,

als seint des Erzherzogs Ferdinandi Liebden Ihr und Ihrer Gebrieder söllige Portion obbemeldtem allhieigen Collegio geschenkt, welches dieses Ausstands, wie ich wohl glauben kann, höchlich bedürftig, ihnen auch gern hierinnen willfahrt sehen wollte.

Als wellen Euer Kais. Mt. und Liebden hiemit gehorsamist brüederlich ersuecht sein, auf Mittl und Weg zu gedenken, damit ihnen, Patribus aufs ehist zu solchem Ausstand der 6006 fl 40 kr. geholfen werden möchte; etc.

(Hofkammerarchiv. Wien. O. ö. Herrschaftsakten Innsbruck, 10/XI 1615. Copie.)

Notă. Această intervenție nu a avut nici un rezultat, căci alături de ea se mai află un număr mare de petiții repetite dintre anii 1612—1617 din partea Colegiului Iezuiților din Innsbruck cât și a arhiducelui Maximilian, scrise în favoarea numitului Colegiu, care poate nu a ajuns niciodată în posesiunea sumei ce i se cuvinea, rămasă în scumpeturi și giuvaericale în lăsământul împăratului Rudolf, mare amator de astfel de lucruri. Dar nu e chiar cu neputință ca ele să existe și azi în muzeele împărătești, fără indicația provenienței lor moldovene precum intraseră în stăpânirea (nu tocmai justă) a împăratului încă din anul 1607.

64.

Darócz, 7 Octomvrie 1609.

Francisc Daróczy către Radu Șerban-Vodă.

Regele Ungariei primind bucuros oferta și cererea sa, îl primește cu dragoste în țară, în cazul că ar fi nevoit să-și părăsească patria. E gata a-i împlini dorința ca să-și cumpere în Ungaria vreo cetate cu condiția să-i facă jurământ de credință și astfel ar fi bine să-și trimeață delegații săi la dieta țării care se va deschide la 1 Noemvrie a anului.

Illustrissime Princeps et Domine, Domine colendissime.

Servitiorum meorum deditissimam oblationem. Ea, quae Illustrissima Celsitudo V[ra] elapsa aestate, mihi Claudiopoli existenti, nomine suo significanda per meque Sacra[mae] Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. nec non designatae in Regem Bohemiae Regiae Maiestati etc. demisse intimanda duxerat, Suae Maiestati humiliter retuli. Eademque Sacra[ma] Regia Maiestas, Dominus noster clementissimus, intellectis benigne propositionibus V[rae] Celsitudinis, quibus se non modo in clientelam et benignam Suae M[tis] protectionem, in casu, quo se a Turcarum impetu vindicare non posset, se se submissurum demisse offerat,

verum etiam in recognitionem praestandae suae fidelitatis arcem quandam propriis suis expensis, in ditione Suae M^{tis} mercari cupiat.

Ad ea omnia Suam Regiam M^{tem} hac clementia sese resolvisse, V^{ra} Celsitudo intelligat: Suam M^{tem} Regiam hanc animi V^{rae} Celsitudinis promptitudinem, clementi ac benevolo acceptare animo, et recolere una benigne V^{ram} Celsitudinem ab eo toto tempore, quo a Sacra Caesarea, tum Sua Regia Maiestate, ad hunc in quo existit dignitatis et Dominationis gradum clementer evecta et sublimata fuit, fidelem Suis Maiestatibus semper operam navasse, seque pergratum exhibuisse, sperareque Suam M^{tem} etiam in posterum V^{ram} Celsitudinem, uti tantis beneficiis a Suis Maiestatibus ornatam, ab eo fidelitatis et complacendi studio, haud recessuram.

Proinde Suam Regiam M^{tem} pristina gratia et benevolentia V^{ram} Celsitudinem etiamnum benigne complecti, et petitam arcis coemptionem clementer permittere, monere tamen V^{ram} Celsitudinem, ut cum hac moderna etiam gratia, auctam erga Celsitudinem V^{ram} Suae M^{tis} clementiam et propensionem, Eadem clare agnoscat, viceversa, Celsitudo quoque V^{ra} de sua fide et fidelitate, ac erga Suam M^{tem} sincera devotione, successivis quoque temporibus nihil intermittere velit.

Haec sunt, quae nomine Suae M^{tis} V^{rae} Celsitudini per me demisse significanda fuerunt. Qua Suae M^{tis} Regiae clementi resolutione accepta, iudicarem Celsitudinem V^{ram} peropportune facturam, si peculiares suos legatos ad proxime celebrandam regni Hungariae dietam, quae prima Novembris Posonii inchoabitur, submitteret, quorum medio se, suamque fidelitatem, Suae M^{ti} arctius devinciret et de coëmenda arce plenius tractaret. In reliquo meum exile servitium in posterum etiam Celsitudini V^{rae} obsequenter deferens, Eandem diutissimam feliciter valere desidero.

Datum Darocio, 7. Octobris. Anno 1609.

Ill^{mae} Celsitudinis V^{rae}

servitor obsequentissimus

Franciscus Daroczy de Deregnyeo

Adresa: Illustrissimo Principi et Domino, Domino Radulio Valachiae Transalpinae perpetuo haeredi et principi etc. Domino, Domino colendissimo.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 15435. Copie.)

65.

Iaşi, 10 Fevruarie 1610.

Constantin-Vodă către consilierul Baltazar Szilvási.

A crescut în casa părintelui său, Ieremia-Vodă, în stima dinastiei Báthory şi astfel îl asigură de bunăvoinţa sa faţă de principele Gabriel Báthory şi supuşii săi.

Spectabilis ac Magnifice Domine Szilvási. Salutem ac nostri commendationem.

Certi fueramus, nec nobis in mentem venire poterat, ut amicitia, quam inter nos firmiter pepigimus, mutationi voluntatum aliquando deberet esse obnoxia, cum semper studuerimus summe eandem conservare, ac mutuis officiis alere. Quo antiquior amicitia eo melior, eo constantior, non sunt novae quaerendae, praesertim eae, quae facile relinqui possunt, sed veteres tanquam constantes retinendae ac conservandae. Non enim spectare debemus quot, sed quam probos amicos habeamus, et hic qui se nunc intendit, nullo officio agnitus nos ab amicitia seiungere intendit, cum ipse in ea diu permanere non possit. Perpendat Mag^{ca} Do. V^{ra} quis est, qui se insinuat in altum amicorum et videbit, melius ac utilius antiquum retinere, quam novum instabilem acquirere. Nos Clarissimam domum Bathoreorum studiose colimus, id accepimus a piae memoriae parente nostro Hieremia, et Ser^{mi} principis semper Illustri olim parentis nostri amicitia contenti fuerant et nos omnibus modis retinere studemus, modo nostram amicitiam (cum eam nobis mutuo spoponderimus) foveamus. Dabit Deus, quod et cives nostri pace fruentur, et nobis amicitiam labentem mutuis officiis ac constanti voluntate suscitabimus. Quod ut Mag^{ca} Do. V^{ra} Ser^{mo} principi persuadeat rogamus, non minus nostrae patriae, quam suae consulet, hoc totum sublimi prudentiae Mag^{cae} Do. V^{rae} nos ad amicitiam ac pacem conservanda amicas manus porrigimus et ad hunc Mag^{cam} Do. V^{ram} invitamus sedulo amplectendam. Bene valere Mag^{cam} Do. V^{ram} ex animo cupimus.

Datum Iassiis, die 10. Februarii 1610.

Mag^{cae} Do. V^{rae} amicus
Constantinus Princeps mpr

Adresa: Mag^{co} domino Balthasari Szilvasio consiliario Ser^{mi} principis Transilvaniae ac regni eiusdem summo arendatori etc. Amico et vicino nobis honorando.

(Archivum comitum Bethlen. Criş-Keresd.)

66.

Praha, 21 Fevruarie 1610.

Primul interogatoriu al lui Marcu-Vodă.

Marcu-Vodă crescut de copil în curtea lui Sigismund Báthory, neputând ajunge pe vreunul din scaunele țărilor române, a fost primit de Báthory în castelul din Libochovice, de lângă Praga, unde ducea o viață de pribeag pe lângă principele cu o viață atât de aventuroasă. Invinovățit că prin ajutorul Turcilor Báthory vroia să se facă rege al Ungariei, a fost prins în ziua de 17 Fevruarie 1610 și dus împreună cu curtenii săi și între ei Marcu-Vodă la Praga, unde a făcut mărturisirile de mai jos despre uneltirile lui Báthory.

Des Marco Weida Aussag auf die ersten Interrogatoria.

Marco Weida essendo eshortato a dire la verità dice:

In genere, che l'è stato allevato da piccholo nelle mani del Sigismondo et che non sa altro.

1. Si che l'è stato spesse volte con lui in casa a tavola, in chiesa.

2. Che spesse volte ha dimandato il prencipe Sigismondo perchè non tornava al suo prencipato? Sigismondo rispose, che si ben fosse costì, niente di meno li converrebbe di lasciar quelle provincie a suoi nepoti.

3. Nessun' altro, ha sempre trattato solo.

4. Ha mandato un ragazzo, otto giorni fa, dal prencipe Sigismondo per dimandar le tapezzarie promesse. Dice appresso che gli ha incluse certe lettere del gran cancelliere d'Ungaria scritte a se, Marco Weida, di questo contento, che fin hora il prefato cancelliere non ha potuto trattare col Re Mathias per il particolare del prencipe Sigismondo. Quello che giudica il Sig^r Marco esser questo particolare, non è altro, se non che voleva il prencipe Sigismondo andar dal Re, et da lui dalli Stati d'Ungaria dimandar qualche soccorso di danari per suo viaggio; così ha inteso de' ragionamenti del prencipe. Il ragazzo ha riportato una lettera dal Farkas, camerlengo del prencipe di pocha sostanza.

5. Il Sig^r Borgunzi (!) et altri a tavola di Corte hanno parlato della commissione et ordine fatto per chiamar il prencipe Sigismondo.

6. Camillo Cavallarizzo, Adriano Carretto, conte di Millesimo sono stati spesse volte a mangiar con lui.

7. Non ha havuto lettere, ma il cancelliere d'Ungaria, qui presente l' ha avvertito ch' ha opinione ch'il Sig^r Renner [1] pratichi per tornar la Transilvania sotto l' Imperatore, et far qualche rumore nel paese d'Ungaria, per questo lui ha detto al Renner che torni per Polonia et non per Austria acciocchè divertisse questo inconveniente.

8. Nessuno. Ma ha supplicato il cancelliere che s' adoprasse con il Re Matthias et con il Sig^r Thurzo acciocchè potesse havere qualche occasione in Ungaria per suo honorato sostegno.

9. Due volte, et che le lettere si trovarno anchora.

10. Dice di no. Ma che li ha scritto il cancelliere di non volersi partire fin che la Maestà Cesarea sia accordata col Re.

11. Niente, ma quando il Turco fu qui, disse s'il Bathori hora fosse in Ungaria, che lo farebbe Re, et che lui, Veida spesse volte ha eshortato il prencipe Sigismondo, che mettesse consideratione sopra le sue venture. Ma quello sempre ricusava et haveva risposto, che non se fidava de' Turchi et che lui voleva andar in Italia per sua divotione.

Al 12 et 13 dice, che non ha mai parlato male dell'Imperatore, nè della Casa d'Austria, fuor che in casa del Sig^r Krausenegg, dando lui occasione di parlarne, disse, se non si accordaranno i fratelli, che sarà ruina per un' et per l'altro, et forse ancora della lor Casa. Ma se l'Imperatore volesse far guerra contra il fratello, la potrebbe far per la Moldavia et Transilvania. Non risponde niente, ma dice poi a maggiore indagatione, che la lettera del cancelliere concernava il suo proprio particolare, cioè, che parlasse col Re Matthias a dargli licenza per pigliare gli Hayduchi d'Ungaria, per andar in Moldavia a tornare prencipe et cacciar l'altro fuora, havendo havuto intendimento col Re di Polonia et il gran Mareschalco Miskowski di far così et ch'il Re di Polonia conniverebbe, ma poi fatto il negotio, lui se doveva mettere sotto l'ubedienza del Re di Polonia.

Il cancelliere ha parlato con il Thurzo [2] solo quel che lui sa.

Dice che havendosi sparso novamente rumore della morte del Re di Polonia, et che il prencipe Sigismondo dovria esser assonto per quel Regno, quello haveva risposto de sì, se Sua Maestà li darà licenza per farlo.

---

[1] Acesta pare a fi identic cu acel Joannes Rhener von Hermannstadt (din Hurmuzaki : Documente vol. IV/1 p. 360) care poate a însoțit pe principele Sigismund Báthory la eșirea sa din Ardeal, eventual ca să-i slujească de secretar german. [2] Greșit : Tursi.

Che Sigismondo non ha amici in Ungaria per haver voto per il Regno, morto il Re Matthias, se non di qualche Ecclesiastici.

14. Una volta sola in presentia de' commissarii il ambasciadore l'ha eshortato per tornar a pigliare i paesi del suo padre, et che lui lo vuol aiutare et gli scriverà. Il che lui, Vaivoda accettò et aspetta fin adesso le lettere di quel ambasciadore.

15 et 16. Niente.

17. Con nessun altro, se non col cancelliere et Giovanni di Molart.

18. Non sa niente. 19. Niente.

20. Non sa niente, se non che il Carretto parlava della ignavia del Sigismondo, et che non si poteva risolvere per tornar in Transilvania. Diako lo teneva il Principe a tavola et l'ha agiutato dove poteva.

Actum zue Prag auf dem Altstädter Rathaus, den 21. Februarii. Anno 1610 umb 7 Uhr zur Nacht.

Praesentibus: Herr Graf von Sulz, Herr Schlawata, Herr Graf Schlickh, Herr Ober Landtschreiber, Herr Hegenmiller.

(Národni Muzeum. Praha. Archiv. D/5.)

Notă. Exemplarul chestionarului cuprinzând întrebările comisiei rogatorii, la cari Marcu-Vodă a dat răspunsurile de mai sus, lipsește și nu l'am putut afla nicăieri. Dar cu toate acestea luându-se în considerare și cuprinsul celorlalte interogatorii ale lui Marcu, cauza pentru care a fost arestat împreună cu stăpânul său se poate vedea destul de clar, chiar și în detaliile ei.

67.

Praha, 21 Fevruarie 1610.

Marcu-Vodă către președintele comisiei examinatoare.

Amănunte noui despre viața lui Sigismund Báthory în pribegie, cu multe detalii despre raporturile lui Marcu-Vodă cu Românii.

Cose che mi ricordo di Bathori Sigismondo.

1. Quando il Turco mi disse, perchè il Sigismondo non va in Ungheria, che lo faranno Re et gli daranno corona di Gretia: io dissi al Turco, dove et in che loco bisogna che vada, quando non ha nissun amico là, et lui disse a me: Venga pur o in Neuhäusel, ovvero in Cassovia, lo coronaremo là et gli daremo gente assai Turchi, Tartari, Ungari, perchè l'Ungheria depende

dal Gran Turco. Et quando io l'ho riferito al prencipe Sigismondo, lui si burlava del Turco dicendo, che mai per mezzo del Turco non vuol far tal cosa, ma che se il Re morisse et il Regno d'Ungheria commune et unitamente tutti lo vorebbeno havere per loro Re, che con buone conditioni non refutarebbe il acceptar di esser Re.

2. Che tra parlamenti con prencipe Sigismondo li dissi molte volte et a lui, et al Carretto dissi una volta, perchè Sua Altezza vive così retiratamente? Perchè non si fa amici qui in Bohemia, far campagnia con loro, farsi amare da tutti? Chi sa che co'l tempo lo aiutarebbeno a grandi gradi, et che come siamo tutti mortali, chi sa, morendo l'Imperatore che lui per mezzo delli amici potrebbe esser eletto dal Regno di Bohemia per lor Re? A qual cosa mi rispose che lui non voleva mai intricarse in tal cosa acciò non sospicasseno la gente di lui, che lui pratichi contra l'Imperatore.

3. Che voleva mandar il Giorgio questa estate passata, quando si sentiva la morte del Re Matthia con lettere, ma non so per qual causa. Però, quanto alla mia opinione, me par che era per amor del voto della elettione di farlo a lui Re, ma poi ha tornato repigliar le sue lettere, et il Georgio secretario non è andato.

4. Quando gli giorni passati si faceva rumor qui a Praga, che in Ungheria se fa gente et che Matthias rex voleva venir qua, io lo domandai, che cosa farà lui? Et lui mi rispose dicendo: Se l'Imperator restarà qui, starò qua. Se andarà via io lo seguitarò et lo dimandarò, se io ho da seguitarlo sempre, ovvero che io torni in Bohemia. Se lui dirà che io torni, io tornarò et darò ubedientia al Matthias, et pregarò, che mi dia licenza d'intrare nel possesso di Cromau, dove io al mio soldo sempre tenerei in Corte un numero di soldati tra cavallaria et fantaria, fin a cinque cento huomini, et che farebbe acceptar il suo nepote per Bohemo, acciò morto lui, resti herede il nepote suo, il qual'è in Polonia, un putel di 15 anni.

5. Gli giorni passati, quando lui era qui a Praga et per mezzo di litera domandai che mi facesse gratia darmi qualche tapezzaria, all'hora io gli scrisse che se Iddio me darà gratia che io possa partir di qui di Bohemia, che io possa andar tra gli Hayduchi et che se Iddio mi darà fortuna et successo nelle mie cose, che mi riscattarò con doppio della gratia et favor, che mi fa in questi tempi della mia necessità. Del resto, di lui non

mi ricordo che habbia trattato, fuora di favole burle et altre mille mincionarie,[1] delle quale non mi ricordo dirle in ordine. Ma Dio m'è testimonio, che io l'ho spiato molte volte per pigliar la sua opinion et veder la sua voluntà, ma mai non si ha voluto a me scoprir, ben che io habbia parlato, straparlato con lui che veda come è mal trattato, et che quanto torto se gli fa, che gli hanno pigliato le gioie, et che non gli rendono nè gioie, nè beni, nè altro niente; dal quale mai ho potuto cavar altra parola, solo sempre diceva: Dio agiuti a Sua Maestà Cesarea et Dio li dia il ben. Forsi qualche volta si ricordarà di me, et che si Sua Maestà si dismentichará di me, Iddio è giusto in Cielo.

6. Quant'a me ch'io habbia parlato mal di Sua Maestà, non mi ricordo altro, solo che in casa del Krausenegg, quando ho parlato ho ditto queste parole, quale V. S. Ill^me hanno signato nella loro relatione, che se Sua Maestà non farà pace con Matthia, non sarà mai ben, et che può essere che morendo l'Imperador, la casa loro non si ruini, facendo id est gli Bohemi un Re da per se, l'Imperio un Re di Romani, gli Ungari potrebbeno far un altro Re, il qual sarebbe tributario al Turco, et chi sa submettendosi gli Ungari sotto il Turco et essendo l'Ungaria bastion di questi paesi potria intrar la ruina qui in questi paesi. Questa è la opinion mia, la qual ho parlato in casa del presidente et se haverò detto quella parola „Inter duos litigantes tertius gaudet" se intende ben che litigando l'Imperator et Matthias, il Turco pigliarà l'Ungaria, un gran boccon, pur che troviamo poi mezzi di ricuperarla dalla mano del Turco; ma non mi ricordo per Dio vero di havere ditto nè anco questo proverbio. Et ancho gli ho ditto, che ovvero che faccia la pace l'Imperator con il Re, o che cominci la guerra aperta. Il qual disse che non era consegliere di tal cosa, ma che io riferisse all'Ill^mi Signori conseglieri secreti. Ma io non ho voluto referire, perchè so che sono tanto sapienti et prudenti, che non hanno bisogno del mio conseglio.

7. Mi ricordo anco d'havere discorso molte volte con Pietro Armeno et Aloysio Radibrati, alli quali ho ditto et m'ho lamentato molte volte, come per tanti fideli servitii Sua Maestà mi abbandona, et che gli traditori di Sua Maestà sono stati rimunerati dalla Maestà Cesarea, et noi fideli, quali havemo perso principati, beni mobili et immobili, roba, dinari, sparso sangue,

---

[1] E caracteristic de observat cum nevenindu-i îndată în minte cuvântul italian „menzogna" a făurit unul cu expresia românească de minciuni.

molti fratelli ammazzati dalli ribelli per fideltà di Sua Maestà, non havemo mai nessuna rimuneratione. Così dicea a loro molte volte, perchè Iddio non dà che habbia un patrone con quale io possa parlare et dire la mia ragione, perchè adesso si danno tanti memoriali alli conseglieri, et mai si può cavar risposta, solo patien a. Tutta questa è la risposta, ma la patienza non si mangia, nè si beve.

8. Si diceva per vulgo che Sua Maestà vuol renuntiare il Regno di Bohemia al Matthias et ancora farlo Re di Romani, così poi ritirarse nel Tirolo et non star più in travagli. Juro a Iddio et al Santissimo Sacramento che non mi ricordo di haver ditto mai a nessuno, ma bene ho pensato, perchè Iddio non concede che o Sua Maestà si lassi veder et parlar con suo popolo, ovvero che si vada via nel Tirol, et resti Matthias et Massimiliano qui. Non mi ricordo che habbia parlato come di sopra giuro, ma si per sorte saria tal cosa ditta, potrebbe che non in sobriezza, ma in grandissima imbriagezza habbia ditto tal cosa. Del resto o mi brusino, o mi rostino, o mi facciano a lesso, non so, non mi ricordo mai d'havere offeso la Maestà Sua non con fatti, ma nè anchora con pensiero mio. Del resto non so, possono dir quel che vogliano, ma non si truovarà cosa alcuna di me, nè d'altri qual sappia io.

9. Quando fu il mio servitore a Vienna, io mandai dir al Turco che non si dismenticasse di quel mio particolar, del qual ho trattato qui con lui; sopra qual lui ha risposto solo con parole, che lui si sforzerà di agiutarme et compire la sua promessa.

10. Che lui, id est il Bassà si potrà far quel favore di farme Prencipe, che mi mandi lettere di sicurtà dal Gran Turco, dal Gran Visiero, et poi che gli mandi in man della mia madre, che lei mi farà capitare per suoi servitori qui. Questa è tutta la mia innocentia, quello che io so et mi par che qui non offendo alla Maestà Sua, fora in una cosa, id est havere pensato così di Sua Maestà per il vulgo delle parole del mondo, alli quali mai non si può serrar la bocca. Del resto mi riccomando alla gratia di Sua Maestà et mi fido del vero processo delli Ill^{mi} Signori conseglieri così segreti, come Bohemi, supplicando che sia la mia causa quanto prima risguardata et si meritarò morte per queste soprascritte cause, mi rimetterò alla clementia et gratia dell' Augustissimo Imperadore Rudolfo. Si vero no, supplico che sia liberato di qui per star sotto guardia in casa mia, mentre

che Sua Maestà vorrà. Nè ancho questo dimanderei, ma la mia consorte sta in termine di cinque o sei giorni a parturire, della cui morte mi dubito: una per la sua debolezza, altra per la melancolia qual per amor mio patisce. Supplico alle Signorie Vostre Ill^{me} che riguardiano Dio et queste due animelle, che in tal caso non se perdino. Io non mi curo di tornar un' altra volta qui in Rathaus, doppo che lei haverà parturito, solo in tanto, mentre lei parturirà, altrimente non mi curo che loro mi mettano anco doi par di ferri a piedi et che sia la guardia là meco, purchè io sia là con lei per consolarla. Del resto a V. S. Illma mi raccomando et offero gli miei debiti servitii.

Di V. S. Illma

Affectionatissimo et Additissimo servitore
Marco Vaivoda

11. Mi ricordo anche, quando il Valentino Lépes era qui, lui mi dimandava, se il Sigismondo Bathori non haveva opinione di tornar in Transilvania? Io disse a lui che lui, id est Sigismondo non haveva tal risolutione, perchè è timido, pauroso. Il quale disse a me, se lui saperebbe la risolutione del Sigismondo che trattarebbe con Matthias et con qualche principal Signore d'Ungheria per cacciare fora il Gabriel Bathori et rimetter il Sigismondo, perchè il Re suspica sempre del Gabriele Bathori essendo lui heretico, et havendo con il Turco strette pratiche, con quale due cose sopraditte tiene alla sua devotione gran parte della Ungaria superiore. Al qual io risposi che lui istesso, id est il Lépes parlasse con Sigismondo, che forsi lo farà pigliare qualche risolution in sua promotione. Lui è stato ben dal Sigismondo più di due volte a desinar, ma io non ho sentito parlar niente; ma doppo disnar possono haver trattato insieme dove io non mi ho trovato, nè anco so niente.

12. Il Sigismondo me pregò ch'io m'informassi dal Lépes, se li Hungari et il Re era affettionato verso il Gabriele Bathori? Il quale mi rispose che non, et che era eretico, che non dava la debita ubedientia al Re.

13. Che supplico io alle Vostre Signorie Ill^{me} che la cosa di Radul Vaivoda non venga fuora al vulgo, perchè potrà venir in ruina così dal Turco, come dal Transilvano, et così si perderebbe un grande et affettionatissimo servitore dell'Imperator, il qual si se farà guerra al Turco con grande soldatesca può resister, et non solo resister, ma anco romper la testa al Turco.

14. Che ho scritto al Re Matthias due volte, la continentia di quale lettere è stata la mia causa di Moldavia, sopra le quale non ho havuto risposta nessuna dalla Maestà del Re.

A tergo: Des Marco Weida fernere schriftliche Erklärung und Aussag.

Praesentatae 21. Februarii Anno 1610.

(Národní Muzeum. Praha. Archiv. D/5.)

68.

Praha, 22 Fevruarie 1610.

Giacomo Aragona Appiano către Farnese Ranuccio principe di Piacenza e Parma.

Arestarea principelui Sigismund Báthory împreună cu curtenii săi şi între ei Marcu-Vodă, care arestare însă pare a fi neîndreptăţită.

Venerdì notte fu condotto da Libochovic, suo luogo datogli da Sua Maestà per sostegno, il principe di Transilvania con 100 moschettieri et l'assistenza di due ministri; dicesi per essere stato accusato, ch'egli habbia havuto trattato con gli Ongari d'essere fatto Re d'Ongheria, con animo di discendere poi a danni di questo Regno di Boemia et farsi anche questi Re. Li accusatori medesimi sono prigioni, d' onde non usciranno senza giustificare prima l'accusa, et già si è mandato per altri complici.

Tre sono li accusatori che sin hora si nominano, cioè un Marco stato Vaivoda o sia governatore di Valachia, un secretario dello istesso Principe et un suo maggiordomo. Da molti questa è tenuta mera persecutione et in apparenza si giudica tale, però alla giornata si scoprirà meglio, havendo dimostrato il detto Principe avanti li ministri Cesarei audacia pari et convenevole risentimento al grado suo; etc.

(R. Archivio di Stato. Napoli. Carte Farnesiane fascio 129 No. 9.)

Notă. Vezi şi raportul ambasadorului Veneţiei (Francesco Priuli) din aceaş zi în *Hurmuzaki*: Documente vol. VIII p. 329—330, cum şi o a treia scrisoare (tot din aceeaş zi) din care aflăm că Sigismund Báthory cerând „vor ein halben Jahr bei Ihr Majestät" un paşaport să plece la Roma, a dat de bănuit că de fapt vrea să meargă în Ungaria să se facă rege cu ajutorul Turcilor şi al Ungurilor. Sein, des Báthory Anhänger wären der Marko Vayda, item des Georg Basta sein Secretarii und Nyári Paul. (Staatsarchiv. Königsberg. Gesandschaftssachen.)

69.

Praha, 1 Martie 1610.

Aviz despre arestarea principelui Sigismund Báthory.

Impreună cu Báthory a fost prins şi Marcu-Vodă acuzat că ar fi condus lucrurile lui pentru a se răzbuna asupra Curţii, de care n'a fost recompensat pentru marile sale slujbe.

Di Praga il 1 di Marzo 1610.

Essendo stato riferto all'imperatore, che il prencipe di Transilvania truova intelligenza con Gabriel Bathori et con Polacchi per farsi ricevere capo d'Aiduchi, et con essi impatronirsi di buona parte di questi paesi, che sono poco satisfatti del governo Austriaco, ha Sua Maestà mandato a prenderlo dove sì trovava et condottoli qui. Resta custodito in castello da 50 soldati di guardia, [1] et un tale Marco Vaivoda Valacco, sta nelle prigioni della città colpato d'havere maneggiato questa pratica per disgusto di non essere bastantemente ricompensato delli servitii prestati da lui nelle guerre contra Turchi; tuttavia viene creduto dall'universale l'una et l'altra per mera persecutione de malevoli.

(Arch. Vat. Roma. Fondo Borghese IV. 52.)

[1] Secondo un altro avviso (di Venezia, li 6 Marzo 1610) nella casa di Filippo Longo, e li altri in diverse prigioni... et era stato mandato a prendere il Signor Nyári Paulo baron Ungaro sotto pretesto che aspirassero di sollevar la Bohemia et l'Ungheria. (Bibl. Vat. Roma. Barberini vol. LXXII. 7.)

70.

Praha, 3 Martie 1610.

Al doilea interogatoriu al lui Marcu-Vodă.

Amănunte noui şi despre gândul său de a intra în Moldova unde doria să ajungă.

Marco Weida Aussag auf die andere Fragstück und vorgehende ernstliche Vermahnung.

1. Dice, che doppo le lettere, che sperava dal Turchesco ambasciatore voleva andar in Ungaria dal Ragozzi come capo delli Haiduggi et con promesse di 40 millia taleri guadagnarsi quelli per la presa de Moldavia et anchora pigliar lettere di raccomandatione dal Sigismondo al Gabriele Bathori per il passo.

Dice, che lui da per se conclude, ch'il Bathori voleva andar in Italia et prevalersi delle annue promesse fattoli costì fin a 10/m scudi et viver allhora una vita solitaria; ma se gli manchava questo disegno, che voleva allhora tornar in Ungaria et pigliar, se poteva, Transilvania et la Hungaria superiore fin al Tibisco.

2. Mai. 3. Perchè non avveni mal al Renner.

4. Anzi dalla mattina fin alla sera.

5. De cose di pocha importanza.

6. Dice, che il Bathori l'ha mandato dal cancelliere d'Ungaria per intendere come il Re Matthias et li Ungari erano contenti con il Gabriel Bathori in Transilvania, il quale rispose, che male, et se il Sigismondo voleva tornar in Transilvania, che lui lo aiuterebbe al tutto potere appresso il Re et l' Ungari. Et havendo lui, Marco riferto questo al principe, quello ha detto: Bene, io parlerò con lui, come poi fece.

7. Dice, ch'il particolare suo non era altro, se non de pigliare li Haiduggi con la saputa del Matthias. Il Signore Ungaro con chi quel Lépes parlò, fu il Thurzo.

8. Quando lui era in Polonia, gli furono donati et per amore, et per necessità propria. Dice poi sopra la lettera del Bathori, che l' è vero, che il Bathori voleva mandar il Giorgio Diak con lettere in Ungaria, havendo inteso la morte del Re Matthias acciocchè almancho li ecclesiastici dessero il voto del Regno per lui, et che Sigismondo lo disse così al Giorgio et a lui, Marco, eshortandolo, che con Ragozzi per via de Haiduggi faccia officio per la riuscita di questo negotio.

9. Per cortesia.

10. Non altre, se non che lui voleva mandar il Giorgio con le lettere sopranominate a Vienna, ma inteso la falsità della morte del Matthias le rimandò al principe, come si dice in queste lettere, et la parola *cavalli* voleva dir il *Regno di Ungaria*. Dice appresso, ch'il Giorgio non haveva d'andar a Vienna o in Ungaria per proprio interesse, ma solamente per questo negotio del principe.

11. Non è altro, se non che si seppe qui in corte.

12. Sono lettere dalla Sua Signora madre; il Pietro Armeno l'intenderà.

13—14. Jetzo eingestellt.

Actum zu Prag, auf dem Altstädter Rathhaus, 3. Martii Anno 1610 umb 7 Uhr Nachmittag. Praesentibus Graf von Sulz etc.

In dorso: Anderte Aussag des Marco Weida 3-ten Martii Anno 1610-ten.

(Archiv ministerstva vnitra. Praha. K 1/133.)

71.

Praha, 4 Martie 1610.

Marcu-Vodă către comisarii comisiei examinatoare.

Raport amănunțit despre tratatul făcut în castelul dela Libochovice cu principele Sigismund Báthory. El însă fiind nevinovat cere să fie liberat imediat.

Il parlamento et tratto, che havevo fatto col Sigismundo principe in Libocowiz.

Essendo io andato a Libocowiz questa estate passata per visitar il Sigismondo principe, intorno del mese di Agosto o di Settembre, perchè non mi ricordo ben, così essendo stato là un pezzo de tre giorni, in tavole et altre recreationi, venne una lettera al Oderico Carretti, di qui di Praga, dal suo nipote Adriano Carretti, o vero da chi sia venuta io non so; basta ch'era venuta, nella quale doppo altre cose sue scriveva una nuova della morte del Re Matthia. Così havendo lui referito o vero un altro, qual si voglia delli suoi, al principe Bathori mandò a dir, che voleva parlar come di una cosa di bisogno, et io ch'era andato a spasso fuora un quarto di legua, gli mandai dir, che verso la sera si potrebbe parlar tutto, quel che Sua Altezza vuole. Così tornato io da spasso, andai nel giardino. In tanto non trovandome nella mia stanza, haveva fatto chiamar a se il Giorgio Diak et havendogli prima dato la fede, et havendogli pregato acciò non dica a nissuno, et nè ancho a me, gli ha scoperto la voluntà et la intentione sua, come essendo stato morto il Re Matthia che andasse Giorgio con sue lettere in Ungaria a trovar qualche baroni et ancho spirituali per cagion che nel tempo della elettion dasseno il voto sopra di lui di farlo Re. Et così tornato il Giorgio alla stanza, havendo pensato il sudetto Giorgio, che io sia stato prima che lui ha a parlar col principe, subito pigliandomi da parte, mi dimandava, si il principe mi haveva se scoperto qualche sua voluntà? Io risposi di no. All'hora lui essendo molto affettionato verso me, mi ricontò tutto questo che di sopra è scritto. In quel punto subito venne un paggio del principe, qual sia, io non mi ricordo, et dice, ch'il principe mi faceva chiamar. Io andai.

Havendo prima discorso con lui burle, poi mi disse, che lui mi haveva di pregar una cosa, la qual vorrebbe che non fusse scoperta. Così io disse, che dicesse pur, ch'io non scoprebbe tal cosa. Lui non vuolse prima dir nulla, mentre toccando la sua mano,

no giurai che non dirò mai a nissun cosa, ni parola nissuna. Così lui cominciava discorrer, come io potea veder ben, quanto lui era diventato misero et basso, et che non haveva speranza di nissuna parte, adesso dunque, essendo morto il Re Matthias, che lui forsi, se la sua sorte vorrebbe, potria diventar grand'huomo per mezzo di suoi amici.

Cominzava, poi metter me inanzi, che qui non si offendeva al Imperator, essendo gli Ungari così alienati che difficilmente pigliarebbono per loro Re nissuno della Casa di Austria, et che per questo lui pensava mandar il Giorgio Diak in Ungaria da certi suoi amici seculari et spirituali, et che non sapeva si potrebbe fidarsi di lui.

Io risposi, che era ben fatto et che si poteva fidar del Giorgio. Così mi diceva che lui sa ben, che io haveva cognosciuto et amici in Ungaria superiore con Ragozzi et con molti capitani di Hungari et che si se verificarebbe la cosa del Re che sia morto, mi pregava andar tra questi sopradetti, che con promesse gli piegasse alla devotione sua, et che lui sperava potendo guadagnar la soldatesca, et haver il voto dalli spirituali, che havendo lui due fattioni, id est doi notii, facilmente potrebbe ottener la fortuna. Et io havendomi offerto in tutto quello che mi potria esser possibile, dandogli la *Bona sera* mi andai alla mia stanza.

Havendo poi con Giorgio discorso di notte insieme negli letti, lui era risoluto di andar in Ungaria, dove il principe lo mandava. Havendone poi levato la mattina, subito ha fatto chiamar il Giorgio il principe et havendogli dato piena instructione di tutto la li contrattò. Ma io non so, si haveva la instructione in scritto o vero di bocca, perchè non mi ha detto; nè ancho son stato in presentia, quando gli ha dato la instructione. Dapoi essendo noi andati insieme con Giorgio per pigliar licentia di tornar qui a Praga, Sua Altezza mi pregò, che volesse non manchar aiutarlo, s' per sorte andassi io in Ungaria, dove io gli offersi la mia poca possibilità. Mi pregò ancho che lo certificasse della morte del Re. Dove io tornando con Giorgio insieme qui a Praga, trovai esser falso tutto, et volendo il Giorgio tuttavia compir la sua promessa, voleva andar, et io non lassai, havendolo ribattuto et fermato della partenza. Scrissi io al principe una lettera et avisai, che della morte del Re non era niente, et che per adesso lassasse la *comprata di quelli cavalli* perch'erano molto chari; ma ch'io andarei alla dieta qual si farà a Posonio et vederò di mercarli un meglior caval, si sarà possibile, id est vederò

la affectione delli huomini, che portano a lui, et si potrei piegar qualche d'uno che habbia grand'authorità tra Ungari, che farò ogni mio poter, et gli rimandai le lettere date al Giorgio, incluse nel mio plico, et havendole il principe ricevuto mi scrisse quella lettera, la quale ho esplicato per sera alle V. S. Illustrissime. La continentia della quale, quanto mi riduco in memoria, son queste:

In prima mi ringratia di haverli avisato le nove et avergli rimandato il suo plico in lettere.

Il secondo fa ringratiar al Giorgio della bona voluntà, che havendo trovato la occasion per andar per quelli cavalli, haveva voluto andare, ma che haveva fatto ben di non andare, essendo molto chari quelli cavalli, et che non occorreva che andasse più per quelli cavalli, che bastava quando andarò io, id est il Marco Weivoda alla dieta, che gli cercarò cavallo a lui conveniente, et gli condurrò qui a lui, et che al Giorgio per adesso non pregava altro, solo che facesse capitar le sue lettere quale scriverà, id est il principe alli suoi amici, et ch' il Giorgio sempre includa le lettere del principe, nelle sue proprie, et che scriva quel medimmo titulo, qual sarà scritto in quelle del principe, et non mi ricordo bene, ma mi pare, che il Giorgio habbia mandato una volta lettere in Ungaria per la posta, ma a chi, io non so, et mi pare, che habbia ancho ricevuto risposta, et che gli habbia mandato al principe. V. S. Ill^{me} dimandino a lui, perchè io non mi ricordo ben di questo et non vorrei aggravar la mia conscientia.

Questi son certi discorsi et parlamenti, quali ho havuto cón il cancelliere di Hungaria.

Havendomi invitato una volta a disinar, anzi il mangiar, disse che mi pregava che gli dicesse il vero di una cosa, la qual io dissi a lui, che si saperò, non la negarò. Mi disse, che il Morgentaller haveva ditto a lui, che il Althan et conte di Sulz erano contrari al Re Matthias in tutte le cose, et che lui intendeva per molti vulgi, che erano questi Signori duoi per guastar la cosa acciòè non facesseno la pace gli duoi fratelli, et che lui intendeva ancho per vulgo, ch'il Althan non andava mai in Austria per tal cose di far pace, ma sotto il pretesto di far pace tra gli duoi fratelli, faceva ogni forzo di far ribellar tutti gli Austriaci contra il Matthias et ridar gli paesi alla obedienza del Imperator. Al qual io risposi di questa maniera, ch'io haveva ben un amico, da qual io posso intender molte cose, ma che tal cosa non haveva inteso. Quanto al conte di Sulz et al conte Althan, che loro

sono consiglieri di guerra, et che per adesso io non haveva inteso alcuna contrarietà, nè ancho di far guerra contra il Matthias, nè contra Hungari, ma che era ben vero, et che mi haveva detto un amico in chiesa dalli Jesuviti, che si faran soldati, ma io non so contra chi, et che la mia opinione era che si farà per l'arciduca Leopoldo, et che ancho io sperava di qualche carico di Polachi per mezzo delli Signori consiglieri di guerra, così lui mi dimandava chi erano per adesso gli consiglieri di guerra, et per mezzo di chi facevano riferire al Imperator le loro resultationi. Al qual io risposi, ch' era il Sig^r conte di Sulz presidente et poi il conte Althan et il Trautmannsdorf et il Renner intrava quando si comandava et che il Sig^r Hegenmüller et Strahlendorf referivano a Sua Maestà tutte le cose del Conseglio di Guerra.

Il qual mi rispose, che si dubitava, che non si facesse gente contra il Re et contra il Regno di Ungaria, et io dissi che per adesso non si dubiti, perchè io credo, che faccian cosa nissuna contra di loro, ma per il avvenire. Iddio sa quello che potrebbe succeder nelle cose loro, havendo così gravemente offeso al Imperator.

Quanto alla cosa di Althan io dissi, che per vulgo si parlavano molte cose, ma che non poteva creder, che questa sia vera, che lui pratichi contra il Re in nissuna cosa. Mi dimandava anche si haveva inteso qualche pratica che havessero gli Moravi qui per tornar sotto il Imperator, abandonando il Re? Io dissi, che haveva inteso, che siano qua certi Signori di Moravia, gli quali che cosa fanno qui, o pratichono io non so, ma per vulgo del populo si dice ben, che vogliano tornar alla obedienza di Sua Maestà. Poi havemo discorso del Renner. Lui diceva, che si dubita acciò non habbia qualche pratica contra gli Ungari qui. Al qual io risposi, che non haveva inteso nulla. Così havemo finito il ragionamento.

Questo è quel tanto che havemo discorso.

V. S. Ill^me vedino, si se dirà qualche cosa di mi, che mi sia significata o ridotta in memoria, mai non la negarò, ma supplico per la misericordia di N^ro Signore Iesu Cristo, che V. S. Ill^me vogliano far fine alla mia prigionia, acciò da qui in poi possa a Sua M. Cesarea et a tutte le V. S. Ill^me servir humilissimamente fin alla morte, come per il passato ho fatto. So ben, che Sua Maestà è tanto clemente, che si con questa cosa sia offeso per me, ... ancho che sia clemente et misericorde meco per gli miei servitii fideli passati et per quello, che in avvenire potrò far, ben

ch'io consideri di non haver offeso in questo Sua Maestà, non essendo stata per questo tempo l'Ungaria sotto la obedienza della predetta Maestà Cesarea. Pur si offende qui Sua M. Cesarea, veniam peto, gratiam imploro, si Deus est misericors et parcet nobis acta mala, quare nos homines non possumus parcere, nam singulis diebus recitamus: „Pater noster, dimitte nobis debita nostra, sicut et nos etc." Io mi raccomando tutto alla gratia di V. S. Ill^{me} pregandoli che mi espediscano quanto prima.

Di V. S. Ill^{me}

servitore humilissimo
Marco Weiuoda

A tergo: Relatione alli Ill^{mi} Signori commissarii dal Marco Veida sopra il trattato fatto a Libocowiz. Presentata 4. Martii. Anno 1610.

(Archiv ministerstva vnitra. Praha. K 1/133.)

72.

Nagykálló, 5 Martie 1610.

Căpitanul Andrei Lónyai către comitele Sigismund Forgách.

Din Ardeal se vestește că principele Gabriel Báthory vrea să meargă în Moldova pentru a pune acolo un alt Domn.

Értém azt is, hogy az minemő tisztben volt Mattius János az székelyek közt, elvövén ő Felsége tőle Bethlen Gábornak adta; mostan azért ugy értem legfőbbik szándoka az, hogy Moldovára menjen, ha az császár megengedi, más vajdát akar be segiteni. Már nem tudom, az ország népét ha veheti-e fel, mert igen meg unták az állapatot, az hajdu penig igen értéketlen most s bizony az szántás is elmulik tőlök, ha elmennek; talám Isten annál jobb módot ad az elkezdett dolgokban, ha az hajdu vitézeket Moldova felé kezdi híni.

Datum ex arce Kalo, 5. Martii 1610.

(Bibl. Univ. Budapest. Collectio Augusti Szalay p. 302.)

Trad. Ințelesei și aceia că slujba în care a fost Ion Mattius între Secui, a luat-o Maiestatea Sa dela el și a dat-o lui Gabriel Bethlen; de aceea astfel înțeleg acum că cel mai înalt scop al său este să meargă asupra Moldovei, dacă îi îngădue împăratul, ca să ajute alt Voevod. Nu mai știu, dacă poate ridica norodul țării, căci li s'a urît de tot cu această stare, iar haiducul este fără preț și de bună seamă le trece și vremea aratului, dacă merg; poate că dă Dumnezeu chip mai bun în treburile începute, dacă începe să cheme viteji haiduci spre Moldova. Datum etc.

73.

Praha, 6 Martie 1610.

Al treilea interogatoriu al lui Marcu-Vodă.

Alte amănunte despre negocierile lui Sigismund Báthory şi oferta lui Radu Şerban-Vodă, care avea mare credinţă în principele Gabriel Báthory.

Marco Weida dritte Aussag.

Confessa liberamente, che ha consigliato al Bathori, che cedesse la sua lite, che ha qui appresso Sua M. Cesarea al Re Matthias et pigliasse da lui all'incontro altri beni in Austria, sopra il che rispose il Bathori, che voleva aspettare la riuscita della dieta et secondo che si effettuarà pigliarà poi ogni meglior partito.

Confessa, ch'il Giorgio Diak li ha detto d'esser stato per ordine del principe appresso l'ambasciatore Turchesco a pregarlo, che mandasse dai Turchi con capelli Ungareschi fuora in campagna per abboccarsi con il principe.

Essaminato poi sopra li articoli de Matthia Schmidtperger dice :

Sopra il primo. Che non l'ha sentito, ma che bene il principe è di natura molto vendicativa et che bisogna guardarlo molto bene, havendo il popolo d'Ungaria in suo favore, se bene la nobiltà non la ama.

2. Non sa altro, se non che voleva andare in Italia et se le cose non gli riuscivano costì, secondo il suo disegno, che voleva tornare nel Maggio o Giugno et pigliare ogni partito sia in Transilvania o Ungaria.

3. Ha detto, se non può ottenere qual cosa in Ungaria, che vuol passar in Transilvania tentar la sua fortuna et cacciar l'altro fuora.

4. Non l'ha sentito, ma ben questo, che quando (tre mesi fa) si spargeva voce, che Matthias doveva venire con essercito contra l'imperator, il principe spesse volte diceva : O perchè non vengono presto a fracassar, a ruinar ogni cosa, massimamente quelli i quali fanno contra me !

5. Non l'ha inteso.

6. La offerta del Radul era questa, che se il Bathori si voleva risolvere per tornare in Transilvania, che lui lo vuol aiutare et che venga, come dice, a cose apparecchiate. La risposta

del Bathori era, che lo ringratia et che resti in quella buona voluntà, et che tornando lui d'Italia lo farà ricercare per mezzo d'un suo servitor o per altro mezzo.

7. Solamente per la Transilvania, perchè il Radul è tanto affettionato a Sua M. Cesarea, che non farìa qual cosa in Ungaria contra l'Imperator, et ch'il Radul teneva anchora il Bathori per ben affectionato a Sua Maestà.

8. E' vero, et l'ha fatto dir al Bathori per mezzo del Giorgio.

9. Dice, che l'è vero, ch'il Bathori l'ha pregato così nella' state passata et che lui s'offerse come innanzi nella sua scrittura ha confessato.

10. Mai l'ha sentito.

11. Non l'ha inteso.

12. Può esser così, perchè eshortandolo lui de non andare in Italia, rispondeva, che non se ne cura, ma che non voleva star tutti i suoi giorni prigione a Libocovicz.

13. Diceva, che non si curava se gli fosse pigliato Libocovicz, che Iddio l'aiutarà in altra maniera.

14. Non l'ha inteso, ma l' è bene un huomo vaniglorioso.

15. Può esser come inanzi ha confessato.

16. Impertinente.

17. Non lo sa.

Auf die drei Additionalartikel:

Al primo. Che non lo sa, ma bene l'ha sentito dire, se Bochkay non moriva, insegnava li nostri a far la guerra in Hungaria.

Al 2do Non sa altro, se non che l'è stato dal Re Matthias a parlargli fuori al campo.

3. Non lo sa.

Actum Prag, im Burggrafenambt den 6. Martii Anno 1610 umb 10 Uhr Vormittag. Praesentibus Graf von Sulz etc.

(Archiv ministerstva vnitra. Praha. K 1/133.)

74.

Praha, 11 Martie 1610.

Al patrulea interogatoriu al lui Marcu-Vodă.

Despre dorul său de a ajunge în Muntenia. Dorința lui Sigismund Báthory de a se retrage în mănăstirea Tismana.

Marco Weida vierte Aussag. Item Christof Kämmerlings.

Marco Weida essendo dimandato, se conforme alla confessione del principe adesso haveva d'andare in Hungaria per le cose di Walachia :

Dice che non voleva andar altrimenti, se non haveva risposta dal Renner, dal quale ha ricercato di voler pregar a suo nome il Walacho, che caso lui entrasse in Walachia non li lasciasse far qualche male come è occorso al Petrasco, et il principe Sigismondo ha pregato lui cioè il Marco, che volesse trattare col principe di Walachia, che in caso si manchassen tutte le speranze, gli assegnasse un certo monasterio con sui villaggi chiamato Tismana et Mehadanz.

Actum zu Prag auf dem Burggrafambt, den 11-ten Martii Anno 1610-ten umb 10 Uhr Vormittag.

Eadem hora : Christof Camerling sagt, er hab ja mit dem Fürsten in Italiam ziehen sollen, wisse nichts anders und hab nichts anders gehört.

Wirdt des Arests erlassen auf Wiederstellung, da man seiner begehrt.

(Národní Muzeum. Praha. No. 20.)

75.

Praha, 15 Martie 1610.

Tommaso Roncarolli către principele di Piacenza e Parma.

Examinarea lui Sigismund Báthory, confruntat cu Marcu-Vodă şi cu maiordomul său care a mărturisit împotriva lui.

Il principe di Transilvania fu esaminato Martedì passato (si come mi dice il suo confessore) et ha negato d'haver havuto pur un pensiero di danneggiare questo paese, ma ha confessato di haver trattato e scritto (e questo non lo potea negare, perchè mostravano sue lettere, qual furono trovate a Marco Vaivoda) circa il farsi Re di Ungheria, et anzi con questa qualità mentre che era Re Matthias, come intendeva esser di già passato all'altra vita. Interrogato da chi l'ha udito dire questa morte, risponde non si ricordava, ma che publicamente si dicean.

Questo Principe volea esser trattato dalli commissarii (che sono cinque) come Principe et di Transilvania, et di Imperio, ma loro hanno detto, che questo non faranno, ma sì bene come Barone di Boemia.

Giovedì seguente questo Signore fu condotto alla prigione del suo maggiordomo, pure chè lui è tutto stroppiato della gotta, e non si può movere, e fece confrontarvi: onde il maggiordomo diceva questo essere il maggior traditore et nimico che havesse Sua Maestà, et lui rispondeva, che non è vero, ma che è fedelissimo suddito e servitore.

Il segretario Giovanni Amati è uscito di prigione con pena di partirsi fra cinque giorni dal paese, e così si parte hoggi, con speranza pur di dover essere rimesso. E' ancor uscito Odorico Carretti segretario del Prencipe con sicurtà di comparire ogni volta.

(R. Archivio di Stato. Napoli. Carte Farnesiane fasc. 129.)

Notă. Scăpat-a Marcu-Vodă din închisoare precum ceruse se fie eliberat şi când, nu ştim. Dar dupăce Sigismund Báthory se află chiar şi în Noemvrie închis, e uşor de crezut că nici el n'a fost liberat mai curând ca stăpânul său adică în Aprilie 1611 după intervenţia arhiducelui Ferdinand care ţinea la Báthory.[1]

[1]. Cfr. actele privitoare la acest lucru, din *Hurmuzaki*: Documente vol. IV/1 p. 422—425.

76.

Târgovişte, 5 Mai 1610.

Radu Şerban-Vodă către consilierul Ioan Imreffi.

Dorind să ia parte la întrunirea care va avea de scop confirmarea confederaţiei dintre regele Ungariei şi principele Gabriel Báthory îşi va trimite delegatul său.

Spectabilis et Magnifice domine, pater nobis observandissime. Salutem servitiorumque nostrorum commendationem. Istentől Kegyelmednek minden jókat, jó szerencsés kedves egészséget kévánunk.

Megadá nekünk az ő Felsége postája az Kegyelmed böcsöletes levelét, melyből mit irjon Kegyelmed nekönk minden rendiben megértettök. Irja Kegyelmed, hogy az palatinus ő Nagysága onnan feljöl alá akarna jőni és ő Felsége is szemben akarna lenni ő Nagyságával, bizonyos Kegyelmedtől ugyan specificált helyen, Somlyón, az magyari király és Magyarországgal való confoederetiónak confirmálásairt és jó állapattal való végben viteleirt. Adja az Uristen az ő Felsége s Kegyelmed ő Nagyságával, palatinus uramval való szembenléte és hasznos dolgokról való végezése lehessen ő Felségének s Kegyelmeteknek és or-

szágának sok esztendeig való csendességére és megmaradására. Mivelhogy penig kévántunk volt ennek előtte is Kegyelmedtől egynehányszor, hogy mi is az Magyarországgal való confoederatióból ne lennénk excludálván, Kegyelmed azon töreködnék, Kegyelmed kévánságunkról nem feledkezvén és mostan arra való jó alkalmatossága adatván, kévánja tőlönk, hogy mikor ő Felsége palatinus uramval ő Nagyságával szemben lenne, nekönk is böcsöletes követünk akkor ott compareálna. Értvin annakokáért az Kegyelmed irását és kévánságát, s hozzánk való jó akaratját is ismervén, mingyárást minden késedelem nelköl el készitjök és az ő Felsége postája után mingyárást meg indulván, ő Felségéhez érkezik, az kitől Kegyelmed minden egyéb dolgokat bőségesen megérthet. Tartsa meg Isten Kegyelmedet jó egészségben sokáig.

Datum in civitate nostra Tergovistia, die 5. Maii 1610.

Spectabilis ac Mag^{cae} Do. V^{rae}

filius servire paratus
Radulii Vaivoda Valachiae
Transalpinae Princeps
Іѡ Радꙋл Воевода

Adresa: Spectabili et Mag[co] domino Ioanni Imreffi, Ser[mi] domini principis Transsilvaniae intimo consiliario etc. Domino et patri nobis observandissimo.

(Archivum familiae Thurzó. Árvaváralja-Oravsky Podzámok.)

Trad. Spectabilis etc. Poftim dela Dumnezeu Domniei Tale toate bunătăţile, sănătate bună şi norocoasă. Poşta Maiestăţii Sale ne dădu cinstita scrisoare a Domniei Tale din care am înţeles cum trebue tot ce ne scrie Domnia Ta. Scrie Domnia Ta, că Măria Sa palatinul ar vrea să coboare de-acolo de sus aici la noi şi Maiestatea Sa încă ar vrea să fie faţă cu Măria Sa, în locul hotărît de Domnia Ta, în Şimleu, pentru confirmarea confederaţiei cu regele ungar şi cu Ungaria şi pentru desăvârşirea ei cu bună rânduială. Să dee Dumnezeu ca întâlnirea Maiestăţii Sale şi a Domniei Tale cu Măria Sa, domnul palatin, şi hotărîrea de lucruri folositoare să poată fi Maiestăţii Sale şi Domniilor Voastre şi Ţării mulţi ani spre pace şi rămânere. Iar fiindcă poftiserăm şi înainte de aceasta dela Domnia Ta de câteva ori, ca nici noi să nu fim excluşi din confederaţia cu Ungaria, ca se silească Domniile Voastre, neuitând Domniile Voastre rugămintea noastră şi fiind acum bun prilej pentru aceea, să pofteşti dela noi ca atunci când va fi Maiestatea Sa cu domnul palatin faţă cu Măria Sa, să apară acolo şi cinstitul nostru sol. Din această pricină cunoscând şi scrisoarea şi dorinţa Domniei Tale şi bunăvoinţa faţă de noi îl pregătim repede fără nici o întârziere şi plecând numai decât după poşta Maiestăţii Sale, soseşte la Maiestatea Sa, dela acela le poate înţelege Domnia Ta din belşug toate celelalte lucruri. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta în sănătate bună, îndelung. Datum etc.

77.

Kraków, 5 Mai 1610.

Ioannes Reczaiski archidiaconus Cracoviensis către card. Scipione Borghese.

Principele Gabriel Báthory avea de gând se intre în Moldova cu mână armată, dar la porunca Sultanului şi-a părăsit planul.

Ablegaverat nuper ex Senatus consulto ad explorandum animum Transylvani cum litteris quendam ex suis Rev^{mus} Dominus Archiepiscopus Gnesnensis, qui vacillante Transylvano et differente responsum, tardius quam exspectabatur rediit. Excusat per litteras factum Transylvanus, malevolis id totum tribuit, commemorat iura vicinitatis, pacta et foedera, tum merita maiorum suorum erga Rempublicam ad extremum amicum et bonum vicinum se fore profitetur. Verum intelleximus causam ipsius tergiversationis et morae in remittendo nuntio. Constituerat invadere Moldaviam, cui praeesse Constantinus filius Hieremiae defuncti, tributarius quidem Turcae, sed vasallus Regius, donatus olim cum tota familia iure regni. Is patre decedente, evocato exercitu nostro, qui ad fines Podoliae ad evitandas incursiones Tartarorum substiterat, pulso fratre patrueli, qui invaserat Moldaviam, et caesis Turcis et Tartaris, qui auxilio venerant, principatu potitus est; favore tandem et intercessione Regia confirmatus ab Imperatore Turcarum, non quidem libenter, cum de Moldavia antiqua cum nostris ipsi controversia; Respublica enim praetendit se habere ius nominandi principem, Imperator Turcarum confirmandi. Sed bellis implicitus et caedem suorum dissimulare, et res Moldavicas minus curare visus est. Nunc quamvis amicitiam per nuntios Ser^{mo} Regi detulit, fide tamen barbara cupiditati Transylvani satisfacere volens, et memor iniuriarum a Kosachis imperio illatarum, dederat in mandatis principi Tartarorum, ut Transylvano Moldaviam invadenti auxilium ferret. Verum dum tempus commodum anni et belli exspectat Transylvanus et cupiditate cogitationeque occupato Moldavia, altiora meditatur, Imperator Turcarum mandat principi Tartarorum, ut quam validissimas copias mittat sibi subsidio ad bellum Persicum; Transylvano autem significat, ut supersedeat ad praesens a bello, nec interturbet quietem Moldaviae et regni nostri, ne Kosachis detur occasio invadendi confinia Traciae et Bosphori. Proinde non sua sponte Transylvanus destitit a proposito, sed iussu Turcae et auxiliaribus Tartaris destitutus; etc.

Cracoviae, 5. Maii 1610.

(Arch. Vat. Roma. Nunziatura di Polonia 37 fol. 288.)

78.

Cluj, 1 Iunie 1610.

Principele Gabriel Báthory către notarul Gaspar Bölöny.

Mandat de introducere a nobilului Luca Hossu în stăpânirea moşiei sale din Mesteacăn care i s'a dăruit cu scutirea de orice dări şi servituţi.

Gabriel Dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Fidelibus nostris Egregiis et nobilibus Caspari Beöleöny, Ioanni Strutz... scribis et iuratis notariis cancellariae nostrae maioris de curia nostra ad id specialiter transmissis. Salutem et gratiam nostram.

Cum nos cum ad nonnullorum fidelium dominorum consiliariorum nostrorum singularem intercessionem nobis propterea factam, tum vero attentis et consideratis fidelitate, fidelibusque servitiis fidelis nostri Nobilis Lucae Hozzu de Kis Nyres, quae ipse nobis ac huic regno nostro iuxta possibilitatis suae exigentiam fideliter exhibuit ac impendit, et in futurum quoque exhibiturus et impensurus est : domum eiusdem in pertinentiis arcis nostrae Kővar, possessioneque nostra Kis Nyres vocata, vicinitatibusque domorum providorum Ioannis Gherda ab una, ac Ioannis Mihalica partibus ab altera, in comitatu Zolnok Mediocri existentem habitam ab omni censuum, taxarum et contributionum nostrarum tam ordinariarum, quam extraordinariarum, subsidiique et Lucri Camerae nostrae solutione, servitiorum quorumlibet plebeorum et civilium exhibitione ; vineas item, seminaturas, allodiaturas, agricolationes ac alias quaslibet haereditates ipsius, quas in dicta possessione nostra Kis Nyres et in territoriis eius iuste et legitime possidet, a decimarum, nonarum et capetiarum pensione, iurisque et census montani solutione, vigore aliarum literarum nostrarum exemptionalium superinde confectarum et emanatarum in perpetuum eximendam, nobilitandam et supportandam duximus. Proinde velimus eundem Lucam Hozzu in usum et dominium exemptionis et nobilitationis praefatae domus suae medio Vestri legitime statui et introduci facere. Ideo Vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus acceptis praesentibus ... introducatis annotatum Lucam Hozzu in usum et dominium exemptionis et nobilitationis antefatae domus suae statuatisque eandem eidem, haeredibusque et posteritatibus ipsius utriusque sexus universis ; etc. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum in civitate nostra Colosvar, die 1. mensis Iunii. Anno Domini 1610.

Notă. Mandatul privitor la întroducerea lui Luca Hossu în stăpânirea moşiei primite — cu drept nobilitar — s'a săvârşit în ziua de 21 Septemvrie 1610 în faţa locului posesiunii Mesteacăn prin notarul cancelariei Ioan Bonciday, care stând acolo trei zile i s'au înfăţişat cincisprezece moşieri şi iobagi, luând cunoştinţă de această întroducere, fără să-i fi contrazis, nici în cele 15 zile consecutive care i-au mai urmat cât timp a trebuit să stea acolo, conform obiceiului legal.

(Muz. Ard. Cluj. Kemény: Dipl. Trans. tom. VII p. 1—7. E copia authentica in Archivo Transylvanico Aulico sub No. 1271/1776 reperibili.)

79.

Wien, 3 Iunie 1610.

Matia II regele Ungariei către palatinul George Thurzó.

Inţelegând cele cuprinse în scrisoarea lui Radu Şerban-Vodă, aşteaptă raportul despre cele ce se vor desbate la întrunirea dela Tăşnad în privinţa confederaţiei cu principatele române.

Nuntios vestros ex Transsylvania reversos ac principis eiusdem, necnon Imreffi et Radul wayvodae scripta, et alia ad eam rem pertinentia libenter intelleximus, vestramque in his sedulam curam et diligentiam gratissimam habemus, ac suo loco cuncta relinquentes quid porro cum praefato principe Transsylvaniae in Tasnad congressi, in mutuis tractatibus et consultationibus peregeritis, quidve etiam cum Moldavis et Walachis confoederationem ultro, uti scribitis exposcentibus, transigetis, ex sequentibus vestris litteris, quas praestolamur, summo cum desiderio intelligere cupimus. Hoc solum a vobis benigne exposcimus, ut exulum Transsylvanorum, uti iam antea vobis per nos intimatum est, condigna in omnibus ratio habeatur, neque contra ius gentium quicquam adversi contra illos decernatur, confoederationis vero provinciarum Moldaviae et Walachiae Transalpinae copiam, ubique in archivo cancellariarum nostrarum perquiri et diligenter investigari mandavimus, et quicquid reperiri poterit, vobiscum diligenter et festinanter communicabitur; etc.

Datum in civitate nostra Vienna, 3. die mensis Junii. Anno Domini 1610.

In dorso: Exhibitae in Darócz, 11. Iunii 1610.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 22 No. 4.)

80.

Alba-Iulia, 26 Iulie 1610.

Principele Gabriel Báthory către Oprea Motok de Săsciori.

Reînoieşte privilegiul de boeronat primit înainte (în anul 1607) pe seama sa şi a lui Stoica Motok cu scutire de biruri a casei lor nobilitare din Săsciori.

Nos Gabriel Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod nos cum ad nonnullorum fidelium dominorum consiliariorum nostrorum singularem nobis propterea factam intercessionem, tum vero attentis et consideratis fidelitate, fidelibusque servitiis fidelium nostrorum Nobilium Opra et Ztoyka Motok de Zokchyer,[1] quae ipsi principibus primum Transylvaniae, praedecessoribus videlicet nostris, ac tandem nobis quoque pro locorum et temporum varietate, iuxta possibilitatis ipsorum exigentiam fideliter exhibuerunt et impenderunt, ac in futurum quoque exhibituri et impensuri sunt, domos ipsorum seu curias nobilitares in antefata possessione Zekchyuer, vicinitatibusque domorum strenuorum Komsa Zinka ab una et Alexandri Bosa partibus ab alia, item inquilinos vulgo *Vechynek*[2] dictos, nempe Opra Gruza, Draichyul Bogdan, Ztoyka Kurecz, Oana Zolga,[3] Ioan Bogdan, Ztan Bogdan, Opra Bogdan, Komsa Gruza, Ztanchyl Gruza, Pătru[4] Korecz, Barb Nagy sic vocatos in antefata possessione Zekchyur; necnon molendinum unum in possessione Zauaztyen,[5] ac boeronatus mediam partem Ztanilae boeri ibidem, districtuque ac terra Fogaras ex comitatu Albensi Transylvaniae existentes habitas, in quarum quieto et pacifico dominio tam ipsi, quam progenitores ipsorum, a tempore adeptionis earundem perstitisse, ac etiam nunc persistere, literis solummodo nostris ac literalibus instrumentis superinde necessariis et sufficientibus destituti esse perhibentur: totum item et omne Jus nostrum

---

[1] E interesant de observat că acest nume toponimic vine scris de unul şi acelaş diac întotdeauna altfel în acelaş document.

[2] Cuvântul românesc de *vecin* cu sufixul de plural unguresc, întrebuinţat numai aşa ca „vecsinek" chiar şi de Ungurii ardeleni.

[3] A se ceti Szolga, româneşte Slugă.

[4] Scris: Patru adică Pătru precum fusese dictat de către diacul cancelariei.

[5] A se ceti: Zăvăstieni, azi schimbat (greşit) în Sevestreni.

regium, si quod in iisdem etiam aliter qualitercunque existeret et haberetur, aut eaedem et idem nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent collationem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad easdem et idem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus (praemissis tamen, sicut praefertur stante et se habente) memoratis Ztoyka Motok quidem domum suam praedictam Opra Motok autem iterum domum et inquilinos ac molendinum, nec non medietatem boeronatus praedictorum, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis, novae nostrae donationis titulo [1] gratiose dedimus, donavimus et contulimus; prout damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas, pariter et habendas, salvo iure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante; quas nos in formam privilegii nostri redigi faciemus dum nobis in specie fuerint reportatae.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, die vigesima sexta mensis Iulii. Anno Domini Millesimo sexcentesimo decimo.

Gabriel princeps mpr (L. S.)

In dorso: Praesentes literae Bojeronales per Praefectum et Exactorem Fiscales ac Requisitores Albenses commissarios Ill^{mae} D(ominae) Principissae [2] ad investiganda Boeronum terrae Fogaras jura exmissos revisae, lectae ac in vigore relictae. In Fogaras, die 27. mensis Februarii. Anno 1671.

(Museum Nat. Budapest. Törzsanyag. In perg.)

[1] Donaţiune nouă, deoarece prima diplomă de boeronat familia Motok o primise dela principele Sigismund Rákóczi la 22 Iunie 1607; notiţa ei la Cav. Ioan Puşcariu: *Fragmente istorice despre boerii din ţara Făgăraşului* vol. IV. (Sibiu, 1904) p. 75.

[2] Anna Bornemisza Principissa Transylvaniae.

81.

Košice, 15 August 1610.

Solii principelui Gabriel Báthory către regele Matia II.

Articolul 9 al convenţiunii dintre principele Báthory şi regele Matia privitor la ajutorarea Moldovei şi a Ţării-Româneşti.

Azmi Moldovát és Havasalföldet illeti, megtaláltatik innet az mi Kegyelmes Urunk, királyunk és Magyarország részéről az a' két ország az confoederatio felől; azért az követek békével bocsáttassanak Erdélyen által s mind innen oda s mind onnan ide, sőt ő Felsége is az Erdélyi fejedelem, az közönséges jóért és hazának megmaradásaért segitséggel legyen és promoveálja ezt az dolgot.

Actum Cassoviae, 15. die mensis Augusti. A. D. 1610.

(Orsz. ltár. Budapest. N.R.A 1835 No. 36 p. 59. Transumptum de anno 1640.)

Trad. In ceeace priveşte Moldova şi Ţara-Românească. se va consulta Milostivul nostru Domn regele nostru şi din partea Ungariei despre confederaţia celor două ţări; de aceea solii să fie sloboziţi în pace prin Ardeal şi de aici acolo şi de acolo aici, încă şi Maiestatea Sa principele Ardealului, pentru binele comun şi pentru rămânerea patriei nostre, să fie cu ajutor şi să promoveze acel lucru. Actum etc.

82.

Praha, 17 August 1610.

Arhiducele Maximilian către regele Matia II.

Recomandă pe mitropolitul Dionisie Ralli Paleologul bunăvoinţii sale, de oarece e demn de orice milă şi ajutor după slujbele sale credincioase şi vârsta sa înaintată.

Unangesehen wir aus denen Einschlüssen, so wir bey einliegender des Erzbischofen von Tirnaw Ralli Paleologi gehorsambisten Supplication gefunden, genugsamb vernomben, aus was Ursachen Euer Königliche Maiestät und Liebden Ihne die auf das Erzbistumb Gran Pensionsweise verwiesene monatliche Einhundert Gulden dannenhero nit bezahlen lassen können, auch sonsten derorten kein Gelegenheit darzue wissen; nichts desto weniger, dieweil Er von hie aus abermalen an Euer Mt. und L. verwiesen würdet, und wol nit ohne Erbarmbung zu vernehmben ist, dass Er seiner treugeleisten Dienste also unentgolten sein hohes Alter und schwere Leibskrankheiten, also in Armuth und Elendt verzehren solle, so haben wir auf sein demüthiges Anhalten nit unterlassen können Euer Mt. und L. ganz dienst- und brüderlich zu bitten, die geruehen zu unsers löblichen Hauses mit Ruemb hergebrachten gueten Gewohnheit Erhaltung, auch zu ihrer selbsteigenen Glory diesen als anderwärts verlassenen und zu Euer Mt. und L. fliehenden treuen Diener also in Genaden aufzunehmben und zu bedenken, damit Er seinem exemplarischen Standt nach sein hohes Alter in etwas Ruhe verzehren, und dardurch

vielen andern Zeugnuss geben möge, dass Euer Mt. und L. unaufhörlich dahin gedenken, wie Sie das anderwärts fast neigende Lob unsers Hauses erhalten und dardurch dessen beständige Wolfahrt unterpilzen können, so durch dergleichen weltfrembde Personen zum meisten beschehen kann und darumben auch uns von Euer Mt. und L. zu sonder brüderlichen und hohen Gefallen gereichen würdt; etc.

Geben zue Prag, den 17. Tag Augusti. Anno 1610.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14450. Copie.)

83.

Iaşi, 4 Septemvrie 1610.

Constantin-Vodă către palatinul George Thurzó.

Delegaţii săi întorcându-se, îi recomandă bunătăţii sale.

Illustrissime Domine Amice et Vicine observandissime. Servitiorum nostrorum paratissimam commendationem.

Ex nuntio, quem nuper ad Ill^{mam} Do. V^{ram} ablegaveramus, intelligere potuit Illma Dominatio V^{ra} quantum apud nos pondus habuerint literae eiusdem ad nos datae, quamque libenti animo nostra omnia studia et officia cum Ill^{mae} Do. V^{rae} tum inclyto Hungariae regno deferre cupiverimus. Ea tamen multo clarius cognoscere poterit Illma Do. V^{ra} ex Spectabilibus et Magnificis Dominis antea ad nos ab Illma Do. V^{ra} delegatis, qui nunc a nobis necessario redire coacti sunt. Nos certe et nostra sponte et Ill^{mae} Do. V^{rae} amicissima cohortatione eo loco illos habuimus, quo et Illma Dominatio V^{ra} tales viros haberi voluit et ipsi suo merito duci debuerunt. Speramus etiamnum Ill^{mae} Do. V^{rae} propensam ergo eos voluntatem non omni ex parte mutatam esse; ac proinde, ut tales viros, tam iniuriosa fortuna iactatos Illma Dominatio V^{ra} Christiana pietate complecti ac eorum maximam rationem habere velit etiam atque etiam rogamus. In reliquo Ill^{mae} Do. V^{rae} mutua nostra officia et sincerae vicinitatis studium offerentes, Eandem Ill^{mam} Do. V^{ram} florentem valere ex animo desideramus.

Datum in civitate nostra Jassiense, die 4. Septembris 1610.

Ill^{mae} Dominationis V^{rae}

Vicinus ad serviendum paratissimus

Regni Moldaviae Vaivoda legitimus

et perpetuus Haeres

Constantinus Princeps mpr

Stephanus Boer Secretarius mpria

Adresa: Illustrissimo Domino Comiti Georgio Turzo de Bettlemfalva, regni Hungariae Palatino et Iudici Cumanorum, nec non comitatus Arvensis perpetuo Comiti, Sacratissimae Regiae M-tis Consiliario et per Hungariam Locumtenenti etc. Domino Amico et vicino nobis semper observandissimo.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 15435.)

84.

Venezia, 11 Septemvrie 1610.

Aviz despre evenimentele din Ardeal şi Muntenia.

Gabriel Báthory şi-a părăsit planul de teama că Radu Şerban-Vodă şi-a strâns oştile la hotarul ţării cu gândul să năvălească în Ardeal.

Di Venetia li 11 di Settembre 1610.

Di Vienna delli 28 passato scrivono, che Gabriel Bathori in Transilvania si era quietato più tosto per forza, che per amore, cioè che il vaivoda della Valacchia haveva unito gran numero di soldati per assaltar la Transilvania, et per haver inteso, che il Re Matthias haveva risoluto di mandar li reggimenti assoldati nelli tumulti passati con l'imperatore suo fratello, nell'Ungaria superiore alli confini di Transilvania per farlo desistere dalli suoi perversi pensieri.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Barberini vol. LXXII. 7.)

85.

Wien, 22 Septemvrie 1610.

Regele Matia II către Camera Ungară.

Cere informaţii despre pensia mitropolitului Dionisie Ralli.

Qualiter iterum R^mus Dionysius Ralli Paleologus alias archiepiscopus in Bulgaria de Tarnovo, pro menstrua pensione sibi ordinanda demisse institerit, perque R^mum et Ser^mum principem dominum Maximilianum archiducem Austriae, fratrem nostrum charissimum, ob praestita toti Christianitati fidelia servitia, et eo nomine propensa incommoda, condolenter commendetur et pro eo intercedatur, ex adiectis pluribus vobis patebit. Benigne itaque vobis mandamus, nos superinde, quid, quantumque et unde ipsi supplicanti ex proventibus istis, curae vestrae commissis aliquid deputari possit, consilio vestro addito informetis; etc.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14438. Concept.)

86.

Wien, 17 Octomvrie 1610.

Palatinul George Thurzó către Radu Şerban-Vodă.

Haiducii unguri făcând mari stricăciuni în Polonia, îl asigură că ele au fost săvârşite fără ştirea ocârmuirii. Haiducii aveau de gând să năvălească şi asupra Moldovei şi Munteniei, cu toate că guvernul doreşte să stea în bună înţelegere cu vecinii săi.

Illustrissime Domine, Domine Amice observandissime.

Salute et promptissima officii oblatione praemissa.

Ad notitiam Ill^{mae} Do. V^{rae} pervenisse existimo, qualiter tumultuantium haydonum insolentia eo accurrerit, ut in regnum Poloniae irrumpendo templa, monasteria, domos et curias nobilitares invadendo, praedam egerint magnam, ac sacra profanis miscentes non levem iniuriam dominis Polonis inusserint. Qui cum nostrae nationis Hungaricae homines fuerint, non mediocrem de nobis suspicionem praelibati domini Poloni conceperant; verum iam nostram integritatem, qui utpote pacta, foedera et ius bonae vicinitatis vicinorum regnorum et provinciarum sancte colimus et observamus satis exploratam habentes sublata iam omni suspicione, non latet eosdem quemadmodum neque Ill^{mam} Do. V^{ram} ubi alitur fomes tumultuum, et ubi habeant sua receptacula recentes illi Poloniae praedones, quorum exuberans temeritas et permissa licentia, inclytum hoc Hungariae, vicinaque regna et provincias territat, Transylvaniam vero supprimit, durissimoque iugo subiicit. Moldaviae quoque et Transalpinae provinciis qualia intentare, minarique ausi sint Ill^{mae} Do. V^{rae} nota esse possunt. Compositis ergo Dei ter Maximi beneficio undique ex sententia induciis, diuturnique belli moti depressa, ut tandem Christianus populus respiret, levem quoque obicem tollere necesse est, in quo Sacra^{ma} Regia Maiestas, dominus noster clementissimus sedulam adhibet operam, ut fideles suos in tranquillitate conservet, ac cum vicinis regnis et provinciis mutuam foveat concordiam, de cuius benigna mente et voluntate Illma Do. V^{ra} ex relatione sibi proponenda uberiorem captura est informationem. Et quemadmodum tam ex Legato eiusdem, quam literis bonam intentionem colligere potui, non dubito ea, quae ad publicam tranquillitatem et confirmationem vicinorum regnorum spectare videbuntur per Ill^{mam} Do. V^{ram} promotum iisque se ac-

comodatum iri. In reliquo Ill[mam] Do. V[ram] diutissime incolumem vivere cupio.

Viennae Austriae, die 17. Octobris. Anno Domini 1610.

A tergo : Ad Vaivodas Moldaviae et Walachiae Transalpinae hoc tenore scriptae sunt literae.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 15435. Copie.)

87.

Wien, 27 Noemvrie 1610.

Nunțiul Placido de Marra vescovo di Melfi către card. Scipione Borghese.

Situația magnaților catolici dela Curte (în frunte cu Ștefan Kendi și Sigismund Kornis) expulsați de către principele Gabriel Báthory în urma revoltei lor. Legăturile lor cu regele Poloniei pentru a intra în Ardeal pe la hotarele Moldovei. Desordinele ce ar urma acestui fapt. Bani trimiși de Constantin-Vodă în Polonia pentru a-și cumpăra acolo moșii.

Il Kendi et il Cornis proscritti di Transilvania, dopo le loro lettere riversali et offerte fatte a questa Maestà, sottoscritte anco da molti altri di quei provinciali, come io avisai a V. S. Illma con una mia delli 15 di Maggio, vedendosi in ogni modo abandonati di qua, et che il palatino. d'Ungheria sul meglio, senza haver altro riguardo al torto che essi ricevevono fosse convenuto col Bathori, ricorsero finalmente all'aiuto del Re di Polonia, la cui Maestà, se ben desiderava che s'aspettasse il suo ritorno in Cracovia, che promette per tutto Gennaro prossimo, et che intanto non seguisse altro motivo, si è però contentata che possano in quel Regno far raccolta di gente, et esser pronti in ogni occasione per esseguir il lor disegno; et vi è nuova certa, che siano già nei confini di Moldavia, alloggiati con forsi 12/m fra Polacchi et Cosachi, risoluti d'intrar d'hora in hora in Transilvania. Dicono ch' esso Re Polacco scriva al detto Kendi chiamandolo et honorandolo di titolo di figliuolo: segno manifesto, per quanto si giudica, ch'habbia efficace intentione di proteggerlo et di promoverlo. Onde corre sicura opinione che succumbendo il Bathori, come facilmente potrebbe succedere, essendoli contra oltre le tante forze esterne, anco gl'odii interni de suoi proprii sudditi, debba esso Kendi più de gl' altri meritevoli di tal fortuna restar principe o pur waivoda di Transilvania. Il Bathori intanto, vedendo il suo imminente pericolo, ha scritto

a questa Maestà, chiedendoli aiuto in vigor delle capitulationi passate fra lui et il palatino, ma non essendo queste per anco ratificate et confirmate dalla Maestà Sua, non si gli darà orecchio, come confidentemente mi dice il Sig[r] di Molardt presidente del Conseglio di Guerra; et questi suoi ambasciatori si rimanderanno indietro vacui, sotto pretesto che non habbino plenipotenza di modificar gl'articoli diversamente da loro intesi, et dal palatino, la cui autorità s'è havuto pur qui mira di conservar in apparenza, et Giovedì a punto chiamato dal Re, giunse qui con molti altri Baroni Ungheri da Possonio, dove si trattenevano per occasione di Giuditii, per dar con lor presentia et conseglio espeditione a detti ambasciatori Transilvani.

Quel che qui può dar fastidio, sarebbe, se il Re di Polonia con queste forze presenti et con le vicine del Moldavo, suo dependente, delle quali potrà sempre liberamente disponere, pretendesse d'ingerirsi et poner piede in Transilvania contra le ragioni et supremo dominio in essa del Re d'Ungheria; etc.

Riferisce in oltre il detto Cesar Gallo (ritornato Domenica da Cassovia) haversi per cosa certa, ch'il Valacco habbia mandato in Polonia gran somma di danari per comprare ivi beni stabili, obligandosi con questo mezzo di depender da quel Re, la crescente o pur adulta grandezza, non è dubio che potrebbe con questa nuova adherenza tanto più dilatarsi.

A me promette Sua Maestà et questi suoi consiglieri ch'in ogni caso si havrà particolar ragione dei Cattolici di Transilvania, nè si concluderà mai cosa preterendosi il punto della religione in quella provincia. Io dovrei così sperare, ma sono hormai reso tanto restio per l'esperienze passate, che non ardisco di dir altro, et dubito tuttavia che la presenza qui del palatino possa turbar il tutto et dementarci di nuovo quanti semo; etc.

Da Vienna, a 27 Novembre 1610.

(Arch. Vat. Roma. Nunziatura di Germania vol. 114. D.)

88.

Sătmar, 1 Decemvrie 1610.

Căpitanul Andrei Dóczy către Radu Şerban-Vodă.

Vestindu-l că a fost numit căpitan al cetăţii Sătmarului, îi comunică ştirea că Gabriel Báthory are de gând să intre în Ţara Românească şi după aceea în Moldova. Oştile ungureşti stau de pază şi în caz de nevoie sunt gata a merge în ajutorul Domnilor români.

Illustrissime Domine, Domine mihi summa observantia colendissime. Servitiorum meorum sinceram et addictissimam commendationem.

Látogassa és áldja meg Isten kedves és szerencsés hosszu élettel azokkal együtt, kik Nagyságodnak jó akarói.

Mivelhogy az én kegyelmes uramnak, az felséges második magyarországi koronás Mattias királynak kegyelmes akaratjából ez fő végháznak fő capitánságának tisztire ez el mult napokban be helyheztettem, keresék módot, miképen levelem által Nagyságodnál nevemet ismeretségre hozhassam és ez mellett az Nagyságod jó egészsége s állapotja felől bizonyost érthessek. Minthogy eleitől fogva ő Felségek Nagyságodhoz mindenkoron jó akarattal voltanak, a'mint maga is jól tudhatja Nagyságod, kiben Nagyságod, hogy még benn legyen, hallván az én kegyelmes uramtól Nagyságod felől való sok jó emlékezésit, bizonyoson el hiheti Nagyságod.

Ide sok külömb, külömb féle hirek forognak naponként Nagyságtok felől. Báthori Gábor nagy sietséggel minden hozza tartozó hadait [1] hivatja melléje, kik költöznek is immár minden felől nagy dulással, fosztással és egyéb szenvedhetetlen cselekedetekkel. Bizonyoson hirdetik, hogy minden szándéka s akaratja az volna, hogy öszve hozván hadát, leg elsőben Havaselföldére és az után szolgálván az szerencse, Molduára menne ellenségképpen. Tudom, Nagyságod magának s'országának az vigyázásban meg nem fogyatkozván, mindeneket jól ért. Ő Felsége is, az én kegyelmes uram ez végre meg parancsolta mindenütt, mind az végbelieknek s mind az nemeseknek, hogy készen legyenek, kivel ha Báthori ide ki valamit attentálni akarna, hasznosban s bátorságosban eleit vehesse. Ha az én kegyelmes uram, koronás király után valami segitséggel lehetek, bennem meg nem fogyatkozik Nagyságod. Hogy penig első ismeretségemben nem ugy mutatom be Nagyságodnál magamot, az mint annak az módja, kérem Nagyságodat, nekem meg bocsásson, nincs utam, hogy most azt követhessem. Nekem parancsoljon Nagyságod, szeretettel és jó szível igyekezem szolgálni Nagyságodnak. Isten éltesse Nagyságodat sok esztendeig jó egészségben.

Datum in arce Zattmar, 1. Decembris. Anno 1610.

Ill^{mae} Do^{nis} V^{rae}

servitor sincerus et addictissimus

Andreas Doczy

[1] Intr'o altă copie: hajduit, adică pe haiducii săi.

Adresa: Ad Illustrissimos Vaivodas Radulium et Constantinum in Valachiam et Moldaviam. Paria literarum.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR. Fasc. 119. Copie of.)

Trad. Illustrissime etc. Dumnezeu să vă vadă şi să vă blagoslovească cu viaţă plăcută, norocoasă şi lungă împreună cu aceia cari sunt binevoitorii Măriei Tale. Fiindcă din Milostiva voinţă a Milostivului meu Domn, a Maiestăţii Sale regele încoronat al Ungariei, Matia al doilea, am fost aşezat zilele trecute în slujba de căpitan al acestei cetăţi mărginaşe, caut chip cum să-mi pot aduce prin scrisoare numele la cunoştinţa Măriei Tale şi să pot afla ştiri sigure despre buna sănătate şi starea Măriei Tale. Fiindcă dela început Maiestăţile lor au fost totdeauna precum bine ştie şi Măria Ta, cu bunăvoinţă faţă de Măria Ta, în care poate să creadă de bună seama că şi acum mai este Măria Ta, auzind dela Milostivul meu Domn multe pomeniri bune despre Măria Ta.

Aici se aud în fiecare zi fel de fel de ştiri despre Măria Voastră. Gabriel Báthori îşi chiamă lângă el cu mare grabă toate oştile, cari se şi mută din toate părţile cu pustiiri mari, cu prădăciuni şi alte fapte nesuferite. Vestesc apriat că acela i-ar fi tot gândul şi voia, ca mai întâi să meargă duşmănos împotriva Ţării-Româneşti şi după aceea, fiind slujit de noroc să meargă împotriva Moldovei. Ştiu că Măria Ta, neslăbind în băgarea de seamă pentru Măria Ta şi pentru ţară, le înţelege bine pe toate. Şi Maiestatea Sa, Milostivul meu Domn, a poruncit pretutindeni în acest scop, atât celor din margine cât şi nemeşilor, să fie gata, pentru ca cu aceştia să poată împiedeca mai cu folos şi mai curajos, dacă Báthory ar vrea să atace ceva aici. Dacă, după Milostivul meu Domn, regele încoronat, pot să fiu cu ceva ajutor, Măria Ta nu va fi lipsit de mine. Rog pe Măria Ta să mă ierte că la întâia cunoştinţă nu mă pot arăta astfel la Măria Ta, precum e obiceiul; nu am drum ca să-l pot urma acum. Să-mi porunciască Măria Ta, mă voi sili să slujesc pe Domnia Ta cu dragoste şi cu inimă bună. Dumnezeu să înzilească pe Măria Ta ani mulţi în bună sănătate. Datum etc.

89.

Bratislava, 1 Decemvrie 1610.

Palatinul George Thurzó către consilierul Cesar Gallo.

Se expun cu deamănuntul — în 17 articole — *foloasele cari vor naşte din convenţiunea de încheiat între Radu Şerban-Vodă, respectiv Ţara-Românească şi regatul Ungariei, atât pe seama sa, cât şi faţă de vecinii ţării şi chiar faţă de Poarta otomană. Aluzie la faptul că Radu fusese pus în scaunul domnesc cu ajutorul militar al generalului Basta. Împăratul gata să-i cedeze pe bani chiar şi renumita cetate Tokaj şi să-i dea şi titluri înalte. Se oferă un sprijin statornic armat faţă de orice vrăjmaş al ţării şi al Domnului ei.*

Instructio pro Legatis Generoso videlicet domino Caesare Gallo Sacra^{mae} Regiae M^{tis} consiliario et altero Cassoviae sibi adiungendo ad Vayvodam Valachiae Transalpinae expeditis data.

Sacratissima Hungariae etc. Regia Maiestas, Dominus noster clementissimus, fidelis sui consiliarii Generosi domini Caesaris Galli fidem fidelitatem, integritatem atque in rebus gerendis dexteritatem sibi perspectam habens, certis et arduis de causis ad Ill^{mum} dominum Radulium, Vaivodam Valachiae Transalpinae Eundem cum adiungendo sibi alio in legatione mittendum benigne decrevit, ut iuxta hanc instructionem negotia sibi concredita peragere atque in effectum deducere satagant.

Primo. Nomine praelibatae Sacra^{mae} Regiae M^{tis} antelatum dominum Vaivodam decenter salutabunt, Eidemque omnem benignitatem et clementiam Suae M^{tis} polliceantur.

Secundo. Declarent Eidem quanta utilitas, salus et conservatio regnorum ac provinciarum ex mutua concordia et coniunctione resultat, ex adverso vero ex discordia quanta incommoda sequantur, bella nimirum, caedes, incendia, rapinae et eversio regnorum ac provinciarum enumerent.

Tertio. Manifestis exemplis ostendant clementiam Domus Austriacae erga omnes eos, qui cum ea fuerunt confoederati, uniti et mutua amicitia coniuncti, quibus in ingruente quavis necessitate contra omnes hostes et adversarios auxilio militari et pecuniario succurrere non detrectarunt.

Quarto. Iuxta etiam intimandum, quo affectu et benignitate Sua Maiestas Regia, tunc gubernator huius regni existens, ex clementi annuentia Caesareae M^{tis} erga dominum Vayvodam in adeptione Vayvodatus ducta fuerit, quod nimirum medio domini Georgii Basta introduci armisque defendi curavit; in quo vayvodatu qualiter eidem successerit, et Divina benedictio secundis rebus ipsum prosperarit, recolat in memoria, ideoque omnem gratitudinem erga Suam M^{tem} declaraturum, testatumque redditurum haudquaquam Suam M^{tem} dubitare.

Quinto. E converso Suam quoque Maiestatem etiamnum in ipsum dominum Vaivodam bene propensam ac omni benignitate affectam manere vel exinde declarare dignatur, quod ad instantiam eius bona in Hungaria emere clementer permittat. Ac si Suae M^{ti} clementissimum visum fuerit, poterit domino Vaivodae Valachiae a moderno inscriptitio possessore Domino palatino regni arcem Thokay redimendam concedere, et cum natura loci sit fortis et aedificio magis muniri potest, Suaque Maiestas praesidium

ibi interteneat, pecuniam, aureas, argenteas, aliasque res pretiosas tuto ibi conservare, oppida Tarczal et Kereztur, et alia bona illuc spectantia redimere, amplissimosque proventus habere poterit. Si vero ille locus non arridebit, nominet alium locum, de quo Sua Maiestas benigne se resolvet. [1]

Sexto. Non ambigere etiam Suam M^tem^ quin Dominus Vaivoda recordetur, qualiter sit inita transactio cum Transsylvanis, in qua noluit etiam Sua Maiestas eosdem praeterire, sed mentionem fieri Valachiae, ut ea quoque ratione benignum suum affectum declararet et eandem coniunctionem ac transactionem cum ipso quoque firmari desideraret, ipseque Princeps Transsylvaniae in id annuerit.

Septimo. Subiungendum, quod quemadmodum Sua Maiestas Regia per dominum palatinum tempore praetactae transactionis cum Transsylvanis Eiusdem domini Vaivodae simul et provinciae clementem rationem habere dignata est, et ipsemet per internuntium huiusce coniunctionis se participem fieri cupiverit, ideoque Sua Maiestas peculiarem superinde legationem merito ad se instituendam iuxta spem praelibato domino palatino datam desiderasset, quae legatio etiamsi hactenus sit intermissa, nihilominus Sua Maiestas animum non despondet, sed de mutua coniunctione, antea quoque per dominum Vaivodam petitae spem indubiam sibi pollicetur.

Octavo. Necessarium itaque esse, ut primo quoque tempore nomine Domini Vaivodae, simul et totius Valachiae Transalpinae certam Regiaeque authoritati congruam cum plenipotentia instituant legationem, ut certa unio et coniunctio parte ab utraque sanctiatur, diplomatibus authenticis ita roboretur, ut mutua concordia firmiter sic stabilita pro communi tranquillitate diuturna esse queat.

Nono. Enumeranda sunt commoda et utilitates, quas dominus Vaivoda, omnesque status Transalpinae Valachiae ex hac coniunctione et confoederatione consecuturi sunt. Nimirum ipsum dominum Vaivodam in gubernatione sua magis confirmari et stabiliri, neque tantam occasionem amplius ipsum a quovis infestandi

---

[1] Această danie a fost propusă împăratului de către palatinul Thurzó şi printr'un memoriu special (din 2 Aprilie 1611) care propunere a fost apoi respinsă (în 14 Mai 1611) de Consiliul Bellic cu observaţia ca în cetatea Tokaj să se aşeze o garnizoană de soldaţi nemţi (ein Teutsche Besatzung) şi în privinţa moşiilor ce Radu-Vodă ar dori cumpăra în Ungaria să se asculte părerea sfetnicilor unguri. (*Hurmuzaki*: Documente vol. IV/1 p. 434.)

et perturbandi, prout hactenus ferme pro consueto factum esse in plano est. Ab iniuria deinde, qua a Transsylvano hactenus affectus est liberari, neque deinceps Transsylvani contra ipsum provinciamque Valachiae quidpiam attentare praesument, dum intellexerint cum potenti rege et regno Hungariae firmatam esse coniunctionem et unanimitatem.

Turca quoque non tam facile de alio Vaivoda surrogando, ut hactenus consuevit cogitabit, dummodo solitum tributum (in quo Sua Maiestas non contrariatur) Eidem pendatur. Imo iuxta initas cum eo inducias hanc cum tota christianitate coniunctionem firmius observabit et colet. Praeterea, quod magno desiderio expetendum esset Sua Maiestas clementer se offert, quod si dominus Vaivoda vel eius provincia ab aliquibus adversariis seu hostibus aliquam offensionem habuerit, omni ope et auxilio adesse dignabitur, qua ratione dominus Vaivoda in omnibus suis adversitatibus ad Regiam Maiestatem, regnumque Hungariae fiduciam et recursum habere poterit; dabiturque occasio Suae M^{ti} maioribus titulis eundem dominum Vaivodam ornandi.

Decimo. Intellectis commoditatibus, quae ex hac pacis et tranquillitatis unione emergent, difficultatibus pariter, quae per eam tollentur ad amussim perpensis, non dubitat Sua Maiestas, quin ipse dominus Vaivoda tanti regis, benefactoris, promotoris et defensoris benignitatem obviis ulnis amplectatur et ad hanc sanctam coniunctionem, maiori cum foenore ipsi quam nobis arridentem, antea quoque expetitam, nunc ultro accedat et cum gratiarum actione acceptet.

Undecimo. Et quoniam transactionem cum Transsylvanis initam Turca iam intelligit, nec quispiam contrarietur, sed potius admittendo taciturnitate consentius imo ipsemet Turca Viennensi conclusioni de iis, quae Bochkaio fuerunt concessa in modernis Turcicis confirmationis literis subscripsit, ideo remota hac quoque difficultate nihil esse metuendum, quod huic coniunctioni adversetur aut vero propterea sinistri aliquid moliatur, cum praesertim sentiat tantam esse cum christianitate initam, firmatamque coniunctionem labantibus insuper ex alia parte suis successibus.

Duodecimo. His omnibus accurate et ad amussim declaratis per modum inductionis persuadendum erit, summam totius legationis in eo positam esse, ut saepedictus dominus Vaivoda una cum suis provincialibus contra omnes adversarios et hostes saepius memoratae Hungariae Regiae M^{tis} regnorumque et provinciarum confoederatarum, sublatis quibusvis praecensitis

et aliis difficultatibus, paratos se exhibeant, viceversa saepefata Maiestas Regia una cum regno suo Hungariae, vicinisque regnis et provinciis quibuscum antiqua pacta et foedera, ac novam confoederationem habet itidem facturam clementer pollicitur, ex qua unione quanta utilitas, salus et permansio consequatur prudenti suo iudicio quivis metiri potest.

Decimotertio. De tempore, quo memoratus dominus Vaivoda suos delegatos ad Suam M^tem missurus est concludant, ut Sua quoque Maiestas sese accomodare queat, simul etiam significandum cum Moldavis pariter haud coniunctionem sanctiendam esse.

Decimoquarto. Copiam transactionis cum Transsylvanis domini legati secum habeant, ut si necessitas tulerit ad confirmationem, quae dicturi sunt, in promptu habere et ostendere queant.

Decimoquinto. In itinere dominus Caesar Gallus divertat ad Spectabilem ac Magnificum dominum Comitem Sigismundum Forgach (*titulus*) eidemque declaret, ut virum aliquem fidelem Suae M^tis solertum, strenuum et in rebus gerendis peritum illi adiungat, qui tam in itinere, quam legatione consilio et auxilio praefato domino Caesari Gallo adsit et huic instructioni mutua intelligentia sese accomodet.

Decimosexto. Cavendum autem summopere, qua de re etiam Sua Maiestas eundem dominum Forgach peculiaribus his requiret, eritne in transitu Polonis, Transsylvanis aut aliis quibusvis intempestive legationis summa innotescat, ne ab aliqua parte impedimentum occurrat, quominus propter varia hominum ingenia in effectum deduci queat.

Decimoseptimo. Reliqua accurate et exactius peragenda, servata semper authoritate Regiae Suae Maiestatis, industriae et solertiae dominorum legatorum committentur.

Ad Vaivodam et incolas Moldaviae cum simili instructione legatos mittendos censeo, hoc tamen adiiciendo, quod cum Moldavi a Polonis habeant dependentiam, hanc coniunctionem ipsos quoque Polonos non aegre laturos, cum regnum Hungariae cum ipsis antiqua habeat pacta et foedera, neque eisdem hoc obstare aut incommodare, sed magis pro publica tranquillitate proficuum fore. Ne autem Ser^mum Regem statusque Poloniae ineunda haec cum Moldavis coniunctio offendat, Sua Maiestas per peculiarem delegatum eosdem requirat, ut antiqua pacta inter haec vicina regna sanctita observent.

Intellectis his omnibus poterit Sua Maiestas aeri suo, dominorumque consiliariorum assistentium iudicio plura addere vel vero superflua decrevere et secretiora de statu Transsylvaniae, quae instructioni inferi nequiverit, verbotenus domino Caesari Gallo committere.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 5 No. 11. Concept.)

Notă. Această instrucțiune prețioasă — făcută la ordinul împăratului — i-a fost transmisă spre aprobare de palatinul George Thurzó (din Pozsony, la 1 Decemvrie 1610) cu observația interesantă: Non abs re etiam erit secretiora, quae instructioni inseri non est tutum, ad partem Caesari Gallo intimare, qui prout in aliis, dubio procul in hac quoque legatione fidelem et solertem se exhibebit.

Nu cunoaștem instrucțiunea definitivă [1] cu care sfetnicul Cesar Gallo a plecat la Radu Şerban-Vodă, pe care l-a întâlnit în Roman, unde a încheiat cu dânsul (în 20 Fevruarie 1611) tractatul — de mult cunoscut — pentru întreprinderea unui război împotriva lui Gabriel Báthory. [2]

[1] Punerea „în curat" a instrucțiunii de față o zorește palatinul (la 10 Decemvrie 1610) cu aceste cuvinte: Primum et ante omnia nunctios in Poloniam, Moldaviam et Transalpinam expediendos arbitramur, ut conciliatis vicinorum regnorum et provinciarum animis, semotaque auxilii Bathoreo ferendi ambiguitate, tutius bellum intentare vel impetum hostilem sustinere valeamus.

[2] Publicat în *Hurmuzaki*: Documente vol. IV/1 p. 429—430.

90.

Seini, 13 Decemvrie 1610.

Căp. Gabriel Perneszy către căpitanul Andrei Dóczy.

Ştiri despre pregătirile principelui Gabriel Báthory de a intra în Muntenia, aduse de cămăraşul Ştefan Buday. Principele a plecat la Sibiu unde aşteaptă oştile pe drum. Solia lui Constantin-Vodă. Secuii credincioşi lui Gabriel Báthory care prin campania sa vrea să se răzbune totodată asupra lui Radu Şerban-Vodă pentru moartea cardinalului Andrei Báthory. Magnații o duc în petreceri nesfârşite cu Gabriel.

Anno 1610: nona die Decembris Buday István, az erdélyi fejedelem számára levő szigeti máramarosi kamora ispánnya jöve hozzám, három órakorig való beszélgetésink közben ezeket jelenté:

1. Az fejedelem indult meg Fejérvárrul 6. Decembris. Szebenben megyen, minden urakat és generalis capitányit oda hivatja, ott is lészen addig, mig Rácz Geörgy Radulj waydátul meg jü az bizonyos segitség-nép kérés és adás felől, az confoe-

deratio szerint, kiben ha Radulj hátra áll, minden hadait Havasalföldére küldi s azt semmié téteti, viselvén amaz nyári boszuság is. Lugassy János Lippa, Lugas, Karan Sebes felől az Waskapu felől tiz ezered magával jütt fel. Nagy András generalissa is 4. Decembris indult meg Déssrűl, kinek elmeneteli után 6. Decembris indult meg az hada is Déssrűl iszonyatos dulással.

2. Az moldvai wayda követit 1. Decembris expediálta az fejedelem, kinek legatiója ez volt : „Kendi István az én országomban bizony nincs, se semmi practicája velem és országommal. Az tagadatlan dolog, hallom hadát lenni, de Lengyel országban. Ha Felséged országomon által reája megyen, utat adok, sőt segitséget is Felségednek. Ha penig ő jű országomra előbb, igyekezvén Felségedre menni haddal, én Kendinek segitséget nem adok, sőt ha lehet Felséged segitségével ellene állok, akarván magamat tartani az confoederatióhoz." Mely moldvai követek által meg izente az fejedelem, hogy vigyázzon az wayda, és ha Kendi Lengyel országból meg indul, adja értésére az fejedelemnek, sőt hadával is készen legyen, hogy eleiben menvén az fejedelem Kendinek, az wayda is minden erejével az fejedelem mellett lehessen ; etc.

Az egész székelység az fejedelem mellett felült viritim és in toto 35000 ember népét mondja lenni bizonyosan, kiknek egy részét, ha Nagyságtok és Magochy uram meg engedi, Munkach felől akarná be bocsátani, bizik is Magochy jó akaratjában ; de ez ugy lenne, hogy három felől menne Lengyel országban, ha Radulyra rea nem menne. De az Radulyra való menetelét nagy okok mulattatják el vele, mert alattomban való nagy haragja vagyon reája, hordozván az Báthory András haláláért való ranchor is ; etc.

Egy ur sem pártolt el tűle, hanem esznek, isznak, lakoznak, tánczolnak, mondván ezt : Ez országot pusztitsuk el s az Scithiai magyarokként vegyünk más országokat s azt éljük, mig ez az ország megépül.

Az Portárul sem jű semmi irása az fejedelemnek, kin fölötte busul, kételkedik ebben is Radulyra, hogy az Portára küldött követi irásit intercipiálja.

Bettlen Gábor igen vendégli gyakran szállásán az fejedelmet virrattig való tánczczal.

Báthory András halálát és Erdélyország romlását is akarja meg torolni az fejedelem sub specie ista : Az havasalji waydán s országon.

Ex Warallya, 13. X-bris. Anno 1610.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 34 No. 42.)

Trad. Anul 1610 în 9 Decemvrie, a venit la mine Ştefan Buday, şpanul cămarei maramureşene din Sighet pentru principele Ardealului, în vorbele ce le-am avut trei ceasuri, a vestit acestea:

1. Principele a plecat din Bălgrad în 6 Decemvrie. Merge în Sibiu, cheamă acolo pe toţi domnii şi căpitanii generali şi va fi acolo până când vine Gheorghe Rácz dela Radu-Vodă cu cererea de a da şi de-a primi norod spre ajutor, după confederaţie, în care dacă Radul dă îndărăt, îşi trimite toate oştile împotriva Munteniei şi o pustieşte, purtându-l şi răzbunarea din vară. Ion Lugassy a venit cu 10.000 de către Lipova, Lugoj, Caransebeş, de către Poarta-de-fier. Şi generalul Andrei Nagy a plecat în 4 Decemvrie din Dej, după plecarea căruia, în 6 Decemvrie, i-a plecat şi oastea din Dej cu o prădăciune groaznică.

2. Solul Voevodului moldovean l-a trimis principele la 1 Decemvrie; solia căruia a fost aceasta: „Ştefan Kendi sigur nu este în ţara mea, nici nu are nici o legătură cu mine şi cu ţara mea. Nu se poate tăgădui, am auzit că ar avea oaste, dar în Polonia. Dacă Maiestatea Ta merge împotriva lui prin ţara mea, îi deschid cale, mai dau şi ajutor Maiestăţiii Tale. Iar dacă el vine mai întâi asupra ţării mele, mergând cu oastea împotriva Maiestăţii Tale, eu nu-i dau ajutor lui Kendi, ba dacă se poate, cu ajutorul Maiestăţii Tale, mă împotrivesc lui, vrând să mă ţin de Confederaţie." Prin acei soli moldoveni a vestit principele, să bage de seamă voevodul şi dacă Kendi pleacă din Polonia, să deie ştire principelui şi să mai fie şi gata cu oastea sa, ca mergând Voevodul înaintea lui Kendi, să poată fi Voevodul cu toată puterea sa alături de principe; etc.

Toată Secuimea este alături de principe cu puterea şi spune că ar fi de bună seamă în totul 35.000 oameni, din cari o parte, dacă îngădue Măriile Voastre şi Domnul Magochy, ar vrea s'o trimită înăuntru pe la Munkács, se şi încrede în bunăvoinţa lui Magochy; dar asta ar fi astfel că ar merge din trei părţi în Polonia, dacă nu ar merge asupra lui Radu. Dar mergerea împotriva lui Radu este zăbovită de pricini mari, căci în ascuns are mare mânie împotriva lui, purtându-i pică şi pentru moartea lui Andrei Báthory; etc.

Nici un domn nu l-a părăsit, ci mănâncă, beau, ospătează, dansează, spunând astfel: Să pustiim această ţară şi ca Maghiarii din Sciţia să luăm alte ţări şi să trăim acolo, până se clădeşte această ţară.

Nici dela Poartă nu-i vine Principelui nici o scrisoare, ceeace-l întristează foarte, se îndoeşte şi în aceasta de Radul, că-i prinde scrisorile solilor trimişi la Poartă.

Gabriel Bethlen ospătează foarte des pe principe la locuinţa sa, jucând până în zori.

Principele vrea să răzbune şi moartea lui Andrei Báthory şi stricăciunea Ardealului supt speţa această: Asupra Voevodului din Ţara-Românească şi a ţării sale; etc.

91.

Wien, 15 Decemvrie 1610.

Arhiducele Matia către Camera Ungară.

Grăbeşte din nou procurarea pensiei lunare a mitropolitului Dionisie Ralli Paleolog.

Qualiter R^{mus} Dionysius Ralli Palaeologus alias Archiepiscopus in Bulgaria de Tarnow nobis intimarit et antehac non pro annua 100 florenorum provisione sibi subministranda, cuius solutionem superioribus diebus vobis iniungimus, institisse, iuxtaque ob causas allegatas demisse petierit, dignemur ipsi pensionem 100 florenorum menstruorum, iam antea in proventus Archiepiscopatus Strigoniensis reiectam, perque M^{tem} Suam Caesaream et Regiam ... eidem ordinatam clementer confirmare, eiusque exsolutionem realiter praestandam decernere, ex incluso illius supplici libello prolixius videre est. Mandamus ergo Vobis benigne nos superinde addito consilio vestro informetis; etc.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14438.)

92.

Vásárosnamény, 1 Ianuarie 1611.

Căp. Andrei Lónyai către comitele Sigismund Forgách.

Principele Gabriel Báthory a ocupat Sibiul dela Saşi cu o stratagemă foarte dibace. Acum e în drum spre Ţara-Românească împotriva lui Radu Şerban-Vodă. A căzut însă o zăpadă nepomenit de mare încât pentru curăţitul drumului cu lopeţile s'a orânduit o oaste întreagă de 3000 de soldaţi. Tactica lui Radu este ca să lase să intre oastea lui Báthory şi apoi retrăgându-se în spre hotarele Moldovei, să dea peste ea, intrând chiar în Ardeal. Báthory se poartă sever şi întreaga sa ţară se teme de el.

Az erdéli fejedelem mostan Zebenben vagyon ő maga, mert azt csuda álnoksággal megvette az szászoktul és már maga lakhelyének választotta és praesidiumot akar benne hadni, az szinit az népnek belőle ki vivén az hadra ... Hadait penig ő részént már által költöztette az Barczaságra és maga is igen készült meg indulni Brassóban, de oly havat mondanak oda, kinek mássát senki nem látta. Az Kákonyi uram követe is soha hazajövet onnan két két mélyföldnél többet egy nap nem jöhetett. Végezések azért ez, hogy az havasalji vajdára ugyan rea menjenek és eddig is rá mentenek volna, ha az hótul lehetett volna, de az ellen azt végezték, hogy két vagy három ezer lapátost vigyenek előttök és azzal az havat hányatván, az után menjen az had és ugyan rá menjenek az hadak Havasalföldre ;[1] de azt végezték, hogy egy részhaddal az fejedelem

[1] Campania lui Gabriel Báthory împotriva lui Radu Şerban-Vodă a fost hotărîtă în dieta din Sibiu, deschisă în ziua de 17 Decemvrie 1610; Mon. Comitialia regni Trans. vol. VI p. 197.

ott Brassóban maradjon és velek el ne menjen. Kérdeztem, ha ezen szándékjokat értik-e az havasaljiak; ki azt mondja, hogy jól értik és Raduly nagy készületben vagyon, ki felől Bathori uramnak azt hozták, hogy szándéka Radulnak is ez volna, hogy az havason be bocsássa, minthogy látja, hogy ellene nem állhat és mind az egész országot el viszi Moldovára előttök, Havasalföldet pusztán hagyja és annak mind szalmáját, szénáját és egyéb élését elégesse és ha az hajduság arra érne [ne] legyen mivel élni; Ráduly osztán az moldvaiakkal egy helyben szállván az kóborló népre ugy üssön és vélek az moldvai határon megvijjon, avagy másfelől Erdély országban be üssön. Már ez ellen is voltak az hajduk fejedelmestűl nagy tanácsban, de interim ugyan menten ment az had és az havasok alá takarodtak Tarchj vára és Brassó tájára. Az fejedelem is szintén induló félben volt utánnok, minden lövő szerszámival, csak várta az utnak törését.

Ennél bizonyosbat felőlök nem hallottam, de ez bizonyos, hogy mind igy vagyon; csudáltatják nagy vig voltokat, szörnyű tékozlásokat és nagy szabad praedálásban való életeket. Az székelyek fel is támadtak volt egy részhadára, de ismét le csendesitette őket. Megnyomta már az egész országnak az fejét es rettegi minden országbeli népe; hajduja penig szintén azt miveli az mit akar maga ellen is; etc.

Datum in Namény, 1. die Ianuarii 1611.

(Bibl. Acad. Hung. Budapest. Oklevelek.)

Trad. Principele Ardealului este acum în Sibiu el însuşi, pentrucă l-a cuprins cu viclenie ciudată dela Saşi şi l-a ales lăcaş pentru sine şi vrea să aşeze în el garnizoană, scoţând fruntaşii norodului dintr'însul la oaste... Iar o parte a oştirilor sale a strămutat-o în Ţara Bârsei şi el însuşi s'a pregătit cu dinadinsul să plece la Braşov, dar spun că acolo e o zăpadă atât de mare, cum nu s'a mai văzut. Şi solul domnului Kákonyi venind de acolo spre casă, n'a putut niciodată să vină mai mult de câte două mile într'o zi. De aceea aceasta este hotărîrea lor, ca să meargă asupra voevodului din Ţara-Românească şi dacă s'ar fi putut din pricina zăpezii ar fi purces şi până acuma împotriva sa, dar împotriva ei au hotărît astfel să ducă înaintea lor vreo două sau trei mii de oameni cu lopeţi şi aruncând aceia zăpada, oastea să meargă în urma lor şi să meargă oastea astfel asupra Ţării-Româneşti; dar au hotărît ca principele cu o parte din oaste să rămână acolo în Braşov şi să nu meargă cu ei. Am întrebat dacă cei din Ţara-Românească ştiu de acest plan al lor; mi se spune că îl ştiu bine şi Radul este în mare pregătire, despre care i-au adus veşti domnului Báthori că şi Radul ar avea acel plan să-l sloboadă prin munţi, căci vede că nu-i poate sta împotrivă, şi să ducă întreagă ţara de dinaintea lor în Moldova, să lase Ţara-Românească pustie şi să-i ardă toate paiele şi fânul şi toate proviziile ce are

și dacă va ajunge haiducimea pe acolo să nu aibă cu ce trăi; iar Radul așezându-se la un loc cu Moldovenii astfel să năvălească asupra norodului rătăcitor și să se lupte cu ei la granița Moldovei, sau să năvălească din altă parte în Ardeal. Și împotriva acesteia au ținut haiducii cu principele sfat mare, dar în acea vreme oastea a înaintat și s'au dus sub munți în ținutul Branului și al Brașovului. Și principele era gata de plecare în urma lor, cu toate sculele de pușcat, aștepta numai deschiderea drumului.

N'am auzit nimic mai sigur decât acestea despre ei, dar de bună seamă că toate sunt astfel; e de mirat marea veselie a lor, risipa lor groaznică și vieața lor cu prădări mari slobode. Secuii au și atacat o parte din oaste, dar i-au liniștit iarăși. Principele a apăsat capul întregei țări și se teme tot norodul țării de el; iar haiducii fac ce vreau și împotriva sa; etc.

93.

Târgoviște, 7 Ianuarie 1611.

Principele Gabriel Báthory către sultanul Ahmed I.

Trimite pe banul de Lugoj și Caransebeș, Paul Keresztesy cu ceaușul Ibraim spre a-i raporta despre cele petrecute aici cu prilejul venirii sale în Muntenia. Motivele campaniei sale. Fuga lui Radu Șerban-Vodă spre Moldova. Cere confirmarea obișnuită în stăpânirea Țării-Românești.

Scrisoarea e publicată în *Hurmuzaki*: Documente vol. I v/2 p. 313—315, dar cu așa de multe erori, în cât o rectificăm în cele ce urmează:

Pag. 313 rândul 5 după cuvântul equum lipsește: vero.

Pag. 314 r. 16 ex improviso, nu imppoviso.

Pag. 314 r. 19 după cuvintele Nunc vero cum nos lipsește: statum, iar în r. 22 după nonnulli: praehensi atque castigati, caeteri fuga (nu fuge) liberati.

Pag. 314 r. 27 a se ceti: totamque, nu totanque.

Pag. 314 r. 31 după cuvântul Vaidae lipseste: literas interceptas vidimus, ipsius ac, iar în r. 34 stă illic, nu illi.

Pag. 314 r. 40 după cuvântul Portam lipsește: et per eum.

Pag. 314 r. 50 a se ceti: istis, nu hiis provinciis.

Pag. 315 r. 5 a se ceti Quaecunque, nu: quacunque.

Pag. 315 r. 17 a se ceti: commendatorias, nu commendatorios literas, iar în r. 18 beglerbegum Ostroviensem, nu Orsoviensem.

Pag. 315 r. 23 după cuvântul facillime lipsește: per unum diem.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 8 No. 33. Copie.)

94.

Târgovişte, 7 Ianuarie 1611.

Principele Gabriel Báthory către banul Paul Keresztesy.

Trimiţându-l la Ştefan Bogdan-Vodă, îi comunică că-l numeşte Domn al Moldovei, în locul lui Constantin Movilă, fiind confederaţia făcută cu dânsul nulă dupăce a reuşit să ocupe Ţara-Românească.

Nos Gabriel Dei gratia Transylvaniae, Valachiae Transalpinaeque Princeps, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis : Quod nos cum superioribus temporibus cum Illmo domino Stephano Bogdan,[1] vaivoda et perpetuo haerede regni Moldaviae de recuperatione regni sui Moldaviae paterne tractatum inivissemus, iam tandem Dei beneficio hac occasione sic se offerente regno hoc Valachiae Transalpinae potiti, abscisis pacti et confoederationis per Constantinum Mogillam vinculis, bellum eidem nutu divino inferendum et rebus succedendum, annotato domino Stephano Bogdan, quod Deus bene vertat, restituendum duximus, ideo denuo ad eundem fidelem nostrum Generosum dominum Paulum Keresztesy, civitatis et districtus Karansebesiensis banum, comitemque comitatus Zeoreoniensis pleno cum mandato, authoritate et instructione ad dictum dominum Stephanum Bogdan expedivimus. In eo in verbo et fide nostra principali eundem dominum Stephanum Bogdan assecurantes et certificantes, quod quicquid cum annotato Paulo Keresztesy transegerit, concluserit et determinaverit, illud omne nos sancte et inviolabiliter observabimus; modo hoc ipse quoque dominus Stephanus Bogdan in omnibus punctis, clausulis et articulis in effectum perducat et exequatur, iuxta quam quidem conclusionem eidem ad nos tutus et securus aditus patebit, prout assecuramus, affidimus et certificamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in sede nostra principali Tergouistia, die 7. mensis Ianuarii. Anno Domini 1611.

Gabriel princeps mpr

(Muz. Ard. Cluj. Archivum Baronum Jósika. Patens.)

[1] Numele e scris consecvent în toate locurile aşa: Boghdan.

95.

Roma, 8 Ianuarie 1611.

Aviz despre evenimentele din Muntenia.

Radu Şerban-Vodă nimicind 3000 de haiduci ai oştirii lui Gabriel Báthory, acesta a trimes la Curtea împărătească spre a se împăca.

Di Roma li 8 Gennaro 1611.

Di Praga confermáno, che Gabriel Bathori in Transilvania dopo haverli Radula Vaivoda di Valachia tagliati a pezzi 3 mila Aiduchi, et essendo abbandonato dalla nobiltà, che ha poco gusto del suo governo, et assalito da Polacchi sdegnati d'una scorreria fatta da suoi soldati in Polonia, trovandosi però in gran pericolo, haveva mandato a raccomandarsi all'imperatore et al Re Matthias che mostravano non havere causa di favorirlo per essersi prima abusato in quella provincia intitolandosene Prencipe in pregiuditio delle loro pretensioni et poi sostentato con la protettione de Turchi, e tentato di turbar li confini dell' Ungaria.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Barberini vol. LXXII. 8.)

96.

Iaşi, 11 Ianuarie 1611.

Constantin-Vodă către căpitanul Andrei Dóczy.

Existând confederaţia dintre principatele române şi principele Gabriel Báthory, a aflat cu mare mirare de purtarea acestuia vrăjmaşă faţă de ele, voind a ocupa atât Muntenia cât şi Moldova. Aşa fiind e nevoit a-l aştepta cu arma în mână, ba acum — la sfârşitul scrisorii — văzând că Radu Şerban-Vodă a sosit aci ca să se învoiască cu dânsul, îndeamnă pe Dóczy să intre în ţara părăsită de Báthory, ca să poată scăpa pe viitor de astfel de lucruri, căci aspiră şi la coroana Ungariei.

Spectabilis et Magnifice Domine Amice et Vicine nobis observandissime.

Salute ac officiorum nostrorum praemissa semper commendatione.

Az Kegyelmed böcsületes és szeretettel teljes levelét meg adák minekünk az Kegyelmed ide bocsátott emberi 9. Ianuarii, kik sok kerülések után az nagy télnek és az utnak alkolmatlan

volta miatt elég későre érkezhettenek ide mi hozzánk, az kiből értjük világoson az Kegyelmed mi hozzánk és az keresztyénséghez való jó akaratját: mind peniglen irását, hogy az erdélyi fejedelem az csavargó hajduságnak hadával levén azon volna, hogy Havasalfeoldet semmié tevén és még Moldovát is, Lengyel országban üthessen és ott is el végezett akaratja szerint pusztithasson, kire való képest, ha az szükség kévánja, Kegyelmed az Felséges második [Matthias] magyarországi koronás király urunk ő Felsége akaratjából segitségét is ajánlja: az ő Felsége Kegyelmednek kegyelmesen conferált szép gondviselése alól és böcsületes tisztiből; Kegyelmedtől, mint jó akaró leveléből üsmert szomszéd atyánkfiától felette kedvesen és szeretettel vöttük és igen akarjuk, hogy ő Felsége után ő Felségének ilyen böcsületes hivével és ily szomszéd helyben való gondviselő atyánkfiával urunkkal, Kegyelmeddel meg üsmerkedhettünk, kit sok üdőtől fogván tiszta szűből kévántunk. Azokat az dolgokat és hireket peniglen, az kikről Kegyelmed minket jó akarattal certificál, az Kegyelmed irásának előtte is hallottuk: Báthory Gábornak, az mi confoederatus atyánkfiának idegen ügyekezetit mi ellenünk meg értettük, kit mi el [nem] hihetünk vala mingyárt, tudván erős, ódhatatlan lelki pecséttel erősitett két rendbeli hütlevelét is mind magának, mind országának mi nállunk. De mostan ilyen álszinnel való méltatlan és Isten ellen való szándékát által látván: annak ellene nem annyira való jó akaratunkból, mint nagy kénszeritésből mű is jó idején országunk és magunk meg maradására gondot akarván viselni: maturo consilio Radul vaida urunk atyánkfia ő Nagyságával hadainkat meg egyezvén, bizván igaz causánkban, Istennek kegyelmességéből mindeneket próbálunk: nagy lelki fájdalommal, mert egyéb nem lehetett abban elegedendő; lengyel hadaink, kozákink és egyéb fizetett kopjás és gyalog puskás emberink felét, ugy mint lengyel király ő Felsége nem jóakarójára: török és tatár seregeket is kelletett fel inditanunk az kelletlen vérontásra Istennek segitsége velünk levén elegedendőknek itiljük innen magunkat az méltatlan bosszuságnak el távoztatására, melynek nem egyéb az oka, hanem csak az, hogy az mikoron az keresztyénségre ő Felsége és Kegyelmetek ellen ügyekezik vala, mely igaz okból, Kegyelmetek jól tudhatja, hogy temere et inconsulto segitséget nem adhatánk, azért cselekedi most ezt ő Felsége. Kévántatik annakokáért csak az, hogy Kegyelmetek onnat nemcsak mi érettünk, hanem leg inkább az magyarországi király urunk ő Felsége méltóságaért s Kegyelmetek jövendő javáért serénkedjék

és [mi]velhogy maga országában is minden rend exacerbáltatott és igazságából kivettetett, az szék is üresen vacál, Kegyelmeteknek jó módja vagyon benne, Erdél is nyilván való szomszédja Kegyelmeteknek, occupálja Kegyelmetek országát, kit meg utálván mást akar mind az hatalmas császár, mind hüti s hivatalja ellen occupálni; nem egyéb okon penig, hanem az mint az előtt, hogy Kegyelmeteket akarta subiiciálni, hogy üdővel és jobb móddal vihesse véghez Kegyelmetek ellen titkos szándékát. Mi innet Istennek igazságában bizván, semmit hátra nem hagyunk, meg hallja Kegyelmetek. Az Kegyelmed mi hozzánk mutatott jó akaratját penig, Isten ő Szent Felsége alkolmatosságot adván, minden üdőben való hasznos jó akaratunkat szomszédságunkkal akarjuk recompensálni. Éltesse az Uristen jó egészségbe Kegyelmedet sokáig.

Datum in regno nostro Moldaviae in civitate Jassiensi, die 11. Januarii 1611.

Spectabilis M. D. V[rae]

Amicus et Vicinus benevolus
Vayuoda Perpetuusque haeres regni Moldaviae
Constantinus Princeps mpr
Stephanus Boer Secretarius mpr

P. S. Bizonyosan tudjuk, hogy az Erdély fejedelem immár minden hadával Havasalfeoldébe be ment. Radul Vayda ő Nagysága mi velünk meg akarván eggyezni, el jött előlle. Azért immár Kegyelmetek mingyárást vegye hátul és az üresen maradt székit occupálja; most vagyon annak üdeje és jó alkolmatossága, hogy Kegyelmetek is meg menekedjék jövendőben való idegen akaratjától, mert bizony az magyar koronát is kévánnya, jól tudjuk.

Adresa: Spectabili ac Mag[co] Domino Andreae Dóczy de Nagy Leöchie, comiti comitatuum Barcziensi et Zattmariensi, cubiculario Regalium per Hungariam magistro, Sacrae Regiaeque M[tis] consiliario ac partium cis Tibiscanarum, praesidiique Zattmariensi supremo capitaneo, nec non Ser[mi] Principis D. D. Archiducis Maximiliani cubiculario etc. Domino amico et vicino observandissimo. Cito-cito-cito-cito. Zattmar.

Pecete rotundă de inel (16 mm. în diametru) în ceară roşie, la mijloc cu bourul Moldovei. Inscripţia rău citeaţă, deoarece pecetea a fost prost aşezată: ✝ Іѡ к(остандн)н молд. воевод.

(Nationalbibliothek. Wien. Autografensammlung. No. 60/20.)

Trad. Spectabilis etc. Oamenii Domniei Tale sloboziţi aici ne-au dat scrisoarea cinstită şi cu dragoste a Domniei Tale în 9 Ianuarie ei au putut să ajungă aici la noi destul de târziu din pricina

iernii şi a stării rele a drumului ; înţelegem lămurit din ea bunăvoinţa Domniei Tale faţă de noi şi de creştinătate ; şi iarăşi şi scrisoarea că principele ardelean fiind împreună cu oastea sa rătăcitoare este hotorît ca, nimicind Ţara-Românească şi Moldova, să poată năvăli în Polonia şi să poată pustii şi acolo după voinţa lui, faţă de care lucru, dacă e nevoie, Domnia Ta, după voia Maiestăţii Sale regelui încoronat Matia al doilea al Ungariei, făgădueşte şi ajutorul său : din frumoasa purtare de grijă dată cu milă Domniei Tale de Maiestatea Sa şi din slujba cinstită ; dela Domnia Ta ca dela fratele nostru vecin cunoscut din scrisoarea binevoitoare am primit cu deosebită plăcere şi dragoste şi voim cu dinadinsul ca după Maiestatea Sa să ne putem cunoaşte cu un astfel de credincios cinstit al Maiestăţii Sale şi cu un astfel de vecin cu domnul fratele nostru purtător de grijă la locul său, cu Domnia Ta, ceeace am dorit de mult cu inima curată. Iar lucrurile şi ştirile pe cari ni le adevereşte Domnia Ta cu bunăvoinţă, le am auzit şi înainte de scrisoarea Domniei Tale, am aflat de faptele streine protivnice nouă ale fratelui nostru confederat Gavrilă Báthory, pe cari noi nu le-am putut crede numai decât, ştiind la noi două scrisori de credinţă atât ale sale cât şi ale ţării sale, întărite cu peceţi sufleteşti tari de nedeslegat. Dar acum înţelegând gândul său făţarnic, nevrednic şi protivnic lui Dumnezeu : dorind şi noi a ne îngriji împotriva aceluia nu atât de bunăvoia noastră cât de nevoie mare, din bună vreme, pentru rămânerea noastră şi a ţării noastre : maturo consilio unindu-ne oastea cu Măria Sa fratele nostru Radul Voevod, încrezându-ne în cauza noastră dreaptă, le încercăm toate din mila lui Dumnezeu : cu mare durere sufletească, pentru că altceva nu ar fi fost de ajuns pentru aceea ; am fost nevoit să trimitem la acea vărsare de sânge silită jumătate din oastea leşească, din cazaci şi din ceilalţi oameni plătiţi suliţaşi şi puşcaşi, fiind cu noi ajutorul lui Dumnezeu ne socotim că suntem de ajuns aici pentru îndepărtarea acelei supărări nevrednice, care nu are altă pricină decât aceea că atunci când se silea împotriva creştinătăţii, a Maiestăţii Sale şi a Domniei Voastre, Domniile Voastre puteţi şti bine din ce pricină dreaptă nu i-am putut da ajutor temere et inconsulto, de aceea o făptueşte aceasta Maiestatea Sa. De aceea se pofteşte numai atât ca Domniile Voastre de acolo să vă siliţi nu numai pentru noi ci mai vârtos pentru slava Maiestăţii Sale a regelui Ungariei şi pentru binele viitor al Domniilor Voastre, şi fiindcă în ţara sa au fost îndârjite şi scoase din dreptul lor toate staturile şi scaunul stă gol, Domnia Voastră aveţi bun prilej, Ardealul vă este vădit vecin să-i ocupaţi Domnia Voastră ţara, de care scârbindu-se vrea să ocupe o altă ţară fără privire la puternicul împărat, la credinţa sa şi slujba sa ; iar nu pentru altă pricină ci pentru aceea ca şi mai înainte, că a vrut să vă sape pe Domnia Voastră ca astfel cu vremea şi mai uşor să-şi poată făptui gândul tăinuit împotriva Domniei Voastre. Noi de aici încrezându-ne în dreptatea lui Dumnezeu, nu întrelăsăm nimic, afla-va Domnia Voastră aceasta. Iară bunăvoinţa Domniei Voastre arătată faţă de noi, dând Maiestatea Sfântă a lui Dumnezeu prilej, vrem să o răsplătim în orice vreme cu bunăvoinţa noastră folositoare, cu vecinătatea noastră. Dumnezeu să deie zile îndelungate Domniei Voastre în bună sănătate. Datum etc.

Spectabilis ac Magnifice Domine
Vicine mihi summa observantia colende.

Servitiorum meorum sincera[que] vicinitatis paratis commendatione. Mindenkor kivánsága [illegible] egésséggel látogassa meg az Uristen Kegyelmedet [illegible].

Az Kegyelmed [illegible] [illegible] hogy Kegyelmed [illegible] [illegible] latogata [illegible] Kegyelmed [illegible] [illegible] hogy Kegyelmed [illegible] [illegible] hogy [illegible] Kegyelmed [illegible] [illegible] Kegyelmed [illegible] Kegyelmed [illegible] Kegyelmed [illegible] [illegible] Kegyelmed [illegible] Kegyelmed [illegible] Uristen Kegyelmedet sokáig [illegible].

Datum Jassy die 11 Januarii Anno 1611

S. M. D. V.

Vicinus ad serviendum paratus

Nestorius Vrekia Vornik

P. S. Ştim de bună seamă că principele Ardealului a intrat cu toată oastea în Ţara-Românească. Măria Sa Radul-Voevod, voind să se unească cu noi, a venit din calea lui. De aceea Domnia Voastră numai decât să vă ridicaţi în spate şi să-i ocupaţi scaunul rămas gol; acum e vremea şi prilejul bun pentru aşa ceva, ca şi Domnia Voastră să vă scăpaţi în viitor de voia lui străină, căci zău, că pofteşte şi coroana ungurească ştim bine.

97.

Iaşi, 11 Ianuarie 1611.

Vornicul Nestor Urechia către căp. Andrei Dóczy.

Mulţumindu-i pentru prieteşugul arătat, se referă la scrisoarea Domnului său ce i se trimite.

Spectabilis ac Magnifice Domine Vicine mihi summa observantia colendissime.

Servitiorum meorum sinceraeque vicinitatis paratissimam commendationem. Minden kévánsága szerint való sok jókkal, kedves és szerencsés egészséggel látogassa meg az Uristen Kegyelmedet teljes életében.

Az Kegyelmed böcsületes irásából meg értettem én hozzám való minden jó akaratját, hogy Kegyelmed engemet üsmeretlen jóakaró szomszédját kedves irásával meg látogata; mely szeretetével Kegyelmed énnekem jövendő szolgálatra és tökélletes jó szomszédságra nagy tágas mezőt nyitott: kiért minden uton azon leszek, hogy Kegyelmed meg üsmerhesse, hogy ilyen tiszta szűből származott indulatját Kegyelmed nem hálaadatlan helyre locálta. Az mi penig az üdő állapatját és ittvaló hireknek forgását illeti, Kegyelmed az én kegyelmes uram leveléből mindeneket meg érthet. Kegyelmed énnekem mindenkoron bizvást parancsoljon, valamire Kegyelmed engemet elegedendőnek itil lenni, az én kegyelmes uram után Kegyelmednek mindenkoron tiszta szűvel szeretettel szolgálok. Éltesse az Uristen Kegyelmedet sokáig jó egészségben.

Datum Jassii, die 11. Januarii Anno 1611.

S. M. D. V^{rae}

Vicinus ad serviendum paratus

Nestorius Vrekia Vornik mpria

In cedula inclusa: Nagyságodat én is kérem, mint tisztelendő uramot, hogy énnekem jóakaró szolgájának mindenkoron bizvást parancsoljon; Nagyságodnak tiszta szűből szeretetből

szolgálok, mint uramnak itt is az én kegyelmes uram után; noha Nagyságodval majd üsmeretlen vagyok, de az Nagyságod ide bocsátott emberi, kiknek az uram ő Nagysága posztót, költséget és loat[1] adatott, meg mondhatják, mint ügyekeztem az Nagyságod böcsületes hirét, nevét itt is celebrálni.

S. M. D. V[rae]

Servitor Addictissimus

Stephanus Boer de Rechie
Ill[mi] D. Domini Principi
Moldaviae Secretarius mpria

Pecetea Vornicului (apăsată în hârtie) reprodusă în faţa volumului.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit 1611 März 23.)

Trad. Spectabilis etc. Dumnezeu să cerceteze pe Domnia Ta cu multe bunătăţi după toată pofta Domniei Tale, cu sănătate plăcută şi norocoasă, în toată vieaţa.

Am înţeles din cinstita scrisoare a Domniei Tale toată vrerea de bine faţă de mine, căci Domnia Ta m'a cercetat prin scrisoare plăcută pe mine vecinul bine voitor necunoscut; prin care dragoste Domnia Ta mi-a deschis şi mie câmp larg şi mare pentru slujbă în vremile ce vor veni şi pentru vecinătate desăvârşită: pentru aceea pe toate căile mă voiu sili să poată cunoaşte Domnia Ta, că Domnia Ta nu şi-a aşezat în loc nerecunoscător pornirea plecată dintr'o inimă atât de curată. Iară în cea ce priveşte starea vremii şi vârtejul veştilor de aici, Domnia Ta le poate afla toate din scrisoarea milostivului meu stăpân. Domnia Ta să-mi poruncească totdeauna cu încredere, la orice mă socoteşte Domnia Ta a fi în destul, căci după milostivul meu stăpân, slujesc totdeauna pe Domnia Ta cu inimă curată, cu dragoste. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta îndelung în bună sănătate. Datum etc.

In ţidula alăturată: Şi eu rog pe Măria Ta, ca pe domnul meu cinstit, să-mi poruncească totdeauna cu încredere mie slugii sale voitoare de bine; slujesc Măriei Tale, ca domnului meu şi aici după milostivul meu stăpân, de inimă curată, cu dragoste; cu toate că sunt aproape necunoscut Măriei Tale, dar oamenii Măriei Tale trimişi aici, cărora Măria Sa stăpânul meu le-a dat postav, bani de cheltuială şi cai, pot spune cum m'am ostenit să celebrez şi aici faima cinstită şi numele Măriei Tale.

Ştefan Boer secr.

Notă. Dăm scrisoarea interesantă şi în facsimile, din care se vede că nici iscălitura manupropria nu era a Vornicului, respectiv că el a pus după semnătura făcută de secretarul Boer o manuproprie specială la sfârşitul scrisorii.

[1] Dialectal, pentru: lovat = cal.

98.

Praha, 15 Ianuarie 1611.

Lazar Henkel iunior către palatinul George Thurzó.

Îi aduce aminte cum ajutase la recomandaţia sa — ani îndelungaţi — pe Nicolae Petraşcu cu bani, scoţându-i şi scumpeturile zălogite la evrei. Banii daţi astfel de dânsul întrec azi suma de 15.000 fiorini ai obligaţiei lui Petraşcu primite dela împăratul Rudolf. Dar neputând avea această sumă dela Petraşcu, e nevoit a o cere dela ţară, care — după regele ei — e ocârmuită de dânsul ca palatin al Ungariei; îl roagă deci să-i restituie acei bani, măcar în vin — din care după belşugul din anul trecut s'a făcut mult — *ca să-şi poată îndestula pe creditorii săi proprii.*

Mivelhogy minden bizonnyal hiszem s vélem is, semmi kétségem sincs benne, hogy Nagyságod még jól nem emlékeznék rea, minemű nagy szeretettel, tiszta szivvel és jó akarattal szolgáltam én az Nagyságod intésére, biztatására és kérésére az szegény megholt és bódog emlékezetü Mihály vajda fiának, Petrasco vajdának, nemcsak az ő marhájának az zsidóktól, melyek immár teljeséggel mind vesztében voltanak, mástól kölcsön kért kész pénzemmel kiváltásával, hanem azon kivűl is ittlétében az ő nagy szükségében és fogyatkozásában sok képen, hol kész pénzemmel, hol pedig egyébféle adósságát nem csak magamra vevén, hanem meg is fizetvén, ugy annyira, hogy az adósság többre ment és nevekedett egygyel mással 15.000 forintnál; ezeket pedig én mind csak az Nagyságod kedveért cselekedtem Petrasco vajda urammal.

Végezetre ebben sincs kétségem, hogy ez sem volna Nagyságodnak tudtára, hogy minemű okokért császár urunk ő felsége 15.000 forintot röndelt volt Petrasco vajdának gratia fejében, melyről keze irása alatt obligatiót adatott neki, hogy az két esztendő mulván az magyarországi jüvedelömből meg fog adatni neki, melynek pedig terminusa immár régen el mult, az mind az obligatióból is meg tetszik.

De minthogy Petrasco vajda akkor, mikor innend elmönt rea nem felelhetett, mikor azt az én kiadott kész pénzemet meg adhatná, hanem nagyobb hiteleért adta az császár adóslevelét kezemben, mely most Bécsben az atyám kezénél vagyon, ily conditióval pedig, hogy ha ő előbb azt az én adósságomat meg nem küldhetné, hát azt az 15.000 forintot sollicitálnám az országnál,

és abból fizessem meg magamat osztán. Ehez való képest, minthogy az én pénzemet Petrasco vajda meg nem küldhette, én sem tudok egyébként mint hozzáférni, sem rajta megvenni, hanem minthogy annak az feljül nevezett 15.000 forintnak a fizetése terminusa is el mult, egyébhez nem tudok mást kezdeni, hanem azt kölletnék Nagyságodnál, ugy mint az kinek ő fölsége király urunk után az egész Magyarországnak mind gondja, birodalma és jüvedelme markában vagyon, sollicitálnom és az kivel akar Nagyságod jót tehet.

Ez okáért könyörgök Nagyságodnak, az egy Istenért is, mint kegyelmes uramnak és patronusomnak, hogy ne hagyjon engemet Nagyságod abban az nagy kárban és tekintse meg Nagyságod azt az én jó cselekedetemet és gondolja meg azt is Nagyságod, kiért s ki javára és biztatására cselekedtem én mind ezeket; hanem segitsön az feljül nevezett 15.000 forint megfizetéséhöz, s ha kész pénzzel nem lehet, hát (minthogy az ur Isten ez elmult esztendőben mindenből nagy bőséggel szerette az nömes Magyar országot) borúl fizettesse meg Nagyságod, hogy igy én is magamat és más creditorimat fizethessem meg belőle, ugy hogy Nagyságodnak is, mint kegyelmes uramnak, mind örökké minden nemzetemmel igyekezhessem meg szolgálni azt az gratiát és minden jó hirét és nevét magasztalhassam minden ember előtt érette. Hogy ha Nagyságod azt én érettem meg cselekeszi és énnekem viszontag valamiből parancsol, az melyre elegendő leszek, engemet mindenkoron kész és alázatos szolgájának talál; etc.

Datum Pragae, die 15. Ianuarii. Anno 1611.

(Archivum Comitum Thurzó. Oravsky Podzámok.-Árvaváralja.)

Trad. De oarece cred de bună seamă și socotesc, nu am nici o îndoială, ca Măria Ta încă să nu-și aducă aminte bine, cu câtă dragoste mare, cu inimă curată și bunăvoință am slujit eu, la îndemnul, sfatul și cererea Măriei Tale pe fiul sărmanului răposat și de fericită pomenire Mihai-Vodă, pe Petrașcu-Vodă, nu numai prin răscumpărarea, cu banii mei gata împrumutați dela altul, a averii lui dela evrei, care avere era cu desăvârșire pierdută; ci și afară de aceea fiind el aici, în nevoia și strâmtoarea sa cea mare, în multe chipuri, când cu bani gata, când iarăși altfel de datorii ale sale nu numai luându-le asupra mea ci și plătindu-le, întru atât că acea datorie s'a urcat mai sus și a crescut cu una cu alta peste 15.000 fiorini, iar toate acestea eu le-am făcut Domnului Petrașcu-Vodă numai pentru Măria Ta.

In sfârșit nici în aceasta nu am nici o îndoială că nici aceasta n'ar fi cunoscută Măriei Tale, pentru cari pricini a rânduit Maiestatea Sa Împăratul nostru 15.000 fiorini în chip de pomană Voevodului Petrașcu, despre cari i s'a dat obligație cu iscălitura mânii sale, că aceia i se va da după doi ani din venitul din Ungaria, termenul căreia iată că a trecut de mult, ceeace se vede și din obligație.

Dar fiindcă Petraşcu-Vodă atunci când a plecat de aici n'a putut răspunde când îmi poate da banii mei cheltuiţi, ci pentru mai mare credinţă mi-a dat în mână scrisoarea de datorie a împăratului, care acum este în Viena în mâinile tatălui meu, dar cu acea condiţie, că dacă el nu mi-ar putea trimite mai curând datoria mea, atunci să zoresc acei 15.000 fiorini la ţară şi apoi să fiu plătitde acolo. Aşa fiind lucrurile, deoarece Petraşcu-Vodă nu mi-a putut trimite banii mei, nici eu nu pot să ajung altfel la ei, nici să-i scot dela el şi fiindcă pe de-asupra a trecut şi termenul pentru plata celor 15.000 fiorini pomeniţi mai sus, nu pot să încep altceva, ci am fost nevoit să-i cer dela Măria Ta ca dela acel ce, după domnul nostru Maiestatea Sa Regele, are în mână toată grija, stăpânirea şi venitul întregii Ungarii şi Măria Ta poate face bine cu cine voeşte.

Pentru această pricină mă rog Măriei Tale, şi pentru unicul Dumnezeu, ca domnului meu milostiv şi patronului meu, să nu mă lase Măria Ta în acea pagubă mare şi să privească Măria Ta fapta bună a mea şi să se mai gândească Măria Ta şi la aceea pentru cine şi în al cui folos şi la al cui îndemn le-am făcut eu toate acestea; ci să mă ajute la plata celor 15.000 fiorini pomeniţi mai sus şi dacă nu se poate cu bani gata, atunci (fiindcă Dumnezeu a blagoslovit în anul trecut cu mult belşug din toate nobila Ungarie) să pună Măria Ta să mi se plătească cu vin, ca eu astfel din el să mă pot plăti pe mine şi pe ceilalţi creditori ai mei, astfel ca şi eu să mă pot sili cu tot neamul meu în veci să slujesc mila Măriei Tale, ca unui domn al meu milostiv şi să-i pot slăvi pentru aceea faima bună şi numele înaintea tuturor oamenilor. Dacă Măria Ta o face aceea pentru mine şi în schimb îmi porunceşte ceva Măria Ta la ce voiu fi bun, mă găseşte totdeauna gata şi slugă plecată; etc.

99.

Sătmar, 16 Ianuarie 1611.

Căpitanul Andrei Dóczy către regele Matia.

Ştiri despre intrarea lui Gabriel Báthory în Târgovişte, de unde Radu Şerban-Vodă fugind cu tot ce avea în Moldova, s'a întrunit cu Constantin-Vodă şi stă lângă Siret.

Ista plane hora Mag^{d} domini Pongratii Sennyei [1] filius, Stephanus Sennyei Claudiopoli venit, certo ut ab aliis quoque eo tenore accepi, sequentia retulit.

Gabriel Báthory cum exercitu suo ingrediens Transalpinam civitatem Radolii Tergovistiae [2] vocatam, ubi Radolius habitationem suam habebat, cum triumpho possedit, ulterius militem

[1] Scris greşit Segnei care familie nici înrudită nu era cu a lui Sennyei.
[2] Stâlcit aşa: Dergouisthie.

suum inde ad reliqua loca iugo suo subigenda expediturus. Radolius viatico omni prae Gabriele Báthory consumpto et abrepto, cum Constantino Moldaviae vayvoda, plebem et gentem suam militarem coniunxit, ad fluviumque Zereth castra sua metatus est, habens secum omnia bellica illa instrumenta, quae in dicta civitate Tergovistie locisque aliis in repositis tenebat, qui inposterum qua via et ratione rabiem istam Haydonum mitigare aut avertere aggressus fuerit, vel ipse Bathory quem processum dictis cum vaywodis habuerit, tempus edocebit. Arcem quoque Fogaras, cuius bona huc illuc distracta et inscripta sub aliorum imperiis iacent, domino Thomae Nadasdy, qui modo etiam lateri principis adhaerendo in Transalpina cunctatur, restituit.

Certissimum est, clementissime domine, cum lacertosos et pugnacissimos existimat esse haydones suos Bathory coronae quoque Sacrae regni Hungariae haud dubitanter et saepenumero quidem recordatur. Habeo illic homines et exploratores meos, qui quamprimum si advenerint, relata eorum sine mora Sacrae M^{ti} V^{rae} perscribam; etc.

Datum in Zatthmar, die 16. Ianuarii Anno 1611.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Jänner 41. Expedit.)

100.

Târgovişte, 30 Ianuarie 1611.

Cancelarul Ioan Imreffi către soţia sa, Ecaterina Iffiu.

Ştiri bune despre cuceririle principelui Gabriel Báthory. George Rácz a ocupat banatul Craiovei, ţinutul dintre Giurgiu şi Brăila e a se ocupa prin Francisc Lugasi, care a înştiinţat pe principe cum că solia sultanului cu insignele acestei ţări a trecut Dunărea şi va sosi în patru zile aci.

Köszönetem után. Adjon Isten sok jókat szerelmes atyámfia etc.

Istennek hála, atyámfia, most sem tudok jó hirnél egyebet irni. Im ma hozának két zászlót urunknak, kit az kurtánioktul nyertek, kurtániokat is hozának. Ugyan ma izene Lugasi uram az Duna felől, hogy most költözik az Dunán az császár fű embere, vagyon háromszáz magával, az ki botot, zászlót hoz urunknak ezre [1] az országra, negyed napra itt leszen velle. Csak azt várjuk,

[1] Anticvat în loc de: erre = pentru aceasta.

az után jobb aránt látunk dulgunkhoz.[1] Hogy ez idebe való állapatot értse, ez levelemet küld Segnyey Miklós uramnak.

Rácz Györgyöt bocsáttuk vala Kraliova tartományára, ott az országot mind szépen meg holdoltatta, az ki az országnak legjobb része s épebb, az ott való mind rácz vitézek, kurtánok és minden rendek az urunk hivségéhez tartják magokat, mind Rácz Györggyel vannak. Az Olton innet ki volt, azokat még ma hozza Eördögh Boldisar uram, mind kurtán gyalogot és mind földnépét ide be ő Felségéhez. Az kik az Duna felé voltak, Girgio s Barilla felé, azokért most vagyon oda Lugasi uram, az jobb [része] az ki haza futott az ű Felsége kegyelmére s hivségére, szántalan nyereséget nyertek, minden rend az vitézek közzül köntöst, ezüst varra[ttosa-]kat, arany fegyverderekakat, arany bocskorokat és egyéb sok drága marhákat, baromnak szántalan[2] voltát; azért hol mi vitézt talál ü Kegyelme, igazitsa mind be, mert ez itt fogyhatatlan; etc. Isten tartson meg.

Datum ex Targouistia, die 30, Ianuarii 1611.

(Kriegsarchiv. Wien. Hofkriegsrat Fasc. 119.)

Trad. După salutul meu. Să deie Dumnezeu multe bunătăţi iubita mea rudenie etc.

Slavă lui Dumnezeu, rudenia mea, nici acum nu pot scrie altceva decât veste bună. Chiar azi au adus două steaguri domnului nostru, pe cari le-au câştigat dela curteni, aduseră şi curteni. Tot azi vesti Dumnealui domnul Lugasi de către Dunăre, că acum trece Dunărea omul de căpetenie al împăratului, sunt vre-o 300 cu el, care aduce steag Domnului nostru pentru această ţară, în ziua a patra va fi buzdugan, aici cu ele. Numai acestea le aşteptăm, după aceea ne vedem de treaba noastră şi mai bine. Ca să înţeleagă starea lucrurilor de aici, trimite scrisoarea aceasta a mea domnului Nicolae Segnyey.

Pe Gheorghe Rácz l-am trimis asupra ţinutului Craiovei, acolo a cuprins frumos toată ţara cea mai bună şi mai neatinsă parte a ţării, toţi soldaţii sârbi de acolo, curtenii şi toate ordinele se ţin în credinţa faţă de Domnul nostru. sunt toţi cu Gheorghe Rácz. Pe cei cari au fost dincoace de Olt, îi aduce încă azi domnul Baltazar Eördögh, pe toţi curtenii pedeştri şi pe toţi ţăranii aici la Maiestatea Sa. Pentru cei cari au fost către Dunăre, către Giurgiu şi Brăila, pentru aceia este acum acolo domnul Lugasi, cei cari au fugit acasă la milostivirea şi credinţa Maiestăţii Sale, au câştigat câştiguri fără număr, toate ordinele dintre soldaţi haină, cusături de argint, panţiere aurite, opinci cusute cu aur şi alte lucruri scumpe, nenumărate vite; de aceea unde va vedea vre-un soldat Domnia-Sa, să-l îndrepteze încoace, căci această (bogăţie) e aici nesfârşită; etc. Dumnezeu să te ţină. Datum etc.

[1] Recte: dolgunkhoz = la treaba noastră.

[2] Anticvat, pentru: számtalan = nenumărate.

101.

Istanbul, 5 Fevruarie 1611.

Anonim către regele Matia II.

Solia lui Paul Keresztesy. Principele Gabriel Báthory doreşte ca în Ţara-Românească să fie numit fratele său, iar în Moldova Ştefan Bogdan Despot. Dorinţa aceasta din urmă e simpatică Porţii, dar prima nu se va împlini. Un alt scop vădit al lui Báthory este de a ajunge rege al Poloniei unde e chemat de mulţi senatori. Turcii desaprobă însă acest proiect de teamă ca după realizarea sa Báthory să nu ocupe şi regatul Ungariei prin care s'ar face şi mai puternic. Audienţa solemnă a noului numit Radu Mihnea şi plecarea sa cu Ibraim paşa spre Muntenia. Impresia rea la Poartă a scrisorii lui Báthory.

Berichte Euer Königlichen Maiestät underthänigist, dass den 26. Ianuarii aber ein Sübenbürgischer Legat, Namens Keresztesi [1] Paul, gar spät, ohn alle Einbeleitung, in allem ungefährlich mit 18 Personen hier ankommen und in dem Haus, wo die Raguseer sonsten zu legen pflegen, einlosiert worden. Den 28, 30, 31. Ianuarii und 2. Februarii ist der Legat bei dem Caimekam Mufti und andern anwesenden Vezier Bassa gewest, seine Sachen bei denselben vorbracht, und under andern erstlich Ursachen, warumb der Bathori in die Wallachei zogen, den Waiwoda Wallachiae vertrieben, gleichsfalls in Moldau zu ziehen, und denselben Fürsten, wie dem andern zu thuen vorhabens sei, auch solches alles dem Sultan zum bösten und gehorsambisten Gefallen beschehen anzeigt, neben gehorsamblicher Bitt, dass in diese beede Fürstenthumb Fürsten, welche Er recommendiere, und auf welche Er sich gewiss verlassen künne, eingesetzt würden, und im Namen seines Herrn begehrt, dass der Sultan seinem Brueder die Wallachei, und die Moldau dem Stephano Despota (dessen in meinem vorigen Schreiben so öfters gehorsambist Meldung beschehen und ein Anfänger alles dieses Jammers ist) möchte verliehen werden. Hierauf ihme zur Antwort [geben] worden, so der Bathori eines oder das ander zu Nutz dieser Porten verricht, wolle der Sultan Ihme in ander Weg wider geniessen lassen.

... Belangend die Wallachei, habe der Sultan dasselbe Fürstenthumb bereit einem verliehen und künne dasselb weiters keinem

[1] Scris consecvent stâlcit : Kreteschi.

mehr geben. Die Moldau sagt man Stephano Despot auf des Bathori Intercession zue, und tractiert der Despot und Englischer Potschafter (bei welchem sich der Despot aufhält) gar stark mit dem Legaten, verheisset Ihme guldene Perg, von hinnen nicht abzuscheiden bis dem Despot das Fürstenthumb völlig verliehen, und lässt Ihme dieser Legat des Despota Sachen besser, als der vorig Sübenbürgischer Legat Petki János angelegen sein. Haben Ihme auch der Despot und Englischer Potschafter Ihre Leuthe auf ein drei Tagreis den Legaten zu emphahen entgegen geschickt; bald nach desselben Ankunft, beede verkleidet zu Ihm herüber in Constantinopl khummen, zwo Nacht bei demselben verharrt, und wie er seine Practiken anstöllen soll underricht, lässt auch der Legat an seinem Fleiss nichts erwinden.

Es ist sonst dem Sübenbürgischen Legaten von dem Caimekam Mufti und andern Vezier Bassa gar verweisslich fürgehalten worden, wie dem Sultan und ihnen gar glaubwirdig fürkumme, dass des Bathori Volk gar nicht seinem Fürgeben nach in der Wallachei, als Freundt in des Sultans Landten, sondern als die ärgesten Feindt handleten, welches dem Sultan höchlichen müssfühl, [1] und so irgend der Bathori einigen Dienst (als, dass er den Radol Waiwoda, welcher dem Sultan und dieser Porten von vielen Jahren hero, als ob er gar zu Kaiserisch und dem Haus Österreich zuegethan, verdächtig gewest, vertrieben, und man also einen Fürsten von hinnen, auf welchen sich der Sultan besser zu verlassen vermeint, mit gueter Gelegenheit in das Landt hat schicken künnen) dem Sultan geleist, dessen er Ihne in anderweg wider entgelten sollt lassen, wurde doch der Sultan und alle Bassa andere Gedanken, warumb dieses von Ihme angefangen zu schöpfen verursacht. Hierauf sich zwar der Legat zum bösten, als müglich entschuldigt. Es hat under vielen andern gross zu machen, bei den Bassa unverholen ausgeben, wie seinem Herrn die hungarische Cron zum öftermal durch viel fürnehme hungarische Landt-Ständt sei offeriert worden, doch dieselb anzunehmen von seinem Herrn allzeit abgeschlagen worden. Ist auch der Legat von dem Bassa, seinen Herrn zu warnen vor dem, dass er ja wider Euer Königliche Maiestät in nichts widriges sich einlasse. Es tractirt auch des Bathori Legat gar stark, dass er mit des Sultans consens, nachdem er von vielen ansehenlichen polnischen Herren für einen König beruefen, er mit desselben Hülf in Polen dieselb Cron zu

[1] Dialectal pentru : missfiehl = i-a părut rău.

erlangen ziehen möchte ; sei auch dieses die meist Ursach, warumb er die zwen Fürsten in Moldau und Wallachei verändert begehre, dann ihme dieselben in seinem Fürnehmen künftig zu verhindern gar stark verdächtig gewest, und damit er seine Anschläg zu desto glückseeliger entbringen möcht, habe er sich beflissen, dass zuvor diese zwei Ländter mit Fürsten, auf welche er sich gewiss verlassen khündte, versehen würden. Wann dieses verricht und der Sultan den Tartarn auf einer Seiten in Polen einen Streif zu thuen befelchen würde, wollte er mit dem bei sich habenden und was diese polnische Herren, so Ihne beruefen gleichfalls geben würden Kriegsvolk in Poln ziehen, getrauete ihme also gar leicht, weil der König in Polen auf den Moscowitischen Gränizen occupirt, mit Hilf des Sultan, die Cron Polen zu erlangen.

Obwohl diese Practiken in der Still von den Bathorischen schon vor einer gueten Zeit allhier seind angespunnen worden, auch etliche Bassa, dass solches einen glückseeligen Fortgang gewünnen möcht, auf des Bathori Seiten sein gewöst, sieht man doch allhier nunmehr, wo der Bathori entlich hinaus will, und reteriern sich die Türken ziemblich den Bathori also gross zu machen, befürchtend, dass er sich nicht endlich wider sie, die Ihne also gross gemacht, erheben möcht, oder so dem Bathori sein Anschlag nicht eingienge, hiemit, dass Euer Königliche Maiestät und der König in Polen wider diese Porten sich zu verbindten verursacht hätten, und ist gewiss, dass so er (darvor Gott genädig sein wöll) die Cron Polen erlangen sollt, der hungarischen Cron gleichfalls nachstöllen würdt ; wie dann der Bathori gegen den Zauschen, so diesen jetzigen Legaten mit sich hieher bracht, zum öftermal vermeldt, dass er mit dem Sabel, welchen er an der Seiten führt, noch die hungarische Cron zu erlangen verhoffe.

Bin auch von gemeldten Zauschen mit Verwunderung berichtet, dass sich etliche Crabatische und Hungarische Herren, aus Euer Königlichen Maiestät Landten, bei dem Bathori befinden sollen, und haben [1] den Nádasdi Tomaschen und Németh Geörgl zu nennen gewusst, und wissen die Bassa nicht, wie sie es eigentlich verstehen sollen, dass sich dergleichen Hungarische und Crabatische Herren aus Euer Königlichen Maiestät Landten bei dem Bathori befindten. Vermelden, dass Euer Königliche Maiestät Wissenschaft umb des Bathori Anschlag haben, und demselben behülflich seien, auch dass solche des Bathori Drohworten [2] darumb in Beisein

[1] Scris greşit (după dictat) aşa : Namen.
[2] Scris schimonosit aşa : Troworthen.

der Türken beschehe, dass sie hierauf keinen einigen Verdacht haben sollen. Wie dann der Caimekam unlängst, wie und welcher Gestalt sich Euer Maiestät mit dem Bathori befriedigt, von mir zu wissen begehrt, welchem, wie mir deswegen noch nichts schriftliches und eigentliches zuekummen geantwort, neben dieser gewissen Vertröstung, dass Euer Maiestät mit meinant einige Pündtnuss, so wider diesen Frieden sein möcht machen werdt, dessen sich der Sultan gewiss gegen Euer Maiestät verscheut, und besorgt man sich allhier nichts mehrers, als dass Euer Maiestät irgend in heimblicher Correspondenz mit dem Bathori stehe.

Den 25. Ianuarii hat der neu gemachte Fürst in der Wallachei, welcher gleichfalls wie der vertriebne Fürst Radol heisst, des Michna Waiuoda Sohn, bei dem Sultan Audienz gehabt, und wie gebräuchig in offentlichen Divan als Fürst in der Wallachei von den Janitscharn und Bassen in Namen des Sultan publicirt, der Huet und die Fahnen zugestöllt worden. Den 31. desselben ist er mit gewöhnlichen Ceremonien von hier ausgezogen, und ist demselben in das Landt zu füehren und von des Sultans wegen ihn, als einen Fürsten zu bestatten Ibrahim Zeschningnier Bassa zuegeben worden. Es hat sich zwar der Sübenbürgische Legat seinen Abzug zu verhindern stark bemiehet, denn der Bathori die Wallachei seinem Bruedern vermeint, doch nichts ausrichten künnen, dahero man im Zweifl, ob der Bathori denselben also guetwillig wird weichen wöllen, und so der Bathori das wenigist denselben in das Landt einzulassen zu verhindern sich understehen würde, seint bereit an alle Beeg, so neben der Thonau wohnen, Commandamenta geschickt, dass ein jeder mit soviel Volk als müglich auf sei den Fürsten und Zeschingnier Bassa mit gewehrter Handt in das Landt führen.[1] Was nun erfolgen wird, eröffnet die Zeit; etc.

Constantinopl, den 5. Februarii 611.

P.S. Heut früh sein Schreiben von dem Bathori hie ankommen, und diese Stundt dem Bassa verdolmätscht worden, aus welchem der Bassa verstandten, dass sich bei dem Bathori der Nádasdi Thomas, Németh Geörgl, Erdeödi Niclas, Ragozi Laszla, als Euer Königlichen Maiestät Underthänen befindten, und hat in seinem Verdacht, als ob Euer Maiestät umb des Bathori Anschlög Wissenschaft hätten, und Ihme verhülflichen sein müessten, sehr gemehrt, auch gar hoch, dass der Bathori das Datum

[1] Scris stâlcit: fuellen.

gesetzt: *In Tergovista nostra civitate principali* verschmacht, welches der Bassa, als ob er ihme die Wallachei schon eigenthumblich zueeignet verstandten, und in Bericht für einen halben Rebellen hielte.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 94 No. 5. Copie.)

102.

Târgovişte, 9 Fevruarie 1611.

Principele Gabriel Báthory către nobilimea din Făgăraş.

Scutire de sălăşluire adică nimeni să nu se poată adăposti undeva cu miliţie fără plată.

Mandatum, ut Nobiles in oppido Fogaras possessionati a condescensione militum sint immunes.

Gabriel Dei gratia Transilvaniae, Valachiae Transalpinaeque Princeps, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Fidelibus nostris universis et singulis Spectabilibus Magnificis, Generosis, Egregiis et Nobilibus, capitaneis, praefectis, belliducibus, campiductoribus, castrorum et excubiarum magistris, centurionibus, ductoribus, decurionibus et gregariis militibus nostris quorumcunque exercituum, cunctis etiam aliis, quorum interest seu intererit praesentes visuris. Salutem et gratiam nostram.

Minthogy pedig a fogarasi nemességet udvarházokkal együtt és az ott való városunkbeli jobbágyokat is személyekben, majorságokban, marhájokban a mi kiváltképen való oltalmunk és kegyelmes gondviselésünk alá vontuk, nem akarjuk, hogy senki hozzájok akaratjok ellen reájok zászlóval avagy csapatonként szálljon, hanem az ki postáinkon kivül valakinél salvus conductusunk nem leszen, Fogarasban megszáll, minden ember pénzen éljen. Hagyjuk azért és parancsoljuk serio, kemény büntetésünk alatt, hogy senki a fogarasi nemességnek udvarházaira, se pedig a városba zászlóval avagy csoportonként a fogarasi kapitánnak és a város akaratja ellen szállani, majorságokon dulást, prédálást, kóborlást és valami erőszak szerént való hatalmaskodást cselekedni ne merészeljen, gazdálkodásra is pedig őket ne kénszeritse, mert valaki az ellen cselekedik és pénz nélkül, ha megszáll is, valamit elveszen, ha mi véletlen dolog rajta történik, nem egyébb-

nek, hanem vakmerő engedetlenségnek tulajdonitsa. Secus non facturi. Praesentibus perlectis, exhibentibus restitutis.

Datum in sede nostra principali Tergovistia, die 9. mensis Februarii. Anno Domini 1611.

Gabriel Princeps

(Muz. Ard. Cluj. Kemény: Appendix Dipl. Trans. vol. 16 fol. 85.)

Trad. Gabriel etc. Iară pentrucă am luat în deosebita noastră ocrotire şi în milostiva noastră purtarea de grije pe nemeşii dela Făgăraş cu casele lor boiereşti şi pe iobagii din oraşul de acolo în persoana lor, în măieriştele şi averile lor, voim ca nimenea să nu sălăşluiască la ei, împotriva voinţei lor, cu steagul sau în cete, ci în afară de poştele noastre, cei cari nu vor avea la ei salvus condus şi poposesc în Făgăraş, să trăiască fiecare pe banii săi. Poruncim şi orânduim deci serios, sub pedeapsă aspră, ca nimeni să nu îndrăsnească să sălăşluiască în casele boiereşti ale nemeşilor din Făgăraş, nici în oraş, cu steag sau în cete, împotriva voiei căpitanului de Făgăraş şi a oraşului, şi să nu făptuiască pustiire, prădare, hoinăreală în măierişte şi nici vre-o samovolnicie cu puterea şi nici să nu-i silească să-i primească în sălaş; pentrucă dacă cineva făptueşte împotriva acesteia şi ia ceva fără bani, chiar şi când e găzduit, şi i se va întâmpla ceva din întâmplare, să nu o pună în sarcina altcuiva ci a nesupunerii sale sfruntate. Secus etc.

Notă. Stând la Târgovişte, principele Gabriel Báthory a făcut între 22 Ianuarie şi 25 Fevruarie 1611 diferite danii de moşii lui Sigismund Prepostvári de Lokach comite de Kraszna, Valentin More de Menyő şi Ioan de Debreczen notarius cancellariae maioris, cari — fără îndoială — se aflau în curtea sa cu prilejul campaniei sale în Ţara-Românească.

103.

Şimleul Silvaniei, 10 Fevruarie 1611.

Ştefan Cheythy către căp. Andrei Dóczy.

Steagul sultanului în drum spre principele Gabriel Báthory care s'a împăcat şi cu Moldovenii, iar o parte a curtenilor lui Radu Şerban-Vodă a trecut la dânsul.

Az zászlót az török császár meg adta, utban vannak vele. Az tatár hámnak parancsolatot küldött, valamiben kivántatik, mindenben segitséggel legyen ő Fölsége mellett. Az moldvai vajdának az szerint, hogy ő Felségivel egyetértvén, ha honnant valami ellensége találkoznék, mellette legyen. Mondják, hogy fő boeri voltanak az moldvai vajdának két uttal is immár ő Fölségénél. Az emberek iteleti, az kikkel beszéllönk az, hogy meg alkusznak

az moduaiakkal. Az Radul vajdának mely ezer kurtánia volt, ki régi jobb hada volt, ennek is hatszáza ő Fölségéhez visszajött; etc.

Irtam Somlión, 10. Februarii 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 59 No. 1. Copie.)

Trad. Impăratul turcesc a dat steagul, sunt în drum cu el. A trimis poruncă hanului Tătarilor, să fie într'ajutor Maiestăţii Sale în toate ce se cer. Voevodului Moldovei astfel, ca înţelegându-se cu Maiestatea Sa să-i fie alături dacă s'ar întâmpla vre-un duşman din partea aceea. Se spune că boieri de căpetenie ai Voevodului Moldovei au fost în două rânduri la Maiestatea Sa. Părerea oamenilor cu cari vorbim este aceea, că se înţeleg cu Moldovenii. Dela Radul-Vodă care a avut 1000 de curteni, cari odinioară erau cea mai bună oaste a sa, şase sute din ei s'au întors la Maiestatea Sa; etc.

104.

Sătmar, 12 Fevruarie 1611.

Francisc Nagymihályi şi Sigismund Péchy către pal. George Thurzó.

Principele Gabriel Báthory a plecat din Târgovişte la Bucureşti unde va primi steagul dela Poartă. Ei doi aşteaptă dispoziţia palatinului, dacă trebuie să plece acolo ori nu pentru iniţierea tratativelor cu Báthory.

Érkezék tegnap capitány urannak oly hire, kit mi is mingyárást Nagyságodnak értésére akaránk adnunk, hogy Báthori Havaselföldében hadait széllyel bizonyos helekre el osztván, ő maga csak kevesed magával, ugy mint udvara népével Tergovistiáról Bokerestre szállott volna és ottan akarná az Hawaselföldről való török császár zászlóját, kivel immár az követeket utban mondják lenni, meg várni. E hirhez képest mi annyival inkább nem tudunk mit az salvus conductus felől reménleni és utunkat mi módon alkolmaztatni, mert ha az igaz leend, (minthogy igaz is kezd lenni) hogy ő szintén Bokerestre szállott volna, Nagyságod bölcs itéleti rajta, micsoda eventussát várhassuk a legatiónak. Bizonyára nekünk ugy tetszik, hogyha Báthorinak kedve és akaratja volna ennek az legatiónak meg hallgatására, nem hogy Tergovistiáról Bokerestre ment volna, de még onnan is meg köllött volna jönni szintén Zebenben és az ő fölsége méltóságát és böcsületit külömben respectálni, mert lehetetlen dolog az, hogy ezt az hozzá rendelt ő fölsége követségét mind az maga követitűl s mind penig egyéb helekről minden bizonnyal nem ér-

tette volna. Ha azért igy leend az dolog, hogy ugyan Tergovistiáról Bokerestre, mely in ipsis extremis finibus provinciae Transalpinae vagyon, ment legyen, bizonyára minekünk elég aggodalmunkra és várakozásunkra lészen. Mert hogy szintén oda utánna menjünk, mi nem itéljük méltónak és illendőnek ex parte Suae Maiestatis lenni, mivelhogy nem csak ő hozzá, hanem az erdélyi statusokhoz is vagyunk expediáltatván és nem csak maga fogja confirmálni az transactiót, hanem még a mellette levő statusok is. Igy nem tudom, mit járnánk mi annyi földre oda be utánna, és mi haszna volna, ha szintén bé mennénk is. Mely folyamodott hir, noha még nem szintén bizonyos, de mind azonáltal in omnem fortunae eventum Nagyságod bölcs itéletit akarnók alázatosan értenie, mit kelletnék mi nékünk in tali casu cselekednünk és mihez kellessék magunkat alkolmaztatnunk. Kire Nagyságodtul fölötte hamar való választ várunk; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 71 No. 19.)

Trad. Ieri i-a sosit domnului căpitan o ştire pe care şi noi vrurăm s'o vestim numai decât Măriei Tale, că Báthori împărţindu-şi oştile în Ţara-Românească în anumite locuri, el însuşi cu puţini în jurul său şi cu norodul curţii sale s'ar fi mutat din Târgovişte în Bucureşti şi acolo ar vrea să aştepte steagul sultanului pentru Ţara-Românească, cu care se spune că ar fi solii pe drum. Faţă cu o astfel de veste noi cu atât mai vârtos nu ştim ce să nădăjduim în privinţa acelui salvus conductus şi cum să ne potrivim drumul, pentrucă dacă este adevărat aceea (precum şi începe să fie adevărat) că s'ar fi aşezat în Bucureşti, rămâne la înţeleapta chibzuinţă a Măriei Tale ce soartă putem aştepta pentru solie. De bună seamă, nouă ni se pare că dacă Báthori ar voi şi-ar dori ascultarea acestei solii, nu numai că nu s'ar fi mutat din Târgovişte în Bucureşti ci ar fi trebuit să vină chiar în Sibiu şi să respecte în alt chip demnitatea şi cinstea Maiestăţii Sale, căci nu se poate să nu fi aflat despre solia Maiestăţii Sale trimisă la el atât dela sol cât şi din alte locuri. Neapărat pentru aceea dacă aşa s'ar fi întâmplat că s'a dus într'adevăr din Târgovişte în Bucureşti, care se află in ipsis extremis finibus provinciae Transalpinae, este vădit că ne va fi spre destulă nelinişte şi aşteptare. Noi nu socotim a fi demn şi cuviincios din partea Măriei Sale să mergem la fel acolo după el, de oarece nu suntem trimişi numai la el ci şi la Staturile ardelene şi nu numai el va confirma transacţiunea ci şi Staturile de pe lângă el. Astfel nu ştiu cum am umbla noi atâta cale după dânsul şi ce folos ar fi chiar dacă ne-am duce. Acest svon venit, cu toate că nu-i chiar singur, noi am voit totuşi in omnem fortunae eventum să aflăm cu supunere hotărîrea înţeleaptă a Măriei Tale, ce-ar trebui să facem noi în acest caz şi la ce-ar trebui să ne potrivim. Aşteptăm pentru aceasta răspuns foarte grăbit dela Măria Ta : etc.

105.

Târgovişte, 15 Fevruarie 1611.

Principele Gabriel Báthory către Stanislaw Golski palatinul voevodatului Rusiei.

Răspunzând scrisoarii sale, îl asigură de bunăvoinţa sa faţă de regele Poloniei şi ţara sa; dar e supărat pe aceia cari au dat adăpost trădătorului său, Ştefan Kendi. Bazat pe bunele relaţiuni ale Ardealului cu Polonia, doreşte a reînoi confederaţia cu republica polonă prin ducele Ioan de Ostrog. In ce priveşte starea din Valahia, Radu-Vodă voind să invadeze Ardealul, l-a surprins aici, gonindu-l din scaunul său. Radu fugind, a fost adăpostit în Moldova. Această provincie stând în parte supt protecţia Poloniei, îl roagă să nu se amestece în această afacere, menţinându-se neutral, pentru susţinerea liniştei publice şi a păcii dintre aceste ţări învecinate cu Polonia.

Exemplar literarum Gabrielis Bathorei principis Transylvaniae ad palatinum Russiae.

Gabriel Dei gratia Transilvaniae, Walachiae Transalpinaeque Princeps, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Illustris ac Magnifice Domine amice nobis semper observandissime.

Literas Illustris ac Magnificae Dominationis Vestrae a Generoso Domino Paszkowsky, aulae suae familiari, honore quo decuit accepimus et oretenus nobis ab ipso relata non minus amice audivimus, quam etiam luculenter intelleximus. De quibus omnibus nomine Illustritatis Vestrae nobis propositis, propensae erga nos eiusdem amicitiae fidentes placuit mentem et animum nostrum, qua par est sinceritate prolixius explicare. Inprimis autem notissimum eidem esse potest, tum temporis cum Sacra Regia Maiestas Poloniae, ut modernam contra Moschos expeditionem susciperet, nos per literas et proprium Legatum de officio atque observantia bonae vicinitatis benigne requisivisse, qua in re nostram Suae Maiestati sinceritatem et promptitudinem condigna obsequentia offerentes, ab eo toto tempore tam ob amplissimum Sacra[mae] M[tis] Suae Regiae, quam etiam antiquae gentis Hungaricae et nostrae cum Inclyta Republica Polonica confoederationis ac necessitudinis respectum, sancte et inviolabiliter coluisse et observavisse, atque in posterum etiam toto vitae nostrae curriculo colere et observare, absque ullo defectu paratos esse.

Quanquam interim inficiari non potest iustas nos querelas contra privatos quosdam in Republica Polonica habere, qui pras fugum illum et proditorem nostrum Stephanum Kendium non solum securo excipere hospitio, sed ad cogendum etiam versduonos militem facultatem illi praebentes summo patrocinio tutati sunt; verum cum talium noxia eiusmodi intentio iusta Sacra^mae^ Regiae M^tis^ ac Illustritatis V^rae^ provisione in tempore repressa ac dispersa fuerit, eo pacto et antiquae confoederationi satisfactum, et publicae regnorum tranquillitati optime consultum fuit. Neque etenim convenit pro duobus aut tribus indignissimis proscriptis, et poenam potius, quam commiserationem merentibus personis inter regna, principesque Christianos tale excitare incendium, quod postea vix cum ingenti Rerumpublicarum damno, aut multa sanguinis effusione sopiri aut sedari queat: quin deinceps etiam consultius putamus inquieta eiusmodi studia, ansasque pestiferorum motuum publico suffragio Rerumpublicarum non solum reprimi, verum omnino e medio tolli. Cui rei, si Illustritas V^ra^ in posterum etiam invigilari perrexerit, et optimi, patriamque amantis civis, et erga gentem suam bene merentis officio perfungetur.

De nobis vero velimus Illustritas V^ra^ certo sibi persuadeat, cum toti terrarum orbi manifestissimum sit, maiores nostros felicis recordationis non solum summis beneficiis, summis ornamentis, verum etiam summis honoribus, dignitatibus et potestatibus ab Inclyta Republica Polonica auctos atque decoratos fuisse. Vicissim quam praeclara et singularia, ac nullo unquam tempore obliteranda etiam eorum erga eandem Rempublicam exstent merita, nihil nobis haberi antiquius, nihil maiore studio quotidie ob oculos versari, quam ut summis quibuscumque gratitudinis officiis nos tanquam conmembrum et optimum civem amplissimae Reipublicae Polonicae declarare valeamus, nunquam praetermissuri, quin omni occasione quicquid ad publicum tam Sacra^mae^ Regiae M^tis^ quam Reipublicae emolumentum agnoverimus flagrantissimum iuvandi et inserviendi studium nostrum semper et ubique devotissime ostenderemus. Pro cuius quidem rei maiore certitudine et firmitate sciat V^ra^ Illustritas nos per Ill^mum^ dominum Ianusium ducem Ostrogiensem, comitem in Tarnow et affinem nostrum charissimum et observandissimum seriam atque solidam cum Sua Sacra^ma^ Regia M^te^ ac Inclytissima Republica Polonica confoederationem renovare, inire et roborare instituisse, cui proposito constantissime inhaerendo non solum continuare, verum in optatum finem Dei benefico perducere volumus; quae res quantum secu-

ritati et partis utriusque commoditati inservire poterit, sapienti eius iudicio pensandum relinquimus. Atque ut id negotii pro sua qua pollet authoritate tum apud Sacra^mam Regiam M^tem quam etiam apud florentissimos Status et Ordines promovere dignetur, utile omnino et neccessarium arbitramur.

Statum vero Transalpinae quod attinet, de eo V^ra Illustritas sic habeat. Raduliuni illum extorrem et exulem Woiewodam, nobis cum omnibus sibi subiectis Ordinibus publica et firmissima fide certis sub conditionibus fuisse obnoxium (quarum quidem feudalium paria cum hisce transmissa accipiet,) [1] quem nos cum pactis minime stare velle animadverteremus, tam per publicos regni Moldaviae, quam alios Legatos nostros ac etiam per litteras, ut et pactis stare, et datam semel nobis fidem observare studeret identidem admonuimus. Verum is et Dei praepotentis timore, et propriae conscientiae terrore posthabito, aeque contra nostram personam ac contra publicam regni nostri tranquillitatem dolosis ubique et clandestinis usus machinationibus, ne suis nos technis (sicut antea cum aliis fecerat) praeveniret, aut, uti minabatur, opprimeret, necessario noxias ipsius molitiones praevenire statuimus, de hac provincia, de beneficio, sicuti iam constat, exturbare coacti sumus.

Etsi autem provincia Moldavia haud aliter clandestina Radulii consilia sequuta partes factiosorum, profugorumque tutari comperta sit, ac fugientem Radulium toto excipiens hospitio apud ipsos etiam latitare intelligamus: Nihilominus tamen scientes ipsam Moldaviam ab una parte ex consensu imperatoris Turcarum sub protectione Polonica nunc manere (tantum abest, ut fines regni Poloniae violare aut infestis armis invadere cogitassemus) favorem et benevolentiam tam Sacra^mae Regiae M^tis quam Inclytissimae Reipublicae longe pluris quam crimina illorum facientes nequaquam [di]u ab exercitibus nostris incolis eiusdem inferre passi sumus, immo a finibus ipsorum semper arcere ac prohibere studuimus. Alioquin nisi respectum Maiestatis Regiae atque Reipublicae prae oculis habuissemus facile Illustritas V^ra iudicare poterit, cum hoc ipso apparatu bellico, spatioque tanti temporis, quo hic moram traximus, quid cum illa etiam provincia hactenus a nobis fieri potuisset. Idem in posterum facturi, nisi ansam et occasionem contra nos, nostrosque ulterius praebere porrexerint.

Qua de re convenit Illustritati V^rae serio eosdem admonere, ne se alias in perniciem regnorum Christianorum, vicinorumque principum sub dolis eiusmodi technis immisceant, pensantes sedulo,

---

[1] Copia huius documentis deest.

ut quo loco patria ipsorum sita sit, sat superque habere potest curis alienis relictis, si de propria remansione optime consulere atque providere valebit. Alioquin, si quid in posterum vel a Radulio aut caeteris perfugis contra nos aut iura nostra molitum, tentatumque fuerit, non tam exulibus illis, qui propria iurisdictione spoliati in terris alienis praeter voluntatem superiorem ne hiscere quidem poterint, quam illis, in quorum potestate esset conatus illorum reprimere adscribimus. Nam qui non prohibet dum potest peccantem prohibere, aeque peccat. Ad hanc vero nostram Transalpinensem provinciam constat nullam penitus iurisdictionem regnum Poloniae sibi usurpasse, neque etiam iuris aliquid nunc praetendere posse, cum antiquitus quidem semper Hungarico regimine haec fuerit possessa, nunc autem subiecta imperatori Turcarum omnem dominii proprietatem ab Excelsae eiusdem portae nutu et voluntate recognoscere coacta sit. Itaque nos Illustritatem V[ram] pro suo erga nos sincero affectu et amicitia benigna rogamus, ut ob oculos habens publicam regnorum tranquillitatem ac emolumentum, tam apud Sacra[mam] Regiam M[tem] et amplissimos florentissimosque Ordines Polonicos, suam operam diligenter interponere velit, ne ex partibus illis occasio aut ansa qualiscunque, quae pacis et veteris necessitudinis iura violare possit praebeatur, quo in posterum etiam non otiosa, sed officiosa potius vicinitas inter Sacra[mam] Regiam Maiestatem, amplissimam Rempublicam, regnum Moldaviae atque nos sarcta, tecta et inviolata maneat, neve nostris hostibus et apertis inimicis latebras ministrent, aut patrocinio sint. Quae ubi factis praestari ex partibus illis certo comperti fuerimus, omnem inserviendi promptitudinem et alacritatem tam erga Sacra[mam] Regiam Maiestatem, Inclytos regni Ordines et V[ram] etenim Illustritatem Magnificam studiose offerimus.

De caeteris oretenus referenda aulico Illustritatis V[rae] nos etiam commisimus. Et cum his eandem felicem ac prospera valetudine diutissime fruentem ex animo cupimus.

Datum ex sede nostra Tergovistia, die 15. Februarii 1611.

(Arch. Vat. Roma. Lettere de'Principi vol. 56-a p. 398. Copia contemp.)

106.

Sătmar, 17 Fevruarie 1611.

Ioan Vetési către căp. Andrei Dóczy.

Raport despre cele vorbite cu principele Gabriel Báthory în Târgovişte, unde Vetési sosise la 29 Ianuarie. Se aştepta sosirea lui

Radu Mihnea, după care Báthory era hotărît să plece împotriva Moldovei. Propunerea lui Báthory făcută lui Radu Şerban-Vodă ca în loc de a vărsa sângele oamenilor, să se lupte ei doi în duel şi care va învinge să-şi ţină ţara. Spionii lui Báthory i-au adus ştiri rele despre oştile din Moldova, dar cu toate acestea el trăieşte vesel, dansând mereu. Boierii cari i s'au supus stau la Giurgiu în tabără supt George Rácz, iar haiducii la hotarele Moldovei. Insigniile au sosit dela Poartă pentru Báthory. Dar oştile sale fac mari prădăciuni, mai cu seamă prin mănăstiri în cari aşează cai.

Relatio rerum Transalpinarum[1] per Egregium Iohannem Wetéssii Sacrae Regiae Maiestatis praesidii Zathmariensis militem ad principem Transilvaniae per supremum dicti praesidii capitaneum pro salvo conductu, commissariis S. R. M. exportandi expeditum, facta 10. Februarii. Anno 1611.

29. Januarii Tergovistiára jutván, másnap Forgach Sigmond generalis uram ő Nagysága levelét az erdélyi fejedelemnek meg adván, ki akkor fölötte nagy vigan való lakásban volt, kérdezkedett koronás királyunk ő felsége hadai felől, ha vagyon-e sok hada, kinek nagy hire vagyon közöttök, és ha az vármegyék fenn vadnak-e? Kikre én azt mondám, hogy se ő felségenek nincs oly nagy hada, se az vármegyék nincsenek felűlésben.

Az erdélyi fejedelemnek szándéka ez volt, hogy rea menjen Moldowára.

Az erdélyi fejedelem küldött volt török császárhoz, hogy ő Felsége adjon vajdát Havasalföldében Radul vajda helyett; az császár adott egy vajdát (törököt) ki még el nem érkezett volt, hanem két napi járó föld volt Tergowistiához; az el érkezvén, ugy akar kiindulni Tergowistiáról Moldowára.

Az hajdu vitézeket az moldowai had igen meg verte volt, sokat le vágtak bennek. Viszontag Nagy András reajok menvén az moldovaiakra, ő is le vágott bennek. Elevenen is hoztak volt be az moldowaiakban Tergowistiára az fejedelemnek, azoknak meg kegyelmezvén az fejedelem ily ok alatt, hogy valamit izenne az fejedelem avagy irna Radul vajdának, de fel keresik s igazán meg mondják neki, meg is esküdtek ezen dolognak igazán való véghez vitelére. Az erdélyi fejedelemnek penig izenetje Radul vajdához csak ez: Inti arra és kéri az fejedelem Radul vajdát,

[1] Scris din nebăgare de seamă: Transilvanicarum.

hogy az két fél hadat ne veszessük, ugymond, hanem ha igaz hazádszerető ember vagy, vijjunk meg ketten; ha Isten neked adja, legyen tied, ha hol penig nekem, enyim legyen.

Az fejedelem az beszterczei birónak azt parancsolta, hogy kémeket küldjön be Moldowában, tudakozzék az moldowai állapat felől. Az kémek onnat meg jövén azt hozták, hogy semmi nincs abban, hogy meg békéllenék az moldowai vajda az erdélyi fejedelemmel, csak álnakság volt minden dolga, ez okáért, mert hada nem levén, hadat gyüjthessen.

Az kémek azt is hozták, hogy az moldowai vajdának felette nagy hada vagyon; Radul vajda is tizenkétezered magával ment be Moldowában. Az lengyel királ is huszonöt ezer embert adott melléjek segitségöl, kit ugyan bizonyosan meg hoztanak az erdélyi fejedelemnek.

Ezeket meg értvén az erdélyi fejedelem majd ugyan tart tőllök; oka ez, mert az fejedelem hada felette igen kitakarodott az sok marha hajtással.

Mindazonáltal az erdélyi fejedelem vigan él, eszik, iszik, tánczol, soha semminemő vigyázás nincsen táborában sem éjjel, sem nappal; az kenyér miatt felette nagy szükségben vadnak.

Föld népe, ugymint az havasalföldi buierok hódoltanak meg az fejedelemnek mintegy ötszázan, azokat az fejedelem Rácz György mellé rendelte, ő maga penig Rácz György Girgio mellett vagyon táborban.

Az szebeni állapat felől azt tudom mondani, hogy az fejedelem az kőházakat öszve vágatja, az melyekből akar magának való palotákat csináltatni.

Az hajduság vagyon táborban Moldowa határában.

Az fejedelem udvarnépe azt beszéllik vala egymás között, ha Isten azt adja érnönk, hogy Moldowát meg vehetjük, onnet által megyönk Lengyelországban, onnet az tizenhárom város felől Németországban.[1]

Az urak, az kik az fejedelem mellett vadnak ezek: Nádasdi Thamás, Réday Ferencz, Veseléni István, Veseléni Pál, Tököly Miklós, Sarmasági Sigmund, Betlen Gábor, Betlen Farkas, Petki János, Praepostwári Sigmund, Varkuczy György etc.

Török császár küldött az erdélyi fejedelemnek dobot, zászlót s botot. Imreffy János Husztot ki akarja váltani.

[1] Cele treisprezece oraşe aci citate se află în Scepusia, iar supt numele de Germania (Németország) este a se înţelege Ungaria de sub stăpânirea împăratului Germaniei.

Havasalfödében felette igen praedálnak, nincsenek oly clastromok, az kit fel nem vernének és lovakat benne nem tartanának. Valahol szép vitorlákat találnak,[1] azokat is le szedik ezüst gyanánt.

Ilyen hirek is vadnak közöttök, hogy Zakmárt ötszáz lajtorjákat csináltanak, az melyekkel Várad alá akarnának menni.

Az minemű lövő szerszámokat találtanak Targoviston, azokat is ki hozták onnat.

Iuhanes Vettesi mpria

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 58 No. 3.)

Trad. Relatio etc. In 29 Ianuarie ajungând la Târgoviște, a doua zi dând scrisoarea Măriei Sale domnul general Sigismund Forgach principelui Ardealului, care atunci era peste măsură de vesel în locuință, a întrebat despre oștile Maiestății Sale ale regelui nostru încoronat, dacă are oaste multă despre care este multă veste la ei și dacă comitatele sunt ridicate? La acestea eu am răspuns că nici Maiestatea Sa nu are o oaste atât de mare și nici comitatele nu sunt ridicate.

Gândul principelui Ardealului a fost să meargă asupra Moldovei.

Principele Ardealului trimisese la sultanul să dea Maiestatea Sa Voevod în Țara-Românească în locul lui Radu-Vodă; sultanul a dat un Voevod (turc) care nu sosise încă ci era la cale de două zile de Târgoviște · sosind acela, vrea să plece astfel din Târgoviște asupra Moldovei.

Oastea moldoveană a bătut cumplit pe soldații haiduci, au tăiat mulți din ei. In schimb Andrei Nagy mergând împotriva Moldovenilor, a tăiat și dânsul dintre ei. Au adus și vii din Moldoveni în Târgoviște principelui, pe aceia i-a miluit principele sub condiția, că orice ar vesti principele sau ar scrie lui Radul-Vodă, să-l caute și să-i spună adevărat. au și jurat pentru făptuirea adevărată a acestui lucru. Iar vestirea principelui Ardealului către Voevodul Radul este numai aceasta: Principele îl sfătuește și îl roagă pe Voevodul Radul ca să nu ne pierdem oștile din amândouă părțile, așa zice, ci dacă ești om adevărat iubitor al patriei tale, să ne luptăm amândoi; dacă Dumnezeu îți dă ție biruință, să fie a ta, iar dacă mi-o dă mie să fie a mea.

Principele a poruncit primarului din Bistrița, să trimită spioni în Moldova, să știricească despre starea din Moldova. Spionii venind de acolo au adus știrea că nu e nimic în aceea că s'ar fi împăcat voevodul Moldovei cu principele ardelean, ci toată afacerea a fost numai fățărnicie pentru pricina că neavând oaste, să poată strânge oaste.

Și-au mai adus spionii și vestea aceea că voevodul moldovean are o oaste foarte mare; și Voevodul Radul a intrat în Moldova cu 12.000. Și regele Poloniei le-a dat într'ajutor 25.000 oameni, ceeace încă au adus-o de bună seamă principelui ardelean.

[1] Vitorlák = vâsle, aci însă trebuie să însemne prapuri și steaguri bisericești brodate cu mult argint, pe care haiducii lui Báthory le rupeau depe ele.

Inţelegându-le acestea principele ardelean, se teme destul de ei; pricina este aceasta că oastea principelui s'a micşorat peste măsură cu multa mânare a vitelor.

Cu toate acestea, principele ardelean trăieşte vesel, mănâncă, bea, dansează, niciodată nu este nici un fel de supraveghere în tabăra sa nici noaptea, nici ziua, sunt în foarte mare nevoie din pricina pâinei.

Ţăranii şi boierii din Ţara-Românească s'au supus principelui ardelean vre-o cinci sute, pe aceea principele i-a orânduit pe lângă Gheorghe Rácz, iar el însuş este lângă Gheorghe Rácz în tabără la Giurgiu.

Despre starea dela Sibiu pot spune că principele dărâmă casele de piatră din cari vrea să pună să i se facă lui palate.

Haiducimea este în tabără în hotarul Moldovei.

Curtenii principelui vorbesc între sine, că dacă dă Dumnezeu să putem lua Moldova, de acolo trecem în Polonia, de acolo prin cele treisprezece oraşe în Ţara Ungurească Nemţească.

Domnii cari sunt lângă principe sunt aceştia: Toma Nádasdy, Francisc Réday, Ştefan Veseléni, Pavel Veseléni, Nicolae Thököly, Sigismund Sarmasági, Gavrilă Betlen, Lupu Betlen, Ioan Petki, Sigismund Prepostvári, Gheorghe Varkuczy etc.

Sultanul a trimis principelui Ardealului tobă, steag şi buzdugan, Ioan Imreffy vrea să răscumpere Hustul.

In Ţara-Românească prădează foarte tare, nu sunt mânăstiri pe cari să nu le jefuiască şi să nu ţină cai în ele. Ori unde găsesc prapori frumoşi, îi strâng drept argint.

Mai sunt şi astfel de ştiri între ei, că în Sătmar au făcut 500 de scări, cu cari vreau să se ducă la Oradea.

Sculele de puşcat pe cari le-au găsit în Târgovişte le-au scos deasemenea de acolo.

Notă. Acest raport amănunţit a fost scris pe baza expunerii solului în cancelaria căpitanului Andrei Dóczy din Sătmar şi transmis urgent palatinului Thurzó, chiar în ziua când fusese redactat.

107.

Roman, 22 Fevruarie 1611.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Inţelegând cele expuse de către Cesar Gallo, îl trimite îndărât cu răspunsul cuvenit, iar în câteva zile va porni şi solul său special trimes la împărat.

Illustris ac Magnifice Domine, amice nobis observandissime. Servitiorum nostrorum paratissima praemissa commendatione.

Gratissimae fuere nobis litterae Illustritatis Vestrae, quibus quod intelligamus Eandem Illustritatem V^ram^ amico fortunae

vultu et incolumitatis prosperrimo cursu uti, non possumus nos maximo exiliri gaudio. Maxime superis agendae gratiae, qui Illustritatem V^ram^ hisce egregiis dotibus et donís ornantes duxerunt, ut Eandem ad annos quam plurimos salvam et incolumem esse velit.

Ad contenta litterarum Illustritatis V^rae^ per Generosum dominum Caesareum Gallum nobis transmissarum et ea, quae oretenus idem dominus Gallus Caesar Ser^mae^ Regiae M^tis^ consiliarius nobis fusius retulit, postposita omni prolixitate litterarum optimum atque utilissimum fore duximus, si per Eundem et nos verbis responderemus. Nulla iniicitur nobis dubitatio, quam eorum, quae nomine nostro praetactus dominus Gallus Caesar expositurus est Illustritati V^rae^ et hic acta, facta atque conclusa sunt, condignam habitura sit rationem, et ad ea, quae per ipsum cupere nos intelliget voluntatem suam applicet atque accomodet, nosque eadem qua et alias benevolentia sit amplexura. Post duos aut ad summam tres dies proprius etiam nuntius noster subsequuturus, delegatum Sacrae Regiae M^tis^ nuntium Generosum Gallum Caesar propediem ad Sacra^mam^ Regiam M^tem^ et Illustritatem V^ram^ affuturus est, qui ea, quae inter nos et praetactum Gallum Caesar consiliarium Sacrae Regiae M^tis^ conclusa sunt ex demandato Sacrae R. M^tis^ et Illustritatis V^rae^ uberius omnia referet. Hisce Illustritatem V^ram^ quam diutissime feliciter florenterque valere cupimus.

Datum in Roman, die 22. Februarii 1611.

Illustritatis Vestrae

Amicus ad serviendum paratissimus

Raduly Vaivoda Valachiae

Transalpinae princeps

Іѡ Радꙋл Воевода

In dorso: Exhibitae 2. Aprilis 1611 Posonii.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 1.)

108.

Sătmar, 24 Fevruarie 1611.

Căp. Andrei Dóczy către regele Matia II.

Ştiri dela Constantinopol s'a trimis în Ţara-Românească Petru-Vodă în locul lui Radu Şerban-Vodă.

Ex praesidiariis huius loci militibus expediveram aliquos in Transilvaniam, quid rerum ab Haiducis Bathori ageretur, quove

in statu res in Transilvania, Valachiaque essent. Referunt Petrum, novum Vayvodam Constantinopoli missum, in Valachia Transalpina loco Radul constitutum esse et penes eum a Bathorio Georgium Racz cum mille praesidiariis relictum esse, ipsum vero Bathori cum reliquo milite in Transilvaniam revertisse, Cibiniique esse. Apud se circiter quatuor millia retinuit, reliquos domum abire permisit, qui narrant sibi a Bathoreo commissum esse apud Debrecinum in castra ut conveniant, et quo eos V[ra] Sacra Regia Maiestas vocarit et ire imperaverit, parati sint, omnemque V[rae] Sacrae M[ti] operam praestent; etc.

Datae Zattmarini, die 24. Februarii. Anno 1.6.1.1.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit 1611 Febr. 27.)

109.

Venezia, 26 Fevruarie 1611.

Aviz despre evenimentele din Ţara-Românească.

Radu Şerban-Vodă fugind dinaintea lui Gabriel Báthory, a ars tot în drum pentru ca să strice vrăjmaşului intrat în ţara sa; acest lucru a dăunat însă şi oştilor sale cu cari se pregătea să se întoarcă.

Di Venetia li 26 Febraro 1611.

Scrivono di Vienna 12 stante, che di Transilvania intendevano che Gabriel Bathori havendo all'improviso con 18/m combattenti assalito la Valacchia, Radulo devoto dell'Imperatore s'era posto in fuga, vedendo non poter resistere, et secondo s'andava fuggendo abbruggiava tutto quello che trovava del suo istesso paese; et ciò per levare la comodità delle vettovaglie al nemico, il quale vedendo ciò et inteso essersi retirato nella Moldavia, counitosi con 14/m combattenti con quel Vaivoda se n'era ritornato indietro, non trovando da vivere, et minacciava hora a fine, che li suoi soldati non s'amutinassero di far una scorreria nell' Ungaria superiore, con animo d'impatronirsene della Siculia; ma si temeva, che manco gli riuscirebbe, perchè non ha dinari detto Bathori, e èpochissimo amato da' suoi sudditi.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate vol. 1079.)

110.

Suceava, 27 Fevruarie 1611.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Recomandă pe Buzinka „prefectul grajdurilor" trimes pentru tratativele începute prin Cesar Gallo.

Illustris ac Magnifice Domine et amice nobis observandissime.

Servitiorum nostrorum paratissimam commendationem praemissam.

Misimus negotiorum nonnullorum arduorum et urgentium nostrorum causa ad Sacra^{mam} Regiam M^{tem} Generosum dominum Buzinka, familiarem aulae nostrae et praefectum stabuli, cui ut ea exponenti non solum plenam, indubiam atque omni modam adhibeat fidem, verum etiam ad ea, quae cupere nos cum ex Sacrae Regiae M^{tis} submisso ad nos nuntio Generoso domino Gallo Caesar, tum vero proprio nostro intelliget, pristini benevoli in nos animi pios affectus Illustris Do. V^{ra} accomodet, nostraque negotia apud praedictam Sacra^{mam} Regiam M^{tem} promoveat, ratione eorum, quae ex demandato Sacrae Regiae M^{tis} collatis sermonibus cum praelibato consiliario eiusdem a nobis acta atque conclusa sunt habita desideratum ab Eadem Sacra^{ma} Regia M^{te} extorquent responsum Ill^{mam} ac Magnificam Do. V^{ram} rogatam atque exoratam habere velimus, cui nos vicissim in omnibus occasionibus alacris animi nostri, servitiorumque significationes testamur, spondemus et pollicemur. Eandem Ill^{mam} ac Magnificam Do. V^{ram} diu feliciter, florenterque valere cupientes.

Datum in Zucziava, die 27. mensis Februarii. A. D. 1611.

Illustris et Magnificae Do. V^{rae}

Amicus ad serviendum paratissimus

Raduly Vaivoda Valachiae

Transalpinae Princeps

Іѡ Радꙋл Воевода

In dorso: Exhibitae Posonii, 2. Aprilis 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 2.)

111.

Iaşi, 28 Fevruarie 1611.

Constantin-Vodă Movilă către palatinul George Thurzó.

Mulţumindu-i de bunăvoinţa cuprinsă în scrisoarea sa primită prin Cesar Gallo, îl asigură de aceiaş bunavoinţă.

Illustris ac Magnifice Domine Amice et vicine confidentissime.

Salute ac servitiorum nostrorum sincera semper praemissa commendatione. Litteras Illustris ac Mag[cae] Do. V[rae] a Mag[co] domino Caesare Gallo Sacra[mae] Regiae M[tis] Hungariae, Domini nobis benignissimi etc. consiliario et legato, amore et benevolentia, qua decuit gratanter accepimus atque in eisdem contenta non minus amice, quam luculenter intelleximus ; ex quibus propensam erga nos nostramque provinciam Illustris Mag[cae] Do. V[rae] amicam providentiam et curam satis superque testatam animadvertimus et hanc I. M. D. V. tanquam ex sincero et amico fonte promanatam benevolentiam tanti facimus, ut eandem benevole requisitam velimus, quo deinceps etiam hunc suum erga nos animum retineat et opera nostra audacter uti non negligat : nos semper mutuis ac paribus officiis devinctissimos atque in omnibus paratos sincere experietur. Caeterum quam propenso animo nostra omnia studia in gratiam Sacra[mae] Regiae M[tis] ac I. M. D. V. et in emolumentum inclyti regni Hungariae et Poloniae, totiusque reipublicae christianae deferre studuerimus ex praenominato Mag[co] Sacra[mae] Regiae M[tis] legato, tum etiam ex nostro, quem rebus sic postulantibus citum et quasi extemporaneum una cum Mag[co] domino Caesare Gallo ad Sacra[mam] Regiam M[tem] et ad I. M. D. V. expedivimus clarissime intelligere poterit : ideoque Illustrem Mag[cam] Do. V[ram] amice requirimus, ut eis in omnibus indubiam fidem adhibere et legatum nostrum cum optato responso remittere ad nos quamprimum velit. In reliquo nos nostra studia Illustri Mag[cae] Do. V[rae] rursum offerentes eandem ex animi sententia diutissime ac florenter valere desideramus.

Datum in civitate nostra Iassiensi, die vigesima octava Februarii. Anno MDCXI.

Illustris ac Mag[cae] Dominationis V[rae]

Amicus et Vicinus ad serviendum paratus

Constantinus Princeps mpr

Stephanus Boër Secretarius mpr

In dorso : Exhibitae Posonii, die 2. Aprilis 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 4.)

112.

Iaşi, 28 Fevruarie 1611.

Constantin-Vodă Movilă către palatinul George Thurzó.

Scrisoare de credinţă dată trimisului său George Maróczy.

Illustris ac Magnifice Domine Amice et Vicine confidentissime.

Legatum nostrum ad Sacra^{mam} Regiam M^{tem} Dominum benignissimum et ad Illustrem Mag^{cam} Do. V^{ram} Generosum fidelem nobis sincere dilectum, consiliarium nostrum Georgium Maróczy tempore sic suadente celeriter mittimus, per eum de omnibus negotiis et tractationibus conclusis Illustrem Mag^{cam} Do. V^{ram} certiorem facere voluimus. Illustri Mag^{cae} Do. V^{rae} quicquid praedictus legatus noster nostro verbo et nomine dixerit, ut in iis omnibus ei non solum fidem adhibere, sed etiam optato quamprimum cum responso ipsum nobis reducem facere velit, eandem amice rogamus. Servet Deus Illustrem Mag^{cam} Do. V^{ram} salvam et incolumem diutissime fortunatam.

Datum in civitate nostra Jassiensi, die ultima Februarii. Anno 1611.

Illustris ac M. Do. V^{rae}

Amicus et vicinus ad serviendum paratus

Constantinus Princeps mpr

Stephanus Boer Secretarius mpr

In dorso: Exhibitae Posonii, 2. Aprilis 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 3.)

113.

Košice, 20 Martie 1611.

Comitele Sigismund Forgách către palatinul George Thurzó.

Gabriel Báthory se află încă în Târgovişte, dar foarte mâniat că nu a putut avea dela sultan stăpânirea Ţării-Româneşti, din care trebuie să iasă grabnic.

Báthori Gábor felől bizonyos hirem jött Váradról, hogy még Targovistián vagyon. Az török császárnál azon törekedett, hogy neki engedje Havasalfődet, ő is meg adván azt róla, az mit Radul vaida, de csauzokot küldött török császár rea, hogy

mindgyárt az kengyelbe tegye az lábát és kijöjjön belőle és annak adja, az kit ő ki küldött; kit igen neheztel Báthori, hogy meg csalta az reménség, de nem tehet róla. Az hajduk mind el jöttek mellőle, az kik ott benn maradtak öt hópénzt kivánnak tőle. Az maga országát is igen el pusztitá, ahoz képest. Ez okon remélleném, hogy az confoederatióra rea megyen. Az mi követinket Megiesen hadta várakozni, mig ki jő Havasalfődéből. Mihnie vaida fia Radult küldte ki török császár az havasali vaidaságra, immár Orozczikba vagyon; etc.

Datum Cassán, 20. Martii Anno 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 51 No. 13.)

Trad. Despre Gabriel Báthori mi-a venit veste sigură din Oradea că este încă în Târgovişte. S'a silit la sultanul ca să-i ingăduie lui Ţara-Românească, dând şi el acelaş bir ce dă Voevodul Radu pentru ea, dar sultanul i-a trimis ceauşi ca numai decât să-şi pună piciorul în scară şi să iese de acolo şi să o deie aceluia pe care l-a trimis el; această l-a supărat cumplit pe Bathori că l-a înşelat nădejdea, dar n'are ce face. Haiducii au venit toţi de lângă dânsul, cei cari au rămas acolo cu dânsul, îi cer solda pe cinci luni. A pustiit şi ţara sa, la fel cu aceea. Din pricina aceasta aş trage nădejde că va primi confederaţia. A lăsat pe solii noştri să aştepte în Mediaş, până iese din Ţara-Românească. Sultanul a trimis să fie voevod al Ţării-Româneşti pe Radul fiul lui Mihnea-Vodă, este deja în Rusciuc; etc.

114.

Sătmar, 24 Martie 1611.

Căp. Andrei Dóczy către palatinul George Thurzó.

Se aude că Gabriel Báthory s'ar fi împăcat cu Moldovenii, dar lucrul nu e de crezut. Aflându-se că Sigismund Báthory vrea să intre cu Marcu-Vodă în Ardeal, palatinul a aşezat oameni la toate răspântiile pe unde ar trebui să treacă.

Az mely áros ember az levelet hozta, bizonyoson hirdeti, hogy Báthori meg békéllett volna az moldovaiakkal, kit én nem hihetek; lehetséges, hogy Báthori azt hirdeti, de hogy az oláh országok az rajtok tött iniuriát ily könnyen el szenvedjék, lehetetlennek itilem; kinek valóságos igazságáért magam jámbor szolgámat bocsátván az moldovai vajdához, minthogy ő felségéhez igaz hűséggel mutatta magát, ha mi bizonyost hoz, Nagyságodnak értésére adom; mindazáltal az idő meg mutatja, mint legyen dolgok.

Hogy Marko vajda és Báthori Sigmond Prágából sok gonosz szándékkal és igyekezettel jött legyen ki, az Nagyságod leveléből értvén, mingyárást itt az kiket urunknak ő felségének igaz hiveinek lenni ismertem, ugymint Nyári István uramnak, mivel az révek az Tiszán tőle nem messze vadnak, Károlyi Mihály uramnak, minthogy egyik uta arra lehetne és Bornemisza Josephnek, huszti kapitánnak, ki mivel még ekkedig az urfi Homonnay István számára tartván az várat és annak képét viselvén, maga is penig régi jámbor vitéz ember levén, biztomban és nagy titkon, hogy azon is el ne mehetne, megirtam. Sőt ugyan authoritate Suae Maiestatis mindeniknek külön-külön injungáltam, hogy mind éjjel és nappal vigyázzanak minden felé, hogy ha erre történ jőni, el ne kerölhesse Zakmárt; magam is penig innet Zakmárból ötven lovast rendeltem és oszlattam ki az utakra, senkit nem bántván, ily praetextus alatt, hogy valami el szökött szolgát keresnének, vigyázzanak és ha kézben akad, mindazokkal egyetemben, az kik vele lesznek, meg fogják és be hozzák; etc.

Datum in arce Zatthmar, die 24. mensis Martii. Anno 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 63 No. 5.)

Trad. Negustorul care a adus scrisoarea, vestește sigur că Báthori s'ar fi împăcat cu Moldovenii, ceeace eu nu pot crede; se poate că Báthori vestește aceasta, dar socotesc că nu se poate ca țările românești să sufere atât de ușor injuria făcută asupra lor; pentru adeverirea sigură a acestei știri, trimițându-mi însumi un om de încredere la voevodul moldovean, fiind că s'a arătat cu credință adevărată față de Maiestatea Sa, dacă aduce ceva sigur, o dau spre știre Măriei Tale: cu toate acestea vremea va arăta cum stau lucrurile.

Ințelegând din scrisoarea Măriei Tale că Voevodul Marcu și Sigismund Báthori ar fi ieșit din Praga cu multe intenţiuni și silințe blestemate, am scris numai decât aici celor pe cari i-am cunoscut a fi credincioși adevărați ai Maiestății Sale Domnului nostru, anume domnului Ștefan Nyári, fiindcă vadurile peste Tisa nu sunt departe de el, domnului Mihai Károlyi, căci o cale le poate fi pe acolo, și lui Iosif Bornemisza, căpitanul Hustului, care fiindcă și până acum ținând cetatea pe seama domnișorului Ștefan Homonnay și purtând chipul lui, iar el însuși fiind om cinstit și viteaz bătrân, în siguranță și mare taină, ca să nu poată merge nici pe acolo. Mai mult încă, eu li-am poruncit fiecăruia deosebit în numele Măriei Sale să bage de seamă în toate părțile ziua și noaptea, că dacă s'ar întâmpla să vie pe aici să nu poată ocoli Sătmarul; iar eu însumi de aici din Sătmar am rânduit și am răspândit cincizeci de călăreți pe drumuri ca nesupărând pe nimeni, sub pretextul că ar căuta o slugă fugită, să fie cu băgare de seamă și dacă le cad în mână, să-i prindă împreună cu toți aceia cari vor fi cu ei și să-i aducă încoace; etc.

115.

Bratislava, 2 Aprilie 1611.

Palatinul George Thurzó către comisarii imp. la Viena.

Sosirea soliei din Moldova și Țara-Românească pentru realizarea întreprinderii secrete împotriva principelui Gabriel Báthory.

Ego istis non moveor, cum praesertim ob depopulationem provinciae Transalpinae Valachos pariter et Polonos Bathoreus infensos habeat, illincque excedendo forsitan metuat, ne hostem a tergo relinquendo, cohorte haydonum, cui multum fidit, ad suas residentias regressa, exiguo stipatus milite discrimen facile incurrat, ideoque haydonum copias rursum ad se alliciat. Existentibus legatis Sacrae M^{tis} apud Transylvanum nullum habere modum vel occasionem aliquid mali cogitandi, multo magis attentandi, nisi fortassis intellecto legatorum Valachiae et Moldaviae ad Suam M^{tem} adventu, exercitumque Hungaricum hic in promptu esse haydones convocare. Non arbitror itaque Suae M^{tis} ditioni hoc tempore per eos vim aliquam illaturam, praesertim cum tamen attentis auribus, adhibitaque vigilantia quispiam depraehendero omni occasione obviare contendam.

Legati provinciarum vaivodarumque Moldaviae et Transalpinae cum domino Caesare Gallo heri summo vespere appulerunt, auditurus eos quicquid proposuerint tam Suae M^{ti} Regiae, quam etiam Ill^{mis} ac Mag^{cis} Do. V^{ris} pro mutua intelligentia intimare haud negligam; etc.

Posonii, die 2. Aprilis. Anno Domini 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 1 No. 88. Concept.)

116.

Bratislava, 4 Aprilie 1611.

Palatinul George Thurzó către Constantin-Vodă Movilă.

A primit cu plăcere pe solul său pe care-l va recomanda bucuros împăratului, sperând că-i va îndeplini cererea.

Ill^{me} Domine Princeps, domine observandissime.

Salute paratissimaque servitiorum oblatione praemissa.

Generosus ac Mag^{cus} Dominus Caesar Gallus $Sacra^{mae}$ Regiae M^{tis} D. N. C. consiliarius et aulicus servitor, simul cum speciali legato Ill^{mae} Do. V^{rae} Generoso domino Georgio Maróczi

cum literis credentionalibus coram nobis comparentes omnia nunciata ad amussim et exacte retulerunt.

Gratissimo primum accepimus animo Ill^{mae} Do. V^{rae} in nos declaratam benevolentiam, gratique animi significationem paribus meritis compensaturi. Et quoniam ab initio non solum praesentis officii nostri, verum etiam ab adolescentia commodis regni istius atque publicae totius christianitatis tranquillitati studendo, omnibus nervis intendimus, ut omnium dissidiorum fervores eradicetur et unanimitas inter christianos stabiliatur : legatum Ill^{mae} Do. V^{rae} ea, qua decuit solemnitate non tam exterioribus signis, quam interno affectu excepimus, eundemque una cum altero Ill^{mi} domini Vaivodae Radul legato honorifice tractavimus, certo promittentes praelibatam Regiam M^{tem} viribus et auxilio Ill^{mae} Do. V^{rae} non defuturam, dummodo occasio fidelis obsequii non negligatur, externaque dissidiorum fomenta restignantur.

His et aliis iniunxi rationibus intentum Ill^{mae} Do. V^{rae} maiori, qua potuimus diligentia Sacra^{mae} Regiae M^{ti} D. N. C. commendavimus, certo nobis pollicentes Suam M^{tem} Ill^{mae} Do. V^{rae} eiusque conprovincialibus non defuturam. Quo autem successu legatio ista apud praelibatam Suam M^{tem} procedat, tandem Ill^{mae} Do. V^{rae} significaturi, neque intermissuri, ut in iis aliquid desideretur. In reliquo Ill^{mam} Do. V^{ram} diutissime incolumem vivere optantes.

Posonii, die 4. mensis Aprilis 1611.

In margine: Ad Vaivodam Moldaviae. In simili ad Radul Vai vodam.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 5 No. 24. Concept.)

117.

Alba-Iulia, 14 Aprilie 1611.

Principele Gabriel Báthory către ordinele comitatului Kraszna.

Intors din campania sa victorioasă din Ţara-Românească, aflând că Radu Şerban-Vodă cu ajutorul Moldovenilor şi al Leşilor vrea să vină aci în Ardeal împotriva sa, ordonă să se gătească, venind cât mai de grabă în tabăra de lângă Cluj.

Gabriel Dei gratia Transylvaniae, Valachiae Transalpinaeque Princeps, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Magnifici, Generosi, Egregii et Nobiles, fideles nobis sincere dilecti. Salutem et gratiam nostram. Noha csak ez el mult napokban magunk, országunk és fejenként Kegyelmetek meg maradására, javára Sorbán wayda ellen Kegyelmeteket országul több hadainkkal együtt fel vevén Havaselföldéből ez ideig Isten kegyelmességéből diadalmason meg térvén, mostanság szállitottuk vala le; de ismég szükségesképpen kévántatik az magunkra idején való vigyázás, mert Moldowa felől oly bizonyos hireink érkezének, melyeket nem illik süketségre vennünk, holott az Havasalföldéből előttönk el futott Sorbán vayda az lengyelekkel és moldowaiakkal egyet értvén országunk ellen ellenségesképpen szándékoznék : hagyjuk azért és serio parancsoljuk Kegyelmeteknek, ez mi levelönk érkezvén, se órát, se napot, se több levelönket erre ne várván, minden kisedelem nélköl mingyárást sokkal jobb készölettel, mint ez mostani expeditióra jött és készölt, fejenként, személy szerint sub dimissione capitis et omnium bonorum mentől többed magával, jobb szerrel és szerszámmal lehet az elébbi mód szerint az vármegyére az kapuszám után rendeltetett lovagival, gyalogival, soldosival egyetemben fel kelvén okvetetlen táborban ki szállván, mingyárást jötest jöjjen be Erdélybe és Coloswar felé szálljon Zamosfalwához táborban, az hun más parancsolatunkat várván indulhasson, ahova kévántatik. Ez mostani előttönk álló gyülésre az destinatus és választott atyafiait bocsássa az napra és rendeltetett helyre. Secus nulla ratione facturi.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, die 14. Aprilis. Anno Domini 1611.

Gabriel Princeps mpr

Adresa: Magnifico, Generoso, Egregiis ac Nobilibus comiti, vice comitibus, iudicibus nobilium ac universitati nobilium comitatus Kraznensis, etc. Fidelibus nobis sincere dilectis etc.

(Orsz. Itár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 96 No. 9. Copie.)

Trad. Gabriel etc. Cu toatecă numai în zilele trecute întorcându-ne biruitori până acuma din mila lui Dumnezeu, pentru rămânerea şi binele nostru, al ţării şi al Domniilor Voastre al fiecăruia împotriva Voevodului Şerban, ridicând pe Domniile Voastre împreună cu celelalte oşti ale noastre din Ţara-Românească, ne-am aşezat acum; dar iarăşi este neapărat dorită băgarea de seamă asupra noastră din vreme, pentrucă ne sosiră de către Moldova astfel de ştiri sigure, cari nu se cuvine să le primim cu surzenie, că Şerban-Vodă, cel fugit dinaintea noastră din Ţara-Românească, înţelegându-se cu Leşii şi cu Moldovenii s'ar sili cu duşmănie împotriva ţării noastre : pentru aceea lăsăm şi poruncim serios Domniilor Voastre, ca sosind această scrisoare a noastră

ne mai aşteptând pentru aceasta nici ceasuri, nici zile, nici alte scrisori, fără nici o zăbavă, numai decât, cu pregătire mult mai bună decât aceea cu care aţi venit la expediţia de acum, în persoană sub dimissione capitis et omnium bonorum cu cât mai mulţi la olaltă, cu scule şi unelte cât se poate mai bune ridicându-vă împreună, cu călăreţii, pedestraşii şi ce în soldă porunciţi în chipul de mai înainte judeţului după numărul porţilor, aşezându-vă neapărat în tabără, să veniţi de sârg în Ardeal şi să vă aşezaţi în tabără aproape de Cluj în Someşfalău, unde aşteptând alte porunci, să puteţi pleca unde e nevoie. Să trimiteţi la adunarea care ne stă înainte oamenii hotărîţi şi aleşi, la ziua şi locul rânduit. Secus etc.

118.

Alba-Iulia, 14 Aprilie 1611.

Principele Gabriel Báthory către căp. Ioan Szegedi.

Aflând că Radu Şerban-Vodă vrea să invadeze Ardealul, ordonă să vină cu oştile sale grabnic la Bistriţa, aşteptând acolo noul său ordin unde va trebui să meargă.

Egregio fidelis nobis sincere dilecto. Salutem et gratiam nostram. Mostan érkeznek bizonyos hireink Módova felől, melyeket nem illik szüketségre vennünk, hanem kivántatik az magunkra serión való vigyázás, holott az Havasalföldéből előlunk elfutott Sorbán vajda a lengyelekkel és módovaiakkal egyetértvén, országunk ellen ellenségképpen szándékoznak. Hagyjuk azért és serio parancsoljuk Kegyelmednek, az Kegyelmed hadaival és minél többedmagával s az mentől hamarább lehet siessen mindgyárást Beszterczéhez és ott táborba szállván, várja az mi második parancsolatunkat: mely felé kelljen indulni; addig legyen szorgalmatos vigyázásban mindenfelé Kegyelmed, ennek se órát, se napot ne várjon, hanem mindgyárt menjen. Secus non facturi.

Datum Albae Iuliae, die 14. Aprilis. Anno Domini 1611.

Adresa: Egregio Ioanni Zegedi certorum militum nostrorum gregariorum capitaneo, fideli nobis sincere dilecto. Cito-cito-cito-citissime.

In dorso: Exhibitae sunt in Ziget, 19. Aprilis anno 1611.

(Bibl. Univ. Budapest. Collectio Al. Szilágyi vol. II. Copie.)

Trad. Egregio etc. Acum ne sosiră ştiri sigure de către Moldova, pe cari nu se cuvine să le primim cu surzenie, ci se cuvine băgarea de seamă faţă de noi, că Şerban-Vodă cel fugit dinaintea noastră din Ţara-Românească, înţelegându-se cu Leşii şi cu Moldoveni, se sileşte cu duşmănie împotriva ţării noastre. Pentru aceea lăsăm şi poruncim serios

Domniei Tale, ca Domia Ta, cu oştile Domniei Tale şi cu cât mai mulţi împreună şi cât se poate mai repede, să te grăbeşti numai decât la Bistriţa şi aşezându-te acolo în tabără, să aştepţi acolo porunca a doua a noastră, încotro trebue să pleci ; până atunci să fii Domnia Ta cu băgare de seamă neadormită în toate părţile, să nu aştepţi pentru aceasta nici ceas, nici zi, ci să mergi numai decât. Secus etc.

119.

Sibiu, 19 Aprilie 1611.

Cancelarul Ioan Imreffi către generalul Sigismund Forgách.

Principele Gabriel Báthory a ieşit din Târgovişte numai când sosi acolo noul Vodă (Radu Mihnea) trimes de către sultan, care apoi i-a dat o scrisoare de supunere în care se declară sluga principelui. Tot astfel de Domn trebue şi în Moldova ca ambele ţări să fie acum recucerite coroanei ungare. Ele însă numai atunci se vor putea ţine, dacă şi din partea guvernului ungar se vor trimite acolo oşti corespunzătoare.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek, mint uramnak, atyámfiának. Sok szerencséket kivánok Kegyelmednek Istentűl meg adatni.

Az előtt való levelemben is meg irtam vala Kegyelmednek, Havasalfeoldében mind meg fogadván az Kegyelmed irását, intésit, mind penig az palatinus uram izenetit Kákonyi uram által, intacte hagyjuk Moldvát, az lengyel respectusért is; de im nem nyughatnak, kihez képest nekünk is mindent kell cselekednönk. Immár azért, az mint az előtt is meg irtam Kegyelmednek, az confoederatio meg levén köztünk, holott az király ő felsége követjét csak immár Szent Geörgy napját várjuk, azkoron leszen gyűlésönk és az confoederatiót confirmáltatván az országgal, mindgyárást becsülletesen vissza bocsátjuk. Im Keresztes Tamás uramat bocsáttuk oda ki, hogy ha mely vitéznek kedve vagyon az szolgálathoz hihassa bátorságosan és azok is jöhessenek bátorságosan, Kegyelmed nem csak szabadságot adván rea, hanem sőt az confoederatio szerint bár csak két ezer lovat kopjást és két ezer puskás gyalogokat bocsásson, nám uram az confoederatio-levélben mind az mi kegyelmes urunkkal országostul kötelesek vagyunk arra, Erdélt el nem idegenitjük az magyar koronátul, hasonlóképpen Havasalföldet is, sőt Moldvát is, ha az Isten kezünkben adja, hiszem, az mint Kegyelmed is irta vala Havasalföldében, az Ur Isten az mi kegyelmes urunk által im most utat mutatott.

szegény hazánknak s nemzetönknek határának recuperálásában, kiben ilyen occasio adatik-e azvagy nem, ha praetermittáljuk, csak Isten tudja.

Az mint Kegyelmed is irta vala, az törökkel mi most ugy componálhatunk, az mint szeretjük, mert ezt az vajdát is, kit most Havasalföldében hagyánk, nem ugy mint barátját azvagy szomszédját, hanem mint szolgáját ugy bocsátták, és hogy a mint az én kegyelmes uram akarja ugy ültesse a' székben és mihelt nem tetszik neki, szabad legyen mindgyárt kivetni; maga is az vajda, hogy csak igaz szolgájának tartsa az én kegyelmes uramnak mind országostul magát, az levelet in specie követ-uraimnak adtam, hogy Kegyelmeteknek fel vigyék. Moldvára is hasonló embert és csak szolgát találunk, és csak recuperálhassuk az magyar nemzetnek határát, az Isten s az idő meg tanit bennünket; mi uram el nem visszük velönk az más világra, hanem ugyan Kegyelmetekre, az magyar nemzetre marad mindenik, csak hogy most Kegyelmetek is segitse az recuperálását, és annak utánna az meg tartására legyen gondja Kegyelmeteknek is. De ha Kegyelmetek most csak praetermittálja, bizony félek rajta, hogy mind az mienk és az Kegyelmetek maradéki nem érik ezt az alkolmatosságot, mert jó lelkem ismereti szerint irom és tökélletesen, hogy mi bizonyosan ugy értjük, hogy török császárnak az fő vezérnek, Muratnak, az kazullal való békesség kezében vagyon; valamikoron akarja, akkor békellik meg. Azért kövessük mind két felől azt, hogy mind két felől az után nemzetünknek meg maradására nézzen és szolgáljon. Tartsa meg Isten Kegyelmedet sokáiglan való egészségben.

Datum in civitate Cibiniensi, die 19. Aprilis A. D. 1611.

Illustris ac Mag[cae] Do. Vestrae

Servitor et frater

Jo. Imreffi mpr

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit 1611 May 8. Autograf.)

Trad. Inchin slujba mea Domniei Tale, ca Domnului meu rudeniei mele. Poftesc să se deie Domniei Tale dela Dumnezeu mult noroc.

Am scris Domniei Tale şi în scrisoarea de mai înainte, că ţinându-mă în Ţara-Românească de scrisoarea şi îndemnul Domniei Tale, cât şi de vestirea domnului palatin prin domnul Kákonyi să lăsăm intact Moldova, şi pentru respectul Leşilor; dar iată că ei nu se astâmpără, aşa că suntem nevoiţi şi noi să le săvârşim toate. Iată pentru aceea, cum am scris şi mai înainte Domniei tale, confederaţia fiind făcută între noi, că aşteptăm numai solul Maiestăţii Sale al Regelui în ziua de Sfântul

Gheorghe, atunci va fi adunarea noastră şi confirmând cu ţara confederaţia, îl trimitem înapoi numai decât, cinstit. Iată am trimis acolo pe domnul Toma Keresztes, că dacă vreun viteaz are voie de slujit, să-l poată chema hotărît şi să poată veni şi ei vârtoşi ; Domnia Ta dând nu numai slobozenie pentru aceasta, ci după confederaaţie să deie măcar două mii de călăreţi lănceri şi două mii de pedestraşi cu puşti, căci, Domnul Meu, în actul de confederaţie suntem obligaţi cu milostivul nostru Domn cu ţară cu tot, să nu înstreinăm Ardealul de coroana ungară, la fel şi Ţara-Românească şi chiar Moldova, dacă ni le dă Dumnezeu în mâini, cred, cum a scris şi Domnia Ta în Ţara-Românească, că Dumnezeu prin milostivul nostru Domn ne-a arătat acum drum sărmanei noastre patrii şi naţiunii noastre pentru recuperarea hotarului nostru, pentru care dacă o scăpăm, numai Dumnezeu ştie dacă se va mai da astfel de prilej sau nu.

După cum scrisese şi Domnia Ta, cu Turcii ne putem acum potrivi cum vrem, căci şi pe voevodul pe care l-am lăsat acum în Ţara-Românească, l-au slobozit nu ca pe un prieten al său, sau ca pe un vecin ci ca pe o slugă a sa şi după cum vrea milostivul nostru Domn aşa să-l aşeze în scaun şi îndată ce nu îi place să fie slobod să-l arunce numai decât : şi ca voevodul însuşi să se socotească numai sluga adevărată a milostivului meu domn, cu ţara sa cu tot, scrisoarea sa despre aceasta am dat-o domnilor soli, să o ducă Domniilor Voastre. Şi pentru Moldova găsim om aseminea şi numai supus şi numai de am putea reocupa hotarul naţiunei maghiare, Dumnezeu şi vremea ne va învaţa ; noi, Domnule, nu îl ducem cu noi pe ceealaltă lume, ci totul rămâne asupra Domniilor Voastre, asupra naţiunei maghiare, numai că acum şi Domniile Voastre să ajute la recuperare şi după aceea să aibă şi Domniile Voastre grije pentru păstrarea lui. Dar dacă Domniile Voastre acum scapă ocazia, mă tem mult că nici urmaşii noştri, nici ai Domniilor Voastre nu mai ajung prilejul, căci scriu după conştiinţa mea bună şi desăvârşit căci noi adevărat aşa aflarăm că pacea cu Cazulul îi stă în mâna marelui vizir al sultanului, a lui Murat ; când vrea atunci să împacă. De aceea să ne străduim de amândouă părţile ca din amândouă părţile după aceea să fie şi să slujească pentru rămânerea neamurilor noastre. Dumnezeu să ţină pe Domniile Voastre îndelung în sănătate.

120.

Sătmar, 24 Aprilie 1611.

Căp. Andrei Dóczy către palatinul George Thurzó.

Se zvoneşte că Radu Şerban-Vodă a gonit pe Radu Mihnea şi a intrat chiar în Ardeal pe la Braşov. Gabriel Báthory e speriat, mai cu seamă aflând că Ştefan Kendi stă în Moldova cu oaste polonă spre a se răzbuna asupra lui.

Nagyságodnak akarám értésére adnom, minemő hireim legyenek Erdély felől mostan, tudni illik, hogy Radulynak nagy

hada levén be ütott volna Havasalfeoldében és az uj vajdát ki űzte volna, sőt ezek felett Brassó felé az székely földen is rablott volna, mely dolgon meg rémülvén az erdélyi fejedelem az ország népét, kik igen kedvetlenek, Brassóhoz akarja táborban szállétani; az hajdukat is fejek, jószágok és szabadságok vesztése alatt hivatja, de azok is, minthogy mostan ott prédát nem éreznek, hallván az ellenséget is, kedvetlenek hozza és azok közzől is, kik mennek, kik ismét nem. Azonképpen Kendi Istvánt is mondják Moldovában nagy lengyel hadakkal lenni, kinek az lengyel király adott segétséget, ily szándékkal levén, hogy bosszuját állhassa. Immár azért ez zűrzavarnak mi legyen vége és mire menjen, csak Isten tudja; de ha Báthorinak mostan valami bántása és akadálya lenne, az hátra maradt hajdukat is nem sok erővel el nyomhatnánk, hogy mind ő felsége s mind ez meg nyomorodott hazánk többször bosszut miattok ne szenvedne. De én mindazonáltal hagyom az Nagyságod bölcs dispositiojára, csak akarám Nagyságodnak pro informatione megirnom. Az mely követem az moldovai vajdához vagyon, még meg nem jött; ha meg jő és mit hoz, Nagyságodnak értésére adom; etc.

Datum in arce Zatthmariensi, die 24. Aprilis. Anno 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 61 No. 8.)

Trad. Vream să dau de ştire Măriei Tale, ce fel de veşti am acum despre Ardeal, anume că Voevodul Radul, având oaste mare, ar fi năvălit în Ţara-Românească şi ar fi izgonit pe Voevodul cel nou, mai mult încă, ar fi jefuit pela Braşov în ţinutul secuesc, de care lucru îngrozindu-se principele ardelean, vrea să ducă norodul ţării, care e foarte fără voie, în tabără la Braşov; cheamă şi pe haiduci sub ameninţarea pierderii capetelor, averilor şi libertăţilor, dar şi aceia, fiindcă nu simt acum acolo jaful, auzind şi de duşman, nu prea au voie pentru aceasta şi chiar şi dintre ei, unii merg, alţii iarăşi nu merg. La fel se spune că şi Ştefan Kendi ar fi cu oşti mari leşeşti în Moldova, lui i-a dat regele polon ajutor, având de gând să se poată răzbuna. Acum numai Dumnezeu ştie care i-o fi sfârşitul şi la ce va duce această turburare; dar dacă lui Báthori s'ar întâmpla vre-o vătămare şi vre-o piedecă, am putea înfrânge şi nu cu mare putere pe haiducii rămaşi în urmă, ca nici Maiestatea Sa, nici această sărmană ţară a noastră să nu mai sufere răzbunare din pricina lor. Dar eu cu toate acestea las la dispoziţia înţeleaptă a Măriei Tale, vreau numai să o scriu Măriei Tale spre informaţie. Solul care-mi este la Voevodul moldovean nu s'a întors încă; dacă vine şi aduce ceva dau de ştire Măriei Tale; etc.

121.

Roman, 4 Mai 1611.

Radu Şerban-Vodă către regele Matia II.

Fiind de acord cu cele tratate cu trimesul său Gallo, îl asigură că se va pune fără răgaz în mişcare cu oastea sa aflătoare în tabără.

Serenissime Princeps et Domine, domine clementissime. Perpetuorum, fideliumque servitiorum nostrorum in gratiam Sacrae Regiae M^tis humillimam oblationem.

Revocantes in memoriam inde ab initio quanta et quam magna domus Austriacae clementia in omnibus urgentibus negotiis nostris fuerit nos subsequuta, eius apud nos memoria sempiterna in maximam nos deducit admirationem: Quam ipsam clementiam superioribus diebus in nos declarantes Sacra Regia Maiestas medio submissi ad nos eiusdem legati Spectabilis et Mag^ci domini Galli Caesar, quo cum collatis sermonibus ex demandato Eiusdem Sacrae R. M^tis de rebus salutem et conservationem, publicamque tranquillitatem confoederatarum christianarum ditionum concernentibus egimus conclusimus, esse duxerit, non potuimus non maximo exiliri gaudio. Quocirca ratione conclusionis, tractationisque ad requisitionem Sacrae R. M^tis cum legato Eiusdem factae habita, nulla fidei nostrae violatione admissa, omnes vires nostras propriis sumptibus hinc et inde collectas, nos ad castra eduxisse firmissime Sacra R. Maiestas credat. Cum itaque hoc negotium nostrum ex demandato Sacrae R. M^tis sit susceptum, Eandem humillime exoratam esse velimus, ut citra ulteriorem protractam moram efficiat id ex innata clementia, quod profuturum sit toti christianitati omnibus confoederatis principibus vires. Quam Sacrae R. M^tis clementiae dexteram sinceritatem, humillimorum obsequiorum nostrorum generibus remetiri studebimus. Deum insuper, quem iustae huic causae nostrae affuturum confidimus, devote oramus, ut Eandem Sacram R. M^tem in emolumentum et conservationem omnium confoederatorum regnorum quam diutissime salvam et incolumem conservatam esse velit.

Datum ex castris nostris ad Roman Vasar positis, die 4. mensis Maii. Anno 1611.

Sacrae Regiae Maiestatis

Servitor humillimus ac perpetuus

Raduly Vaivoda Valachiae

Transalpinae Princeps

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 7. Copie.)

122.

Praha, 10 Mai 1611.

Regele Matia II către Constantin-Vodă Movilă.

Aprobă şi confirmă actul de confederaţiune încheiat prin solul său Cesare Gallo în virtutea vechilor legături de amiciţie ce există între Casa Austriacă şi Moldova precum şi Valachia.

Nos Matthias etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quoniam vera salus et conservatio regnorum et provinciarum ex mutua concordia, firma ac stabili unione et convinctione consistit, ob quod tam regnum Hungariae, quam etiam vicina regna et provinciae, et inter caeteras Moldavia et Valachia, quondam in florentissimo ac pacatissimo statu fuerunt, nos haec sub initium felicissimi regiminis nostri accurate perpendentes, nihil antiquius esse duximus, quam cum omnibus finitimis regnis et provinciis antiqua illa pacta et foedera, sibi cum regno Hungariae intercedentia, innovare, redintegrare et stabilire, quo dehinc mutuis inter nos collatis subsidiis et auxiliis nostris, imminentibus incommodis, tanto melius prospicere, securius et firmius obviam ire possimus.

Animadvertentes itaque iam ab aliquo tempore ex diversa colluvie quosdam haydones praedabundos, eorumque fautores, asseclas, antesignanos et ductores, ausu temerario eo progressos fuisse, ut non contenti eo, quod in regno nostro Hungariae, in fideles regnicolas nostros Hungaros, ditionemque nostram hostiliter debacchati fuissent, etiam contra regna et provincias huic regno nostro Hungariae vicinas, Poloniam singulariter vero Valachiam (quod inviolationem antiquorum pactorum, foederumque et coniunctionum omnino cedit) copias et exercitum suum cogere, et cum eo regna et provincias praefatas petere et infestare velle, prout crudeliter sane multis in locis iam grassati sunt. Ne igitur scintilla haec gravius aliquod incendium generet, visum est in tempore opportunum remedium adhibere et iuxta antiqua pacta et foedera, quae cum regno Hungariae, regnum Poloniae et provinciae Moldavia et Valachia habent, cum iisdem in communem nostrum omnium defensionem cogitare. Ob quod etiam in absentia regis Poloniae, domini affinis et cognati nostri charissimi, ad eiusdem in regno constitutos gubernatores, specialiter vero ad Illustres vaivodas Constantinum Moldaviae et Radulium Valachiae, fidelem nostrum Magnificum Caesarem

Gallum, consiliarium nostrum ablegeveramus. Cum autem ex iis, quae cum utroque vaivoda Moldaviae et Valachiae conclusa, ab ipsis subscripta, obsignata, iuramento firmata et pro nostra quoque ratificatione, adiunctis certis legatis transmissa fuerunt, intelligamus ipsos unanimiter consensisse et deliberasse, una cum nostris subsidiis adversus praefatos haydones praedabundos, eorumque adhaerentes, fautores, ductoresque et antesignanos progredi velle, et ad eos persequendos vigore praedictorum antiquorum pactorum nobis polliciti sunt, omnibus suis viribus et conatibus, iuxta eorum possibilitatem, opem et auxilium suum laturos, et futuris quoque temporibus in nostris necessitatibus et molestiis, idem quoque se facturos offerant et obligent: Ideo nos ea omnia superius commemorata rata et grata habentes, ex eodem fundamento antiquorum pactorum, quod regnum Hungariae cum Valachia et Moldavia habet, iisdem nos vicissim promittimus, eosque assecuramus et affidamus, quod illos quoque in ipsorum necessitatibus et molestiis, singulariter vero contra praefatos haydones praedabundos, eorumque asseclas, fautores, antesignanos et ductores, ipsorumque molimina defendere non negligemus, sed iuxta possibilitatem nostram, omnimodo meliori quo possumus, ipsis quoque subveniemus. Sicut eam ob causam sequales eorum, qui ex regno nostro Hungariae regnicolae ad ipsos confluxissent, atque simul in his invasionibus et depopulationibus regnorum et provinciarum servitia et operas suas praestitissent, ac nunc etiam praestarent, sub nota perpetuae infidelitatis, amissione capitis et bonorum omnium per mandata nostra iam revocamus. Gubernatoribus autem regni Poloniae hoc ipsum propterea insinuamus, ut cum palatino regni nostri Hungariae et supremo capitaneo Cassoviensi mutuam correspondentiam habeant et in tempore statuto suis quoque auxiliis, cum necessitate id exigente a nobis, vel vero praefatis palatino et supremo capitaneo nostris requisiti forent, suppetias ferre valeant. Quo ex omni parte, simul et semel, in eos irruptio fieri et hi praedones unacum praefatis eorum asseclis, fautoribus, ducibus et antesignanis coërceri possint et tandem alma pace, publica ac communi quiete et tranquillitate reducta, praememorata antiqua foedera, pacta, nexusque et coniunctiones, prouti hactenus semper inter haec regna et provincias culta et observata extiterunt, ita in posterum quoque sancte et inviolabiliter colantur et observentur. In quorum omnium fidem et documentum praesentes litteras, manus nostrae subscriptione roboratas, sigilloque secreto, qua ut rex Hungariae

utimur, impressive communitas Illustri domino Constantino Mogillae vaivodae Moldaviae dandas duximus et concedendas. [1]

Datum in urbe Pragensi, die 10. mensis Maii. Anno Domini 1611. Regnorum nostrorum Hungariae et reliquorum anno 30.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 89 No. 24. Concept.)

[1] In margine: Pro Transalpinae Radulio autem sic: Domino Radulio Bassaraba vaivodae Valachiae Transalpinae dandas.

123.

Roman, 27 Mai 1611.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Scrisoare de credinţă dată solului său, Petru Armeanul trimes la regele Matia II.

Illustris ac Magnifice Domine, tanquam Pater nobis observandissime. Servitiorum nostrorum paratissima commendatione praemissa.

Etsi arduorum et urgentium horum negotiorum nostrorum praesentis fortunae varietati expositorum causa superioribus diebus binas ad Illustrem Magnificam Do. V^{ram} perferendas curavimus literas, nihilominus tamen reversurum ad Sacra^{mam} Regiam M^{tem} et Illustrem Do. Mag^{cam} Generosum dominum Petrum Armenum, fidissimum Sacra^{mae} Caesareae M^{tis} et Ser^{mi} Regis Hungariae servitorem, operae pretium nos facturos esse duximus, si Eidem quaedam committeremus et concrederemus, oretenus Illustri Magnificae Dominationi referenda; cui ut ea exponenti Illustris Mag^{ca} Dominatio plenam, indubiam atque omnimodam adhibeat fidem, benevolentia priori, animique pio affectu, nos prosequatur, nostraque negotia apud Sacra^{mam} Regiam M^{tem} promoveat, Eandem Illustrem Mag^{cam} Dominationem maximopere rogatam esse velimus. Cui nos vicissim in omnibus occasionibus officiorum nostrorum significationes testare sedulo non intermittemus. Quam Illustrem Magnificam Dominationem feliciter, florenterque valere cupientes nostra paratissima officia iterum atque iterum Eidem commendata esse velimus.

Datum ex castris nostris ad Roman Vasar positis, die 27. Maii A. D. 1611.

Illustris ac Mag^{cae} Do. V^{rae}

Amicus benevolus ad serviendum paratissimus

Raduly Vaivoda Valachiae

Transalpinae Princeps

Іѡ҃ Радѹл Воевода

(Országos ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 8.)

124.

Venezia, 28 Mai 1611.

Aviz despre evenimentele din Moldova.

Regele Poloniei supărat că Gabriel Báthory a răsturnat pe Constantin-Vodă şi a pus în locul său pe fiul lui Simion-Vodă, a trimes un general la Báthory cerându-i satisfacţiune.

Di Venetia li 28 Maggio 1611.

Scrivono di Vilna delli 20 Aprile tener dal Campo Polono sotto Smolensco delli 12 detto, che il Re inteso li progressi di Gabriel Bathori, et d'haver scacciato il figliuolo del già Hieremia Vaivoda della Moldavia, con haver posto in possesso di quella provincia il figliolo del già Simone, che fu fratello del sudetto Hieremia destinato ultimamente dal Gran Turco Vaivoda di Moldavia, Sua Maestà, come quella che ha sempre favorito il figliolo di detto Hieremia et postolo in possesso del stato, quello come s'intende esser sottoposto, come feudo della Corona Polona, haveva spedito il Gran Generale Polono ad esso Bathori a farli sapere, che dovesse retirarsi et lasciar tornar in possesso della Moldavia quello posto da Sua Maestà, et in questo darli subito sodisfattione, altrimente che armarebbe essercito alla sua destruttione.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate vol. 1079.)

125.

Sibiu, 29 Mai 1611.

Principele Gabriel Báthory către Jusuff paşa-vizir.

Radu Şerban-Vodă ameninţând din nou Ţara-Românească prin cetele sale străine, roagă să trimeată oşti ca nu cumva ţara să ajungă pe mâna Leşilor. Recomandă şi numirea lui Ştefan Bogdan în Moldova în locul lui Constantin-Vodă.

Wohlgeborner Vezier Bassa, insonders günstiger freundlichst geliebter Herr und Bruder. Der Allmächtig wölle Euer Gnaden langes Leben und glückliche Wolfarth verleihen, auch seine Täg tausendfältig erlängern.

Es sein albereit etlich Monat verstrichen, darunder wir Euer Gnaden und dem andern Veziero unaufhörlich zugeschrieben und bey dem Grossmächtigsten, unüberwindtlichsten Kayser

anhalten, dass die Provinz Valachey, (welche wir mit grossen Uncosten, Mühe und Arbeit in Ihr Mächtigkeit Devotion gebracht, deroselben offentlichen Verräther und unsern schädlichen Nachbarn, den Schorban daraus geschlagen und an dessen statt den von der Durchläuchten Porten gesandten weilandt des Michne Wayda Sohn Radul aus Ihrer Mächtigkeit Befelch daselbst einsetzen lassen) Ihro also angelegen sein lassen wollten, damit dieselbe von dero Fidelität hinfüro nit deficirt, sondern under Ihrer Mächtigkeit gnädigistem Schutz und Schirmb ruehig verbleiben möge, neben angehängtem Bericht, dass der Schorban, wie auch der Constantin jetziger Vaida in der Moldau Ihrer Mächtigkeit offentliche Verräther und Feindt wären, und dass sie Tag und Nacht nichts anders zu gedenken hätten, als wie sie Walachey, sowohl als Moldaw der Cron Poln subiungiern könnten. Dahero ich durch meine vielfältige Schreiben bey Ihr Mächtigkeit und Euer Gnaden zu derselben Provinz Beschirmbung umb Hilf angehalten, damit dieselbe Ihr Mächtigkeit zum Spott dem polnischen Regiment nit unterthänig werde; jedoch bishero nichts erhalten können, und inmittels der Schorban Ihrer Mächtigkeit zu Trutz mit vielen Polaggen, Kosaggen und Moldauer in die Walachey eingefallen, derselben mit Raub, Mordt und Blinderung zusetzen, diejenigen welche sich Ihrer Mächtigkeit Devotion halten wöllen auf äusserist verfolgen und niederhauen, zu dem auch die Päss also eingenomben, dass mir baldt unmüglich nach der Durläuchtigen Porten jemanden abzufertigen, sondern gar nach Griechisch Weissenburg umbschicken müssen.

Im Fall mich nun Ihr Mächtigkeit und Euer Gnaden anfangs meiner Bitt gewährt hätten, wäre dies zu deroselben Despect zu dem nit komben sein; weil es aber schon darzu komben, kann hierin kein ander Mittel oder remedium nicht gesucht werden, als zum Fall ihr Will dabey, dass diese Provinz dem Polnischen Regiment nit underworfen, auch dem Verräther Schorban nicht unter die Handt komben werde, wöllen Ihr Mächtigkeit aufs ehist als möglich genuegsambe Hilfe von Türggen oder Tartern herwärts schicken, wie auch den Gränitzen und andern die ehiste Hilfleistung von neuem anbefelchen, hieraus keine Stundt zu versaumben, dann sonsten, da deren falsche Practiken und schödtliche Intention fürgenombnermassen effectuirt und nit zeitlich verhindert werden solle, würde es mit sich ein langwieriger, schwerer Krieg und Ihrer Mächtigkeit grosse Sorg und Uncosten gebären; unserstheils sein wir, als welche bey Ihrer Mächtigkeit

Devotion wann's vonnöthen unser Leben zuezusetzen jederzeit erbietig, sobaldt Ihrer Mächtigkeit Kriegshör ankomben wirdet, mit unserer ganzen Macht darzue zu stossen und Ihrer Mächtigkeit Feinden von ganzen Kräften Wiederstandt zu thuen und Walachey für dieselbe nochmalen einzunehmben.

Dieweil der bey Ihrer Mächtigkeit Durchlauchtigen Porten vorhandene Bogdan Istvan Waida, des Jancula Vaida Sohn, ein Erb zu der Moldaw, welcher sambt diese Provinz Ihrer Mächtigkeit Kayserlichen Gnadt von vielen Jahren erwarte, als wöllen Euer Gnaden darob sein, damit derselb von Ihrer Mächtigkeit mit derselben Fahnen Busigan [1] heraus geschickt und dahin zum Wayda gesetzt werde, damit solches Landt Ihrer Mächtigkeit, weilen es anjetzo derselben Verräther innen hat wiederumben mit Gottes Gnaden Beystandt eingeraumbt und gedachter Bogdan in seines Vaters Stuhl gesetzt werde, welcher da es aus Ihrer Mächtigkeit Güetigkeit also effectuirt würde, viel treuer und gewärtiger der Türggischen Porten, als dieser Pueb Constantinus sein wirdet; zumal weil Er hievor nit bey den Polacken, sondern bey Ihr Mächtigkeit wegen seines Landts Hilf und Schutz gesuecht. Wollen demnach Euer Gnaden, welche wie wir bericht, ehe des ein sondere Affection zu Ihme Bogdan tragen, darob sein, damit Ihr Mächtigkeit zu Stürzung des schädlichen Feindts und Schützung ihrer Lande Ihne ehist heraus abfertigen lassen sollen; welches wir neben Ihne umb Euer Gnaden und zuvorderist Ihr Mächtigkeit zu verdienen uns befliessen wöllen, göttlicher Bewahrung uns befehlend.

Geben in unser Stadt Hermannstadt, den 29. Maii. Anno 611.

Euer Gnaden

guetwilliger geliebter Brueder
Gabriel Bathori

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 8 No. 38. Traducere din ungureşte făcută în cancelaria arhiducelui Matia în 22 August 1611.)

[1] Format din cuvântul unguresc buzogány=buzdugan.

126.

Iaşi, 5 Iunie 1611.

Constantin-Vodă Movilă către căpitanul Andrei Dóczy.

Aflând cele ce i s'au dat de ştire prin solia lui George Draveczky, se referă la cele ce i-a încredinţat în privinţa tratativelor pornite.

Spectabilis et Magnifice Domine Amice ac Vicine confidentissime.

Officiorum nostrorum vicinitatisque praemissa commendatione. Itiljük, Kegyelmednél eddig nyilván lehet az mi személyönk és országunk, Raduly vajdának is ő Nagyságának, az mi kedves atyánkfiának állapatja miben legyen, holott ez napokban egy nehány meghitt bizonyos emberink által egymás után és levelönk által mind generalis Forgach uramat s mind Caesar Galt ő Kegyelmét certificaltuk, sőt Kegyelmedhez is azok közzől egyet teljes tanusággal s levéllel is expedialtunk volt, ki bizonyos előtte álló impedimentumok miatt az Báthori Gábor őrállói, csavargó, duló, fosztó, közönséges békességrontó hajdui miatt Kegyelmedhez nem mehetett, hanem Cassára köllett fáradni és az Kegyelmednek szóló leveleket generalis uramnak adta, izenetönket is referálta és onnat tért meg mi hozzánk. Most penig ujobban 1. Junii ugyan generalis uram ő Kegyelme ide delegáltatott becsöletes jámbor meghitt fő szolgája, Draveczky György uram által, ki itt mindeneket világoson értett, hallott, látott, hogy nagyobb és hitelesb bátorsággal értse Kegyelmetek resolutus voltunkat, ő Kegyelme által izentönk és irtunk es, ez okon ezen levél hordozók által nem itiljük szükségesnek lenni, hogy azokról viszontag irjunk, minthogy Kegyelmetek mindeneket voltaképpen meg érthetett; kiválképpen [1] Draveczki uram referálhatja Kegyelmednek, ki innet mi tőlönk nagy sietséggel ment el kedves választal [2] és jó hirekkel Kegyelmedhez. Éltesse Isten Kegyelmedet jó egészségben sokáig.

Datum in civitate nostra Jassiensi, die 5. Junii Anno 1611.

Eiusdem Spectabilis Mag^cae^ Do. Vestrae

Amicus Vicinus paratus

Constantinus Princeps

Stephanus Boer Secretarius

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 1. Copie.)

Trad. Spectabilis etc. Socotim că până acum este vădită Domniei Tale starea persoanei şi ţării noastre şi a Măriei Sale Voevodul Radul, a iubitului nostru frate, căci în zilele acestea am înştiinţat prin câţiva oameni de-ai noştri de încredere unul după altul şi prin scrisoarea noastră atât pe domnia Sa generalul Forgach cât şi pe domnia Sa Cesar Gallo, ba încă am trimis şi la Domnia Ta pe unul dintre ei cu mărturii depline şi cu scrisoare, care din pricina anumitelor piedeci ce-i stăteau în cale, a străjilor lui Gabriel Báthori, a haiducilor lui hoinari, prădători, jefuitori şi stricători ai păcii de obşte, nu a putut merge la Domnia-Ta ; ci a fost

---

[1] Anticvat, pentru : kiváltképpen = în deosebi. [2] Azi : válasszal.

nevoit să se ostenească la Caşovia şi scrisorile adresate Domniei tale le-a dat domnului general, i-a referat şi vestirea din partea noastră şi de acolo s'a întors înapoi la noi. Iar acum din nou la 1 Iunie, am trimis vorbă, şi am scris prin Gheorghe Oraveczky, sluga sa de încredere, de omenie şi cinstită a domniei sale domnului General, care aici le-a înţeles lămurit toate, le-a auzit, le-a văzut, pentruca Domniile Voastre să ne înţeleagă mai vârtos şi cu mai mare crezare starea noastră hotărîtă şi din pricina aceasta nu o socotim a fi de nevoie să scriem iarăşi despre acelea, căci Domniile Voastre le pot înţelege toate; în deosebi le poate povesti Domniilor Voastre domnul Draveczky, care a plecat de aici dela noi la Domnia Ta cu mare grabă cu răspuns plăcut şi veşti bune. Dumnezeu să-ţi deie zile domniei tale îndelung în bună sănătate.

127.

Iaşi, 5 Iunie 1611.

Vornicul Nestor Urechia către căp. Andrei Dóczy.

Mulţumindu-i pentru scrisoare, îl asigură de bunăvoinţa sa.

Spectabilis Mag^{ce} Domine, domine Vicine observandissime.

Servitiorum meorum obligatissimam commendationem. Az Kegyelmed becsöletes levelét, melyet 1. Aprilis irt Kegyelmed énnekem, meg adák az Kegyelmed emberi 4. Iunii, az kiből Kegyelmednek hozzám való jó akaratját és kedves szomszédságát in vigore et incremento ismerem lenni. Kegyelmednek, mint jó akaró becsöletes uramnak meg szolgálom, hogy Kegyelmed el nem feletkezett rólam, az több jó akarói között számlál, kik Kegyelmednek jó akarattal szolgálnak. Kegyelmed securus legyen abban, hogy valamire elégséges leszök, az mint az előtt is meg irtam Kegyelmednek, szeretettel tiszta sziből való tökélletes szolgálatommal semminemő időben meg nem fogyatkozom Kegyelmednek. Az jó Isten Kegyelmedet éltesse és minden dolgaiban szerencsesitse mind azokkal egyetemben, az kikkel Kegyelmed kivánja.

Datum Jassi, die 5. Junii. Anno 1611.

Spectabilis Mag^{cae} Dominationis V^{rae}

Servitor vicinus obligatissimus

Nestorius Ureka Vornik

Ill^{mi} Principis Moldaviae Consiliarius

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 1. Copie.)

Trad. Spectabilis etc. Cinstita scrisoare a Domniei Tale, pe care mi-a scris-o Domnia Ta în 1 Aprilie, mi-au dat-o oamenii Domniei Tale la 4 Iunie, din care cunosc bunăvoinţa şi vecinătatea plăcută a Domniei

Tale faţă de mine în vigoarea şi puterea ei. Slujesc Domniei Tale ca domnului meu cinstit, binevoitor, că Domnia Ta nu m'a uitat, mă socoteşte între ceilalţi binevoitori ai Domniei Tale,cari slujesc Domniei Tale cu bună voinţă. Domnia Ta să fie sigur că la orice voiu fi bun, precum am scris şi mai înainte Domniei Tale, nu voiu lipsi Domniei Tale nici odată cu slujba mea desăvârşită, cu dragoste din inimă curată. Bunul Dumnezeu să deie zile Domniei Tale şi să o norocească în toate treburile, împreună cu toţi aceia, cărora le-o pofteşte Domnia Ta.

128.

Iaşi, 5 Iunie 1611.

Ştefan Boer de Recie către căp. Andrei Dóczy.

I-a remis solia fără întârziere cu ştiri bune, cu toate că întreaga Curte e ocupată cu pregătirile războinice, Radu Şerban-Vodă aşteptând oştile moldovene. In Muntenia Radul Mihnea a fost gonit de Radu Şerban şi oştile lăsate de Báthory la dânsul omorîte de către Mârzeşti.

Spectabilis Magnifice Domine, domine mihi semper colendissime.

Servitiorum meorum obligatissima commendatione in obsequium Spectabili Mag^cae^ V^rae^ praemissa. Kivánok az Ur Istentől Nagyságodnak boldog szerencsés hosszu életet és minden igyekezetiben előmenetelt teljes életében meg adatni. Az Nagyságod parancsolatja szerint az Nagyságod ide az én kegyelmes uramhoz, az vajdához küldött emberinek minden szorgalmatosságommal voltam azon, hogy késedelem nekül választok legyen,[1] noha számtalan sok foglalatossági vadnak főképpen mostan, midőn mind országos hada s mind penig idegen seregek fenn és készön vadnak és induló félben Raduly vajda ő Nagysága mellé, ki immár az havas felé közelgetett hadaival. Ő Nagyságátul az vajdátul, Ureka Vornik uramtul is, ki szintén mostan mind beteges állapattal volt, minden haladék nekül választ extrahaltam és Istennek áldásával elegedendő comitivát és az időhöz képest kevés költséget is, salvus conductust is rendelvén nekik, Nagyságodhoz vissza bocsátottam, semmit itt nem késének, az mint magok is referálhatják Nagyságodnak. Engedje Isten, Nagyságodat találhassák nagy jó egészségben. In reliquo me meaque syncera ac perpetua obsequia

[1] Anticvat, pentru : nélkül válaszuk legyen.

Spectabili Magnificae Dominationi V^{rae} commendo eiusque manus osculor.

Datum Jassi, die 5. Iunii Anno 1611.

Spectabilis Magnificae Dominationis V^{rae}

Servitor obligatissimus

Stephanus Boer de Rechie

P. S. Istennek kegyelmességéből itt minden dolgok jó állapatban vadnak, az mint Nagyságod kivánja az szerint. Nagyságod meg érthette eddig az havasalföldi dolgot, valamennyi hajdu és magyar hadat ott hagyott volt az erdélyi fejedelem az más Raduly vajda mellett, azokat mind le vágták az Murzastiak, az országot meg vötték, az mi Raduly vajdánk iurisdictiója alatt vagyon ismét immár; itt azok bele haraptak az viaszban s nem lőn kemény. Valamire adja Isten ennekutánna, de az kezdeti jó lőn. Az másik, az uj vajda Raduly el szaladott kevés magával és közzöllök is az Dunában holtak némelyek.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 1. Copie.)

Trad. Spectabilis etc. Poftesc dela Dumnezeu să i se deie Măriei Tale viaţa lungă, fericită, norocoasă şi spor în toate străduinţile în întreaga sa viaţă. După porunca Măriei Tale, m'am silit că toată osârdia mea să se deie răspuns fără zăbavă oamenilor Măriei Tale trimişi aici la milostivul meu Domn, la Voevodul, cu toate că sunt nenumărat de multe ocupaţiile sale mai ales acuma, când atât oastea de ţară cât şi oştile străine sunt ridicate şi gata şi pe picior de plecare lângă Măria Sa Voevodul Radul, care acum s'a apropiat cu oştile sale de munţi. Le-am scos fără nici o zăbavă răspuns dela Măria Sa Voevodul şi dela domnul Vornic Ureche, care chiar acum a fost cam bolnav, şi cu blagoslovirea lui Dumnezeu orânduindu-le şi oameni de strajă îndestulătoare şi potrivit vremii şi ceva de cheltuială, cum şi salv-conduct, i-am slobozit înapoi la Măria Ta, n'au zăbovit aici de loc, precum o pot spune şi ei însuşi Măriei Tale. Să îngăduie Dumnezeu să poată găsi pe Măria Ta în sănătate bună. In reliquo etc.

P. S. Din mila lui Dumnezeu, aici toate lucrurile sunt în stare bună, aşa după cum le pofteşte Măria Ta. Măria Ta va fi putut afla până acuma lucrul din Ţara-Românească, toţi haiducii şi oastrea ungurească pe care o lăsase acolo principele ardelean lângă celalt Voevod Radul pe toţi aceia i-au tăiat Mârzeştii, au luat ţara, care este acum de iznoavă sub jurisdicţia Voevodului Radul; aici aceia au muşcat în ceară şi nu s'a făcut vârtoasă. Orice va da Dumnezeu după aceasta, dar începutul a fost bun. Celălalt, Voevodul Radul cel nou a fugit cu câţiva împreună cu ei şi chiar dintre aceştia au murit unii în Dunăre.

129.

Sătmar, 5 Iunie 1611.

Căp. Andrei Dóczy către comitele Sigismund Forgách.

Radu Şerban-Vodă intrând în Ţara-Românească a gonit pe noul Vodă, omorînd şi mulţi dintre haiducii aflaţi acolo. Căpitanului George Rácz i s-a tăiat capul.

Certum est antiquum Radul ingressum esse et consistere in Wallachia Transalpina, et plenarie possidet totam eam provinciam. Iunior autem Waywoda vix fuga evasit ultra Danubium. Quos autem Radul reperit ex Haydonibus in Wallachia, de iis insignem sane decimam sumpsit. Et hoc certum est, quod 8 turmae Haydonum versus Beztercze profectae fuerant et in Moldaviam, sed ex his quoque nuntius solum eorum rediit, omnes sunt trucidati. Spargunt autem ista, quod nimirum Georgius Racz fuerit detruncatus, captus vero Ioannes Lugassi. Exercitus Transylvanus congregat se ad Meggies, sed sunt valde timidi, omnes convocant et omnia promittunt, quae praestare non possunt. Hodie exspecto meum hominem ex Transylvania, et quamprimum aliud quidpiam percepo, defacto Dominationem V[ram] certiorem reddam; etc.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit Juni 33. Traducere.)

Notă. In raportul căpitanului Dóczy către regele Matia (din aceiaş zi) mai citim şi următoarele: Dicitur, quod Radul et Kendi montes Transylvaniae occupaverint, contra quos Bathoreus octo vexilla Haydonum expediverat, in conflictu tam maior eorum pars caesa, paucis elapsis. (In extras. Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 15436.)

130.

Prešov, 9 Iunie 1611.

Palatinul George Thurzó către împ. Rudolf II.

Sosind ştire că Radu Şerban-Vodă a reuşit să-şi ocupe scaunul, recomandă ca în confederaţia cu principele Gabriel Báthory să nu se introducă titlul său de principe al Valahiei.

Repulsis vero, Dei beneficio, ex ditione Hungarica dissipatisque Haydonibus nullum amplius robur refractationis aut maiora moliendi habebit, cum etiam Radul Vaywoda Valachiam Transalpinam in potestatem suam certo recepisse dicatur; quippe cui etiam subditi Transsylvani sunt infensi, quorum opera si principatu exutus, vel exitu ad quem acta ipsius tendunt, fatali ex-

tinctus fuerit; retento hoc confoederationis vinculo stabit in benigna V^{rae} M^{tis} dispositione Vaivodam surrogandi, neque induciae cum Turcis infringentur.

Quo respectu dignabitur Maiestas V^{ra} articulos confoederationis clementer confirmare, non causa Bathori, sed provinciae regno M^{tis} V^{rae} incorporandae. Vederetur tamen consulte, ne in confirmatione articulorum in praeiudicium Sacrae regni Hungariae coronae titulum *Principis Valachiae Transalpinae* ipsi tribuat; etc.

In civitate Maiestatis Vestrae Eperies, nona die mensis Junii. Anno Domini 1611.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 15436 No. 165. Copie.)

Notă. Din acelaş loc şi aceeaş zi Sigismund Forgách mai scrie şi următoarele: Fertur Moldavos non solum in armis esse, sed etiam velitationes quasdam non inprospere patrasse; quod tamen legati isti audacter inficiantur.

131.

Buzău, 19 Iunie 1611.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Reocupându-şi scaunul domnesc, stă în tabără supt poalele munţilor cu gândul de a intra în Ardeal spre pedepsirea turburătorului păcii şi liniştei. Roagă însă să se apropie cât mai de grabă cu oştile făgăduite spre hotarul Ardealului.

Illustris et Magnifice domine, tanquam Pater nobis observandissime. Servitiorum nostrorum paratissimam semper commendationem.

Maximo sumus elati gaudio, ut primum intelleximus ex literis Illustritatis V^{rae} rerum speratarum nostrarum successibus Sacra^{mam} Regiam M^{tem} non solum favere, verum etiam nos, nostramque causam iustam in tutelam et protectionem specialem recepisse, eamque armis vindicare statuisse. Superioribus temporibus nobis oblatam Sacra^{mae} Regiae M^{tis} clementiam obviis ulnis semper excepimus; modo vero cum eandem adauctam a Sacra^{ma} Regia M^{te} et ampliorem erga nos videamus redditam, dum vita nobis suppetet pressis manibus tenere statuimus, humillimorumque servitiorum nostrorum in gratiam Sacra^{mae} Regiae M^{tis} delatorum obsequiis promereri sedulo non intermittemus. Quod autem Illustritas V^{ra} nostra negotia bonum publicum, tranquillitatemque vicinarum harum confoederatarum provinciarum concernentia apud Sacra^{mam} Regiam M^{tem} promoverit

et deinceps promotura se se non invitus promittat, id nobis fuit gratum, quam etiam gratissimum, omnemque per occasionem officiorum nostrorum generibus, dexteraque animi nostri sinceritate recompensabile reservatum.

De rerum nostrarum, negotiorumque arduorum successibus Illustritas V^{ra} certo sciat, indies negotia nostra felices sortiri eventus et successus prosperrimos, quoniam tribus iam vicibus excubiatores nostri irruptionem in Transylvaniae principis milites facientes victoriam semper obtinuerunt nostri exercitus gloriosam. Recuperata pristina provincia superioribus diebus medio quorundam deputatorum ad id militum nostrorum, maiori cum apparatu, sufficientibusque copiis et viribus nostris propriis expensis nostris hinc et inde collectis venimus ad confinia ditionis nostrae, in qua et in praesentiarum positis castris nostris existimus. Nihilominus tamen, nulla iam ulteriori mora protracta, Deum iustae causae nostrae affuturum confidentes, montes hos vicinos transcendemus conflicturi cum publicae pacis hoste et tranquillitatis perturbatore. Interim Illustritatem V^{ram} maximopere rogatam esse velimus, ut ratione publicae tranquillitatis et eorum, quae medio Magnifici domini Galli Caesar conclusa sunt, quorum in literis Illustritatis V^{rae} gloriosa facta est mentio habita, exercitus Hungariae per Illustrem Do. V^{ram} collectos sic dirigant, ut tempore necessitatis publicae nullus appareat defectus, paulatim ad confinia Transylvaniae appropinquantes et in medium virium et copiarum hostis nostri insilientes, hinc nos rationem habebimus Transylvaniorum nobis infensorum, dabimusque operam, ut celeritate nostra dolum et fraudem hostis communis antevertamus. Hoc unicum solummodo restat, ut accedendo mandato clementi Sacra^{mae} Regiae M^{tis} exercitus iam collectos versus Transylvaniam dirigat citra ullam moram. De caetero Illustritatem V^{ram} diu incolumem conservatam esse velimus, nostraque paratissima officia Eidem iterum atque iterum commendamus.

Datum ex castris nostris ad Boza Vasar positis, die 19. Junii A. D. 1611.

Spectabilis Magnificae Dominationis
Amicus

Raduly Vaivoda Valachiae
Transalpinae Princeps
Іѡ҃ Радꙋл Воєвода

In dorso: Exhibitae Cassoviae, prima die Augusti 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 9.)

132.

Prešov, 19 Iunie 1611.

Palatinul George Thurzó către Constantin-Vodă Movilă.

Ocupat cu înfrânarea revoltei haiducilor, plecarea oştilor (spre Ardeal) *suferă oareşicare amânare, dar roagă să fie şi mai departe statornic în pornirea întreprinderii comune.*

Illustrissime domine et Amice nobis observandissime.

Salute et promptissima servitiorum oblatione praemissa. Revocamus in memoriam, quae hactenus per internuntios et literas mutuo inter Sacra^{mam} Regiam M^{tem} Dominum nostrum clementissimum, Celsitudinem V^{ram} et nos intercessere. Quae cum altam considerationem, sedulam intentionem et apparatum poposcerint, omnibus viribus et nervis intendimus, ut auspicata occasione intentum prosequamur. Quandoquidem autem Ill^{mam} Celsitudinem V^{ram} unacum Illmo domino Radulio Vaivoda Valachiae Transalpinae arma sumpsisse intelligamus, de clementi praelibatae Sacra^{mae} Regiae M^{tis} reprimendorum haydonum insolentia, resolutione ac praesenti rerum statu Celsitudinem V^{ram} informare voluimus. Diram etenim ac plane intolerabilem calamitatem ab impiis haydonibus, fidelibus Regiae M^{tis} Ultratibiscanis inustam amplius ferre Sua Maiestas nec debuit, nec voluit. Idcirco ad benignam eiusdem deliberationem convocatis in hanc Liberam Regiamque civitatem Eperies dominis et nobilibus harum partium regni superiorum publico suffragio sancitum est, ut contra servile genus hominum ex colluvie populi collectum, gens Hungarica ipsa nimirum nobilitas heroica virtute toto orbe terrarum celebratissima personaliter in sui defensam intra quindenam insurgat ac ferro et igne coacervatas haydonum vires retundat ac dissipet. Delecti quoque confiniorum Cis et Ultra Danubianarum, harumque partium milites, unacum equitum, peditumque copiis comitatuum validissimis aderunt et iunctis armis robur turgidae militiae haydonum Deo bene prospiciente infringemus. Eapropter Ill^{mam} Celsitudinem V^{ram} praemonendam censuimus, ut iuxta benignam Sacra^{mae} Regiae M^{tis} assecurationem in suo proposito pergat, neque hinc adversi aliquid metuat, ea tamen cautione, ne Transsylvaniam Sacrae regni Hungariae coronae subiectam, in quovis casu et sub titulo quispiam sibi appropiare, vendicareque praesumat. De caetero Ill^{mam} Celsitudinem V^{ram} prospere valere

ac de rerum ibi gestarum gerendarumque statu pro mutua correspondentia informari cupimus.

Datum in Libera Regiaque civitate Eperies, die 19. mensis Iunii. Anno Domini 1611.

Adresa : Illustrissimo domino Constantino Mogilla Vaivodae ac perpetuo haeredi regni Moldaviae etc. Domino Amico observandissimo.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 10.)

133.

Praha, 19 Iunie 1611.

Regele Matia II către palatinul George Thurzó.

Curierul venit din Moldova fiind surprins de oamenii lui Báthory, a fost bătut, luându-i-se scrisorile. Recomandă însă de a susţine corespondenţă bună cu Domnii ţărilor române.

Novissime siquidem postam quendam, qui Magnifici Andreae Doczy de Nagyluche, arcis et praesidii nostri Zatmar supremi capitanei, fidelis nostri litteras una cum inclusis litteris vaivodarum Moldaviae et Valachiae, Cassoviam perferebat, quem ex insidiis adorti interceperunt verberibus crudeliter contuderunt ac iniectis vulneribus, equo, litteris ac omnibus suis spoliarunt et ad principem Bathoreum litteras detulerunt.

Mutuam intelligentiam cum deputatis regni Poloniae vaivodisque Radulium Valachiae et Constantinum Moldaviae, quod habeatis necessario et convenienter factum existimamus; deinceps quoque, ut cum iis bonam correspondentiam et circa omnia emergentia eandem voluntatem habeatis benigne monemusi; etc.

Datum in civitate nostra Pragensi, die 19. mensis Junii. Anno Domini 1611.

In dorso : Exhibitae per dominum Caesarem Gallum Cassoviae 5. die Iulii 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 18 No. 11.)

134.

Sătmar, 20 Iunie 1611.

Căp. Andrei Dóczy către palatinul George Thurzó.

Trimite cele trei scrisori sosite din Moldova. Ştiri din Ardeal despre oştile lui Gabriel Báthory, cu mari dezertări în Moldova.

Noha nem kételkedem, hogy ez napokban Nagyságodnak leveleimet nem adták volna, mindazáltal mivel az minemő oláh emberim Moldovában voltanak, kiket reménlek vala, hogy oda vesztenek, ez estve érkezének meg, mit is irjanak énnekem az moldovai vajda, gubernatora és secretariussa, ex inclusis paribus Nagyságod meg érti, [1] az originalissát ő felségének küldtem. Eddig minemő hireim voltanak, tegnapelőtt Nagyságodnak bőségesen meg irtam; tegnap ismét Colosvárról érkezék bizonyos emberem, az ki bizonyoson referálja, hogy Báthory még Szebenben vagyon, hadait széllel az falukra oszlatta, de felette nagy szükségben, drágaságban vadnak, ki miatt igen szöknek Moldovában s mind penig ide ki, ugy annyéra, hogy egy Balassy Ferencz nevő, ki az székelyeknek mint egy generalissa volt, egy nehány magával az moldovai vajdához szökött; Petki János is utánna ment és igy igen szökdösnek naponként, sőt még azt is beszélli, hogy az egész hajduság igen emlegeti Magyarországot, hogy sem ők ott benn éhel haljanak meg, inkább kijőnek és Magyarországgal egyet értenek, kiknek kirohanások hogy praecaveáltassék, most in priori statu szükséges praeveniálni, de azt tudom, hogy az Nagyságod bölcs dispositiója magában be fogja. Az oláh emberim szóval beszéllik azt, hogy felette nagy hada vagyon az moldovai vajdának és immár meg indultanak, szinte az határban az havas alá szállottanak és mostan ott vadnak. Egyéb hireim ennél mostan nincsenek, mindazáltal egyébre gondom nincsen, hanem teljességgel abban laborálok, hogy mindenfelé vigyázásom lévén, ha mit érthetek, Nagyságodnak mingyárt értésére adjam; etc.

Datum in arce Zathmar, die 20. Iunii. Anno 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 11.)

Trad. Cu toate că nu mă îndoiesc că nu s'ar fi dat Măriei Tale scrisorile mele în zilele acestea, cu toate acestea fiindcă oamenii mei români cari au fost în Moldova, despre cari credeam că au pierit acolo, sosiră aseară, Măria Ta, va înțelege din copia lor ce îmi și scriu Voevodul moldovean, guvernatorul și secretarul său, originalul l-am trimis Maiestății Sale. Alaltăieri am scris din belșug Măriei Tale veștile ce le-am avut până acum; ieri mi-a sosit iarăși din Cluj omul meu anumit, care îmi spune sigur că Báthory este încă în Sibiu, și-a împrăștiat oștile prin sate, dar sunt într'o nevoie foarte mare, în scumpete, din care pricină fug foarte mult în Moldova și chiar și aici, întru atâta, încât unul cu numele Francisc Balassy, care a fost ca un general al Secuilor,

---

[1] Vezi cele trei scrisori din Iași, 5 Iunie 1611, din care dată reiese că curierilor le trebuiau tocmai două săptămâni ca să ajungă dela Iași în Sătmar.

a fugit împreună cu câţiva la Voevodul moldovean; şi Ioan Petki s'a dus după el şi astfel fug foarte în fiecare zi, mai spune chiar şi aceea că întreagă haiducimea pomeneşte vârtos Ungaria, că decât să moară acolo înăuntru de foame, mai bine vin şi se înţeleg cu Ungaria, pentru ca să se ferească de năvala lor afară, este nevoie să-i prevină în priori statu, dar ştiu că dispoziţiunea înţeleaptă a Măriei Tale îi cuprinde. Oamenii mei români spun aşa că Voevodul moldovean are oaste foarte mare şi c'au plecat şi s'au aşezat chiar la hotar supt munţi şi acum sunt acolo. Alte veşti înafară de acestea nu mai am acuma, totuşi nu mă gândesc la altceva decât mă ostenesc cu dinadinsul ca fiind cu băgare de seamă în toate părţile, dacă pot afla ceva, să o dau de ştire numai decât Măriei Tale; etc.

135.

Iaşi, 25 Iunie 1611.

Constantin-Vodă Movilă către palatinul George Thurzó.

Aflând de cele ce i-a scris despre revolta haiducilor, îl vesteşte că e gata cu oştile.

Illustrissime Domine, Domine et vicine observandissime.

In tanto rerum ac negotiorum nostrorum fatigio, reique publicae continuato studio, dum inhiantibus quasi desideriis literas Ill^{mae} Do. V^{rae} exspectaremus: ecce nobis optatissime in tempore advolarunt, ex quibus Ill^{mam} Do. V^{ram} ex proprio Sacrae Regiae M^{tis} Domini nobis singulariter clementissimi mandato contra tumultuantium atque passim debacchantium Haydonum, ipsorumque capitum insolentem temeritatem iam delectum militum fecisse, in eosque una nobiscum infestis signis involare praesto esse: non modico igitur suffusi sumus gaudio vel hinc etiam, quod Illustritas Mag^{ca} V^{ra} communis tranquillitatis pro bono conceptam nobiscum semel benevolentiam et mutuam necessitudinem illibatam conservare atque indies in maius etiam incrementum deducere intelligamus, quam nos vicissim singulari amore ac gratitudine, paribusque officiis semper prosequemur.

Quae hic nunc gerantur et quo in statu res nostrae sint locatae existimamus Ill. M. V^{ram} ex literis Ill^{mi} domini Radulii, domini ac fratris nobis observandissimi, qui his negotiis communicatis nostris subsidiis non solum interest, sed et praeest cuncta largius et prolixius posse intelligere: in nobis mora non est ulla, sed in tam praeclara rei bene gerendae occasione, si quidpiam illinc etiam tentasse inaudierimus eo alacrius prout nos incepisse et hostium vires iam semel expertos esse non sine commodo vi-

demur, dato quasi signo et insonantibus classicis communiter concurremus atque omnibus viribus et conatibus Deo propitio publicae tranquillitatis istos turbatores, innocentium misera et profusa calamitate, confoederatorumque regnorum et provinciarum iusta causa et utilitate id acclamante disturbare conabimur, ut nimirum isti tam infensi pacis publicae hostes, qui Hungariae et Poloniae regnis, nostrisque provinciis toties impune facem admoverunt hac tam opportuna occasione debitas exsolvisse poenas cognoscantur. In reliquo Ill^{mam} Do. V^{ram} feliciter et florentissime valere desideramus, eidemque nostra officia et sincera studia sincere commendamus.

Datum in civitate nostra Iassiensi, die XXV. Iunii. Anno Domini MDCXI.

Eiusdem Ill^{mae} Dominationis V^{rae}

Amicus et Vicinus ad serviendum paratus

Constantinus Princeps mpr

Stephan Boër Secretarius mpr

In dorso: Exhibitae in Cassovia prima die mensis Augusti 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 12.)

136.

Buda, 28 Iunie 1611.

Terjaki Hassan paşa vezir de Buda către cons. Ioan Molardt.

Motivul pentru care principele Gabriel Báthory a fost ajutat de Turci în campania sa din Valahia era că Radu Şerban-Vodă s'a arătat necredincios faţă de Poartă. Aceasta trimiţând în locul lui pe Radu Mihnea, el a fost aşezat în scaunul domnesc de către Báthory. Ardealul, Moldova şi Valahia aparţinând de multă vreme Porţii otomane, ea e obligată a le veni întru ajutor şi acest lucru nu este de loc împotriva „sfintei păci" precum ne scrieţi.

Translatio litterarum bassae Budensis ad Ill^{mum} dominum Ioannem a Molardt datarum de 17. Iunii secundum vetus calendarium. Anno Domini 1611.

Litteras, quas per fidelem tuum hominem, nomine Melchior ad nos misisti, fuerunt eae nobis datae, eas nos honorifice accipientes, in omni sui parte seu punctis intelleximus.

Scribit autem Magnifica Dominatio V^{ra} cur vel qua de causa auxilium dederimus principi Transylvano, utpote Gabrieli Bathory,

quod esset contra sanctam pacem, et quod huiusmodi res cedant in ruinam sanctae pacis. Amice noster honorificentissime, necesse habuimus fusius hac de re Magnificentiae V^{rae} perscribere in omnibus modis, et Magnificentia V^{ra} bene intelligat sive percipiat, quia princeps Transylvaniae, utpote Gabriel Bathory, amicus noster iam antea dudum suas litteras miserat ad nos, in quibus scripserat, quod anteactis temporibus Raduly Wayvoda, qui antea fuerat Wayvoda Wallachiae, defecisset et alienus factus fuisset a potentissimo et invictissimo nostro imperatore, neque se continuisset in fidelitate ac aequitate in huius autem locum Invictissimus noster imperator a lucida sua Porta filium Mihnie Radulii Wayvodam suffecisset, priori Radulii pulso ex Wallachia, et quod ipse princeps Transylvaniae de voluntate potentissimi et invictissimi nostri imperatoris eum in sedem collocasset, unde amicus quoque noster Gabriel Bathory in suum locum se recepisset, qui vel ad lucidam Portam seu vero ad nos vestrum amicum litteras mittendo declarabat istum Radulii Wayvodam, qui suis moliminibus inter duos potentissimos principes discordiam seminare nitebatur, transferens se ad Kozachos certam quandam gentem et copias ad se congregans, denuo intenderet ingressum in Wallachiam. Et quod nos hisce de causis etiam nostros homines et exercitus penes nos in promptu teneremus, et ita ista ille nobis perscripserat. Et altera quoque vice seu secundario post aliquot dies, tam ad lucidam Portam potentissimi et invictissimi nostri imperatoris, quam ad hunc vestrum amicum litteras misit et a lucida Porta mandatum ad nos accipiens, in quo mandato potentissimus imperator noster hoc scripserat, quod idem princeps Transylvaniae Gabriel Bathory suos misisset homines ad lucidam Portam, in tumultu illo Radulii Wayvodae de huius statu et de omni latrocinii eius motibus significando, in Wallachia iam substitutum fuisse Radulii Wayvodae filium Mihnie, itaque Wallachiae et regnum Transylvaniae atque dominum Moldaviae mihi, sicut et alia nostra regna cum sint taliter addicta, inter illa eiusmodi intentio et insurrectio compescantur et subditi in dictis regnis et provinciis sub pedibus construentur. Rebus itaque sic stantibus, malefactor ille latro ubicunque se gentem congregaverit et iterum in provinciam eam intrandi intentionem haberet, ut a nobis auxilium daremus. Nam Transylvania, Wallachia et Moldavia, quemadmodum sunt alia nostra regna, pari ratione et modo sunt mea, neque illis unicuique provinciae per se nihil mali cogitamus facere aut damna dare. Et ista sunt, quae in eo ad me dato mandato continentur. Respectu igitur horum

aliquos homines adiungentes uni Bego, in defensionem Wallachiae et eius auxilium misimus; sed istis nostris hominibus eo missis a nobis est demandatum, ne in regnis seu ditionibus regum, qui sunt cum potentissimo nostro imperatore in pace, vel subditis aliisve hominibus vel minimum damnum inferant seu faciant, tantum, quantum sit granum papaveris in quantum capita propria diligunt, principaliter vero in regnis et ditionibus eius Maiestatis Matthiae Secundi regis Viennensis aut eius subditis. Et ipsi quoque principi Transylvaniae in nostris litteris eo modo perscripsimus, quod in regno pertinens ad Viennam nullum plane damnum committat et istis conditionibus misimus illi nostram gentem et homines. Et quod nulla ratione aliquid committatur, quod sit aut vergat contra conclusiones, atque ista et ita in litteris nostris ad eum datis perscribi mandavimus. Et quidem constat certo, Amice nobis honorandissime, apud nos, quod Transylvania, Wallachia et reliquae ditiones ad Moldaviam pertinentes semper fuerunt in potestate potentissimi et invictissimi nostri imperatoris et antecessorum eius parentis adhuc et avi, rebusque sic stantibus, quomodo potest hoc fieri, quod nos illis auxilium non demus; vos ipse iudicate super hoc, quomodo igitur potest hoc esse contra sanctam pacem. Nos enim vester amicus hucusque non credidissemus, quod proprias litteras ad nos mitteretis. Ex hoc enim apparet, quod in nobis aliud cogitetis. Nos enim vester amicus, quando huc Budam venimus iam fere annus est, aliquoties iam Serenissimus rex in suo regno et in suis rebus et negotiis gentem et homines congregavit; verum nos ad hoc usque tempus cur congregentur illa gens vel homines nunquam interrogavimus, neque scripsimus vobis, quod sit hoc contra sanctam pacem, omnibus enim princeps iis, qui sunt sub eius potestate, potest mandare, estque conveniens, ut illi vocem eius audiant.

Honorifice domine Amice et vicine, Vestra Magnificentia bene novit a quanto tempore sunt ista regna seu provinciae potentissimi nostri imperatoris et confluens tantus exercitus contra illa et in damnum eorum, quomodo possemus ista ferre? Imo estne possibile, ut ista supportemus? Aut estne conveniens, numque cederet istud honori nostro, si ista pateremur fieri, possentne Dominationes Vestrae iudicare recte factum esse, si ista toleraremus? Ista igitur quomodo potestis dicere esse aut cedere contra sanctam pacem. Et ad hoc usque tempus, Deus testis est nobis, quot quantaque contigerunt in confiniis, verum nos de iis neque litterulam vobis perscripsimus, nam nos omnimode accomodamus iustitiae

et aequitati, et sanctam hanc pacem ita custodimus et observamus, et defendimus eam, tanquam proprium caput nostrum et animam nostram, nullaque ratione offensam sanctae pacis, eiusque turbationem desideramus, neque volumus, sed in omnibus nos accomodamus sanctae paci, et avertat Deus, quod in regno Ser^mi regis aliunde aliquod damnum contingat, quod nos nulla ratione volumus, neque concedimus, imo amicitia et auxilio illi essemus, Transylvania necnon[1] Wallachia et Moldavia cum sint potentissimi et invictissimi nostri imperatoris, quemadmodum superius scripsimus, quomodo posset hoc fieri, quod illis non demus auxilia, aut auxilio illis non simus, esset hoc impossibile; ne det itaque Deus, quod nos aliquid committamus contra sanctam pacem, vel ne cogitemus quidem tali qui in regno autem seu ditiones Ser^mi regis hucusque nullum malum intentum aut cogitationem malam habuimus, sed neque in futurum habebimus. Id ipsum a vobis quoque vel ex parte vestra fieri exspectamus, quod nimirum in regno et ditionibus nostri potentissimi et invictissimi imperatoris nullum damnum et mala intentio sit futura; etc.[2]

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 76 No. 8. Copie.)

[1] In scrisoare greşit, numai: non. [2] Traducere a originalului scris ungureşte.

137.

Košice, 28 Iunie 1611.

Palatinul George Thurzó către Radu Şerban-Vodă.

Despre pregătirile militare spre a porni campania împotriva lui Gabriel Báthory. Roagă să se pregătească de asemenea, înştiinţându-l despre Tătari.

Ill^me Domine, domine Amice nobis observandissime.

Salute et officiosa servitiorum commendatione praemissa.

Proximis diebus, decima nona nimirum labentis mensis Ill^mam Do. V^ram de statu suscipiendae expeditionis contra insultus haydonum ac deliberatione Sacra^mae Regiae M^tis Domini nostri clementissimi, statuumque partium regni Hungariae Superiorum specialibus literis nostris informavimus.[1]

Ut autem praelibata Regia Maiestas promissioni et transactioni suae per Mag^cum dominum Caesarem Gallum initae satisfa-

[1] Exemplarul scrisorii adresate lui Constantin-Vodă Movilă vezi mai sus sub No. 132.

ciat, collectis undique per nos copiis praecipuum robur militiae principis Bathori, haydones nimirum terrore perculsit et illinc avocavit, qui abiurata fide Bathoreo data ex Transsylvania ad has partes confluunt, Siculos quoque Saxones et in civitatibus degentes alios magnos viros ab eo deflexisse, nobilitatemque Transsylvanicam, imo et subditos sibi infensos intelligimus. Siccine igitur tempore, fortuna et occasione concurrentibus Illma Do. V^ra^ una cum Illmo Domino Constantino Vaivoda Moldaviae intentum suum prosequi, Transsylvaniamque aggredi tutius poterit, cavendo tamen, ne in praeiudicium Sacrae Hungariae Coronae Sacra^mae^ Regiae M^tis^ et totius regni quippiam sibi usurpare, occupareque praesumat. Nos etiam admotis exercitibus, undiquaque partibus huius regni collectis in omnem occasionem intenti, nihil eorum intermittemus, quae ad publicam tranquillitatem, authoritatemque Regiae M^tis^ conservandam pertinent, Ill^mam^ quoque Do. V^ram^ hac occasione affulgente alacrius suum conatum prosecuturum sperantes. Quae ad praesens Ill^mae^ Do. V^rae^ tempestive perscribenda habuimus, ut mature rebus suis prospicere valeat. Eandem in reliquo feliciter valere optantes.

Datum Cassoviae, die 28. Junii. A. D. 1611.

P. S. De Tartaris, qui in subsidium principis Bathori adventare feruntur, ut sedulo advigilet, utrum et quanto numero, quove tempore aderint nos vel alterutrum nostrum Illma Do. V^ra^ tempestive informet, rogamus.

(Orsz. Itár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 5 No. 24. Concept.)

138.

Sătmar, 5 Iulie 1611.

Căp. Andrei Dóczy către palatinul George Thurzó.

Radu Şerban-Vodă se află cu întreaga sa oaste la Rucăr, aproape de Braşov, despre care nu se ştie încă de ţine cu principele Gabriel Báthory ori în taină cu Radu.

Raduly vajda minden hadaival az havasokra szállott egy Ruchar nevő helyben, mely oly közel Brassóhoz, mintegy három vagy négy mélyföld, kinek Báthorival még ekkeddig semmi tractája nem volt; ehez képest nem tudja Báthori, ha Brassó meg tartja-e az hűséget avagy vagyon valami correspondentiája Ra-

dullyal. Vadnak mostan is emberim széllel, ha mit érthetek felőlök, értésére adom Nagyságodnak; etc.

Datum in arce Zathmariensi, die 5. Iulii. Anno 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 57 No. 9.)

Trad. Voevodul Radul cu toate oștile sale s'a așezat în munți într'un loc anumit Rucăr, care este atât de aproape de Brașov, de vre-o trei au patru mile, cu el n'a avut Báthori până acum nici un fel de tratative; astfel Báthori nu știe dacă Brașovul își va ține oare credința ori are vre-o corespondență tainică cu Radul. Am și acum oameni împrăștiați, ce voiu auzi de ei, voiu da de știre Măriei Tale; etc.

139.

Praha, 6 Iulie 1611.

Regele Matia II către palatinul George Thurzó.

In urma petiției lui Marcu-Vodă cere informație unde l-ar putea numi pentru slujbele sale credincioase.

Ex praesentibus incluso supplici libello Marci Vaivodae [1] uberius cognoscetis, super quo M^ti nostrae demisse supplicet. Eius nos fidelitatem et bene merendi studia in servitio Sacrae Caesareae Regiaeque M^tis... et Augustissimae Domus Austriacae diversis in functionibus bellicis constanter et sedulo praestita, multorum commendatione, non vulgaria fuisse cognoscentes, utpote qui ob eam in fidelitate et constantia perseverantiam gravia etiam damna pertulerit, omnique pene substantia destitutus et privatus exstiterit: clementer ipsius rationem haberi dignum censemus. Proinde Fidelitatem V^ram benigne requirimus, uti nos quam primum informare velitis, ubinam eius commoda promotio in functione aliqua militari esse possit; ea demum ex informatione vestra cognita, nos postmodum ulterius resoluturi sumus; etc.

Datum in civitate nostra regia Rachin, die 6. mensis Iulii. A. D. 1611.

In dorso: Exhibitae Cassoviae, die 9. Augusti 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 16 No. 8.)

[1] Supplicatio haec citata deest.

140.

Košice, 8 Iulie 1611.

Cesar Gallo către regele Matia II.

Scrisori către Domnii români și știri despre ei.

Litteras misi ad Valaccum et Moldavum, illos increpavi, quid nam faciant et cur *Bathory* ab omnibus *Haydonibus* destitutus non considerant, et quid V[ra] Maiestas cum tot militibus exponat.

Aiunt etiam, Turcas illos missos, cum Tartaris contra Moldavos fecisse truncatos et captivos fere maiorem partem.

Datum Cassoviae, die 8. Iulii 1611.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 15436.)

141.

Venezia, 9 Iulie 1611.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Principele Gabriel Báthory stând cu oastea sa la Sibiu, lumea se teme să nu facă iarăș vreo irupțiune în vre-una din țările române ori în Ungaria.

Di Venetia li 9 Luglio 1611.

Di Vienna di 25 passato se bene l'ambasciatore del Re Matthias haveva fatta la confederatione col prencipe Transilvano, nondimeno fin chè costui non mandi un suo ambasciatore, come disegna per ratificarla, si teneva che volesse far qualche nuovo tentativo o in Ungaria, o in Valacchia et Moldavia per essersi ingrossato nuovamente d'Aiduchi, Turchi et Tartari in numero di 30/m et passatosene in Hermanstadt; che perciò li Ungari in buon numero et con 2500 Haiduchi stavano armati alle frontiere.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate vol. 1079.)

142.

Istanbul, 9 Iulie 1611.

Anonim către anonim la Viena.

Tratativele solului lui Radu Șerban pentru a avea iarăș scaunul Țării-Româneşti. Gabriel Báthory recomandă pe Ștefan Bogdan pentru Moldova și se svoneşte că în caz de reuşită, îi va da pe sora sa de soție.

Es tractiern des Scharbans hieher geschickten zwen Legaten (ob sie wol wie halbverstrickte in des Hassan Zausch Behausung, welcher dieselben mit hieher bracht, gehalten werden) zugleich mit den moldauischen Agenten stark, ob der Scharban wieder einkummen möcht. Sparren kein Gelt und verheisst der Scharban dreijährigen Tribut voran einzugeben. So wehren die Siebenbürgischen der des Stephanus und des Radul Waiwoden Agenten auf der andern Seiten stark ab, dass man also nichts gewisses, noch eigentliches wissen kann und beruehet alles darauf so ferne der Bathori wie gegen dem Scharwan als Constantin in der Moldaw auszogen mit demselben geschlagen, nachdeme es ihme gelungen, man sich hie richten wirdt.

Bitt derowegen Euer Gnaden nochmalens gehorsamblich, (wie durch den Currier gleichesfalls beschehen) mich eigentlichen ihrer Küniglichen Maiestät Gemüeth gegen dem Bathori, dann die jetzigen neuen Friedensartikel, auch wie ich mich in Freundtschaft gegen den Siebenbürgern, Moldauern und Wallachen erzeigen soll gnädig nägster Gelegenheit berichten lassen. Der Siebenbürgischer Nuntius Martin Szombathelyi heut ankummen, hat dato alspaldt (wider den Gebrauch) sampt denselben Zauschen und Siebenbürgischen Agenten bei dem Sultan Audienz gehabt.

Ich werde für gewiss berichtet, dass der Bathori eine grosse Potschaft zu den Moscovitern durch die Tartarei geschickt dieselben zu ermahnen, dass sie sich nicht sogar den Poln ergeben sollen, dann dieselben halt von etlichen Orten sollten angefochten werden.

Der Bathori begehrt sich stark mit dem Stephan zu vereinigen und so derselbe in die Moldaw kommen sollt, welle er denselben seine Schwester zu der Ehe geben. Ich weiss kein anders Present, so diese Nunctius mit herbracht, als dass sich der Bathori dem Sultan abgemalten überschickt.

Ich werde von einer vertrauten Person für gewiss berichtet, dass der Brief, welchen der Siebenbürgisch Nunctius dem Sultan in Namen des Bathori übergeben, nit in Ungerisch, wie der andern Vezier Bassen, sondern Türggisch geschrieben gewest, nit in Siebenbürgen, sondern alhie bei dem Englischen Potschafter zu favor und Wolgefallen des Stephani geschrieben worden und sein solche Practien durch der beeden Chaussen Hülf ... geübt worden.

Constantinopoli, den 9. Julii. Anno 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 29 No. 17.)

143.

Braşov, 14 Iulie 1611.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Potrivit credinţei sale faţă de Casa Austriacă, trecând munţii s'a aşezat aici cu oastea sa şi dând lupta în 10 Iulie, a bătut pe aceea a lui Gabriel Báthory care abia a putut scăpa, lăsând pe câmpul de bătălie 10.000 de oameni.

Illustris et Magnifice Domine, tanquam Pater observandissime. Devinctissima servitiorum nostrorum commendatione praemissa.

Quod superioribus diebus arduorum negotiorum, rerumque speratarum ratione ad Sacratissimam Regiam Maiestatem ablegatus nuntius noster optato atque desiderato remissus sit responso, maxima afficimur voluptate. Ex iis enim, quae Sua Regia Maiestas tum in scriptis nobis testatur, cum vero medio nuntii nostri oretenus referendum curavit, exacte intelleximus Sacra^mam^ Regiam M^tem^ non solum modo priori, verum maiori etiam innatae clementiae domus Austriacae signo et argumento velle nos prosequi, protegereque hasce provincias Valachicas Inclyto regno Hungariae confoederatas contra quosvis impetitores, turbatoresve; nos itaque clementiae, protectionique Sacra^mae^ Regiae M^tis^ in quam nos iam receptos esse credidimus fisi et innixi, omnibus copiis et viribus nostris hinc et inde collectis, montes vicinos transcendentes in campo Brassoviensi et planicie optima, ubi tunc castra habebantur, hosti communi, perturbatorique publicae tranquillitatis nos opposuimus. Qui tandem die decima mensis praesentis Julii nobis fortunae tesseram experientibus, manusque adversas inter nos conserentibus, divino adiuti auxilio hora ferme tertia pomeridiana, mirum dictu, quam horribiliter cum omnibus copiis suis fusus est, in tantum, ut ipso cum paucis fugae consulendo usque ad decem milia hominum caesa sunt; et sic cornua erecta retusa enormem et gentilem crudelitatem haidonum populabundorum eorumque asseclarum, antesignanorum et ductorum in augmentandam Sacra^mae^ Regiae M^tis^ dignitatem laudemque immortalis nominis et gloriam superum clementia medio nostri hinc armis vindicavit. Ratione horum et similium negotiorum nostrorum publicam tranquillitatem concernentium brevi temporis spatio, cum ablegato Inclyti regni Transylvaniae nuntio ad Sacra^mam^ Regiam M^tem^ proprium etiam nuntium nostrum

submissuri sumus, quorum medio Sacratissima Regia Maiestas in nos testatam clementiam semper obviis ulnis exceptam, pressisque manibus tentam habeamus. Nos etenim omnia negotia nostra, eorumque fundamenta Sacra^{mae} Regiae M^{tis} clementiae infallibili innitenda et dirigenda ducemus vita nostra durante. Quocirca Ill^{mam} M. Dominationem rogatam esse velimus, ut ratione publici boni et tranquillitatis confoederatarum provinciarum habita negotia nostra prout hucusque facere non neglexit, apud Sacra^{mam} Regiam M^{tem} promoveat. De reliquo Ill^{mam} Mag^{cam} Dominationem feliciter valere cupientes, nostra studia et officia paratissima Eidem commendatissima esse velimus.

Datum ex castris nostris penes civitatem Brasso positis, die 14. Julii. A. D. 1611.

Illustris Mag^{cae} Dominationis

servitor tanquam filius

Raduly Vaivoda Valachiae

Transalpinae Princeps

Іѡ̃ Радѹл Воєвода

P.S.Ut quamprimum aliquos magnae authoritatis viros commissarios ad firmandum statum huius provinciae Transylvanicae ableget, apud Sacra^{mam} Regiam M^{tem} provideat, Illustrem Mag^{cam} Dominationem eandem rogatam esse velimus.

In dorso : Literae Radul vaivodae exhibitae Cassoviae, 30. Iulii 1611 de pugna cum Gabriele Bathori habita.

(Orsz. Itár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 94 No. 19.)

144.

Praha, 14 Iulie 1611.

Regele Matia II către palatinul George Thurzó.

Inţelegând cele comunicate despre acţiunile lui Gabriel Báthory, face întreg istoricul lor, descriind cum a uneltit întreaga iarnă împotriva regelui Matia la Poartă, ameninţând într'una ţările române cu invaziunea. Acestea au dat motiv ca regele să facă o confederaţie cu Moldova şi Valachia hotărînd o ofensivă comună împotriva sa. Având nădejde şi în Secui şi Saşi, e încredinţat că va putea libera oamenii de tirania lui Báthory. Dacă apoi Moldova şi Valachia vor fi unite coroanei ungare se va putea resista chiar şi Turcilor mai bine, asigurând astfel şi liniştea dorită, menţinută bine supt ocârmuirea unui rege şi a unui palatin, cu ajutorul Staturilor şi Ordinelor ţării.

Matthias Secundus Dei gratia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Marchio Moraviae et Comes Tyrolis etc.

Spectabilis ac Magnifice Fidelis nobis sincere dilecte. Quae nobis per Fidelitatem V^{ram} in literis de 4. praesentis mensis Iulii Cassovia de principe Bathoreo perscripta fuerunt, probe intelleximus, quod nimirum is saniora tandem consilia sequi non detrectet, et licet omnino existimandum sit, deliberationem eius, prouti vos quoque insinuatis, nonnisi ex eo mutatam esse, quod videat Haydones partes suas sequi nolle, Siculos, Saxones et alios indigenas ab eius obsequio deficere, Moldaviamque et Valachiam susceptam adversus eum expeditionem urgere. Quia tamen ipse his inconstantiae et mutabilitatis factis hactenus sese frequentius notatum reddidit, ne utiquam secure eidem ob praesentem qualemcunque exiguam spem, promissionum et pollicitationum satis frigide oblatarum, fidem adhiberi posse videmus. Peroptime siquidem scire vos non dubitamus, quaenam in totius huius expeditionis susceptae negotio inde ab initio decurrerant, quo nimirum consilio quibusve mediis et sub conditionibus eam prosequendam constitutum fuerat, scopusque et intentum nostrum quonam ferebatur. Initio enim conventu Cassoviae habito, conclusioneque per utramque partem facta, illico per eum plerique articuli mutati, inversi et expunctati fuere, sub eodemque initio literas nonnullas acres, cum aliorum, tum etiam personam vestram perstringens, satis licentiose scriptitaverit. Et licet de complanandis iis mutationibus per se factis, tractatus institutus fuerat, eoque nomine legatos nostros ad ipsum quoque expediveramus, attamen inconvenienter sane variis exspectationibus, pro libitu suo dilationibus rem protrahendo, ac minus debite legatis nostris exceptis, totam hiemem exstraxit, medioque tempore omnia, quae in manifestum praeiudicium et derogamen conclusionum factarum vergunt, discrimenque et perniciem regnis et provinciis nostris cedunt, pertentare non intermisit. Cum Turca namque novos contractus per internuntios suos iniit, iis nexu quodam coronae regni plurimum praeiudicanti adhaesit. Neque destitit ad Portam Ottomanicam praeter rei veritatem, res nostras illius insimulare, quod quasi Germani (hos ille nominavit) pacem et indutias cum Turca intercedentem minime observare vellent, sed contra omne ius et fas leges eius perrumpendo, arma contra ipsos infesta movere et assumere omnino statuisse. Haydones in ditionibus, regnique nostri partibus ad defectionem sollicitando

turmatim et copiosis agminibus absque ullo freno educendo, homagium (id quod nonnisi domino naturali et terrestri iure praestandum competit) ab iis sibi praestari adegit. Gregorium Nemethy, emissarium suum in confinia regni nostri ad factionem instituendam ablegaverat, qui absque ulla petita licentia, multoque minus concessa sibi facultate, gentes concitando, non modicum ex confiniis cum praesidiariorum, tum etiam aliarum copiarum militarium eduxit numerum.

Haec, inquam, et alia quam plurima, quae apertissime contra leges conclusionis, violatis etiam conditionibus tractationis, toto eo tempore acta et molita fuere, donec nos opportunis mediis adhibitis Moldavia et Valachia, quae antiquitus quoque regno isti nostro Hungariae incorporata exstiterat, nobis se se coniunxit ac concordi voluntate et consensu, communibus armis utrinque his inconvenientiis obviam ituros, nos deliberaverimus et denunciaverimus, qui confisi nostris quoque copiis et viribus coniungendis, non contemnendum exercitum exquisitorum militum coëgerant et etiamnum expeditum habent. Hos, quia (ad facilitanda, commodiusque promovenda negotia et intentum nostrum) requisiverimus, haud apparet, quonam pacto illibate, fidei ipsis datae staretur, promissionibusque eidem per literas factis satisfieret, si a prosecutione suscepti negotii aliquatenus recederetur.

Accedit haec quoque non levioris considerationis ratio, quod Transylvanis exulibus, qui omnem ferme eorum facultatem, et etiam mutuo quaesitas opes huc impenderunt, spes facta et data fuerit, ac in conclusionibus Cassoviae factis, et etiam inter caeteros articulos per legatos nostros principi Transylvaniae proponi voluimus, nequaquam eos deseri debere, sed prout iniquam sortem et aleam adversitatum perferre fuerunt hactenus promptissimi et resoluti, etiam exitus felices et prosperos huius conatus percipiant.

Praeterea demum ad facilitandos hos conatus maxima subsidia et adminicula prae manibus habentur, potissimam namque Siculorum et Saxonum portionem ad partes nostras propendere non incertum est : universamque provinciam Transylvaniae multis incommoditatibus et afflictionibus per ipsum angustiatam et oppressam ultro defecturam.

Neque forte occasio tam facilis et felix postmodum affulgere poterit ac iam, ut in obsequium et fidelitatem regni coronae Moldavia et Valachia adducta, Transylvaniaque pariter adiecta, totam Hungariam a tyrannide et viribus Turcarum securiorem

reddere possimus vel certe etiam ullo alio medio, in perpetuo fidelitatis et obsequii vinculo praedictas provincias Moldaviam et Valachiam, quod hactenus effectum non fuerat, ipsique Hungariae coniunctas esse posse apparet.

Unde secutis felicibus auspiciis circa hos suspectos conatus is postmodum pro gubernatione eius provinciae collocari possit, qui nequaquam dubia et vacillanti fide Sacrae Regni coronae, bonisque successibus patriae devotus et devinctus existeret, ac tandem generalem et securam quietis et securitatis tranquillitatem postliminio reducendo iugi formidine et periculis penitus soluti et liberi; tota reipublicae Hungaricae gubernatio et debita administratio, iuxta olim consuetum morem sanctum et laudabilem, sub uno rege, uno palatino, debite et cum omnimoda fidelium regnicolarum satisfactione institui et conservari possit. Ac in reliquo benignum erga vos affectum gerimus.

Datum in civitate nostra Regia Pragensi Rachin, die 14. mensis Julii. Anno Domini MDCXI.[0]

Matthias mpr

Laurentius Ferenczffy mpr

In dorso: Exhibitae Cassoviae, 25. die Julii 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 18 No. 12.)

145.

Iaşi, 16 Iulie 1611.

Sigismund Kornis şi Sigismund Sarmasági către căp. Andrei Dóczy.

In drum spre Bucureşti, îi comunică că ambii Domni sunt gata, aşa că în două săptămâni vor putea intra în Ardeal cu oştile. Cer însă ca şi oastea lui să fie acolo, căci altfel oştile aceste străine vor prăpădi ţara.

Spectabilis Magnifice etc.

Hogy ritkán láttatunk irni Kegyelmednek, ne csodálja Kegyelmed, mert nem mindenkor volt occasiónk. Moldovába is lőn mulatásunk, mivelhogy az Ureky Vornik is beteg és távol vagyon most is, azért holnap (id est 17. Iulii) indulunk meg innet és hat napra jutunk Bukurestre. Moldova és Hawaselfeolde készen vagyon, ugyis intéztük, hogy mátul fogva tizenöted napra be érünk Erdélybe mind az moldovai és hawaselfeoldi haddal. Ezek azért fölötte igen kévánnyák, hogy Magyarország is mindgyárást

bocsássa Erdély felé hadát, az napra be is érjen Kegyelmetek fogyatkozás nélkül; erre mi ugyan rea feleltünk, hogy fogyatkozás nem leszen általán véggel. Az Istenért azért Uram, ugy legyen Kegyelmed készen, hogy ha Magyarországból hadat nem bocsáttanak, Erdélt ezek el rontják és mástul is talám ugyan el nem élhetünk. Azért Uram vagy palatinus uram, vagy Forgach uram viseljen gondot közel lévén etc.

Ezek Uram, minden jóval mutatják magokat, az mint végére mehettünk, de nem együtt vagyon az hadok. Az moldovai leszen tizezer ember, azonképpen az hawaselfeoldi sem kevesebb, ugy mehettünk végére, sőt talám több is. Báthory Gábor Fejérváratt vagyon, az székelység le szállott. Immár többé talám nem juthat ennél több levelünk Kegyelmetekhöz, hanem okvetetlen nem nyugszunk addig, az mint irjuk, akkorra be ütünk Erdélybe, ezen meg nyugodjék Kegyelmed, ez itt valók ugy assecuráltak. Csak egy napi járó föld vagyon Erdélytűl ezeknek, amazoknak is az hadok; Moldowa és Hawaselfeolde felette egyesek. Az lejendő confoederatiót akarják ezek és magok akarnak magok emberitűl irni; semmi akadály sem török, sem másfelől dolgunkba nincsen itt, valóba Erdélyben vigyázzon immár Kegyelmetek. Tartsa meg Isten Kegyelmedet. Datum etc.

Az aradi ráczoknak ország nevével is irjon. Jeneo, Lippa.

Az két Sighmond

Igen homályoson irtunk palatinus uramnak. Irjon Kegyelmed nyilvábban oda.

In dorso: Paria literarum Magnificorum dominorum Sigismundi Kornis et alterius Sigismundi Sarmasági ex Moldavia.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 3 No. 13. Copie.)

Trad. Spectabilis etc. Să nu se mire Domnia Ta că ne vede rareori scriind Domniei Tale, pentrucă n'am avut prilej totdeauna. Am petrecut şi în Moldova, fiindcă şi Vornicul Ureche este bolnav şi departe şi acum, pentru aceea mâine (id est 17. Iulii) plecăm de aici şi la şase zile ajungem în Bucureşti. Moldova şi Ţara-Românească sunt gata, aşa am şi orânduit, ca de azi în 15 zile sosim în Ardeal cu oastea moldoveană şi a Ţării-Româneşti. Aceştia poftesc pentru aceea foarte mult ca şi Ungaria să-şi sloboadă numai decât oastea către Ardeal, în ziua aceea trebuie să şi sosească Domniile Voastre fără zăbavă: la aceasta noi am şi răspuns că nu va fi lipsă de fel. Pentru Dumnezeu, Domnul meu, de aceea să fie Domnia Ta astfel gata, că dacă nu sloboziţi oaste din Ungaria, aceştia strică Ardealul şi nu vom putea trăi nici de alţi. De aceea, Domnul meu, sau domnul palatin sau domnul Forgach să poarte grijă fiind aproape etc.

Aceştia, Domnul meu, se arată cu tot binele, după cât am putut afla, dar oştile lor nu sunt împreună. Cea moldoveană poate fi de vre-o 10.000 oameni, cea din Ţara-Românească la fel nu este mai mică, aşa am putut afla, poate că e şi mai multă. Gabriel Báthory este în Bălgrad, Secuimea s'a aşezat. Acum poate că alte scrisori de-ale noastre nu mai pot sosi la Domniile Voastre, dar fără îndoială nu ne odihnim până atunci, precum scriem, ci năvălim în Ardeal, să se liniştească Domnia Ta în aceasta, cei de aici aşa ne-a asigurat. Aceştia au numai cale de o zi dela Ardeal, şi oştile acelora; Moldova şi Ţara-Românească sunt foarte unite. Aceştia vreau confederaţia viitoare şi vreau să o scrie înşile prin omul lor; aici în lucrul nostru nu este nici o piedecă nici turcească, nici din altă parte, cu adevărat să vegheze acum Domniile Voastre în Ardeal. Dumnezeu să ţină pe Domnia Ta. Datum etc.

Scrieţi Sârbilor dela Arad şi în numele ţării. —Ineu, Lipova.

Cei doi Sigismund

Am scris foarte nedesluşit domnului palatin. Să scrie Domnia Ta mai lămurit acolo.

146.

Praha, 17 Iulie 1611.

Marcu-Vodă către palatinul George Thurzó.

Roagă să informeze pe rege despre starea sa mizerabilă ca să-i dea undeva vreo slujbă pentru meritele şi jertfele sale aduse în interesul naţiunii ungare.

Illustrissime ac Magnifice Domine, Domine et Patrone benignissime. Humilium servitiorum meorum perpetuam subiectionem.

Az Isten Nagyságodnak adjon kévánta sok szerencséket az Nagyságodhoz tartozókkal egyetemben. Nagyságod az én supplicatiómból, mely király ő Felségétől Nagyságodnak szólló levélben includálva vagyon, az én nyomorult állapatomat megértheti, méltó kenyörgésemet is kegyelmesen eleiben veheti. Azért Nagyságodat, mint Isten után ez föld szinén való gyámolómat, az Istenért kérem, tekintse meg az Istent, az én nagy nyomoruságomat, sok hű jámbor szolgálatomat, vérem hullását, atyámfiai halálát, káraimat, és az most legutolsó magyar nemzetért szenvedett sulyos fogságomat, és kegyelmesen informálja Nagyságod király ő Felségét, mediumot mutatván, honnan ő Felsége király urunk valami segitséggel azvagy állapattal praeveniálhasson az én nyomorult állapatomnak, mely dolgot Nagyságod meg cselekedvén, elsőben Istentől érdemét veszi, én tőlem penig holtig való szolgálatot és hálaadást. Kérem Nagyságodat

az Istenért, ne késleltesse se az Nagyságod kegyelmes expeditióját, se ez levél vivő szolgámat, hanem kegyelmesen eressze jó válasszal, kit Nagyságodnak és maradékinak szolgálhassak meg. Ezvel Nagyságodat az Szent Isten ótalma és gondviselése alá ajánlom, kérvén, hogy életét hosszabbitsa, szerencséjét nevelje.

Datum Pragae, 17. Iulii. Anno 1611.

Ill^{mae} ac Mag^{cae} Dominationis V^{rae}

Humilis servus
Marcus Wayuoda mpr

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 16 No. 8. Autograf.)

Trad. Illusrissime etc. Dumnezeu să deie Măriei Tale multe noroace poftite împreună cu cei ce ţin de Măria Ta. Măria Ta poate înţelege din cererea mea care este alăturată scrisorii dela Maiestatea Sa Regele către Măria Ta, starea mea nenorocită, plângerea mea dreaptă şi poate să o preîntâmpine milostiv. De aceea rog pentru Dumnezeu pe Măria Ta ca pe ocrotitorul meu după Dumnezeu pe faţa pământului, priveşte pe Dumnezeu, marea mea sărăcie, multele mele slujbe credincioase, curgerea sângelui meu, moartea rudelor mele, pagubele mele şi închisoarea grea suferită acum mai în urmă pentru neamul unguresc şi Maiestatea Sa regele informează milostiv pe Măria Ta, arătând mijloc de unde Maiestatea Sa regele poate preveni cu ceva ajutor sau cu slujbă starea mea sărmană, ceeace făptuind Măria Ta, mai întâi se învredniceşte Măria Ta în faţa lui Dumnezeu, iar dela mine slujbă şi mulţumire până la moarte. Rog pe Măria Ta pentru Dumnezeu, să nu zăbovească nici Măria Ta expediţia milostivă, nici pe sluga mea aducătoare a acestei scrisori, ci să-l sloboadă milostiv cu răspuns bun, ca s'o pot sluji aceea Măriei Tale şi urmaşilor săi. Cu aceasta închin pe Măria Ta pazei şi grijei Sfântului Dumnezeu, rugându-l să-i lungească vieaţa, să-i crească norocul. Datum etc.

Notă. Marcu-Vodă şi-a trimes scrisoarea de faţă dupăce aflase că a fost recomandat palatinului de către regele Matia (din 6 Iulie 1611) care îi cerea informaţii despre acest valoros bărbat; vezi mai sus sub No. 139.

147.

Cluj, 23 Iulie 1611.

Generalul Sigismund Forgách către municipiul oraşului Bistriţa.

Sosind cu oastea regelui, după ce Radu Şerban-Vodă a bătut pe Gabriel Báthory, pentru a menţine ordinea ţării, somează oraşul să se supună regelui care îi va asigura toate privilegiile şi libertăţile vechi.

Prudentes ac Circumspecti Domini Amici nobis observandissimi.

Salutem et nostri commendationem. Nyilván levén ő fölségénél az mi kegyelmes urunkál, koronás királyunknál el pusztult fejedelmek miatt meg romlott Erdél országnak, ki eleitűl fogva az jó emlékezető szent királyoktul magyar koronához birattatott, mostani nagy inségek és nyomoruságok; gondot akarván ő fölsége király urunk minden hiveire viselni, bocsátott bé bizonyos hadaival ő fölsége bennünket, meg akarván ez országot és Kegyelmeteket ez sok inségtűl szabaditani és régi Istenfélő keresztyén fejedelmektűl és királyoktul adatott szabadságában ótalmazni. Mivel penig Istennek kegyelmes gondviseléséből Raadull wayda, ki az mi kegyelmes királyunknak ő fölségének igaz hive, Báthory Gáboron és hadán diadalmat vévén, az mint Kegyelmetek jól tudja, megverte, az ő sok gonosz cselekedeteit Isten el nem akarván szenvedni, Kegyelmeteket penig ez sok inségből, nagy nyomoruságokból ki vevén ő szent fölsége, régi szabadságát, melyeket az Istenben idvözült szent királyok privilegiumokkal is confirmáltanak : az mi kegyelmes fejedelmünk, koronás királyunk által restaurálja Kegyelmeteknek és ez nemes országnak. Intjük annak okáért Kegyelmeteket király urunk ő fölsége nevével tisztünk szerint, magunkéval penig kérjük, hogy Kegyelmetek ez mostani nyomorult és nagy inségből szabadulását, feleségeknek, gyermekeknek jó állapatban s csendes békességben való meg maradását, szép házájoknak épülését, az magyari teljes nemzetséggel egyet értvén, meggondolván, adja az mi kegyelmes király urunk ő fölsége gondviselése és ótalma alá magát; elhivén azt Kegyelmetek nagy bizonnyal, hogy ő fölsége király urunk mindenek ellen meg ótalmazza Kegyelmeteket kegyelmes szárnya és hiv[sége alá] vevén. De ha Kegyelmetek ez dolog felől különben [gondolko]dik, az ő fölsége király urunk kegyelmes gondvisel[ését] nem akarván venni, király urunk ő fölsége Kegyelmetekhez való kegyelmes gondviselését meg vonván, az minemő instructióval bocsátott minket ő fölsége és plena authoritással, Kegyelmeteknek nagy fogyatkozásával és kárával kelletik ez dolognak véghez viteléhez, Isten minden igaz igyünkben velünk levén, nyulnunk. Mind ezekrűl Kegyelmetektűl mentűl hamarább választ várván. Tartsa meg Isten Kegyelmeteket.

Datum ex castris ad civitatem Koloswar positis, die 23. Iulii. Anno Domini 1611.

Prudentibus ac Circumspectis Dominationum V[rarum]

Amicus

Comes Sigis. Forgach de Gimes mpr

Adresa : Prudentibus ac Circumspecto dominis N. N. Iudici primario, juratis civibus ac toti communitati liberae civitatis Bistriciensis etc. Dominis Amicis nobis observandissimis.

(Arhiva judeţului Năsăud. Bistriţa.)

Trad. Prudentes etc. Fiind cunoscut Maiestăţii Sale, Domnului nostru milostiv, regelui nostru încoronat marile nevoi şi ticăloşii de acum ale ţării Ardealului din pricina principilor morţi, care a fost stăpânit dela început de regii sfinţi de bună pomenire unit coroanei ungare ; voind Maiestatea sa regele nostru să poarte grija tuturor supuşilor săi, ne-a trimis aici Maiestatea Sa cu anumite oşti ale sale, voind să sloboadă această ţară şi pe Domniile Voastre de aceste multe lipsuri şi să o păzească în libertatea dată ei de principii şi regii de odinioară temători de Dumnezeu. Iar fiindcă din purtarea de grije a lui Dumnezeu, Voevodul Radul, care este credincios adevărat al Maiestăţii Sale, al Milostivului nostru Rege, luând biruinţă asupra lui Gabriel Báthory şi a oştirii sale, precum bine ştiţi Domniile Voastre, l-a bătut, Dumnezeu nevoind să-i sufere faptele multe ticăloase, iar pe Domniile Voastre scoţîndu-vă Maiestatea Sfântă din aceste multe nevoi şi ticăloşii mari, libertatea veche, pe care au confirmat-o şi prin privilegii regii sfinţi adormiţi în Domnul : prin milostivul nostru principe, regele nostru încoronat o restaurează Domniilor Voastre şi acestei ţări nobile. Pentru această pricină sfătuim pe Domniile Voastre, în numele Maiestăţii Sale a regelui nostru după slujba noastră, iar în numele nostru vă rugăm, ca Domniile Voastre înţelegându-vă cu întreaga naţiune ungară, gândindu-vă la liberarea Domniilor Voastre din nevoia şi ticăloşia mare de acum, rămânerea soţiilor, a copiilor în stare bună şi pace liniştită, zidirea patriei voastre frumoase, să vă supuneţi purtării de grije şi pazei Maiestăţii Sale regelui nostru milostiv ; crezând Domniile Voastre cu mare adeverinţă, că Maiestatea sa domnul regele nostru apără pe Domniile Voastre împotriva tuturor, luându-vă sub aripa şi credinţa sa. Dar dacă Domniile Voastre gândiţi altfel despre acest lucru, nevoind să primească purtarea de grije milostivă a Maiestăţii Sale regelui nostru, Maiestatea Sa regele nostru retrăgându-şi purtarea de grije milostivă faţă de Domniile Voastre, după instrucţiile cu cari ne-a trimis Maiestatea Sa şi cu autoritatea deplină, ar fi nevoie să ne apucăm de săvârşirea acestui lucru spre marea lipsă şi pagubă a Domniilor Voastre, Dumnezeu fiind cu noi în toate treburile noastre drepte, despre acestea aşteptând dela Domniile Voastre răspuns cât mai grabnic. Dumnezeu să ţină pe Domniile Vostre. Datum etc.

148.

Venezia, 23 Iulie 1611.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Radu Şerban-Vodă intrând în Siculia, a bătut în trei rânduri oştile lui Gabriel Báthory, împotriva căruia va pleca şi oastea generalului Sigismund Forgach.

Di Venetia li 23 Luglio 1611.

Di Vienna delli 9 stante, che il Vaivoda Radulo, oltre haver ricuperato il suo stato, fosse anco penetrato nel paese de Siculi, et rotto 3 volte le genti del Principe Transilvano, al qual ciò havesse dato molto da temere della sua ruina, massime perchè molti de suoi nobili et plebe se gli fossero ribellati et accostatesi a Radulo, attribuendo anco il Transilvano a cattivo augurio per essere stato morsicato in una mano dal suo cavallo. Intanto il palatino Ungaro, et il Sigr di Forgach in un colloquio tenuto a Eperies havessero rissoluto di andare fra X giorni con grosse genti et buon numero di artiglieria contro li scritti Aiduchi, et forsi poi anco in Transilvania.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate vol. 1079.)

149.

Praha, 28 Iulie 1611.

Regele Matia II către palatinul George Thurzó.

Aflând cu bucurie de bătălia dela Braşov, dată de Radu Şerban-Vodă, ordonă să pornească fără răgaz pe Sigismund Forgách cu oştile sale. Pe de alta se trimite consilierul Cesar Gallo să păzească ca Radu-Vodă să se conformeze în toate cuprinsului confederaţiunii încheiate cu dânsul.

Intelleximus ex vestris de datis Cassoviae, 17. Iulii, ac aliis quoque Spectabilis ac Magnificorum comitis Sigismundi Forgach de Ghymes, comitis comitatus Neugradiensis, iudicis Curiae nostrae Regiae in Hungaria, partiumque eiusdem regni nostri superiorum supremi capitanei, necnon Michaelis Czobor de Czoborszentmihály, equitis aurati et consiliariorum nostrorum etc. fidelium nobis dilectorum literis, Radulium cognoscendo vires militiae Bathorianae debilitatas, superatis Transilvaniae alpibus, in viscera provinciae cum exercitu suo iam penetrasse et ad civitatem Coronam, commisso cum reliquiis copiarum Bathoreanorum proelio, fusoque et fugato Bathoreo, victorem evasisse. Divinae providentiae omni dubio procul eventus huius casus adscribendus esse debet, utpote qui completa indigna et audaci eius tyrannide, nequaquam ulterius malum hoc serpere permittere voluit, verum votis et ardentibus desideriis omnium proborum, tam regni nostri, quam provincialium Transilvaniae afflictatorum

preces et supplicationes exaudire, miseriisque ipsorum et angustiis opitulari et subvenire decrevit; neque concedere, ut tam patriam suammet, quam etiam ditiones nostras, periculis et multiplicibus incommoditatibus, iam amplius perniciebus et ruinis divexaret.

Comitem Sigismundum Forgach, quod praeter omnes ambages, recta in Transilvaniam penetrare debuisse iniunxeritis, ubilibet omnino et necessario factum est. Idem etiam Egregium Caesarem Gallum, consiliarium et aulae nostrae familiarem, cum sufficienti documento, informatione a temporis, rerumque constitutione capta, submiseritis, quem inter caetera etiam hoc consilio isthuc expediveramus. Bonis itaque, placidisque modis ipse Radulius requirendus erit, ut pactorum et confoederationum memor, sic circa praesentem expeditionem procedatur, quod et praedictae coniunctioni, pactisque et foederibus invicem percussis, sancte et inviolabiliter satisfiat. Ne forte, si aperto Marte quippiam subito sibi inferri advertens, ipse quoque hostilia quaevis meditari posset; etc.

Datum in civitate nostra Regia Pragensi, die 28. mensis Iulii. A. D. 1611.

In dorso: Exhibitae Cassoviae, 8. Augusti 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 22 No. 6.)

150.

Košice, 2 August 1611.

Palatinul George Thurzó către Radu Şerban-Vodă.

Aflând din scrisoarea sa despre succesul avut în bătălia de lângă Braşov, îl felicită şi-l asigură de mila şi recunoştinţa regelui. Sigismund Forgách plecând în Ardeal, a ocupat deja Clujul şi se va uni cu Radu. Zvonurile răspândite de Báthory despre sosirea ajutorului turcesc care supt Omer paşa a şi trecut Dunărea la Rusciuc.

Illustrissime Domine amice et tanquam fili observandissime. Salute et addictissima servitiorum commendatione praemissa.

Litteras Ill^{mae} Do. V^{rae} ex castris penes civitatem Brasso positis die 14. mensis Iulii proxime evoluti cum voluptate accepimus;[1] ex iisdemque intelligimus, quod nimirum ablegatus suus nunctius cum optato, desideratoque responso a Sacra Regia M^{te} domino nostro clementissimo redierit et vel eo impensius laetamur,

[1] Vezi mai sus, sub No. 144.

quod Illma Do. V^{ra} unacum Illmo domino Constantino vayvoda Moldaviae contra Gabrielem Bathori, turbatorem publicae pacis, tranquillitatis et confoederatorum regnorum ac provinciarum victoria potiti triumphum reportarint. Siccine Deus altissimus elatas hominum mentes reprimere, iniuriaque affectos vindicare consuevit. Sentit iam mala nonnullorum consilia non fuisse sibi proficua, praecipue Ioannis Imreffi, cuius malignitas dira afflictione fuerat afficienda, tanquam repentinus ipsius interitus idcirco invidendus, quod autem tam feliciter et ex sententia Ill^{mae} Do. V^{rae} victoria affulsit, felicitati eius ex animo congratulamur, nil addubitantes, quin Sacra quoque Regia Maiestas, Dominus Noster clementissimus, eidem applaudat innata clementia obsequium Ill^{mae} Do. V^{rae} quod ultra effert paribus meritis protectione et iugi gratia sit promeritur, quae omnia nos praelibatae Sacrae R. M^{ti} optimo calculo notata insinuavimus, pro comperto habentes Suam M^{tem} magno animi solatio id percepisse ac erga Ill^{mam} Do. V^{ram} regio, pio ac paterno affectu duci. Opportunum autem, gratumque Regiae M^{ti} foret, ut quemadmodum Illma Do. V^{ra} in litteris ad nos datis insinuat, certos legatos, praesertim primarios viros quam primum ad Sacram M^{tem} delegaverit ac confoederationis observationem per eosdem cum recognitione obsequii demonstraverit, quod ne longius differat, nos quoque Ill^{mam} Do. V^{ram} paterne admonemus et rogamus, interea nihil eorum intermittentes, quae nostri sunt muneris, dabimusque sedulam operam, ut Sua Maiestas Regia gratia et clementia sua Ill^{mae} Do. V^{rae} praesto sit.

Non dubitamus Ill^{mae} Do. V^{rae} iam innotuisse, cum selectissimo Suae M^{tis} exercitu plenaria instructione Sp^{lem} ac Mag^{cum} dominum comitem Sigismundum Forgach (*titulus*) in Transylvaniam ad dissolutionem provinciae et complanationem omnium difficultatum per nos esse expeditum, qui capta iam civitate Claudiopoli versus Albam Iuliam exercitum ducendo ex dispositione nostra mutuam cum Illma Do. V^{ra} habebit correspondentiam. Neque hoc praetermittendum duximus, quod Gabriel Bathori eiusque asseclae passim ubique per nunctios et litteras nonnullas (quae in manus nostras inciderunt) spargant, quod Omer vesirius passa valido exercitu, Tartarorumque Cham ingentibus copiis in auxilium eius contra exercitum Suae M^{tis} ac V^{ram} Ill^{mam} Dominationem pugnaturi appropinquent, iamque Vesirius traiecto ad Orozchik Danubio fines Valachiae Transalpinae attigisset, Tartarorum autem aliquot milia novum vaivodam in Transalpinam constitutum defensarent. Quibus nos ideo fidem

non adhibemus, quod explorata et comperta V^{rae} Ill^{mae} Dominationis erga Suam M^{tem} sinceritas denua transactione roborata, vel in suam perniciem hoc pateretur, quominus Suae Maiestati vel nobis pro meliori rei gerendae occasione aliis propinquior tempestive significaret. Ne itaque susceptae huius expeditionis felix successus inopinata mutatione improvise labefactetur, Ill^{mam} Do. V^{ram} rogamus, velit nos tam de prospero, quam adverso (quod Dominus Deus avertat) successu saepius informare, quo nos quoque tempori et occasioni intentionem nostram sciamus accomodare. De caetero Ill^{mam} Do. V^{ram} diu feliciter valere optamus, eidemque paternam, singularemque affectionem nostram deferimus.

Cassoviae, die 2. Augusti 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 1 No. 101. Concept.)

151.

Tabăra din Şebişul Săsesc, 4 August 1611.

Generalul Sigismund Forgách către palatinul George Thurzó.

Gabriel Báthory s'a închis în Sibiu. Radu Şerban nu a sosit încă, cu toate că a convocat o întrunire a Ardelenilor la Cincul Mare.

Báthori Zebenben szorult, azt meg rakta éléssel és néppel; Radul még nem érkezett alája, mi is penig még négy mérföldön vagyunk tűle. Radulnak Moldvábul érkezett volt valami segitsége kurtánok, azokra az székelyek reájok támadván egynehány százat vágtak le bennek, kit az oláhok meg boszulni akarván, az székelségen nagy égetést és pusztitást cselekedtek. Ő Radul ad 1. diem Augusti hirdetett volt gyűlést az erdélieknek Nagy Sinkre, de nem aránzom, hogy senki is rea ment volna, mert az nemesek közzül ki imitt, ki amott bujdosik most az hadak miatt; mindazáltal várom óránként levelét, kibűl meg értem, micsoda exitussa lett legyen gyűlésének; etc.

Datum in castris ad Zaz Sebes positis, 4. Augusti 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 53 No. 18.)

Trad. Báthori s'a închis în Sibiu, l'a umplut cu mâncare şi norod; Radul nu a ajuns încă la el, iar noi suntem la patru mile de el. Lui Radul i-a sosit oarecare ajutor din Moldova, curteni, Secuii tăbărând asupra lor au tăiat câteva sute dintre ei, pe aceia voind Românii să-i răzbune, au săvârşit mare pustiire şi pârjolire în Secuime. Radul vestise adu-

nare pe ziua de întâi August pentru Ardeleni la Cincul-Mare, dar nu cred că ar fi mers cineva acolo, căci nemeșii pribegesc pe aici, pe acolea, din pricina oștilor; totuși aștept în fiecare ceas scrisoarea sa, din care voiu înțelege ce sfârșit a avut adunarea; etc.

152.

Venezia, 13 August 1611.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Gabriel Báthory bătut iarăș de către Radu Șerban-Vodă, a fugit retrăgându-se în Sibiu, unde a omorît de necaz vreo sută de inși. Radu voind a ocupa Ardealul, regele a trimes acolo pe Forgách și Nagy pentru a-l opri, lucrul fiind în prejudiciul său.

Di Venetia li 13 Agosto 1611.

Di Vienna delli 30 passato, che havendo il principe Radulo di Valachia data nova rotta al prencipe Transilvano con morte quasi di tutte le genti di questo, e salvatosi egli a pena con la fuga in Ermenstat con havervi al suo arrivo fatti tagliar a pezzi per la rabia da cento di quei habitanti havesse il Valacco, subito spintoli dietro parte del suo essercito per assediarlo ivi, et con l'altra parte è andato per impatronirsi della Transilvania; ma perchè ciò succedendoli saria in pregiuditio della Casa d'Austria, ancor ch'egli, che è amico di questa haveva il Re d'Ungheria spedito in quella provincia il generale Forgach con buon numero de soldati et il scritto Andrea Nagy con li suoi Aiduchi per impedir al Valacco il suo disegno, massime per esser Sua Maestà Regia stata di novo chiamata dalli Transilvani per il sdegno conceputo contro il loro prencipe del sudetto atto et per la sua insopportabile tirannide, et che il sudetto Nagy haveva promesso al Re di far ritornar alla devotione di Sua Maestà tutti li luoghi del contorno di Varadino, hora benissimo presidiato et munito da Ungari, che gli ridusse già all'obedienza del Transilvano.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate vol. 1079.)

153.

Istanbul, 20 August 1611.

Aviz despre cele hotărîte în privința țărilor române.

Aflându-se că Gabriel Báthory a fost bătut de către Radu Șerban-Vodă, s'a hotărît în Divan să se trimeață în ajutorul lui Bá-

thory Ibraim ceauş, iar în Ţara-Românească să se aşeze un sangiacbei, căci altfel în acele părţi nu va fi linişte.

Di Constantinopoli, 20 Agosto 1611.

Havendo intesa la rotta del principe Transilvano datali dallo Seruano, il quale fu prima scacciato per il sudetto Transilvano dal paese suo di Valachia, li Turchi hanno radunato il Gran consiglio di tutti gli huomini principali, al quale fu presente anche il Mufti, et conclusero che si debbia dare soccorso al principe Transilvano; per la qual cosa è stato ispedito Ebraim chiaus per le poste, con ordine strettissimo di far levata di molti Sangiacchi di Grecia et altri Turchi confinanti per andare in Transilvania ad opporsi alli nemici del Transilvano con animo, dopo scacciato il nemico, con informatione del Bascia di Temisvar, come pratico del paese, d'impadronirsene totalmente, ponendovi presidio sufficiente sino ad altro aiuto di qua. Hanno anche concluso di voler rovinare tutta la Valachia per li Tartari, et pigliarla, et in vece delli soliti Vaivodi Christiani mettervi un Sangiacco Bego et sottometterla in tutto al suo imperio, poichè tengono per certo, non poter prima riposare sicuramente, che habbiano sottoposti onninamente quelli principati di Transilvania, Valachia et Moldavia alla sua giurisdittione.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate vol. 1079.)

Notă. Un exemplar latinesc al acestui „aviz" se află în colecţiunea Acta Thurzóiana (fasc. 7 No. 56) cuprinzând aproape cuvânt cu cuvânt aceleaşi lucruri, însă scris mai exact, aşa că unele nume citate le-am îndreptat din acela.

154.

Venezia, 27 August 1611.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Gabriel Báthory asediat de către Radu Şerban-Vodă la Sibiu, voind să fugă din oraş şi ţară, nu a reuşit, fiind toate strâmtorile închise. Astfel cere ajutor dela Turci, oferindu-le mai multe cetăţi în schimb.

Di Venetia li 27 Agosto 1611.

Di Vienna di 13 Agosto, che il Bathori Transilvano haveva tentato di fuggire con 300 soldati di Ermenstat nel paese Tur-

chesco, ma invano per haver trovato li passi serrati, oltre haver inteso che Radulo Vaivoda di Valachia venisse personalmente con gran numero de genti per assediarvelo d'ordine del General d'Ungaria, in cui potere si trovava hora non solo la provincia di Transilvania, ma anco la città di Claudiopoli, resali a patti dopo haverli dati molti assalti; onde il Bathori havesse secretamente spedito persona incognita a Turchi, ricercando aiuti con promessa di darli all' incontro in poter Lippa, Genoe et Varadino, non ostante che questa piazza fosse di nuovo stata consignata con 4 altre dalli Aiduchi al Re Matthias nel scritto loro accordo, et haveva mandato anco 20/m fiorini a Varadino per far genti, dicendosi che di già fossero gionti per suo servitio nella Valacchia 4500 Tartari mandatevi da Turchi.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate vol. 1079.)

155.

Roma, 27 August 1611.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Ştiri despre felul cum Gabriel Báthory a fost bătut de către Forgách şi Radu. El fugi la Lipova, iar oamenii din Ardeal s'au supus generalului Forgách.

Di Roma li 29 Agosto 1611.

Di Vienna di 20 passato tenevano, che il Bathori Transilvano uscito d'Hermenstat per tentar con le reliquie de' suoi soldati et altri assoldati la recuperatione del suo stato, massime per esserli gionto un Chiaus, dandoli animo di tenersi fidele al Turco, perchè presto gli verebbono grossi aiuti di Agria, Buda et d'altri luoghi confinanti de' Turchi, fosse stato di nuovo rotto dal general Forgach Ungaro, et dal Radulo Valacco, con morte di quasi tutte le sue genti, salvandosi lui a pena con alcuni de suoi fidati, con la fuga in Lippa per aspettar aiuti Turcheschi, havendo fatti morire li Signori Giovanni Imreffi e Giorgio Raz, soggetti principali di Transilvania, per essere stati causa di quella sollevatione, et indotti quasi tutti quei popoli a prestar, come hanno fatto, fedeltà al suddetto general Forgach.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate vol. 1079.)

156.

Reti, 7 Septemvrie 1611.

Generalul Sigismund Forgách către palatinul George Thurzó.

Văzând că Secuii nu se supun, omorînd chiar un comisar regal trimes la ei, a venit aici în Secuime şi e în drum spre scaunul Ciucului pentru a-l supune ori cu vorba, ori cu forţa, dacă vor fi şi mai departe credincioşi lui Báthory.

Minthogy Uram, az uton levő sok latranság igen meg szaporodott, gondolván azt, hogy egynehány rendbeli leveleim, kiket Kegyelmednek állapatunk felől untalan irtam, intercipiáltattak, akarám Kegyelmedet ez levelemmel moldvai bizonyos uton mindenekrűl meg tudósitanom. Most azért Uram, az dolog ebben vagyon, hogy mivel sok szép intésinkre és requisitiónkra, kivel Radul waydával együtt az székelséget ő felsége királ urunk hivségére akartuk hozni, csak valami oly válaszom nem lehetett, kibűl jó akaratjoknak jelenségét vehettem volna eszemben, hanem inkább fenyögetőskedtek és kit elől találtak Báthori számára esküdtették. Egy Bedő István nevű fő embert, kit az Kegyelmed patens levelével közikben bocsáttam volt, meg fogván, kötözve küldték fel Görgén várában; annakutánna fel fegyverkezvén Báthori mellé indultak. Ezokáért mind az két rendbeli haddal Radul vajdával együtt kételenek voltunk ide az Zekel földére jününk, itt bizon dolog, hogy az hadak miatt nagy inségben vadnak, az kik itthon vadnak; de jó része Báthori mellett vagyon. Az minemű marhájok volt, avval az vitézlő rend tötözik. Egy egész tartomány vagyon itt előttünk, kit Chyknak hinak, erős vak helyen vadnak és otthon is vadnak, most azokra szándékozunk, ha jó szóval meg hajolnak jóval jó, ha nem, bizony azokra is eadem faba cudetur, azaz el pusztulnak és semmié lesznek, az minthogy immár ekkedig utunkban levő székelséggel vakmerőségeket meg bántattuk, kastélyokot meg vevén tőlök és az hivségre meg esküdtetvén; etc.

Datum ex castris prope Retii, 7. Septembris Anno 1611.

In dorso: Exhibitae in Tokaj, 22. Octobris 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 53 No. 19.)

Trad. Domnul meu, fiindcă tâlhăriile pe drumuri au sporit foarte, gândindu-mă că unele din scrisorile mele pe cari le-am scris necurmat Domniei Tale despre starea noastră, le-au prins, vreau să înştiinţez pe Domnia Ta prin scrisoarea aceasta a mea pe cale sigură moldoveană despre toate. De aceea acum, Domnul meu, lucrul este aşa, că fiindcă la

multele noastre sfaturi şi stăruinţe, prin cari, împreună cu Voevodul Radul, am vrut să aducem Secuimea la credinţa Maiestăţii Sale Regelui Domnul nostru, nu am putut primi nici un astfel de răspuns din care să pot lua aminte semnul bunăvoinţei lor, ci mai ales ameninţări şi pe cine îl aflau îl jurau pentru Báthori. Pe un fruntaş numit Ştefan Bedő, pe care îl trimisesem între ei cu scrisoarea patentă a Domniei Tale, prinzându-l, l-au trimis legat în cetatea Gurghiului; după aceea înarmându-se au pornit alături de Báthori. Din pricina aceasta, împreună cu Voevodul Radul am fost nevoiţi să venim aici pe pământ secuiesc cu oastea, în două rânduri, aici e sigur că cei cari sunt acasă sunt în mare lipsă din pricina oştilor; dar o bună parte sunt cu Báthori. Averile pe cari le-au avut, cu acelea se umple soldaţii. Inaintea noastră este un ţinut întreg, pe care îl numesc Ciuc, sunt în locuri tari ascunse şi sunt şi acasă, acum ne silim la aceia, dacă se pleacă la vorba bună-bine; dacă nu, de sigur şi asupra lor eadem faba cudetur, adică se pustiesc şi se nimicesc, precum şi până aici am turburat cu îndrăzneală Secuimea din drumul nostru, luându-le castele şi punându-i să jure credinţă; etc.

157.

Arded, 30 Septemvrie 1611.

Simion-Vodă către Georg Fischer Hofrichter in Satmar.

Generalul Sigismund Forgách în drum spre Ţara-Românească, pe aceeaş cale pe care venise—pe vremuri—şi Mihai-Vodă.

Berichtet, dass der Spannschaft Solnok Vicespann zum Prepostvari komben und fürgeben, dass Herr Forgach den Weg, welchen weilandt Michael Vaida aus der Wallachei herauszogen für sich genommen und dass die Bathorischen erst am dritten Tag sein Abzug wahrgenommen. Der jung Radul sey ihme denselben Weg nachkommen und der Bathori seinen Zug nach Wardein genommen.

Aus Erdewd, ultimo Septembris 1611.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit Oct. 11. Traducere.)

158.

Iaşi, 2 Octomvrie 1611.

Constantin-Vodă Movilă către palatinul George Thurzó.

Scrisoarea de credinţă dată solului său Ludovic Ányos de cele ce-i va povesti despre evenimentele războinice din Moldova.

Ill^{me} Domine, domine amice et vicine colendissime.

Diebus non ita pridem praeteritis, ratione quorundam negotiorum Illustris dominus comes Sigismundus Forgach generosum dominum Stephanum Petheő Sacra^{mae} Regiae M^{tis} certorum

quorundam militum primarium capitaneum, legati munere ad nos solenniter direxerat, sed quia ob singularem nostram erga Christianam rem publicam indissolubilem propensionem et dexteritatem, cum erga Ill^{mum} dominum, dominum Radulium, Valachiae Transalpinae principem, fratrem nobis colendissimum affectum et in gremio provinciae nostrae patrocinium proximorum Scytharum et Barbarorum hostiles exercitus, iam dudum omnes provinciae nostrae sinus infenso Marte involarunt, eosque miserabilem in modum devastarunt, parumque abfuit hactenus, quin funditus omne provinciae huius fundamentum evertissent, ni singularis Dei praepotentis clementia, nostrorumque solertia subvenisset, atque eorum ulterius etiam progrediendi conatum iteratis vicibus summo cum provinciae detrimento retardassent: Is, dominus legatus, incuria suorum sinistro infortunio usus in manus praedictorum Tartarorum ac Turcarum passim in provincia nostra et Valachiae hostiliter debacchantium devenit, pauci ex ipsius comitibus fuga post exceptum impetum liberati, ad nos evaserunt; quos expedire et ad Illustrem dominum Forgach transmittere fuit animus. Interim certus quidam legatus noster, quem ad Ordines et exercitus Transylvanicos direxeramus, literas domini Forgach nobis retulit, in quibus post reliqua postulata impense nos rogat, ut fasciculum literarum, quem nostris adiunxit, ad Ill^{mam} Do. V^{ram} celeriter mitteremus.

Igitur hac tamen opportuna occasione, cum et idem domini Stephani Petheő comites, ut non per alios, verum per ipsos huncce literarum fasciculum Ill^{mae} Do. V^{rae} exhiberemus, a nobis identidem efflagitarunt: per eos, et signanter per dominum Ioannem Anyos, regni Hungariae realem nobilem, ad Ill^{mam} Do. V^{ram} misimus, atque medio eiusdem de omnibus rebus praesentium temporum statum contingentibus, verbotenus nuntiandum Illustri Do. V^{rae} decrevimus: Eandem Ill^{mam} Do. V^{ram} amanter rogantes, ut eidem fidem adhibere et nobis quantocius rescribere et respondere superinde velit, nos vicissim, si quid obvenerit, V^{ram} Ill^{mam} Dominationem certiorem reddere non intermittemus. Quod reliquum est Ill^{mam} Do. V^{ram} florentissime valere et diutissime ad vota ex animo syncere desideramus.

Datum in civitate nostra Jassiensi, 2. die Octobris. Anno MDCXI.

Eiusdem Ill^{mae} Do. V^{rae}

amicus et vicinus addictissimus

Constantinus Princeps

Stephanus Boer secretarius

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 15436. Copie.)

159.

[Iaşi, 2 Octomvrie 1611.]

Ioan Ányos către căp. Andrei Dóczy.

Răspunsul lui Constantin-Vodă în Iaşi la cele expuse de către solul Ányos în numele căpitanului Dóczy. Constantin hotărît să-şi repete jurământul dat faţă de „coroana Ungariei" pentru care e credincios până la ultima sa picătură de sânge.

Joannis Anios Relation seiner Verrichtung bey dem Wayda in der Moldaw.

Auf die vom Herrn Forgach dem Herrn Petheo seeligen gefertigte Legations Instruction und Credentionalen an den Wayda in der Moldaw, so in unsern Händen verblieben und wir sie gedachtem Wayda praesentirt, hat Er Euer Gnaden anzuzeigen uns soviel anbefohlen.

Was erstlichen die Hülfleistung anbelangt, sey er der Cron Hungern willig und bereit Hülf und Beystand zu leisten, und so Er gar aus seinem Landt vertrieben werden sollte, und sich in Polen oder anderstwo aufhalten müsste, ist er auf den Notfall Euer Gnaden mit 15/m Ducaten zu helfen erbietig, und wolle Er dasjenig, was Er hievor wegen der Cron Hungern geschworen, nochmalen iure iurando bekräftigen, dass alleweil ein Tropfen Bluets in ihme, bey Hungern leben und sterben wölle.

Dann, so hat Er sich auch erboten, weil Herr Forgach sich in sein Land reiterirt, wölle Er demselben auf Notfall mit Volk succurriren.

Vom Bathori hat Er Euer Gnaden soviel anzeigen lassen, dass Er denjenigen Gesandten, so Bathori nach der Porten schicken sollen, sambt denen bey sich habenden Schreiben intercipirt, Inhalt derselben der Bathori dem Sultan erboten, dass er so Ihne der Sultan in seiner jetzigen Not nicht verlassen soll, den Türggischen Glauben, allermassen der Kaiser selbst glaubt, annehmen, sich beschneiden lassen, den Aratschin aufsetzen und Ihme Sultan Siebenbürgen, Wallachey und Moldaw übergeben will.

Des Tartter Han Sohn mit 50/m Tarttern sei dem Bathori zu Hülf kommen. Die Türggische Hülf sey 8000 zu Ross gewesen, aus Sibenbürgen und Walachey haben sie in die 20/m Seelen weggeführt.

Dies hat der Wayda Euer Gnaden anzuzeigen durch den Vornik Oreka, seinem Verwesern mir anbefohlen und in Gegenwart seiner tolmetschen lassen.

In dorso: Relation des zu dem Wayda in der Moldaw geschickten Gesandten.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit 1611 Nov. 3. Copie.)

160.

Ardeal, 5 Octomvrie 1611.

Anonim din Ardeal către un alt anonim.

Oastea generalului Sigismund Forgách unită cu a lui Radu Şerban-Vodă a fost bătută de către oştile principelui Gabriel Báthory, în retragere pe drumul lui Mihai-Vodă. Districtul Bârsii ars şi nimicit de Turci şi Tătari cari duceau cu sine pe tânărul Radu (Mihnea) în Ţara-Românească pentru a-l aşeza acolo pe tron.

Von dem Sibenbürgischen jetzigen Standt soviel. Der Radul sambt dem Forgach haben die Flucht genummen, ihre Bagalien und Gezelt verlassen, auf den Weg, darauf der Mihal Vayda flüchtig worden, haben sie sich gewendt, wiewol ihr Intention nach der Walachey gericht gewesen, welchen Weg der Omer Vezer Bassa, abgeordneter Serdar von Constantinopol und die Tarttern gezogen, die underwegens bey 500 Kurtani angetroffen, so Viech nach der Wallachei treiben wollen, und mit dem Radul gehalten haben, welche von den Türggen niedergehaut und ihre Weib und Kinder zu Raub geben worden.

Ich kann bei gutem Gewissen schreiben, dass dieser Haufen der Türggen und Tarttern gar wol in die 50/m stark gewesen,[1] darvor wir uns nicht wenig entsetzt, zumal sie den District Barchia von Grundt ausgebrennt, also dass die Verwüstung unaussprechlich. Der Omer Bassa, so des Cshellali Volk hingelegt, sey ein feiner betagter Mann; welche Türggen unser gnädigister Herr zum Abzug aus dem Landt mit harter Miehe beredet, bey denen sich der jung Radul auch befindet, welcher anietzo in das öde Landt eingesetzt worden.

Dem Wayda in der Moldau ist ernstlich anbefohlen worden, dass so der Radul seinen Abzug dahinwerts, und Er Ihne nicht gefangen nehmen solle, man sein Landt Preisgeben werde.

---

[1] Alte scrisori vorbesc de 75.000 de oameni cu cari tânărul Radu ar fi fost condus în Ţara-Românească.

Unser gnädigister Herr hat noch 5000 Janiczer Türggen und 500 Tarttern bey sich, und soll die ganze Macht morgen bey Thorda zusammenstossen. Bis künftigen Montag fahret sich der Landtag an zu Clausenburg; etc.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit Oct. 11. Traducere.)

161.

Suceava, 6 Octomvrie 1611.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Scrisoare de credinţă dată solului său Oancea Logofet.

Illustrissime Domine, Domine, tanquam Pater nobis observandissime.

Addictissimorum servitiorum nostrorum paratissimam semper commendationem. In arduis et urgentibus negotiis nostris huius acerbissimi casus nostri misimus ad Sacra^{mam} Regiam M^{tem} et Ill^{mam} Do. V^{ram} Generosum dominum Vonchia Logofet, praecipuum boiaronem et consiliarium nostrum, nobis ob virtutem et merita ipsius erga nos probatum et charum. Cui, ut ea nomine et verbo nostro referenti Illma Do. V^{ra} plenam omnimodam atque indubiam adhibeat fidem, benevolentia ipsum solita complectatur et ad ea, quae cupere nos ex ipso intelliget paternum affectum inclinet, nostraque negotia apud Sacra^{mam} Regiam M^{tem} promoveat Ill^{mam} Do. V^{ram} obnixe exoratam esse velimus. Quominus autem Sacra^{mam} Regiam M^{tem} simulque Ill^{mam} Do. V^{ram} in propria persona requirere potuerimus multae eae, quae graves nos prohibuerunt causae, quas medio nuntii nostri Ill^{mae} Do. V^{rae} significandas duximus. Insuper nos, nostraque addictissima servitia pio paterno affectui devoventes Ill^{mam} Do. V^{ram} quam diutissime salvam et incolumem conservari in emolumentum confoederatorum regnorum, principumque virorum cupimus.

Datum ex Suchiavia, die 6. mensis Octobris 1611.

Illustrissimae Do. Vestrae

servitor et tanquam filius ad omnia paratissimus

Radulius Vaiuoda Valachiae

Transalpinae Princeps

Іѡ Радꙋл Воевода

In dorso: Radulii vaivodae credentionales in oppido Thokaj, die 7. Octobris 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 14.)

162.

Venezia, 7 Octomvrie 1611.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Generalul Forgách şi Radu Şerban-Vodă au asediat pe Gabriel Báthory în Sibiu. Acesta însă se apără tare, primind zilnic ajutor din partea Turcilor şi a haiducilor.

Di Venetia li 7 Ottobre 1611.

Scrivono di Vienna delli 24 passato, che le genti del General Forgach et del Valacco fossero ritornate all'assedio di Hermenstat in numero di 16/m con haver in una sortita ammazzato da 600 di difensori, et feritone molti, et in particolare il Transilvano, che ivi si trovava in persona, dando animo ai suoi di defendersi valorosamente. Onde li Ungari ritornati nel loro primo vigore et potenza ne temevano punto la minacciante et intimata guerra del Turco, massime che giornalmente si dovevano con essi unire 9/m Cosacchi, come di già haveva fatto un tal Erdei con 1000 cavalli contro il Bathori, in aiuto del quale venivano parimente ogni giorno molti Tartari, oltre tutti li Aiduchi; se bene divisi in più squadre, il cui capo Andrea Nagy si faceva in tanto contribuire violentemente da tutta l'Ungheria superiore.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate vol. 1079.)

163.

Istanbul, 15 Octomvrie 1611.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Radu Şerban-Vodă s'a retras în Moldova din Ardeal, unde principele Gabriel Báthory a gonit oştile regelui Matia.

Di Costantinopoli li 15 Ottobre 1611.

Il Principe di Valachia si è ritirato sin in Moldavia con li Polachi, che quello mandato di qui con Homer Bascia è intrato col favor de Tartari, e'l Prencipe di Transilvania ha dato la caccia alle genti del Re Matthias col favor de Turchi, et di novo si è dato ordine che tutta la soldatesca di Grecia entrasse in Transilvania, e che vedessero impatronirsi del tutto, et se non riguardavano bene gli riuscirà, per esser quel Bathori huomo di poco giuditio et molto furioso.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate vol. 1079.)

164.

Suceava, 22 Octomvrie 1611.

Generalul Sigismund Forgách către regele Matia II.

La sfatul lui Radu-Vodă a venit din Ardeal aici, suferind mult de neaua şi gerul din munţi, din care cauză a pierdut şi 3000 de cai.

Sacra Regia Maiestas Domine, Domine Clementissime.

Humilium fideliumque meorum obsequiorum in gratiam M^tis^ V^rae^ Sacrae perpetuam subiectionem.

Multoties de statu nostro M^tem^ V^ram^ Sacram demisissime informavi. Literae omnes prope interceptae, nuntii itidem ad M^tem^ V^ram^ Sacram per me destinati hostium incursu violati sunt, adeo ut crediderim M^tem^ V^ram^ Sacram statum nostrum modernum latere.

Postquam e Transylvania Radulii consiliis adducti excessimus, per Transalpinae et Moldaviae regna alpes illico penetrare et exercitum reficere cupientes, contigit, ut in densissimis alpibus omnes aditus viarum frequentissimis nivibus penitus obsitos inveniremus et continuis 10 diebus sub gelidissima bruma et infestissima aëris tempestate per avia loca cum exercitu oberrantes, tandem et fame, et aëris inclementia pene consumpti, divino Numine contra praescriptum nostrum ita volente, in Moldaviam reverti debuimus, gratia Dei, salvi alias, nisi quod 3000 plus minus equorum inhabitata illa nivium regio absumpsit.

In hoc oppido iam constitimus hinc Spectabiles ac Magnificos dominos Andream Dóczy et Georgium Druget de Homonna ad principem regni huius Moldaviae expediri, praemisi aliquos etiam in Poloniam ab utrisque salvum conductum et pacificum in regionibus istis transitum impetrare adnitens. Qui si divino Numine propitio nobis obtigerit, hinc iter maturare et propediem Cassoviam appellere conabimur. Unde M^tem^ V^ram^ Sacram plenaria omnium rerum relatione demisissime edocere non intermittam. Interim haec pro obscura rerum notitia praemittere humillime volui. In reliquo Deus conservet M^tem^ V^ram^ Sacram diutissime salvam et incolumem.

Datum in civitate Moldaviae Suchiaua, 22. Octobris 1611.

Eiusdem M^tis^ V^rae^ Sacrae

Humilis, fidelis et perpetuus servitor

Comes Sigismundus Forgach

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit 1611 Oct. 12. Copie.)

165.

Lwów, 27 Octomvrie 1611.

Ştefan Kendi şi Sigismund Kornis către palatinul George Thurzó.

Radu Şerban-Vodă sosind aci (în drum spre Varşovia) are de gând să meargă în Ungaria şi astfel se recomandă să fie bine primit ca un vechiu credincios al Curţii imperiale. Solii lui Constantin-Vodă din Moldova cu ştiri din Ardeal.

Obwol wir Euer Gnaden bey deroselben Diener ausführlich zuegeschrieben haben, nit weniger wollen dennoch dieselbe nochmalen wegen des Radul Vayda Herauszuges hiemit bey unserm Diener zu erindern nicht underlassen, dieweil wir uns bey ihme befinden. Was Euer Gnaden uns destwegen weiter befehlen werden, wollen wir erwarten, ob wir Ihne den nägsten nach Cascha praesentirn sollen, oder wo Euer Gnaden sonsten mit Ihme zusammenkomben wöllen. Es wäre nicht undienstlich, weil Er von langer Zeit dem Hochlöblichen Haus Österreich getreue Dienst praestirt, ihme irgendt bis auf die Graniczen entgegen zu schicken und Costfrey halten, welches wir in Euer Gnaden Discretion gestellt haben wollen.

Leopoli, den 27. Octobris 1611.

Bey Schliessung dieses sein bey uns des Vayda in der Moldaw Gesandten ankomben, welche zu Ihrer Königlichen Maiestät, unserm gnädigisten Herrn reisen wöllen, denen aus Sibenbürgen eigentlich angebracht, dass die Cronstadt und andere Sächsische Stödt sich noch stark in Ihr Königliche Maiestät Devotion halten und erwarten derselben Hülf.

In dorso: Originale in lingua Hungarica asservatur in Cancellaria Hungarica.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit Oct. 11. Traducere.)

Notă. Scrisoarea de faţă a fost transmisă de către palatin regelui Matia cu adresa sa din 3 Noemvrie 1611 în care scria: Non parvam mihi utique admirationem parit Radulii Varsoviam versus primo ad regem Poloniae profectio, inde (nescio re qualiter ibidem confecta) ad Mtem Vram Regiam abitus, ut dicitur, susceptus. (Ibidem.)

166.

Venezia, 29 Octomvrie 1611.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Oastea generalului Forgách unită cu aceea a lui Radu Şerban-Vodă fiind bătută de către Gabriel Báthory supt Sibiu, a trebuit să se retragă cu mari pierderi în Moldova.

Di Venetia li 29 Ottobre 1611.

Di Vienna delli 15 stante, che essendo stato il general Forgach rotto con morte di circa 4/m de' suoi dal Transilvano, et non questo da lui, si fosse retirato col Valacco verso il stato di questo, abbandonando l'artigliaria et bagaglie sotto Sibin, et se non veniva così presto soccorso dal Re Polono, come aspettava, essendo che li 4/m Ungari inviateli dal Palatino non potevano comparirvi inanzi per essere tutti li passi serrati del Danubio, si dubitava molto de' fatti suoi, poichè il Bathori per seguitarlo formava essercito di 18/m combattenti. Ora una parte della sua nobiltà, [sta] ricusando l'altra con la plebe et delli Turchi, et delli Tartari gionteli in numero di 8/m quali nel passare havessero predate da X/m anime nella Transilvania et Valacchia.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate vol. 1079.)

Notă. Infrîngerea suferită prin Gabriel Báthory era cunoscută la Venezia deja cu o săptămână înainte, scriindu-se însă — la 22 Octomvrie 1611 — în forma următoare mai modestă: Che il generale Forgach levatosi dall'assedio d'Ermenstadt s'era ritirato ad Albagiulia per unirsi col Vallacco et presentare la battaglia al Bathori. (Bibl. Vat. Roma. Fondo Barberini LXXII. 8.)

167

Makovica, 7 Noemvrie 1611.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Trimiţând pe Petru Armeanul în afacerea sa, roagă să-i dea crezare în toate cele ce-i va expune.

Translatio literarum Radul Vayuodae ad dominum palatinum datarum ex Makowycza, die 7. Novembris 1611.

Quamprimum huc in ditionem Suae M[tis] pervenimus, statim quosdam certos Boiarones misimus ad Dominationem V[ram] Mag[cam] cum literis nostris, una cum domino Kornis et Petro Armeno, per quos Dominationi V[rae] Mag[cae] de omnibus copiose nuntiavi. Verum interea pervenerunt literae Dominationis V[rae] Mag[cae] ad dominos Stephanum Kendi et Sigismundum Kornis, ex quibus mentem Dominationis V[rae] de rebus nostris intelleximus, quod nimirum personaliter quamprimum Suam M[tem] requiremus in moderna nostrarum rerum necessitate. Dominationem V[ram] Mag[cam] ab initio benevolum patronum agnoscentes et scientes

fuisse, arbitrio Dominationis V^{rae} in hoc nos accommodantes, et Suae M^{ti} quoque nobis ostensam gratiam prae oculis habentes, et sine dubio credentes, quod Sua Maiestas et Dominatio V^{ra} quoque in istis necessariis nostris negotiis non defuturae sint : hanc ob causam nostrum Boiaronem, quem ad Dominationem V^{ram} expediveramus ex itinere revocantes, dominum Petrum Armenum misimus ad Dominationem V^{ram} cum praesentibus nostris literis, cum plenario documento de rebus omnibus nostris, rogantes Dominationem V^{ram} Mag^{cam} ut quicquid Dominationi V^{rae} Mag^{cae} nomine nostro retulerit, in omnibus non solum ei fidem adhibeat, verum benevolentiam paternam, antea nobis semper declaratam, non abnegando, in omnibus negotiis nostris promotione esse velit ; etc.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit 1611 Nov. 2. Copie.)

168.

Tokaj, 10 Noemvrie 1611.

Palatinul George Thurzó către regele Matia II.

Trimițându-i scrisoarea lui Radu-Vodă, descrie mizeria în care se află lipsit de bani, după spusa solului său propriu : Petru Armeanul.

Priusquam domini Stephanus Kendi et Sigismundus Kornis recte ad M^{tem} V^{ram} proficiscerentur, expedivere ad me in legatione Egregium Petrum Eormeny cum ipsiusmet Radulii literis, quas penes singula legationis suae capita scripto comprehensa, mihique exhibita, ex debita fidelitate similiter in specie M^{ti} V^{rae} Regiae humillime transmitto, ut ex illis V^{ra} Maiestas rerum Radulianarum statum, conditionemque uberius cognoscere dignetur, qualiternam is amissis omnibus primario belli nervo pecunia penitus sit exhaustus et destitutus in tantum, ut non solum bis mille florenos, mutui nomine a me expetiverit, sed dictus quoque Eormeny vix sedecim ducatos ipsum habere certo affirmet, sola spe, quam in Regia M^{tis} V^{rae} clementia et gratia ponit, residua. Unde coniectare possum, Domine clementissime, dictum Radulium iuxta tritum proverbium „Gaudium est miseris socios habuisse malorum" deperditis, ut dixi, suis rebus omnibus ex nostro malo (quod Deus et Maiestas V^{ra} clementer avertere dignetur) medicinam et solatium, recreationemque huic suo naufragio quaerere ; etc.

Ex castris ad Thokai positis, 10. Novembris. Anno 1611.

(Kriegsarchiv. Wien HKR Expedit Oct. 11. Copie.)

169.

Košice, 10 Noemvrie 1611.

Camera Scepusiană către împăratul Rudolf II.

Raport despre mizeria în care a căzut oastea lui Sigismund Forgách după retragerea ei din Ardeal prin Moldova şi Maramureş unde a fost jefuită de Secui şi Români.

De infelici expeditionis Transsylvanicae sub ductu Sp[lis] ac Mag[ci] domini Sigismundi Forgach generalis capitanei huius partium et consiliarii M[tis] V[rae] Sacra[mae] susceptae exitu Maiestas V[ra] Sacra[ma] haud dubie clementer cognovit. Nam postquam exercitus tormentis bellicis aliisque impedimentis omnibus amissis, multis diebus inter barbaras gentes, per vastas et incultas Valachiae et Moldaviae Alpes sine commeatu oberrans, labore et inedia se confecisset, data fuit, uti refertur, potestas militibus, qua quisque posset via in tutum abeundi. Sic magna pars alia Transsylvaniam repetens, in Siculorum Chikiensium manus, alia proximiores Hungariae Alpes Maramarussienses legens, in Valachorum manus incidit, ingens et miserabilis patrata caedes, multi interfecti, multi armis et vestibus exuti, agminatim, pecudum instar abacti. Pauci iam, quos vel saeva fames, vel hostilis gladius reliquos fecit, adventant seminudi, mendicantium instar.

De domino Forgach et reliquis magnatibus, penes eum existentibus, aiunt, istos Alpes Maramarussienses studio declinasse et alia itinera remotiora per Podoliam et Poloniam petiisse, ceteros quoque capitaneos, praefectos et nobiles, quibus tantorum dierum labores, fastigia, lues et fames intolerabilis equos aliquos reliquos fecisset, eum secutos, sed quibus in locis etiamnum versentur et quis illorum status, neque ipsi, neque alii referre possunt. Spes tamen est, adiuvante Deo, eos redituros. Quod ubi factum fuerit et dominus Forgach praeteritorum mensium stipendia, et quidem in duplo, uti conventio eius habet, postulabit, et reliqui superstites milites in hoc calamitoso ipsorum statu similiter de praeteritis mensibus se contentari flagitabunt, ac insuper in futurum confinia de novo praesidiis militaribus reformanda erunt; etc.

Cassoviae, die 10. Novembris. Anno 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Camera Scep. Liber exp. 1611 f. 474.)

170.

Wien, 12 Noemvrie 1611.

Regele Matia II către palatinul George Thurzó.

Roagă să comunice lui Radu Şerban-Vodă că venirea sa la Curte acum nu e potrivită din cauza nunţii la care se pregăteşte. Să se adăpostească însă la Tirnavia până va dispune de soarta sa.

Ex castris ad Thokay positis die tertia huius mensis Novembris vestras ad nos datas literas accepimus, iuxtaque contenta earum, quae nobis de Radulii Vayvodae, ac aliarum rerum constitutione perscribitis sufficienter intelleximus. Quantum itaque ad Radulii adventum, quem ob certas rationes, in literis vestris recensitas, ad nos potius, quam ut ad partes istas prius pertingeret direxistis : significandum vobis duximus et etiam vobis considerandum defecimus, siquidem hisce subsequentibus aliquot diebus, pro constitutione temporis et negotiorum, ubi circa solennitatem et celebritatem peragendarum nuptiarum occupationes et distractiones affatim futurae sunt, minus commodum et opportunum esse, directe et festinanter eum huc pertingere ; expediens itaque omnino foret, quod et benigne volumus, ut vos eidem quamprimum voluntatem hanc nostram et rationes praesentes significetis et etiam ordinetis, ut is in Hungaria aliquo vicinio, hincque non nimis distanti loco, Tyrnaviae nimirum aut Nittriae subsistere velit, tantisper dum Dei benignitate res istae nuptiales conficiantur. Expeditis siquidem iis, facturi sumus, uti ipsum Radulium huc accersamus ; ulteriora postmodum super eo quoque acturi et deliberaturi.

De eo vero, quod insinuatis, uti agenda cum ipso Radulio vel etiam alio quopiam, consultis votis et opinionibus regnicolarum nostrorum statuamus : Id benigne facturi sumus, ut quemadmodum hactenus etiam nihil vel absque vestro et Consilii nostri Hungarici opinione et voto egerimus, sic deinceps etiam haud quicquam circa res istius regni, fideliumque regnicolarum destinaturi sumus, nisi primum ipsis quoque per nos communicatum exstiterit, votumque et opinionem super eo nos cognoscamus ; etc.

Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die 12. mensis Novembris. A. D. 1611.

In dorso : Exhibitae in castris ad Thokay existentibus, 21. Novembris 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 22 No. 7.)

171.

Sătmar, 17 Noemvrie 1611.

Căp. Andrei Dóczy către regele Matia II.

Povesteşte felul cum armata regală comandată de generalul Forgách a fost învinsă de oastea lui Gabriel Báthory în Ardeal, de unde a trebuit să se retragă cu Radu Şerban-Vodă prin Muntenia în Moldova şi de acolo cu mari pierderi prin Maramureş în Ungaria. Radu-Vodă hotărît a invada Ardealul, a plecat la regele Poloniei şi de acolo va merge la regele Matia pentru a trata afacerea. Báthory a declarat că vrea să trateze pacea cu palatinul Thurzó, însă face acest lucru numai ca să-şi pregătească noua armată cu care ar surprinde Ungaria.

Heri ex Transilvaniaca expeditione, ad quam literis domini Generalis evocatus fui, cum bona parte militum, quibus cum hinc discesseram, redii in Zakmar; in qua expeditione dum versarer, scripsi de statu rerum nostrarum ad V^{ram} M^{tem}, sed intelligo literas non pervenisse, quod ab hominibus Gabrielis Bathori interceptae sint.

Primus noster in Transilvaniam ingressus fuit felix et maiori parti regnicolarum gratus, qui idcirco facile in fidem V^{rae} M^{tis} se ipsos dediderunt. Sed cur postea rebus non omnino pro animi sententia confectis, cur cum Tartaris et Turcis, qui in auxilium Bathorei venerunt, non inita pugna exercitus V^{rae} M^{tis} ex Transilvania in Valachiam Transalpinam, inde in Moldaviam, ut in Ungariam rediret abiverit, ex literis et relatione domini Sigismundi Forgach V^{ra} Maiestas Regia plene cognoscet.

Fuit animus, ut ex Moldavia per alpes via compendiosa ad eam partem Transilvaniae, quae Maramaros vocatur et Poloniae est contermina pergeremus et illac transeundo districtum illum Maramaros ad rationem Sacrae V^{rae} M^{tis} occuparemus. Sed cum per plures dies ignorantia ductoris in alpibus errassent, maxima difficultate itineris, cui accessit nix, frigus, fames, unde aliqua equorum et hominum clades consecuta est, impediti, equites, qui fuimus in Moldaviam rursum regredi coacti sumus; pedites vero, maxime Haidones versus Maramaros pergere voluerunt, ubi ab incolis eius loci, quod sine ordine dispersi irent, male tractati sunt, nam vel occisi, vel captivi ducti, vel spoliati sunt. Pars reliqua, eaque maior militum cum in Moldaviam reversa est, relictis aliis ad arcem Zuczua prope montes, ego cum domino Georgio Homonnai in Jas ad Vaivodam missus sum, a quo subsidium aliquod

pro militibus postulavimus; dedit duo millia florenorum, dedit et commissarios, qui necessaria victui subministrarent, nosque per Moldaviam ad fines Poloniae deducerent.

Caeterum, post nostrum e Transilvania discessum, Bathoreus persuasionibus dolosis magnam quidem partem provinciae recuperavit, sed non totam. Nam etiam modo in fide V^{rae} Regiae M^{tis} manent civitates munitiores Corona, Segesvar; manet et bona pars nobilium, a quibus post nos et ad dominum palatinum missi legati, multum petiverunt, uti provinciae medelam ferremus, eamque in fide V^{rae} M^{tis} contra Bathoreum tueremur, qui forte etiam huc usque ad V^{ram} M^{tem} pervenerunt. Neque Radulius vult a Transilvania invadenda desistere, qui praeteritis diebus ad Ser^{mmu} regem Poloniae profectus est; eidem animus est V^{ram} S. M^{tem} conveniendi et cum ea de suis rebus tractandi. Similiter domino Stephano Kendi in proposito est V^{ram} M^{tem} accedere cum domino Sigismundo Kornis, quos in Polonia reliquimus. Dominus vero Pangratius Sennyei et Sigismundus Sarmasági modo hic in Zakmar sunt. Moldavus quoque se paratum ad ferendas V^{rae} M^{ti} suppetias declaravit, si necessitas postulaverit, et praesertim si advertent V^{ram} M^{tem} contra Bathoreum aliquid moliri velle.

Fertur aliquo rumore, Gabrielem cum domino palatino pacem componere velle, quam si Bathoreus videatur petere, uti prudentiores rerum aestimatores norunt, petit, ut praetextu pacis res suas stabiliat, et armis depositis quietam et inparatam Hungariam suo tempore inundat, et nobilitatem toties ab Haidonibus spoliatam et vexatam, multis vexationibus fessam, tandem in sententiam suam pertrahat, quam etiam huc allatis heri novis literis, Varadino datis, ursit, ut cum ipso contra M^{tis} V^{rae} regnum insurgant et arma capiant; etc.

Datum ex arce Zakmar, 17. Novembris. Anno 1611.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit 1611 Dec. 8.)

172.

Wien, 19 Noemvrie 1611.

Regele Matia II către Camera Ungară.

Radu-Vodă fiind în drum spre curtea imperială, ordonă să i se gătească merinde la Tirnavia.

Intimamus vobis Radulium Waivoda cum Kornis et Kendi, aliaque comitiva ad nos se se conferre statuisse et iam in medio itinere esse.

Cum vero a nobis praenominatis certas ob causas insinuatim sit, ut Tyrnaviam appulsuri, ibidem commorentur, atque ulteriorem nostram resolutionem huc migrandi exspectent: Proinde vobis clementer mandantes praecipimus, in eo omnino sitis, ut praefato Waivoda una cum sociis 60 urnas vini optimi, 10 mutones avenae, 6 boves et 30 verveces ad adventum eorum, nostro nomine Tyrnaviae certo certius quamprimum praesentari et offerri curetis; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Camera Hung. Vol. 615 fol. 76.)

173.

Tokaj, 23 Noemvrie 1611.

Palatinul George Thurzó către regele Matia II.

Aderând în toate hotărîrii regelui în privința lui Radu Şerban-Vodă, îl va reține până ce vor trece serbările nunții dela Curte, cu toate că se află deja la Lőcse.

Ex benignis Sacrae M^{tis} V^{rae} litteris die 12. currentis mensis Novembris ad me datis demisse accepi Radulium vaivodam accelerato itinere, ne circa solennitatem et celebritatem peragendarum nuptiarum inter occupationes et distractiones impedimento et incommoditate Viennam properare debuisset, sed potius in hoc regno Hungariae loco aliquo propinquior Tyrnaviae aut Nittriae substitisset; qui quidem Regiae M^{tis} V^{rae} accuratus discursus apprime mihi probatur, et priusquam iter illud continuare intenderet, satis perspectum mihi fuerat non esse consultum contexis eius querelis benignas V^{rae} M^{tis} aures onerare, sed neque admissionem eius ad haec castra,[1] ob causas in praemissis litteris specificatas, expediens esse non putavi. Et licet Egregium Petrum Örményi[2] cursorem V^{rae} M^{tis} cum adiuncto quodam suo capitaneo idem Radulius ad me miserit, interea tamen continuato itinere neque nunctiis exspectatis ita processit, ut die 13. istius mensis civitatem Leuchoviam attigerit, unde facile colligi potest non a

[1] Ab hoc verbo usque ad finem sententiae primus conceptus talis fuit: Ubi omnis nobilitas et totus exercitus astu et dolo ipsius cognito acri ira periti aut lapidibus obruere, aut armis consedere parati fuissent expediens esse putavi.

[2] Greşit: Ürmeni.

mea dispositione voluisse dependere, sed suum arbitrium sequi, et iam, etiam si vellem ipsum detinere, subsequi impossibile est; quoniam igitur ad partes illas regni inferiores iam penetravit, facilis erit ratio, ut si nondum Viennam pertixit, in aliquo, quem Maiestas V^ra voluerit loco, Tyrnaviae aut Posonii subsistendum illi committat, ne praesentia sua praescriptam solennitatis praeparationem interturbet, atque interea ex domino comite Forgach, aliisque dominis et militaribus personis omnis series illius expeditionis, ipsiusque Radulii actiones ad amussim elucescant, quo tandem commodius V^ra Maiestas de omnibus se resolvere queat;[1] etc.

In castris ad Thokaj positis, die 23. Novembris 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 2 No. 50. Concept.)

[1] Sequentia cancellata: Subaudiuntur namque nonnulla, quae sincerita tem et candorem ipsius obscurant, quae subinde clarius manifestabuntur.

174.

Wien, 23 Noemvrie 1611.

Ch. Neser către palatinul George Thurzó.

Radu Şerban a sosit la Tirnavia unde va sta până ce soartea sa se va hotărî.

Radulius Walachiae princeps Tirnaviam usque pervenit, ubi ex ordine et mandato Suae M^tis Regiae, donec se Sua Maiestas aliter resolverit, permanere debet. Quid ex toto hoc negotio et bello Transylvanico adhuc sequetur, tempus manifestabit. Faxit Sancta Trinitas, ut omnia bona et regni Hungariae salutaria subsequentur.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 28 No. 33.)

175.

Wien, 27 Noemvrie 1611.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Zoreşte trimiterea merindei pentru Radu Şerban-Vodă la Tirnavia.

Meminerint Gen. ac Egr. Dominationes V^rae quidnam Regia Maiestas... iis de 50 urnis vini et non de 60, ut antea per errorem insinuatum... Domino Radulio Waiwoda... subministrandis... benigne et serio demandaverit.

Cum vero id nondum per eas effectui datum, eoque nomine demisse apud Regiam M^{tem} instatur, eaque omnino velit praefato Radulio, ut praedicta omnia ita praesententur: Idcirco... Gen. ac Egr. Do. Vestris serio iterum mandantes praecipimus... rebus supra nominatis Eidem sine ulla ulteriore cunctatione tradi et assignari curent; etc.

(Orsz. Itár. Budapest. Vol. 615 fol. 78.)

176.

[Munkács, fine Noemvrie 1611.]

Mihai Baksi către comitele Francisc Mágóchi.

Povestirea retragerii oştii lui Forgách şi Radu-Vodă dinaintea Tătarilor în Muntenia şi de acolo prin Moldova în Maramureş unde soldaţii au fost urmăriţi şi omorîţi de către haiducii lui Gabriel Báthory şi de Românii supuşi comitatului, aşa că cei cari au reuşit să scape, au scăpat numai în cămaşă. Radu Şerban-Vodă însă a rămas în Moldova.

Relatio Egregii Michaelis Baksi Mag^{d} domini Francisci Magochi etc. servitoris de statu exercitus Transylvanici.

Anno 1611 Feketehalomnál voltunk táborban. Meg hozák az hirt, hogy az tatárság az Boza utján költöznék által Hauasalfeoldébűl. Az egész tábor neki készüle, hogy éczaka fel verjék. Akkor Radol mind táborostúl be ment volt Hauasalfeoldében. Hogy regvel az tatár tábort meg láttuk, az urak mingyárást azt mondották, nem elegek vagyonk az tatárokval való meg vivásra. Mert sok az tatár. Hanem azt végezték az urak, hogy által mennyünk Teorcz váránál az Cziga utján, Lippa felé jöjjönk ki. Brassóban hadtanak egy nehány tarazkot, szekeret. Az vitézlő nép ott fegyverét igen hánta, hogy könnyebbitse terhét, ugy mentünk által Hausalfeoldére az Czigán, élés szekerünket az Czigán meg égettük. Az Czigán értük el Radolt hadastúl, ugy mentünk vele öszve Tergouisztia felé. Hirt hozának, hogy egy nehány száz tatár vagyon az mezőben, kurtániokat, hajdukat válogatának egynehány százat meg látni az tatárokat. Mint egy száz volt az tatár, azokat fel verték, elevent fogtanak. Radoli addig furdalta az urakat, hogy megvöttö az urakat, hogy az mely uton az tatár ki ment Erdélyre, hogy azon az uton az egész tábort vissza vigye Erdélre, ugymint az Gábor hadára. De immár akkor

mind az tatár, török együtt volt Gáborval. Az hadat nem vehette rea, mint hogy Brassónál fegyvereket el hánták, erőtlenek voltanak mind magok s mind lovok. Ugy indultonk osztán Moldvára. Hogy az Moldua határára érkeztünk, ott vagyon egy gonosz szoros erdő, ez egész tábor általment az erdőn. Az urak szekerek, lövő szerszáma ide hátra maradtanak volt. Az kurtánság öszvö verte volt magát mint egy százig való, azok nyerték el az urak szekereit, lövő szerszámot. Az urak azt hirdették, hogy tatárok voltanak, de mi nem hittük, mert az tatár embert vitt volna el. De sem embert nem vittenek el, sem sokat vágtanak le bennek ; ugy hallottam, hogy Cun Cáspárt ott ölték meg. Azt is ugy hallottam, hogy egy kozák metszette meg az torkát. Ugy indultunk az havas alá, hogy Máramarosra jöjjönk ki. Az havas alatt vagyon egy kalastrum, az hol kalugerek laknak. Abbul az kalastrombul adtanak ki egy papot az uraknak kalauznak. Akkor immár mind hadastul Radul el volt tűlönk, be ment Molduában. Kendi Estvánt, Kornis Sigmontot be küldöttö Forgách Sigmond az moldual vaidához, hogy kerjék azon, hogy az lövő szerszámot küldje ki Cassára ; rea is felelt volt, hogy küldi, ugy hallottam.

Hogy az havasnak neki indultunk, az urak szolgáit választották hátrul járó seregnek, Homonnai György uram capitánsága alatt valókat. Kilenczed napig bujdostunk az havasban az urakkal együtt ut nélkül. Az honnan az urak Moldua felé tértenek, mi is velek együtt. Az urak eszekben vevén, hogy Molduára fakadnak ujonnan ki, meg állottanak az urak. Azt mondották, hogy az kinek lova birja, lássa, ők Molduára mennek ki, onnan Lengyel országra mennek ki. De akkor immár igen kevés embernek volt lova, mert meg holt, ki meg öttünk. Az hajduságnak és az felföldi hadaknak egy része ugy tért meg. Azon nyomon jöttünk harmadnapig vissza. Harmad napra ki értünk Máramarosra, voltunk három ezren. Mind az három ezernek sem volt száz lova. Tizennegyed napig bujdostunk az havasban ut nélkül. Az nagy sok omlott fa-ugrásokban fáradtanak el az lovaink, mint hogy fenyűfaágát öttenek. Magunk lóhust. Az Ur Istennek azon könyörgöttünk, hogy valamely országra vigyen ki bennünket, mert untuk az éhséget. Egynehány ember holt meg éhséggel, hideggel bennünk.

Máramarosban, hogy ki érkeztünk, mi azt meg sem tudtuk gondolni, hogy az vármegyék fel támadjonak. Az előjáró sereg az hajduság és az felföldiek az urak szolgái, az kik öszvő verték volt magokat, voltak más fél ezren, ugy hallottam. Két napig egy

éczaka az vármegyével, az oláhsággal mind harczoltak; kérte azon az vármegye espánnya, hogy az fegyvereket rakják le, esküdjönek Gábor számára, békével bocsátják őket. De Kovács Péter, Palai Pál az több hajdu hadnagyokkal együtt azt mondották, hogy készebbek meg halni, hogy sem fegyvereket le rakni. Az nagy éhségnek miatta el erőtlenedtenek, el fogyatkoztanak, nem harczolhattanak egy felől, harczoltanak más felől, kenyeret pénzen vöttenek tűlök, ugy győztenek meg bennünket, ugy vágtanak. Az kiket le nem vágtanak, csak egy imegben hadtanak. Az mint én meg aránzhattam, láttam, hallottam, mint egy négy avagy öt százat vágtanak le bennünk. Rabságra peniglen hajtottak négy avagy öt százat bennünk Erdélyben.

Az urak szolgái mint egy három százan öszvö verték volt magokat, kik között én is voltam. Egy éczaka, egy nap mind harczoltunk. Hanem pénteken estve felé jövö egy öreg nemes magyar ember az sok oláhok közzé, azt hitre közünkben hittuk. Az minekünk azt mondotta, hogy ő Pogány Péter szolgája, ugy mint az espáné. Minekünk rea felelt, meg esküdt, hogy csak az fegyverünket le rakjuk, meg esküdjönk, békével bocsátnak az országon. Az fegyverünket le raktuk, de meg nem esküdtünk. Ugy indultunk az utnak, az oláhság mingyárt rajtunk termett, fosztott, ölt bennünket. Ezek még oda hátra voltanak, mikor az több rabokat Gáborhoz vitték be. Kovács Albertot, Teoreök Bálintot, Kállai Lukácsot, Bódisár Deákot, Homonnai Georgy szolgáját. Ezeket lovon vitték be Gáborhoz. Az többit mind az barmot ugy hajtották be előttök. Sebes is vagyon Zigeten száz. Palai Pálnak fejét vötték. Igy jöttünk el egy imegben, az kik meg maradtunk.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit 1611 Nov. 3.)

Trad. In anul 1611 am fost în tabără la Codlea. Au adus ştirea că Tătarii trec prin pasul Buzăului din Ţara-Românească. Tabăra întreagă se pregăti să-i bată la noapte. Atunci Radul cu tabără cu tot a intrat în Ţara-Românească. Dimineaţa când am văzut tabăra tătărească, domnii au spus numai decât că nu suntem de ajuns pentru lupta cu Tătarii. Căci Tătarii sunt mulţi. Dar au hotărît domnii să trecem pela Bran pe drumul Cigăului, să ieşim pela Lipova. Au lăsat în Braşov câteva tunuri, care. Soldaţii au aruncat foarte mult armele, ca să-şi uşureze sarcina, astfel am trecut în Ţara-Românescă pe drumul Cigăului, carele cu hrană le-am ars pe Cigău. Pe Cigău am ajuns pe Radul cu oaste cu tot, astfel am mers împreună cu el către Târgovişte. Ne-au adus ştirea că sunt câteva sute de Tătari în câmpie, am ales câteva sute de curteni şi haiduci să caute pe Tătari. Au fost cam o sută de Tătari, i-au bătut, au prins de vii. Radul atâta a îndemnat pe Domni că i-a înduplecat să-şi ducă tabăra înapoi în Ardeal şi asupra oştii lui Gabriel, pe acelaş drum pe care

Tătarii ieşiseră din Ardeal, asupra oştii lui Gabriel. Dar atunci Tătarii şi Turcii erau împreună cu Gabriel. N'a putut arunca asupra lui oastea, pentrucă îşi aruncaseră armele la Braşov, erau fără putere atât ei cât şi caii. Astfel am plecat apoi spre Moldova. Când am sosit la hotarul Moldovei, este acolo o pădure ticălos de deasă, întreagă tabără a trecut prin pădure. Carele Domnilor, sculele de împuşcat au rămas aici în urmă. Curtenii s'au strâns laolaltă cam la o sută, ei au câştigat carele domnilor, sculele de împuşcat. Domnii au dat de ştire că au fost Tătari, dar noi n'am crezut, căci Tătarii ar fi luat cu ei oameni. Dar n'au dus nici oameni, nici n'au tăiat mulţi dintre ei; am auzit că acolo l-au ucis pe Caspar Kuu. Şi aceea am auzit-o astfel că un Cazac i-a tăiat gătlejul. Astfel am plecat pe sub munte, să ieşim în Maramureş. La poala muntelui este o mânăstire unde locuesc călugări. Din acea mânăstire au dat un preot să fie domnilor călăuză. Atunci Radul era dus dela noi cu oaste cu tot, a intrat în Moldova. Sigismund Forgách a trimis pe Ştefan Kendi, pe Sigismund Kornis, la voevodul moldovean să-l roage să trimită sculele de puşcat la Caşovia, a şi răspuns că le trimite, aşa am auzit.

Când am plecat în munţi, au ales ca oaste care să vină în urmă pe slugile Domnilor, sub căpitănia lui George Homonnai. Nouă zile am rătăcit prin munţi împreună cu domnii, fără drum. De acolo domnii s'au întors spre Moldova şi noi împreună cu ei. Domnii observând că răzbesc iar în Moldova, s'au oprit domnii. Au spus că acela al cărui cal biruie, să vadă, ei ies în Moldova, de acolo merg în Polonia. Dar atunci numai puţini oameni mai aveau cai, căci au murit, pe alţii i-am mâncat. Astfel s'a întors o parte a haiducilor şi a oştilor din părţile de sus. Pe urma aceea ne-am întors înapoi trei zile. In ziua a treia am răzbit în Maramureş, eram trei mii. Toţi aceştia trei mii nu aveam nici o sută de cai. Am băjenit prin munţi patrusprezece zile fără cărare. Ne-am istovit caii sărind peste copacii cei mulţi prăvăliţi, fiindcă mâncau crăci de brad. Noi înşine mâncam carne de cal. Ne rugam Domnului Dumnezeu să ne scoată în vre-o ţară, căci ne urîsem cu foametea. Câţiva oameni dintre noi au murit de foame, de frig.

Când am răzbit afară în Maramureş, noi nici nu ne puteam închipui ca să se scoale împotriva comitatele. Oastea din frunte, haiducimea şi cei din ţara de sus, slugile Domnilor, cari s'au adunat, erau o mie şi jumătate, aşa am auzit. Două zile şi o noapte au tot luptat cu judeţul, cu Românii, işpanul comitatului le-a cerut să lepede armele, să facă jurământ lui Gabriel, şi îi slobode în pace. Dar Petru Kovács, Pavel Palai, împreună cu ceilalţi hotnogi de haiduci au spus că mai curând sunt gata să moară decât să lepede armele. Din pricina flămânzimei mari au slăbit, au scăzut, nu putea luptau de-o parte, luptau de cealaltă parte, au luat pâine dela ei pe bani, astfel ne-au biruit, ne-au tăiat. Pe cei cari nu i-au tăiat i-au lăsat în cămaşe. După cât am putut eu socoti, am văzut şi auzit, au tăiat dintre noi patru sau cinci sute. Iar în robie au dus dintre noi vre-o patru sau cinci sute în Ardeal.

Slugile domnilor s'au strâns împreună vre-o trei sute, între cari eram şi eu. Ne-am tot luptat o noapte şi o zi. Dară Vineri către seară a venit un moşueag ungur, nemeş, între acei Români mulţi; pe acela l-am chemat între noi pe credinţă. Acela ne-a spus că el este sluga

lui Petru Pogány a işpanului. Ne-a răspuns, s'a jurat, ca să lăpădăm numai armele, să jurăm, ne slobod în pace în ţară. Am lăpădat armele, dar nu am jurat. Astfel am plecat la drum, Româuii au tăbărît numai decât asupra noastră, ne-au jefuit, ne-a omorît. Aceştia erau încă acolo în urmă, când au dus pe ceilalţi robi ... la Gabriel, călare. Pe ceilalţi îi mânau înaintea lor ca pe vite. Şi răniţi sunt o sută în Sighet. Lui Pavel Palai i-au tăiat capul. Astfel am venit într'o cămaşe, cei cari am rămas.

Notă. Descrierea pe larg a campaniei lui Sigismund Forgách întreprinse în vara anului 1611 împreună cu Radu Şerban-Vodă împotriva lui Gabriel Báthory (făcută de Forgách în Caşovia, la 21 Noemvrie 1611) a apărut în *Hurmuzaki*: Documente IV/1 p. 447—455; dar amănuntele acestea de mai sus despre înfrângerea lor grozavă din partea haiducilor lui Báthory nu se cuprind în ea.

177.

Alba-Iulia, 2 Decemvrie 1611.

Principele Gabriel Báthory către boerul Ştefan Bojtha de Bethlen.

Act nobilitar — cu scut — *dat lui Ştefan Bojtha pentru slujbele sale credincioase dovedite în războaie, chiar şi antecesorilor principelui.*

N O S GABRIEL DEI gratia Transylvaniae, Valachiae Transalpinaeque Princeps, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod nos cum ad nonnullorum fidelium dominorum consiliariorum nostrorum singularem intercessionem, nobis [propterea] factam, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelis nostri Nobilis Stephani Bojtha de Bethlen, quae ipse nobis et huic regno nostro Transylvaniae, principibusque eius, praedecessoribus videlicet nostris in omnibus occasionibus et bellicis expeditionibus pro necessitate [regni publica] motis summa cum animi sui promptitudine et alacritate exhibuit et impendit, et in futurum quoque exhibiturus et impensurus est, Eundem igitur Stephanum Bojtha e statu et

conditione plebea, in qua natus est, eximendum, ac in coetum et numerum verorum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem Transylvaniae subiectarum nobilium annumerandum, aggregandum, cooptandum et adscribendum duximus, prout annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus; decernentes expresse, ut a modo deinceps idem Stephanus Bojtha, haeredesque et posteritates universi pro veris et indubitatis regni nobilibus habeantur et reputentur. In signum [autem huius]modi verae et perfectae nobilitatis eorum haec arma seu nobilitatis insignia: S c u t u m videlicet militare coelestini coloris, in cuius campo, sive area brachium, humanum humero resectum amictu rubeo, medio scuti protensum ensem [evaginatum] minanti simile vibrare conspicitur. [Supra scutum] galea militaris clausa est posita, quam contegit diadema regium, gemmis, unionibusque [ex]ornatum. Ex cono autem galeae teniae sive lemnisci variorum colorum, hinc inde defluentes, [oras seu margines ipsius scuti] pulcherrime ambiunt et exornant, prout haec omnia in capite seu [principio praesentium] literarum nostrarum docta manu et arte pictoris clarius expressa et depicta esse cernuntur; animo deliberato et ex certa scientia ac liberalitate nostra annotato Stephano Bojtha, ipsiusque haeredibus et posteritatibus universis dedimus et contulimus, annuentes [et concedentes,] ut ipsi a modo imposterum praescripta arma seu nobilitatis insignia more aliorum veterum et insignitorum nobilium, armis utentium, ubique in proeliis, hastiludiis, torneamentis, duellis, [monomachiis ac aliis] quibusvis exercitiis nobilitaribus et militaribus, nec non sigillis, corti[nis, velis, vexillis, annulis,] auleis, domibus, clypeis, tentoriis, sepulchris, hastis, generaliter vero quarumlibet rerum et expeditionum generibus, sub merae et sincerae nobilitatis titulo, quo eos ab universis et singulis [cuiuscunque status, ordinis,] conditionis, dignitatis et praeeminentiae homines existant, dici, [teneri, nominari ac] reputari volumus, ferre et gestare, omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis, privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus caeteri veri et nati nobiles ac militar[es praefati regni nostri] Transylvaniae et partium Hungariae, quomodocunque de iure et consuetudine utuntur, fruuntur et gaudent, [perpetuo uti, frui et] gaudere valeant atque possint. Et nihilominus pro ampliori erga eundem munificentiae [liberalitatisque nostrae decla]ratione domum eiusdem in praedicta possessione Bethlen [vocata, in districtu Fogarasi]ensi, comitatuque Albensi... existen[tem] habitam, cui ab una nob[ilis domini] Andreae

Boër, parte vero ab altera... domus... [vici]nantur, ab omni censuum, taxarum et contributionum nostrarum, tam ordinariarum, quam extraordinariarum, [subsidiique et lucri] Camerae nostrae solutione, ac servitiorum quorumlibet plebeorum et civilium exhi-[bitione] et agricolationes ipsius quaslibet a decimarum, nonarum et capetiarum nobis et successoribus nostris provenire debentibus pensione in perpetuum benigne eximendas, libertandas et [supportandas duximus, prout] eximimus, libertamus et supportamus praesentium per vigorem. Quocirca vobis Magnificis, Generosis, Egregiis, [Nobilibus comiti,] vice comitibus et iudicibus nobilium, dicatoribus, decimatoribus, connumeratoribus et exactoribus [quarumcunque contributionum] dicti comitatus Albensis, item providis iudici et iuratis civibus [dictae possessionis Bethlen, eo]rumque vices gerentibus, modernis scilicet et futuris, pro tempore con[stituendis,] cunctis etiam [aliis, quorum interest] vel intererit, praesentium notitiam habitur[is] harum serie committimus et mandamus firmiter, ut vos quoque a modo deinceps successivis semper temporibus [praefatum] Stephanum Bojtha, ipsiusque haeredes et posteritates utriusque sexus universos ratione [eorundem domus] haereditatumque suarum quarumlibet ad aliquam censuum, taxarum et contributionum nostrarum, tam ordinariarum, quam extraordinariarum, subsidiique et lucri Came[rae nostrae solutionem] ac servitiorum quorumlibet plebeorum et civilium exhibitionem, [hospitum condescensionem aut quorumlibet onerum ignobilium supportationem, decimarum,] nonarum et capeti[arum pensionem] cogere et compellere, aut propterea eosdem in personis, rebus et bonis ipsorum quibusvis impedire, turbare, molestare seu quovismodo damnificare [minime praesumatis vel sitis ausi] modo aliquali, sed in hac exemptione nostra eosdem... conservare... modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes literas [nostras, pendentis] et authentici sigilli nostri munimine roboratas memorato Stephano Bojtha, ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis clementer dandas duximus et concedendas.

Datum in civitate nostra Alba Iulia, die secunda mensis Decembris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo decimo primo.

Gabriel Princeps mpr (L. S.)

In dorso a parte dextra superiori: Praesentes litterae armales et exemptionales per nos, praefectum nempe et exactorem fiscalem

ac requisitores Albenses, commissarios Illustrissimae Dominae Principissae ad investiganda boeronum iura exmissos, revisae ac in vigore relictae. In Fogaras, die undecima Martii, anno Millesimo sexcentesimo septuagesimo primo.

Praesentes litterae armales per Stephanum quondam Bojtha a Celsissimo Principe Gabriele impetratae, per viventem modo Josephum Bojtha in generali Nobilium districtus Fogaras congregatione sub hodierno celebrata productae, more consueto perlectae et publicatae, nemine prorsus contradictore apparente, moderno exhibenti restituuntur e generali Nobilium incliti districtus Fogaras congregatione. Fogaras, die vigesima prima Februarii, anno Millesimo septingentesimo nonagesimo tertio.

Extradatae per Adamum Balo mpr Incliti districtus Terrae Fogaras iuratum vicenotarium.

(Muz. Ard. Cluj. Litterae armales. E copia authentica facta Claudiopoli, 1. Septembris 1847 pro parte Ludovici Bojtha de Bethlen.)

Notă. Descendenţi ai acestui procurator de nemeşie trebuie să fi fost boerii Toma şi Sandru Bojta din Comana de Jos în ţara Făgăraşului cari intervin într'un proces din 23 Fevruarie 1747. (Puşcariu: Fragmente istorice despre boerii din ţara Făgăraşului vol. IV—Sibiiu, 1907 — p. 548.)

178.

Košice, 3 Decemvrie 1611.

Nicolae Sükösd către cons. Ştefan Kendi în Polonia.

Descrie felul cum s'au retras oamenii dela Gabriel Báthory din pricina tiraniei sale şi a cruzimilor săvârşite asupra nemeşilor şi oraşelor. El acum având puţini credincioşi şi puţină oaste, Sükösd îndeamnă pe Kendi şi Radu-Vodă să vorbească cu regele pentru ocuparea Ardealului, căci altă ocazie mai bună nu vor avea ca aceasta.

Illustrissime Domine, Domine mihi observandissime. Servitiorum meorum paratam semper commendationem. Áldja meg az Uristen Nagyságodat kivánsága szerént való sok javaival.

Hogy mü ez ideig Nagyságtoknak nem irtunk oka ez volt, hogy azt reminlettük, hogy magunk beszélhessünk Nagyságtokkal. Akarám Nagyságodat bizonyossá tenni az mi erdéli állapatunk felől, de mind azokat Nagyságodnak meg irnom sok üdőt foglalna be, az üdő pedig rövid hozzája.

Hogy Nagyságtok Brassó mellől el mene, Báthori Gábor ötödnap multával Feketehalomhoz szálla, az passa törökkel, tatárral az Székely Moyses tábora helyére, ott egyeztek meg az hadak

Báthori Gábor s az passa. Az mezőn lóháton egymással szemben levén mingyárást egymástól el váltak, többször egymással szemben nem voltak; ott az Uristen oly igen szép győzedelmet ad vala Nagyságtoknak, ha Nagyságtok megtér vala, az melyet ember soha nem tudott volna reminleni. Egy hétig ott hevervén az passa Báthori Gáborral együtt, az Uristen meg rettenté őket. Éjfélikor Báthori Gábor el futa az város alól, Omer passa törökjével, tatárával hajnalban ment el. Báthorinak semmi lövő szerszáma nem volt, minden hadának őmagáéval együtt három sátorok s három szekerek volt, az passának hét tarazkja volt, számtalan sok társzekere, azt az passa mind ott hadta, sem sátorait, semminemü marháját el nem vitte. Az székelyek az Bozán reajok támadtanak, sokat vágtak le az törökökben, az lövő szerszámban mü is vittünk be Brassóban, az passával pedig mingyárást componálánk igy, hogy ő az városoknak nem árt, hanem inkább oltalommal leszen. Báthori Gábornak minden jámborságit meg irták vala az passának, az levelet az passa oda küldötte Báthori Gábornak, meg izente nekie, hogy lássa azt az levelet, eszében veheti abból, miért nem szeretik az erdéliek. Báthori Gábor el olvasván az levelet, annál nagyobb dühösséggel volt, az brassai hóstátot mind el égeték, az barczasági falukat is mind el égeték, Bolonia, Bolgárszek meg maradott, nem égett el Istennek hála, az kik ott maradtak békével vadnak.

Báthori eleget jártata utánnunk mind szép szovával, igirésivel, fenyitékkel is, hogy meg hajoljunk s ugyan azon király urunk ő Felsége hivsége alatt vadnak mind az városok, mind pedig az benne levő nemesség, sőt ugyan meg is izenték Báthori Gábornak mind Brassó, Segesvár, hogy soha ő nekiek nem parancsol, az székelység Brassó, Segesvár miatt hadban nem mehet. Báthori mellé valamely török, tatár vélle volt Erdélyben, az bizony mind haza ment, bizony az is igen kevés volt. Most semmi hada egyéb nincsen az hajdunál. Erdélyből négyszázad magával ha volt, hogy ki jütt, soha bizony ő Felségének jobb módja nem volna ennek az latornak meg büntetésében, mint most, holott mind birodalmában, mind hadában s minden költségében meg fogyatkozott, soha azt el nem hihetik itt az emberek minemű rossz állapattal legyen most Báthori Gábor. Ha ő Felsége most nem provideál, bizony minden szándéka, akaratja az, hogy ugy cselekedjék, mint ez télen Havaseljföldével, az nemesség közűl az kit kaphat, az kik ő Felsége hivsége alatt vadnak, kit néggyé szaggattat, kit toronyból hányat alá, kit diribről darabra vagdaltat. Még eddig az kik neki hittenek, bizony kevesen maradtanak békével.

Nagyságtok, az Istenért meg gondolván azoknak az szép városoknak állapatjokat, mind pedig az szeginy nemességnek veszedelmeket, ne szünjék meg az ő Felségénél való supplicálástól, ilyen nagy és jó occasiót ő Felsége ne halasszon el, mert még az gyermek is öszve esküdt, hogy soha nem uralják, hanem ha ő Felségének nem kellenek, más oltalmat kelletik kételen keresniek.

Az mi marhája Nagyságodnak Brassóban, Tarcziváron maradt volt, Istennek kegyelmességébűl kár nélkül meg maradt. Az Nagyságod szolgáiban ki is jüttek volt velem, Farkas Pétert az kocsisokkal 12 szekeres lóval hoztam volt el, az drabantokat, Végházit, Barbely Tamást, mely még most is nállam vagyon, Pataki János ott maradt, nem bocsátá el Farkas Péter magával az Nagyságod lovaival. Farkas Péter, Demién Ferencz Lengyel országban vadnak az Stanizlau Mielienski házánál, asszonyommal ő Nagyságával szemben levén holnap, ha ő Nagyságának tetszik érette küldjünk, ha az Uristen engedte Nagyságoddal magam is rövid nap szemben leszek, mindenekről bővebben beszéllek. Bizony dolog, hogy csak Jázvásárig az Nagyságod lovaira, szolgáira többet költöttem száz forintnál, kit ő magok tudnak, de ha még két százat kellett volna költenem is, mégis el hoztam volna az Nagyságod szolgáit, lovait, ki egész Parnóig, csak Farkas Péter akarja vala; mikor Nagyságoddal szemben leszek, meg mondom okait Nagyságodnak. Az Stanizlau Mielienski az capitan fogadá, hogy jól tartatja az lovakat, ha mikor érettük mennek békével el hozhatják. Nagyságod meg bocsássa, ha mi vétek vagyon az irásban, mert igen sietve irtam. Leveleket hoztanak Nagyságtoknak, de magunk akarjuk meg adni. Halmágyi uram lovaiban is ki hoztam, az kik meg vadnak, asszonyomnak én magam meg viszem.

Raduly vajdának ő Nagyságának szolgálatomat ajánlom, ő Nagysága meg bocsássa, hogy levelet nem irhattam, mert az üdő igen rövid hozzája; bizonyoson irhatom ő Nagyságának, hogy mikor mü el jüttünk, három száz törökjénél több nem volt az mostani vajdának, még az ország népében senki meg sem holdolt volt; minden szándékunk az, hogy rövid nap szemben legyünk Nagyságtokkal. Kornis uramnak is szolgálatomat ajánlom. Adja az Uristen, hogy rövid nap Nagyságodat lássuk jó egészségben.

Datum Cassoviae, 2. die Decembris. Anno Domini 1611.

Ill. Do. V^rae^

servitor paratus
Nicolaus Swkeosd mpr

Szigyártó Márton uram is, az polgár, az ki velem vagyon, Nagyságodnak szolgálatját ajánlja; eddig bizony régen fel mentünk volna, ha el bocsáttak volna. Mihelt uram, szabadulásunk lehet, mingyárást fel sietünk Nagyságodhoz.

Adresa: Ill-mo Domino, Domino Stephano Kendi de Lona. Domino mihi summa observantia colendo.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit 1611 Dec. 6.)

Trad. Illustrissime etc. Dumnezeu să blagoslovească pe Măria Ta după poftă cu multele sale bunătăţi.

Pricina că n'am scris până acum Mărei Tale a fost aceasta că am tot tras nădejde că vom putea vorbi noi înşine cu Măriile Voastre. Vream să încredinţez pe Măria Ta despre stările noastre de aici ardelene, dar mi-ar lua multă vreme să le scriu toate acelea Măriei Tale, iar timpul pentru aceasta este scurt.

Când aţi plecat Măriile Voastre dela Braşov, după cinci zile Gabriel Báthori s'a aşezat la Codlea, Turcii paşei cu Tătarii, în locul taberii lui Moise Székely, acolo s'au împreunat taberile : Gabriel Báthori şi paşa. Fiind pe câmp călări faţă în faţă, s'a despărţit numai decât, n'au mai fost altădată faţă în faţă, acolo ar fi dat Domnul Dumnezeu o biruinţă foarte frumoasă Măriilor Voastre, dacă Măriile Voastre s'ar fi întors, ceeace n'ar fi nădăjduit nici odată nici un om. O săptămână zăbovind acolo paşa împreună cu Gabriel Báthori, Dumnezeu i-a îngrozit. In miez de noapte Gabriel Báthori a fugit de sub zidurile oraşului, paşa Omer cu Turcii şi Tătarii lui a plecat în zori. Báthori nu avea nici o sculă de împuşcat, toată oastea împreună cu a sa a avut trei corturi şi trei care, paşa avea şapte tunuri, nenumărate care de poveri, le-a lăsat pe toate acolo, nu şi-a luat cu el nici corturi, nici un fel de averi. Secuii au năvălit asupra lor pe valea Buzăului, au tăiat mulţi Turci, din uneltele de împuşcat am dus şi noi în Braşov, iar cu paşa ne-am înţeles numai decât aşa că el nu face stricăciuni oraşelor, ci mai curând le ocroteşte. I-au scris paşei toate blândeţele lui Gabriel Báthori, paşa a trimis scrisoarea aceea lui Gabriel Báthori, i-a trimis vorbă să vadă scrisoare, înţeleagă-se din ea pentruce nu-l iubesc Ardelenii. Gabriel Báthori cetind scrisoarea, s'a mâniat şi mai mult, au ars toată mahalaua Braşovului, au ars şi toate satele din Ţara Bârsei, Bolonia, Scheiul au rămas, n'au ars, slavă Domnului, cei cari au rămas acolo sunt în pace.

Báthori a umblat de ajuns după noi şi cu vorbe frumoase, cu făgăduieli, dar şi cu ameninţări, să ne plecăm lui şi sub ascultarea aceluiaş Maiestăţi, a domnului Regelui nostru, sunt atât oraşele, cât şi nemeşii aflători în ele, încă i-au şi trimes vorbă lui Gabriel Báthori atât Braşovul cât şi Sighişoara, că el niciodată nu le porunceşte, Secuii nu pot merge în război din pricina Braşovului şi a Sighişoarei. Alături de Báthori câţi Turci, Tătari au fost cu el în Ardeal, aceia cu adevărat au plecat toţi acasă, de bună seamă şi aceia erau foarte puţini. Acum nu mai are nici un fel de oaste în afară de haiduci. Din Ardeal dacă au fost

400 cu el când a venit, adevărat că nici odată nu ar avea Maiestatea Sa prilej mai bun pentru pedepsirea acestui lotru, ca acum, când a scăzut atât în imperiu cât şi în oaste şi în toate cheltuelile, nici odată nu pot crede aici oamenii în ce stare rea se află acum Gabriel Báthori. Dacă Maiestatea Sa nu îngrijeşte acum, de bună seamă că tot gândul şi voia este aşa ca să făptuiască în aşa fel ca în iarnă în Ţara-Românească, dintre nemeşii cari sunt sub ascultarea Maiestăţii Sale pe cari îi poate prinde, pe unii îi rupe în patru, pe alţii îi aruncă din turn, pe alţi pune să-i taie bucăţele. Până acum din ceice i-au fost lui cu credinţă, întru adevăr puţini au rămas în pace.

Măriile Voastre, pentru Dumnezeu, gândindu-vă la starea acelor oraşe frumoase, cât şi la primejdiile sărmanei nobilimi, să nu încetaţi de a ruga pe Maiestatea Sa să nu piardă Maiestatea Sa un prilej atât de mare şi de bun, căci şi copiii au jurat să nu-i mai stăpânească nici odată, ci dacă nu-i primeşte Maiestatea Sa, sunt nevoiţi să caute altă ocrotire.

Averea Măriei Tale care rămăsese în Braşov, la Bran, din mila lui Dumnezeu a rămas fără pagubă. Din slugile Măriei Tale cari au venit cu mine, adusesem pe Petru Farkas cu vizitii şi 12 cai de căruţă, dorobanţii Végházi, Toma Barbely, cari şi acum sunt la mine, Ioan Pataki a rămas acolo, nu l-a slobozit cu el Petru Farkas cu caii Măriei Tale. Petru Farkas, Francisc Demién sunt în Polonia la casa lui Stanislau Mielienski, mâine fiind faţă cu Măria Sa Doamna, dacă îi place Măriei Sale trimiteam după ei, dacă mi-a îngăduit Dumnezeu în câteva zile voiu fi faţă cu Măria Ta şi eu, vorbesc mai îmbelşugat despre toate. De bună seamă că am cheltuit mai mult de o sută de fiorini numai până la Iaşi cu caii şi slugile Măriei Tale, ceeace o ştiu ei înşişi, dar dacă aş fi fost nevoit să cheltuesc şi două sute, totuşi aş fi adus slugile, caii până la Parno, numai să vrea Petru Farkas, când voiu fi faţă cu Măria Ta, spui Măriei Tale pricinele. Căpitanul Stanislau Mielienski a făgăduit că pune să fie ţinuţi bine caii, ca să-i poată aduce în pace când se duc după ei. Să ierte Măria Ta, dacă este vre-o greşeală în scris, căci am scris foarte grăbit. Au adus nişte scrisori Măriei Tale, dar vrem să le dăm înşine. Am adus şi din caii domnului Halmágyi, cei cari sunt îi duc eu însu-mi doamnei.

Inchin slujba mea Măriei Sale Voevodului Radul, să mă ierte Măria Sa că nu am putut scrie scrisoare căci timpul e prea scurt pentru aceea ; pot scrie de bună seamă Măriei Sale, că atunci când am venit noi, Voevodul de acum nu avea mai mult de trei sute de Turci, din norodul ţării nu i se supuse nimeni ; toată grija noastă este să fim faţă cu Măriile Voastre în câteva zile. Inchin slujba mea şi domnului Kornis. Să deie Dumnezeu să vedem peste puţine zile pe Măria Ta în bună sănătate. Datum etc.

Şi domnul Martin Szigyártó, târgoveţul care este cu mine îşi închină slujba sa Măriei Tale ; am fi mers de mult, dacă ne-ar fi slobozit. Indată ce vom fi slobozi, domnul meu, numai decât ne grăbim la Măria Ta.

179.

Tokaj, 7 Decemvrie 1611.

Palatinul George Thurzó către Radu Şerban-Vodă.

Inţelegând cele expuse de solul său, Oancea Logofătul, va primi peste puţin hotărîrea regelui.

Illustrissime Domine amice et tanquam fili observandissime.

Salute et servitiorum commendatione praemissa. Generosus dominus Vonczia Logofet, praecipuus bojer et consiliarius Ill^{mae} Do. V^{rae} litteras credentionales de 6. die mensis Octobris in Zwchiava emanatas hodie primum nobis exhibuit et nuntiata retulit. Et quoniam Ili^{ma} Do. V^{ra} delegatum suum ad Sacra^{mam} Regiam M^{tem} expeditum anticipavit et propius aulae regiae subsistat, subsequenti huic nuntio non arbitramur aliam resolutionem dare, quam ut Ili^{ma} Do. V^{ra} Sacra^{mae} Regiae M^{ti} propinqua eiusdem clementer exspectat resolutionem, quae si forsitan exspectatione tardiosius foret, occupationibus circa solennitatem nuptiarum regalium tribuendam censeat. Quae breviter Ill^{mae} Do. V^{rae} rescribenda habuimus. Eandem diu incolumem vivere optamus.

Datum in oppido Thokaj, die 7. Decembris 1611.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 2 No. 51. Concept.)

180.

Wien, 10 Decemvrie 1611.

Regele Matia II către Camera Aulică.

Deoarece Radu Şerban-Vodă va sosi aici numai la Rusaliile anului viitor, ordonă să dispună la Camera Ungară din Pozsony să i se dea alimentele ce-i vor trebui în vreme de post, precum şi banii de cheltuială pe seama sa şi a curtenilor săi.

Von der zue Hungern und Behaimb Küniglicher Mayestät, unserm gnädigisten Herrn, Deroselben Hof Cammer hiemit in Gnaden anzuezeigen. Nach dem erst auf künftigen Pfingstag der Radul Waywoda mit sechzig Personen seinen Weg allher zue Ihrer Küniglichen Mayestät nehmen wirdt: Als ist deroselben gnädigister Befehlich, dass sie bey der Pressburgerischen Cammer die Verordnung thuen, damit Ihme Waywoda noch halben theil so viel, als fünf undt zwanzig Eimer Wein, fünf Muth Habern, und anstatt der Ochsen und Castrauen so viel Fisch dafür, weil sie derzeit kein

Fleisch essen, alsbaldt gereicht, auch den übrigen seinen Leuten, so er darunten hinter ihme verlassen wirdt, däglichen von zwanzig bis fünfundtzwanzig gulden, sich davon selbst zu verzehren, ordentlich geben werden solle. Ingleichen auch darauf gedacht sein, dass ermeldten Radul Waywoda allhie auf ihne undt die bey sich habenden Personen däglichen dreyssig gulden zur Unterhalt gereicht, auch ein sechs Muth Habern verehret werden mügen. Wie dann was von Wein Ihre Künigliche Mayestät von Hof aus dargeben lassen wollen.

Decretum per Regiam Maiestatem, 10. Decembris 1611.

Adresa: Der Künighlichen Hof Cammer allhie zuezuestellen. Cito, cito, cito.

Expeditae eodem ad Cameram Hungaricam, 12. Dec. 611.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14461.)

181.

Wien, 10 Decemvrie 1611.

Regele Matia către Camera Ungară.

Radu Şerban-Vodă fiind aşteptat la Curte, ordonă să i se dea merinde, iar persoanelor cari l-au însoţit şi vor rămâne la Tirnavia, zilnic câte 25 fiorini pentru întreţinere.

Intimamus vobis benigne, Radulium Wayvodam ad nos cum sexaginta personis ad proximum diem Jovis huc migrare.

Ut autem interea temporis ipsi necessaria subministrentur, neque ansa conquerendi aliqua relinquatur, clementer et serio vobis mandamus, ut non duntaxat praenominato Wayvodae ultra iam antea ei ordinata et procul dubio a vobis oblata victualia, denuo mediam partem, videlicet 25 urnas vini, 5 mutones avenae et pro tribus bobus et 15 vervecibus, cum ipsum et eius comitatum hoc Adventus tempore non carnibus, sed piscibus vesci constet, tot pisces ex proventibus vestrae curae concreditis, citra ullam tergiversationem, excusationem aut moram, antea in hoc eodem negotio, in derogamen nostrae quodammodo auctoritatis vobis tractam, certo certius ocissime praesentari, sed etiam reliquis eiusdem comitibus Tyrnaviae mansuris, pro commodiore eorum sustentatione 25 florenis in singulos dies sine querela subministrari curetis; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 615 fol. 81.)

182.

Târgovişte, 12 Decemvrie 1611.

Radu Mihnea-Vodă către principele Gabriel Báthory.

Se bucură de ştirea că regele Ungariei vrea să facă pace cu dânsul. Privitor la cererea lui Báthory ca să-i dea ceva bani, îl încredinţează că ţara sa e aşa de ruinată încât nici un bir n'a putut scoate dela ţăranii prăpădiţi ori pribegiţi prin ţări străine. Roagă să dea crezare celor ce îi spune, căci îi este supus ca unui Dumnezeu. Ştiri din Moldova, unde sultanul a răsturnat pe Constantin, punând în locul său pe Ştefan, fiul lui Tomşa. Alte comunicări prin prezentatorul scrisorii sale, Dumitru Logofătul.

Serenissime Princeps Domine, domine mihi gratiosissime. Addictissimorum servitiorum meorum paratissimam commendationem etc.

Boldog szerencsés hosszu iletet és kedves állapatbeli jó egészsiget kévánok Istentől Felségednek adatni etc. Az Felséged becsülletes levele Felséged becsülletes szolgája által én hozzám meg irkezék, melyet nagy szeretettel vöttem, kibűl az Felséged parancsolatját minden rendiben meg értettem. Irta Felséged, hogy Isten kegyelmességébűl minden hadaival együtt Váradnál jó egészsigben volna; adja azt is Felséged értésemre, hogy az magyarországi király és az egész fő urak s nemes rend az békessig felől meg találtatta Felségedet. Legyen hála az szent Istennek elsőben, hogy Felséged minden vitézivel egyetemben jó egészsigben vagyon, annak utánna az békessig dolgábul is igen örülünk, mert netalám az Felséged jó indulatiból az szent Isten meg kegyelmez, hogy mind az egész keresztyénség között jó békessigünk és szomszédságunk lészen, és az békessiget látván talám lelkünk is és mind testünk csendes nyugodalomban lehetne, kiért Felséged az Ur Istentől is méltó jutalmat és emberektűl illendő jó hirt, nevet vészen.

Irta Felséged azt is, hogy miért hogy meg telepedtünk s csendes állapattal vagyunk, talám az országra adót is vetettem volna, kéván is Felséged tűllem néminemű pinzt, kinek summáját Felséged nem irja, mennyi legyen. Azért ugy itilem, hogy Istennek kegyelmességébűl való meg telepedésem az hatalmas császár és Felséged jó szerencséjére vagyon; meg telepedtem jó békessiggel nem az adó fel vetésért, mert igaz hitemre, Kegyelmes Uram, az ország romlott volta miatt az országon csak annyit sem vehetek,

kivel csak kochnyámat is elegedendő költséggel tarthassam, annyira, hogy csak Isten hiheti el, mert az országnak háboru állapatja szintén akkor lűn, mikor az takarásnak ideje vala, ki miatt az szeginség csak egy heti iletet sem takarhatott házába, mert az mely szegény ember az veszedelemtűl meg maradt és vagy rabságban nem esett, ki Törökországba budosott, ki penig szillel az havasokon lakik, mint az oktalan fene vad kanok. Felséged veheti eszében, hogy ez országban az háboruság nem egy holnapig vagy kettőig lűn, hanem teljességgel egész egy esztendeig, csak Isten hiheti az mi nagy szükségünket, mert nagy kételenség miatt soldosinkért és hópinzes szolgáinkért Huzain csauznak, ki Felségednek is vagyon ismeretiben, néminemű summa arannyal adósulnom kellett. Azonképpen az hatalmas császár tárházábul is az tefftedartul sok számu aranyat kellett kölcsön vennem az hadakra való költsigért. Más az, Felséged veheti eszébe, Karas Merza miatt is sokkal kellett adósulnom, mikor az bátyjával és az tatárokkal ki jött vala, arra igyekezvén, hogy véllek szembe juthatnánk, hogy Serban vaidával meg vinánk, de Serban vaida nagy sok ajándékival űket ki szinlvén, látván azt, hogy ellenségünknek örömet hoz, az mi dolgunk penig alá esik, az Serban vaida fogadását Karas Merzának többel még annyival meg kellett forditanom, az mig ismét segitségemre és Felséged segitségére meg téritettem. Annak utánna az pasa, (kit az hatalmas császár bocsátott volt mind az én dolgomban és Felséged szükségiben gondviselőűl) nagy költségemben áll. Még az után az az passa is, ki az Kazul passához volt, ki az békessiget vighez vitte az Kazul passa és az hatalmas császár között, hozzám küldött nagy sok ajándékért; hát még az több passák is, kiknek neveket rendszerint meg nem irhatom, mind hozzám küldtek nagy sok ajándékért.

Az ország mindenestűl fogván puszta, ugy a mint Isten adta. Azért könyörgök Felségednek ugy, mint menybeli Istenemnek, ligyen hitelem és engedelmem Felségedtűl egy kevés ideig ez nyomorult üdőben, mert én Felségedé vagyok házaimval és minden javaimval és csak az halál választ meg Felségedtűl. Azonképpen Felséged is tűllem ugy ne idegenedjék, mint atyja fiátul, és mindeneket, valamiket irtam Felségednek, mindenekben legyen hitele Felségednél, Felségedet alázatoson kérem.

Irta Felséged azt, is, hogy ide az minemű hirek volnának, Felségednek értésére adnám. Felségednek ezt valóságosképpen irhatom, az hatalmas császár között és az Kazul passa között az bikessig jó vigbe ment. Ennek felette ezt is, hogy az hatalmas

császártul levelem jött, hogy Koztandin vajdátul az moldovai vajdaságot el vötte és István vajdának, az Tomsa vajda fiának adta, s int ő hatalmassága, hogy jó bikessigben iljünk vélle.

Az mi irásomban, Kegyelmes Uram, hátra maradt volna, kit az irásnak sok volta miatt levélben nem irtam, ez levél meg adó meg hitt jámbor szolgámtul, hites secretariusomtul, Logofett Demetertűl Felségednek nyelvvel meg izentem, kérvén Felségedet mindenekben hitelt adván általa való izenetemnek, bocsássa hozzám Felséged kegyelmes válasszal. De reliquo Serenitatis Vestrae devinctissima servitia mea defero. Eidemque Serenitatis Vestrae feliciter valere ac florere, diuque vivere desidero.

Datum in oppido Tergouista, die 12. X-bris. A. D. 1611.

Serenitatis Vestrae

servitor devinctissimus

Radul voivoda

mpria

P. S. Az mely nap, ugy mint tegnap az Felséged becsülletes szolgája tűllem el bucsuzék, hogy már más napra, ugy mint mára kelve el induljon, ez mai napra virradólag hozák értésünkre, hogy nimely áruló boerink engem az házban meg akarnának ölni, kit hogy eszembe vöttem s jobban is az dolognak vigére menvén, ugy találtam, kik közzül nimelyeket meg ölettem, nimelyek penig fogva vadnak, melyek rövid [nap] meg äz szerént fizetnek.

Adresa: Ser^{mo} Principi Domino, domino Gabrieli Dei gratia regnorum Transiylvaniae, Valachiae Transalpinaeque Principi, partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino, domino mihi gratiosisisimo.

Semnătura latinească e proprie, dar semnul de *mpria* pus de un altul, nu de diacul care a făcut scrisoarea. Peste semnătură e praf de aur.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 94 No. 23.)

Trad. Serenissime etc. Poftesc să se deie Maiestății Tale dela Dumenezeu viață lungă, fericită și bună sănătate în stare plăcută etc. Scrisoarea Maiestății Tale a sosit la mine prin sluga Maiestății Tale, am primit-o cu dragoste, am înțeles din ea în fiecare rând porunca Maiestății Tale. A scris Maiestatea Ta, că din mila lui Dumnezeu ar fi împreună cu oștile la Oradea în bună sănătate; îi dă de știre Maiestatea Ta și aceea că regele Ungariei și toți magnații și ordinul nemeșilor au căutat pe Maiestatea Ta în privința păcii. Mai întâi slavă lui Dumnezeu cel sfânt că Maiestatea Ta cu toți ostașii împreună se află în bună sănătate, după aceea ne bucurăm și pentru treaba păcii, căci doară din pornirea cea bună a Maiestății Tale, Dumnezeu sfântul se milostivește, că vom avea în toată creștinătatea pace și vecinătate bună și văzând această pace poate

că şi sufletul şi tot trupul ar fi în odihnă liniştită, pentru care Maiestatea Ta ia şi dela Dumenezeu răsplată meritată, şi dela oameni renume bun.

Scris-a Maiestatea Ta şi aceea că fiindcă ne-am aşezat şi ne-am liniştit, poate că voiu fi aruncat şi dări asupra ţării, şi pofteşte Maiestatea Ta ceva bani dela mine, suma lor n'o scrie Maiestatea Ta cât să fie. De aceea aşa socotesc că aşezarea mea din mila lui Dumnezeu este spre norocul cel bun al puternicului împărat şi al Maiestăţii Tale ; m'am aşezat cu pace bună, nu pentru aruncare de dări, căci pe legea mea cea adevărată, milostivul meu domn, că din pricina stricăciunii ţării mele, nici atâta nu pot scoate de pe ţară cu cât să-mi pot ţine cu cheltuială îndestulătoare bucătăria, întru atâta că numai Dumenezeu poate crede, căci starea de război a ţării s'a întâmplat când era vremea strângerii, din această pricină norodul sărac n'a putut să-şi adune acasă nici mâncarea pe o săptămână, căci oamem săraci cari au rămas din primejdie sau n'au căzut în robie, unii s'au băjenit în Ţara Turcească, alţi locuesc împrăştiaţi prin munţi, ca mistreţii sălbatici. Maiestatea Ta poate să ia aminte, că războiul în această ţară n'a ţinut o lună sau două ci un an deplin, numai Dumnezeu ne poate crede sărăcia cea mare, căci din pricina nevoii celei mari pentru soldaţii şi slugile noastre plătite cu luna am fost silit să mă îndatorez cu oareşicare sumă de galbeni la ceauşul Huzain pe care îl cunoaşte şi Maiestatea Ta. La fel am fost nevoit să iau împrumut şi din visteria puternicului împărat, dela tefterdar număr mare de galbeni pentru cheltuiala oastei. Alta este, Maiestatea Ta poate lua aminte, am fost nevoit să mă îndatorez cu mult şi din pricina lui Karas Merza, când a venit cu fratele lui mai mare şi cu Tătarii, silindu-ne dacă am putea să ajungem faţă cu ei, ca să ne luptăm cu Voevodul Şerban, dar Voevodul Ştefan cu multe plocoane l'a alungat, văzând că aduce bucurie duşmanului nostru, iar lucrul nostru cade, făgăduinţa Voevodului Şerban făcută lui Karus Merza a trebuit să o întorc cu încă odată mai mult, până când l-am înduplecat iarăşi spre ajutorul meu şi al Maiestăţii Tale. După aceea, paşa (pe care puternicul împărat îl trimisese purtătorul de grije atât în treaba mea cât şi în nevoia Maiestăţii Tale) îmi stă în mare cheltuială. După aceea şi acel paşă, care a fost dus la paşa Kazul, care a făptuit împăcare între paşa Kazul şi puternicul împărat, a trimis la mine pentru multe daruri frumoase ; dar apoi şi celelalte paşale, al căror nume nu-l pot scrie la rând, au trimis toţi la mine pentru multe daruri mari.

Ţara e pustiită de toate, aşa cum a dat-o Dumnezeu. De aceea mă rog Maiestăţii Tale, ca lui Dumnezeu din cer, să am puţină vreme crezământ şi îngăduinţă din partea Maiestăţii Tale în aceste nenorocite vremuri, căci eu sunt al Maiestăţii Tale cu casele mele şi cu toate bunurile mele şi numai moartea mă desparte de Maiestatea Ta. La fel nici Maiestatea Ta să nu se înstreineze de mine, cum nu se întreinează tatăl de fiul său, ci rog supus pe Maiestatea Ta, ca toate pe cari le-am scris Maiestăţii Tale, să fie crezute în totul de Maiestatea Ta.

A mai scris Maiestatea Ta şi aceea, să dau de veste Maiestăţii Tale ştirile deorice fel de aici. Pot să scriu Maiestăţii Tale în chip adevărat că s'a săvârşit pacea între puternicul împărat şi paşa Kazul. Pe deasupra şi aceasta că mi-a venit scrisoare dela puternicul împărat că a luat dela Voevodul Constantin voevodatul Moldovei şi l-a dat voevo-

dului Ştefan, fiului Voevodului Tomşa şi ne sfătuieşte puternicia sa să trăim în pace bună cu el.

Cele ce au fi rămas pe dinafară din scrisoarea mea, Milostive Doamne, pe cari nu le-am scris în scrisoare din cauza multului scris, le-am trimis Maiestăţii Tale prin graiul aducătorului acestei scrisori, sluga mea bună secretarul de credinţă, Logofătul Dumitru, rugând pe Maiestatea Sa ca dând crezare întru toate vestirii mele, să-l sloboadă Maiestatea Sa cu răspuns milostiv. De reliquo etc.

P. S. In ziua în care sluga cinstită a Maiestăţii Tale şi-a luat rămas bun dela mine, ca şi ieri, a doua zi, adică sculându-se ca azi dimineaţă, să plece, azi în zori ne-au adus la cunoştinţă că oarecari boieri trădători ar vrea să mă ucidă în casă, de care lucru îndată ce am luat aminte şi cercetând şi mai bine, am găsit cu cale aşa că pe unii din ei am pus să-i omoare, iar alţii sunt prinşi, cari în puţine zile vor plăti aşişderea.

183.

Wien, 24 Decemvrie 1611.

Regele Matia II către Camera Ungară.

Să dea mitropolitului Dionisie Ralli o pensie lunară de 50 taleri.

Quae nos ad supplicem libellum R^mi Dionisii Ralli Archiepiscopi... pro confirmatione pensionis menstruae 100 florenorum per Sacram Caesaream M^tem... ipsi ordinatae, ob fidelia eius praestita servitia et in iis perpessa damna demisse instantis 22. Ianuarii anni proxime elapsi Millesimi sexcentesimi decimi informastis, benigne accepimus.

Cum vero praenominato Archiepiscopo ex proventibus Archiepiscopalibus Strigoniensibus et Archiabbatiae S. Martini Sacri montis Pannoniae hoc tempore, ut nobis constat, succurri nequeat, nosque nihilominus ipsi, omni subsidio destituto, honesta sustentatione in senio ad dies vitae benigne prospectum velimus: Proinde vobis clementer mandamus praefato Paleologo 50 talleros ad commodiorem eius intertentionem in singulos menses ex proventibus curae vestrae concreditis, sine ulla excusatione aut tergiversatione, cum alioquin vivere nequeat, certo certius subministrari curetis; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 615 fol. 6.)

184.

Oradea, 29 Decemvrie 1611.

Principele Gabriel Báthory către notarul Gaspar Bölöny.

Să introducă pe nobilul Toma Pap în stăpânirea moşiei sale din Rogoz în comitatul Szolnok interior.

Gabriel Dei gratia Transylvaniae, Valachiae Transalpinaeque Princeps, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Fidelibus nostris, Egregiis et Nobilibus Caspari Bölöny, Ioanni Bibarczfalvi... scribis et notariis cancellariae nostrae maioris, de Curia nostra specialiter ad id exmissis; item Michaeli Varga alias Gáspár de Josiplápos vice iudici nobilium comitatus Szolnok Interioris, Ioanni Szilágyi ... nobis sincere dilectis. Salutem et gratiam nostram.

Cum nos ad nonnullorum fidelium consiliariorum nostrorum nobis propterea factam intercessionem, tunc vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelis nobis dilecti Nobilis Thomae Pap, quae ipse nobis et huic regno nostro Transylvaniae iuxta possibilitatis suae exigentiam fideliter exhibuit et impendit, ac in futurum quoque exhibiturus et impensurus est: totales et integras duas domos seu curias nobilitares in vicinitatibus providorum Michaelis Thorda etc. in possessione Rogoz et comitatu Szolnok Interiori existentes habitas, in quarum quieto et pacifico dominio a tempore adeptionis earum ipse perstitisse et nunc quoque persistere, litteris solummodo et litteralibus instrumentis superinde necessariis et sufficientibus destitutus esse perhibetur, totum item et omne ius nostrum regium, si quod in eisdem etiam aliter, qualitercunque existeret et haberetur, aut eaedem et idem nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent collationem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus... memorato Thomae Pap, ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis vigore aliarum litterarum nostrarum novae donationis titulo superinde confectarum et emanatarum, in perpetuum, salvo iure alieno, gratiose dederimus, donaverimus et contulerimus; velimusque eundem Thomam Pap in dominium earundem domorum in praeallegato comitatu Szolnok Interiori existentium habitarum ac iuribus regiis in eisdem per vos legitime facere introduci. Pro eo vobis harum serie committimus etc.

Datum in arce nostra Varadiensi, die 29. Decembris. Anno Domini 1611.

Notă. Conform ordinului primit, întroducerea în stăpânirea moșiei susnumite s'a făcut în ziua de 1 Aprilie 1612.

(Muz. Ard. Cluj. Kemény: Dipl. Trans. tom. VII p. 59—61.)

185.

Wien, 30 Decemvrie 1611.

Regele Matia II către Camera Ungară.

Zoreşte săvârşirea ordinului anterior în privinţa alimentării curţii lui Radu Şerban-Vodă.

Quae vobis de 25 florenis Radulii Wayvodae famulis Tyrnaviae mansuris singulis diebus pro commodiore eorum sustentatione, certo certius sine querela subministrandis 10. huius currentis mensis Decembris benigne mandavimus, procul dubio haud ignoratis.

Cum vero, praeter exspectationem, informemur, vos paucis diebus saltem mandato nostro morem gessisse, atque ideo querelae summae ob praedicti wayvodae inopiam ad nos deferentur: Proinde vobis iterum serio et sub indignatione nostra mandantes praecipimus praefatis servitoribus Tyrnaviae relictis, deputatos ipsis in singulos dies 25 florenos... numerari curetis; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 615 fol. 1.)

186.

[Sătmar, Decemvrie 1611.]

Căp. Andrei Dóczy către palatinul George Thurzó.

Ştiri despre noul Domn al Moldovei — Ştefan Tomşa—care a trimes o oaste de 300 călăreţi supt Hotin cu căpitanul Potocki. Constantin-Vodă e prizonier la Tătari. Dintre partizanii lui Constantin, Tomşa a trimis capetele a 24 de boieri sultanului, împreună cu mulţi prizonieri leşi. Confederaţia lui Tomşa cu principele Gabriel Báthory. Curtenii lui Tomşa sunt Turci şi el însuşi se poartă turceşte.

1. Ez mostani moldvai István vajdát,[1] hogy egynehány esztendeig az kazulokra hadakozott, tötte az török császár wajdává, kinek egy fő és kazdag[2] görög áros feleségét adta, melyet most be küldöz, ki ha ki jő megmaradását remélheti, ha penig ki nem jőn kétséges leszen, mert olyan informatióval bocsátotta emberit az Portára.

---

[1] E vorbă de Ştefan Tomşa numit Domn al Moldovei în 20 Noemvrie 1611.

[2] Formă veche în loc de: gazdag = bogat.

2. Az lengyelországi követ együtt ment le az moldvai követtel az Portára és onnan várnak az török császárral mit végezhettenek. Hutinnak alája küldött volt ez napokban az moldvai vajda mint egy három száz lovast Potoczkival együtt, kéretvén ily conditióval, hogy ha meg adják, Potoczkit el bocsátja, de meg nem adták, hanem vissza kellett jőniek.

3. Constantin wayda egy Alatta nevő tatár murzával vagyon, ki az tatár chamnak sógora. Az lengyelek tiz ezer aranyat igértek érette; kit ha ki válthatnak, azt reméllik az moldvaiak, hogy haddal meg bé viszik az lengyelek Constantin wajdát és egy[ütt] háborujok leszen. Jóllehet ez mostani wajda igen szorgalmatosan érette vagyon, hogy ő vehesse meg és mindenött leseti az lengyeleket, kik érette járnak.

4. Most az török és tatár, az ki Moldwában volt, Breyllánál az Duna mellett vagyon táborban, várnak az Portárul, az honnet most is bé járnak Podoliára és lopva nem kevés rabot visznek untalan.

5. Az mostani vajda elevent küldött török császárnak az lengyelekben, mind uri és nemes rendet, kiket az Hutinban levő lengyelek kivántak vissza, hogy ha Potoczkit azokkal együtt meg adják, az várat kézben adják. Boer fejet is, kik Constantin vajdával tartottak, huszonnégyet, melyet nagy kedvesen vött az császár tűle.

6. Az kazult meg békélleni mondják az törökkel, melyet magátul mond, hogy hallott az waidátul.

7. Báthorival ugy confoederált ez mostani waida, hogy ha az lengyelek meg nem békélnek, Moldwával együtt menjenek az lengyelekre, kire kértötte is Gábor magát, mert az császár kedvez az vajdának, mivelhogy igen törökös ember.

8. Ez mi császárunknak is akar irni az waida Radulj felől, kit minden nap várunk, discommendálni akarja, mert nagy az hire ő nálok, hogy ő Fölsége haddal akarja bé vinni országában, és az török ellen akarna hadakozni.

Udvarában az wajdának száz lovas töröke vagyon, gyalogja két száz jancsár, bé járó inassa négy, ő maga is többire török.

Az vajda nekem is ir nagy barátságoson, melyet ő Fölségének az inassal együtt fel küldötten.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 7 No. 36.)

Trad. 1. Pe voevodul de acum al Moldovei: Ştefan, fiindcă s'a oştit câţiva ani cu Cazulii, l-a făcut împăratul turcesc voevod, căruia

i-a dat soția unui negustor grec de frunte și bogat, pe care o trimite acum, care dacă vine nădăjduește că poate rămâne, iară dacă nu vine e îndoelnic, căci cu astfel de informații și-a trimis oamenii la Poartă.

2. Solul polon s'a dus împreună cu solul moldovean la Poartă și așteaptă acolo ce pot isprăvi cu împăratul turcesc. In zilele acestea voevodul moldovean a trimis la Hotin vre-o 300 de călăreți împreună cu Potoczki, rugându-l cu condiția că dacă îl predau, sloboade pe Potoczki, dar nu l-au predat, ci au fost nevoiți să se întoarcă.

3. Voevodul Constantin este cu un mârză tătar numit Alatta, care este cumnatul hanului tătăresc. Leșii au făgăduit 10.000 de galbeni pentru el; dacă îl pot răscumpăra, Moldovenii trag nădejde că Polonii îl aduc cu oastea pe Voevodul Constantin și vor avea război împreună. Cu toate că Voevodul de acum este foarte sârguitor pentru el, ca el să-l poată lua și pândește pretutindeni pe Polonii cari umblă pentru el.

4. Acum Turcii și Tătarii cari au fost în Moldova sunt la Brăila lângă Dunăre în tabără, așteaptă dela Poartă, de unde și acum intră în Podolia și furând duc de acolo neîncetat mulți robi.

5. Voevodul de acum a trimis Poloni vii Sultanului, numai din clasa domnilor și a nemeșilor, pe cari Polonii aflători în Hotin i-au poftit înapoi, ca să-i deie înapoi împreună cu Potoczki, că ei predau cetatea amână. Și capete de boeri cari au ținut cu Voevodul Constantin, douăzeci și patru, ceeace împăratul a primit cu multă plăcere din partea sa.

6. Spun că s'a împăcat Cazulul cu Turcii, care o spune dela sine că a auzit-o dela Voevod.

7. Cu Báthori astfel s'a confederat Voevodul de acum, că dacă nu se împacă Polonii, să meargă împreună cu Moldovenii asupra Polonilor, la aceasta s'a rugat și Gabriel, pentrucă împăratul este binevoitor voevodului, fiind un om foarte turcit.

8. Și împăratului nostru vrea să-i scrie Voevodul despre Voevodul Radul, pe care-l așteptăm în fiecare zi, vrea să-l facă să renunțe, căci la ei este veste mare că Maiestatea Sa vrea să-l ducă cu oastea în țara lui și ar vrea să se lupte împotriva Turcilor.

Voevodul are în Curtea sa o sută de călăreți turci, două sute ieniceri pedeștri, inași dinăuntru patru și el însuși este mai mult turc.

Voevodul îmi scrie și mie cu multă prietenie, ceeace am trimis Maiestății Tale împreună cu inașul.

Notă. Această însemnare interesantă pare a fi ieșit din cancelaria căpitanului Andrei Dóczy din Sătmar și ea formează — fără îndoială — un rezumat al unei scrisori sosite din Moldova.

Despre evenimentele anului 1611 începând cu campania de iarnă a lui Gabriel Báthory în Țara-Românească și până la intrarea lui Radu Șerban-Vodă în Ardeal și prăpădul oștii generalului Sigismund Forgách se găsesc amănunte foarte interesante în cronica ungară a lui Francisc *Mikó*, în Monumenta Hungariae Historica *Scriptores* vol. VII (Pest, 1863) p. 192—218 de o deosebită însemnătate.

187.

Hotin, 17 Ianuarie 1612.

Constantin-Vodă Movilă către palatinul George Thurzó.

Mulțumindu-i pentru bunătate, îi comunică că a fost nevoit să se retragă din scaunul său în fața unui necunoscut care se dă de neam de Vodă. Aci așteaptă împreună cu toți boierii săi sosirea oștii regelui Poloniei cu care să-și ocupe iarăș scaunul domnesc, părăsit de nevoie.

Illustrissime Domine et vicine observandissime.

Salute ac officiorum nostrorum sinceraeque vicinitatis praemissa commendatione. Quod nos Illma Do. V^ra^ amantissimis suis literis ultro citroque compellat, gratissimae eiusdem erga nos necessetudini, amorique singulari non immerito ducimus adscribendum; quem adeo suspicimus, ut eandem iuxta rogatam volumus, ut nostra paratissima, sibique non taediosa opera audacter uti non negligat: dabimus certe operam, ut Illma Do. V^ra^ nos omni benevolentiae, studii et officii genere devinctissimos esse semper agnoscat ac re ipsa quoque comperiatur.

Caeterum de statu rerum nostrarum praesentiumque temporum conditione, ut eandem Ill^mam^ Do. V^ram^ certiorem facere debeamus praesens occasio etiam atque etiam postulat. Communis boni publicaeque tranquillitatis apertissimi hostes et adversarii, qui adversus totius reipublicae christianae tranquillitatem ac in ea contra nostrum etiam iam inde ab initio principatum conspirarunt, post varias extremasque provinciae et auctoritatis nostrae demolitiones illud apud Excelsam Ottomanicam Portam effecerunt, ut de nobis ex legitima paterna, principalique sede, regnique dominio exturbandis hactenus ipsa saepissime cogitaverit, continuisque machinationibus id eadem frustra tentaverit. Nunc demum, ut conceptum atque latens virus evomeret, quendam ignotum et obscuro loco natum, qui se ex vaivodarum nescitur quorum prosapia ortum venditavit, contra nos ex improviso destinavit, qui fretus factiosorum quorundam auxilio et lubricis, Turcarum atque Scytharum viribus, cum certa militum manu provinciam, paternamque sedem nostram invadere cogitavit, cuius pro maiori commoditate conspectum data opera non inconsulto, certissimisque de causis ad modicum temporis intervallum declinare statuimus, nosque in partes provinciae tutiores, inque praesidium Hotin cum omnibus principalioribus viris, floreque ac clavi provinciae atque

exercitu contulimus, donec et Sacrae Regiae M^{tis} Poloniae, Domini ac patroni nostri clementissimi ad id destinatus exercitus, qui cum omni bellico apparatu instructissimus est, nosterque stipendiarius miles, qui non contemnendus est, opportune convolaverit, quo cum Deo propitio benigne sic volente pro patria, sedeque legitima nihil intentatum relinquere omnino decrevimus: certissima ducti fiducia ipsos adversarios grave propediem dedecus, turpissimamque ignominiam subituros. Unicum restat, ut et Illma Do. V^{ra} quoque omnem inibi moveat lapidem, ne communis pacis interturbatores, qui horum causa sunt triumphare in praeiudicium confoederatorum regnorum ac provinciarum dignoscantur. In reliquo eandem Ill^{mam} Do. V^{ram} ex animi sententia diutissime valere sincere desideramus.

Datum in arce nostra Hotin. Anno MDCXII die XVII. Ianuarii.

Eiusdem Ill^{mae} Dominationis V^{rae}

Amicus et Vicinus ad serviendum paratus
Provinciae Moldaviae Princeps
Haeresque perpetuus
Constantinus Princeps mpr
Stephanus Boyer Secretarius mpr

In dorso: Exhibitae Posonii, die 1. M[artii] 1612 Constantini vaivodae [Moldavi]ae.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 15.)

188.

Wien, 19 Ianuarie 1612.

Regele Matia II către Camera Ungară.

Cere informaţiuni despre chestia despăgubirii de 15.000 taleri acordate lui Nicolae Petraşcu.

Apud nos Mag^{cum} et Spectabilem Nicolaum Petrasco, Michaelis quondam Wayvodae in Walachia filium, intuitu suorum hactenus praestitorum et in futurum praestandorum fidelium servitiorum, praecipue autem damnum iam in Transylvanica expeditione perpessorum, productis paribus literarum assecuratoriarum de 15.000 talleris hungaricis a Caesarea M^{te} domino fratre nostro charissimo adhuc 30. Maii anni 1607 gratiae nomine concessis, pro praedicta summa sibi ex Tricesima Iauriensi et Comaromiensi subministranda humiliter instare, ex incluso eius

supplici libello pluribus cognoscetis. Mandamus itaque vobis benigne, nobis superinde vestrum iudicium et opinionem quantocitius transmittatis; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 615 fol. 17.)

189.

Venezia, 21 Ianuarie 1612.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Sultanul somând pe regele Matia să predea lui Gabriel Báthory toată partea Ungariei până la Tisa, regele s'a hotărît să dea lui Radu Şerban-Vodă două regimente cu cari să se opună lui Báthory.

Di Venetia li 21 Gennaro 1612.

Di Vienna li 7 stante si ha che le cose di Transilvania stavano molto confuse, havendo il Turcho scritto al Re Matthias che debba consegnare al Bathori tutta l'Ungaria Superiore sino al fiume Taissa, altrimenti daria ad esso Bathori ogni aiuto possibile per acquistarla con la spada in mano, sopra di che Sua Maestà Reale vol spedir a Costantinopoli dua ambasciadori con lettere, la cui Maestà haveva intanto resoluto di dar in aiuto di Radullo Vallacco dui reggimenti di fanteria, et per pagarli l'ambasciadore Cattolico haveva spedito un corriero al suo Re.

Che il colonnello Dampier vedendo l'infedeltà del Bathori l'haveva mandato a sfidare a duello, sopra di che ne stava attendendo la risposta.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate vol. 1080.)

190.

Wien, 31 Ianuarie 1612.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Să achite mitropolitului Dionisie Ralli pensia sa pe două luni, iar pe viitor să i-o plătească regulat.

Conquestus est apud nos graviter R^{mus} Dominus Dionisius Rallus Paleologus Archiepiscopus... se se victu ad sustentationem vitae et amictu, quo in tanto frigore comperiatur, omnino destitutum, nec elapsi mensis pensionis non ita pridem a Sacra Regia

M^{te} D. N. C. ipsi, donec vita supersit ordinatae, compotem factum esse, atque adeo, nisi sinatur, prae fame et frigore periturum.

Cum itaque Regiae M^{tis} omnimode voluntas sit, ut praefato Archiepiscopo in tam alto senio honesta sustentatione prospiciatur atque in eum finem ipsi pensio 50 talerorum in singulos menses collata sit, Gen. ac Egr. Do. V^{ras} amanter requirimus memoratum Paleologum extrema inedia et frigore laborantem celeri solutione pensionis duorum mensium non duntaxat sublevare velint, sed etiam ad commodiorem eius sustentationem in posterum, quovis mense inchoante, pensionem ordinariam eidem subministrari curent. In eo executurae Regiae M^{tis} omnimodam voluntatem, rem Deo gratissimam exhibiturae et vitam afflicti et quasi derelicti Archiepiscopi prorogaturae. Quas de reliquo prospere valere optamus.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 615 fol. 23.)

191.

[Trnava, Ianuarie 1612.]

Nicolae Petrașcu către regele Matia II.

Referindu-se la slujbile credincioase ale tatălui său, Mihai-Vodă, roagă să-l ajute în mizeria sa în care a ajuns, dispunând să i se achite suma ce are să ia.

Sacratissima Regia Maiestas. Domine, D. clementissime.

Palam est M^{ti} V^{rae} Sacratissimae, quanta animi promptitudine, nullis parcendo laboribus, expensis et extremis vitae periculis, pie defunctus parens meus Michael Vaiuoda, inclytae domui Austriacae inserviverit, penesque fidelitatem omnes res suas, bona mobilia ac immobilia, totamque provinciam suam amiserit, ac me etiam extremis exposuerit aerumnis ac miseriis, adeo ut non prouti Princeps natus, sed ne ut aliquis Nobilis iam vivere possim. Accessit iam miseriis meis durior calamitas, quod ego etiam penes fidelitatem M^{tis} V^{rae} ad latus Mag^{ci} Domini Sigismundi Forgach totam substantiam meam, quam habui amisi, eoque miseriarum deveni, ut nisi Maiestas V^{ra} ex innata clementia domus Austriacae miseriis meis succurrerit, non scio unde me cum famulis meis intertenere queam. Unde fit, ut hic in civitate V^{rae} M^{tis} Tyrnaviensi gradum sistere coactus fuerim, non habens expensas, quibus ad osculum pedum M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae} ascendere, measque miserias oretenus exponere possem. Proinde M^{ti} V^{rae} Sacra^{mae} humillime sup-

plico, dignetur miseriarum ac hactenus fidelium servitiorum parentis mei praestitorum, et a me in futurum usque ad extremum spiritum vitae meae praestandorum clementem habere rationem et hanc summam per Dominum fratrem M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae} mihi semel deputatam, pro uti patet ex adiunctis [1] clementer ex Tricesima Iauriensi aut Komaromiensi extradari demandare, ut inde me cum famulis meis sustentare possim, donec a Deo et M^{te} V^{ra} Sacra^{ma} vitae meae secus et melius (prouti spero) prospectum fuerit. Hoc pacto Maiestas V^{ra} Sacra^{ma} statuet clementissimo Regi dignum exemplum et erga fideles suos egregium incitamentum ad quaeque extrema pericula penes servitia M^{tis} V^{rae} subeunda. Ego etiam quam diu vixero hanc M^{tis} V^{rae} clementiam et gratiam perpetuo reservire enitar ; clemens et gratiosum a M^{te} V^{ra} exspecto responsum.

M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae}

Humillimus servitor

Nicolaus Petrasko
Michaelis Vaiuodae filius.

In dorso: Ad Cameram Aulicam. Camerae Hungaricae pro voto includi; 17. Ianuarii 612.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14440.)

[1] Decretul lui Rudolf II poartă data de 30 Mai 1607.

192.

[Praha, Ianuarie 1612.]

Petru Gregorovich Armeanul și Valentin Seraphin către regele Matia II.

Propun să se trimeață un om cunoscător al lucrurilor din Moldova la Constantin-Vodă pentru a afla înclinarea sa și lucrurile din Polonia și dela Poarta otomană. Să trimeată scrisoare și boierilor moldoveni pentru a-i ține în bună credință. Tot așa e de făcut și cu Secuii și Sașii, trimițându-le în taină și ajutor milităresc.

Sacra^{ma} Regia Maiestas ac Domine, Domine nobis clementissime.

Tanquam fideles et jurati aulae V^{rae} M^{tis} Regiae familiares tenemur quaecunque e re V^{rae} M^{tis} Regiae fuerint revelare : Ideoque etiam eandem V^{ram} M^{tem} de infra notatis punctis reddere certiorem.

Cum Constantinus Moldaviae Wayuoda Regiae V^{rae} M^{tis} exercitui non solum per provinciam suam liberum transitum hoc anno concessit, sed etiam liberalissime tractavit, refocilavit

et duces primarios affatim remuneravit, non est dubium, quin in fidelitate V^{rae} Regiae M^{tis} semel data etiamnum persistat. Ideo necessarium fuerit certum aliquem fidelem ac eius regionis ac gentis notitiam tenentem ad eundem expedire cum literis V^{rae} M^{tis} Regiae, qui cognoscat, quid animi gerat, in quas partes magis inclinatus sit, quid suadeat, quid legatus, quem in comitiis Polonicis habuit retulerit. An a Bathoreo pro se iuvando sollicitatus sit; quid legatus suus a Porta Turcica adportaverit, ferme enim ipsi penitissima cognoscunt, cum continuos negotiatores et certos nuntios Constantinopoli habeant.

Non erit abs re per literas V^{rae} M^{tis} etiam illos Boierones sive Nobiles et milites fideles V^{rae} M^{tis} et Suae Celsitudinis commonere, ut etiam postmodum in fide constantes permaneant, qui hac ratione mirum in modum accensi, ad omnes fortunas obeundas alacres reddentur, ac quandocunque necessitas postulaverit, sine mora wayvodam in Walachia Transalpina substitutum eiicient, vias in Transylvaniam meantes obsidebunt, ut nulla penitus auxilia Bathoreus sperare valeat.

Cum Bathoreus omnibus modis vexet Saxonicas civitates in Transylvania V^{rae} M^{ti} fideles, suggeret proculdubio sub specie pacis veram ac stabilem pacem secum initam, ne hac vel simili fraude decepti, arbitrantes iam penitus de subsidio V^{rae} M^{tis} Regiae actum, aliam viam defendendi sese ingrediantur; valde fuerit necessarium miseros V^{rae} M^{tis} clementissimis literis refovere, ac saltem spem fortunae melioris addere. Et si homo discretus missus fuerit, si opus fuerit, occulte militem subsidiarium per alpes in civitates introducere poterit, et de voluntate Siculorum certior fieri. Haec valde secrete et intra spatium quinque septimanarum confici poterunt.

Si videretur commodum, omni moto lapide nulli labori parcerem, verum recommendatus a V^{ra} Regia M^{te} Saxoniae ac Imperii principes ac civitates obirem, nomine nostrae gentis ac nationis Saxonicae obtestando et auxilium in tanta necessitate implorando, nec dubium, quin aliquid contribuant, ratione nempe et natura eis hoc ipsum dictante. Quae enim gens illorum auxilium expetiverit, si propriae miserti non fuerint.

V^{rae} M^{tis} Regiae

subditissimi servi ac fideles
Petrus Armenius et Valentinus Seraphinus
Saxo Transylvanus mpr

In dorso: Exp. Jan. 1612. In den Transsilvanicis aufzuheben.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit 1612 Jänner 24.)

193.

Wien, 2 Fevruarie 1612.

Camera Aulică către Camera Ungară.

La plângerea lui Radu Şerban-Vodă ordonă să dea oamenilor săi câte 25 fiorini zilnic în bani gata, dispunând ca cetăţenii din Tirnavia să le dea alimentele pe un preţ cum se cade.

Informamur ab Illmo Radulio Waiwoda Walachiae Transalpinae Principe, praeter exspectationem eius servitoribus Tyrnaviae existentibus deputatos a Sacra Regia M^{te} in singulos dies 25 florenos non in paratis pecuniis, sed in pane atro, avena multiplici pulvere commixta, foenoque ab aliis disiecto suppeditari, eosque hactenus ultra quadringentos florenos haud levasse.

Cum vero Gen. ac Egr. Do. V^{rae} meminerint, id expressae Regiae M^{tis} resolutioni refragari, Eademque praenominatum Radulium Waiwoda, suosque ita tractari velit, ne ipsis ansa conquerendi relinquatur: Idcirco Regiae M^{tis}... nomine... Do. Vestris iterum serio mandamus... ad evitandas maiores querelas, praefatis famulis summam 25 florenorum singulis diebus ipsis ordinatam, iuxta Regiae M^{tis} omnimodam voluntatem, in parata pecunia duntaxat in posterum quamprimum certo certius numerari curent. Nec secus ad Regiae M^{tis} offensionem promovendam facturae; etc.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14440. Concept.)

194.

Wien, 7 Fevruarie 1612.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Scrisoare de credinţă dată solilor săi, Stanciul Sulgiarul, Oancea Logofetul şi Petru Armeanul.

Illustrissime Domine Pater, nobis summa observantia colendissime. Addictissimam servitiorum nostrorum commendationem.

Mihelyt meg értők Nagyságodnak Posonban való jövetelit, igen örvendöztünk rajta, hogy az Ur Isten Nagyságodat jó egészségben meg tartotta; kévánván szüvünk szerint, hogy ennekutánna is mind ez mostani uj esztendőnek, mind peniglen az következendőknek folyásiban Nagyságodat azon jó egészséges állapat-

ban meg tartván, minden dolgaiban tegye jó szerencséssé és minden kévánsága szerint való kedves sok jókkal látogassa meg.

Nagyságodat eleitől fogván jó akaró atyánk patronusunknak ismervin és tartván lenni, kinek hozzánk való jó akaratjában mostan is semmit nem kételkedvin, nem türhetők, hogy ez levelünk és Nagyságodhoz bizonyos szükséges dolgainkirt bocsátott böcsülletes fő boiarink: Szulchiar Ztanchiul és Logofet Wonchia s Eormeny Péter uramék által az Nagyságod jó egészséges állapatja felől, melyet mindenkoron hallani kévánunk, ne tudakoznánk. Kérjük Nagyságodat, valamit böcsülletes boiarink Nagyságodnak mű szónkkal mondnak, mindenekben adjon Nagyságod kétség nélkül való hitelt szavoknak, előbbi hozzánk meg mutatott jó akaratját és atyai affectusát mostan is tőllünk meg nem vonván Nagyságod, melyet mű is Nagyságodnak hálaadóképpen ügyekezünk meg szolgálni. Tartsa meg az Uristen Nagyságodat jó egészségben sokáig.

Datum Viennae, die 7. Februarii 1612.

Illustrissimae Do. V[rae]

servitor et filius addictissimus
Radulius vaivoda Valachiae
Transalpinae Princeps
Іѡ Радꙋл Воєвода

Pecete rotundă anulară mică.
In dorso: Exhibitae Posonii, 8. Februarii 1612.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 16.)

Trad. Illustrissime, etc. Indată ce am aflat venirea Măriei Tale în Pozsony, ne-am bucurat foarte mult că Domnul Dumnezeu a ţinut pe Măria Ta în bună sănătate; poftind din inima noastră ca ţinând în acea bună sănătate pe Măria Ta şi de acum înainte atât în acest an nou cât şi în cursul celor următori, să vă facă norocos în toate lucrurile şi să vă cerceteze cu multe bunătăţi plăcute după toate poftele Măriei Tale. Cunoscând pe Măria Ta dela început ca părintele şi patronul nostru bun şi ţinând să ne fie, în bunăvoinţă căruia faţă de noi nici acum nu ne îndoim de loc, nu putem răbda să nu întrebăm despre starea sănătăţii Măriei Tale, despre care vrem să auzim totdeauna, atât prin această scrisoare a noastră cât şi prin cinstiţii boieri ai noştri trimişi la Măria Ta pentru anumite lucruri de cari avem nevoie: dumnealor Sulgerul Stanciul şi Logofătul Oancea şi Petru Armeanul. Rugăm pe Măria Ta, ca în cele ce le grăiesc cinstiţi noştri boieri cu vorbele noastre, să deie Măria Ta credinţă fără îndoială în toate vorbele lor, nelipsindu-ne Măria Ta nici acum de bunăvoinţa arătată nouă odinioară şi de iubirea părintească, pe care şi noi ne silim să o slujim recunoscător Măriei Tale. Dumnezeu să ţină pe Măria Ta îndelung în bună sănătate. Datum etc.

195.

Bratislava, 13 Fevruarie 1612.

Camera Ungară către regele Matia II.

Comunică că de oarece din veniturile restrânse ale Camerei, suma ce se cuvine lui Nicolae Petraşcu nu se poate achita, e nevoit să aştepte până ce veniturile se vor mai mări.

Ad benignum mandatum Sacra^mae^ M^tis^ V^rae^ Regiae, una cum supplici libello Spectabilis ac Mag^ci^ Nicolai Petrasco... adiunctisque paribus obligatoriarum Caesareanarum super gratia quindecim millium tallerorum eidem facta, pro demissa informatione nostra, nona die nuper praeteriti mensis Ianuarii huc missum, M^tem^ V^ram^ humiliter informamus eandem M^tem^ V^ram^ tempore receptionis Sacrae huius regni coronae a pientissimo defuncto non ita pridem Sacra^mam^ Caesaream M^tem^ certa quaedam debita exsolvenda in se assumpsisse. Inter quae, num et istud debitum memorati Petrasco contineatur, scire non possumus. Ac etsi illud Maiestas V^ra^ in se assumpsisset, aut etiam adhuc assumptura esset, eandem tamen humiliter edocemus, solutionem istam, ob modernum defectum porventuum et multiplices alias erogationes huc reiectas, propterea nunc ex hac Camera praestari non posse, quod videlicet eadem nonnisi paucularum tricesimarum reditibus, illisque hoc tempore admodum tenuibus gaudeat.

Et ex his rationibus eundem Petrasco ad patientiam eo usque habendam potius commonendum et inducendum esse demisse censeremus, donec proventus tricesimales magis accrescerent. E quibus ille tunc commodius, quam hoc tempore promissam sibi gratiam rehabere posset. Quod nos ad supplicationem Nicolai Petrasco, cum paribus obligatoriarum iterum remissam M^ti^ V^rae^ Regiae demisse rescribere debuimus; etc.

Posonii, 13. Februarii. Anno 1612.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14440.)

196.

Innsbruck, 9 Aprilie 1612.

Arhiducele Maximilian către regele Matia II.

Roagă să dispună ca să se achite Colegiului Iezuiţilor din Innsbruck suma de 6.000 fiorini pe care mai are să o ia din suc-

cesiunea decedatului Ştefan-Vodă, sumă rămasă neplătită de către împăratul reposat Rudolf.

Aus diesem Beischluss A geruehen Euer Kön. Mt. und Liebden berichtet zu werden, wasmassen uns der Rector Societatis Jesu allhie in Namen des Collegii demüetig gebeten, ihme ein erspriessliche Fürschrift an Euer Kön. Mt. und Liebden zu dem Effect und Intent gnädigst zu ertheilen, damit ernenntes allhieiges Collegium derjenigen 6006 fl 4 kr, so unsers freundlich geliebten Bruedern und Vettern Erzherzog Ferdinandi Liebden von derjenigen Ihro aus dem Moldauischen — in Tyrol confiscierten — Vermügen angefallnen Portion diesen Religiosen geschenkt, damals aber der Kais. Mt. und Liebden, seeligister Gedächtnus, an allerlei Clenodien überliefert worden ist, dermalen wirklich entrichtet werden möchten.

Nun ist zwar nit ohne, dass wir gedachten Patribus Societatis allhie die gemeldte Intercessorias vor diesem laut Abschrift B ertheilt, weil aber unzther die Bezahlung nit erfolgt, die Schuld auch an ihr selbs richtig, als werden Euer Kön. Mt. und Liebden bei der Hofcamer zu verschaffen haben soliche Summa Gelts deren 6006 fl 4 kr als hochernennts Erzherzog Ferdinanden Donation dermalen abzustatten; etc.

(Hofkammerarchiv. Wien. O. ö. Akten. Innsbruck. 10. Nov. 1615.)

197.

Wien, 12 Aprilie 1612.

Regele Matia II către Camera Ungară.

Neputându-se încă achita lui Nicolae Petraşcu suma ce i se cuvine, ordonă să i se dea 100 de fiorini pentru serbătorile Sfintelor Paşti ce se apropie.

Quae nobis ad supplicem libellum Mag[cl] ac Sp[lis] Nicolai Petrasco... pro solutione 15/m talerorum sibi a Caesarea quondam M[te] Rudolpho secundo, Augustissimae memoriae... gratiae nomine collatorum demisse instantis perscripserunt benigne accepimus. Et licet nondum liqueat, an nobis illud debitum persolvendum incumbat, proventusque nostri ob nimias erogationes tam exiles sint, ut impossibile sit hoc tempore praedictam summam 15/m talerorum, si suplicanti satisfieri deberet, deponere; cum vero nos praenominati Petrasco clementer rationem haberi, eique in

suis necessitatibus nonnihil subventum velimus: proinde vobis benigne mandamus ipsi centum taleros Hungaricos ad appropperantia festa Paschalia pro commodiore eius sustentatione e proventibus curae vestrae concreditis certo certius numerari curetis; etc.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14440. Concept.)

198.

Wien, 27 Aprilie 1612.

Regele Matia II către palatinul George Thurzó.

Ordonă ca până la o altă dispoziție, să așeze pe Radu Șerban-Vodă și boierii săi în mânăstirea din Znió.

Quoniam Deo prosperante iamiam iter ingredimur, atque ad diem pro Conventu electorali indictum proficiscimur, benigne annuimus, uti Ill[mus] Radulius Vayuoda Valachiae Transalpinae, caeterique exules Transilvani, interim, dum tempus et occasio ostensura sunt, quidnam sibi ulterius de conditione eorum faciendum sit, nosque ex praefato itinere redituri sumus, residentiam et locum permansionis in bonis praeposituræ Thurociensis claustri Znyo, aliisque commodis locis eiusdem comitatus ordinasse, iisque pro subsidio expensarum et intertentione, diarium menstruatim certam summam pecuniae destinasse; id quod V[ram] V[ram] quoque Fidelitatem propterea latere nolumus, ut ipsis in occurrentibus auxilio adesse velitis, quatenus inibi, donec aliter nos resolverimus, secure permanere possint. Vosque in reliquo semper benigne complectimur.

Datum in civitate nostra Vienna, die 27. mensis Aprilis. Anno Domini 1612.

In dorso: Exhibitae in thermis Raieciensibus, ultima Maii 1612.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 21 No. 14.)

199.

Wien, 29 Aprilie 1612.

Consiliul Intim către Consiliul Aulic.

Decret regal prin care se stabilește lui Radu Șerban-Vodă o pensie lunară de 600 fiorini și alți 200 fiorini pentru vin și grâu.

Von der zu Hungern und Behaimb Küniglicher Mayestät, unsers gnädigisten Herrn Geheimben und deputierten Herren Räthen der Küniglichen Hof-Camer anzuzeigen, höchsternennte Ihr Künigliche Mayestät haben sich wegen des wallachischen Waiuoda dahin gnädigst resolviert und Ihme die Wohnung und Residenz im Closter Znio, so in dem Turocischen comitatum liegt oder zu Türna, wie er will, geben, verliehen, und darneben gnädigst bewilligt, dass Ihme Wallachischen Fürsten von den 6000 fl so albereit auf Ihne deputiert und verordnet worden, monatlichen, so lang sie erklecken, 600 fl paargelt, und dann was man Ihme an dem verordneten Deputat restiert zu Bezahlung seiner Cost, wie auch solche monatliche 600 fl im Fall er's auf drey Monat voran begehrn und anticipiern würdt, und dann seiner Dienern, so er jetzt alhie bey sich hat, auf diesmal allein zu verstehen, drey Stück Carase und 3 Stück Schöpptuch alsbaldt gereicht und angehändigt, letztlichen auch monatlichen umb 200 fl Wein, Habern und Traidt (er wohne und residire nun wo er wölle) bey der Hungerischen Camer angeschaffen und verordnet werden solle. Welches alles die Künigliche Hof-Camer bis zu Ihrer Küniglichen Mt. glicklichen Wiederkonft und ferrern gnädigsten Resolution also ins Werk zu richten wissen würdet.

Ex Consilio Intimorum et Deputatorum Consiliariorum, 29. Aprilis 612.

In dorso: Exp. 3. Maii 612.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14461.)

200.

Wien, 3 Mai 1612.

Camera Aulică către Camera Ungară.

După ce regele Matia a dat lui Radu-Vodă afară de locuința sa în mânăstirea Zniόváralja ori din orașul Tirnavia — după placul său — pe lângă pensia lunară de 600 fiorini, alți 200 de fiorini pentru vin și nutrețul cailor, cere efectuarea ordinului.

Cum Sacra Regia Maiestas... Mag^{co} ac Sp^{li} domino Radulio Waivodae Valachiae principi claustrum Znio in comitatu Thurociensi situm, residentiae loco, aut habitationem congruam Tyrnaviae pro placito ipsius usque ad reditum praelibatae Regiae M^{tis} et ulteriorem eiusdem resolutionem benigne concesserit,

adeoque interim ultra subsidium menstruum 600 florenorum hic ipsi assignatum pro ducentis florenis vinum, avenam et frumentum ex proventibus Mag^{carum} ac Gen... Do. Vestrarum curae concreditis in singulos menses subministrandum deputaverit: Proinde Regiae M^{tis} nomine iisdem mandamus, nos vero easdem amanter requirimus, ut non duntaxat praenominato Radulio praefatum claustrum Znio inhabitandum dari, aut si velit de residentia condigna Tyrnaviae eidem prospicere, sed etiam menstruatim pro ducentis florenis vinum, avenam et frumentum ex memoratis proventibus antea intellecto modo certo certius suppeditari curent; etc.

Viennae, 3. Maii. Anno 612.

In dorso: Camerae Hungaricae. Cito. Principi Walachiae assignentur litterae.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14440. Concept.)

Anexat: Ordin către Hofkriegszahlmeister — din aceiaş zi — pentru prenotarea ordinului de mai sus, dând slugilor lui Radu, însă numai de astădată: drei Stück Carasee und drei Stück Schöpftuech gegen Quittung — pentru îmbrăcăminte.

201.

Roma, 2 Iunie 1612.

Aviz despre afacerea lui Radu Şerban în Viena.

Pentru întreţinerea lui Radu Şerban-Vodă s'a hotărît să se dea 600 fiorini lunar, iar după întoarcerea regelui i se va da ajutor spre a-şi reocupa ţara părăsită.

Roma, Sabato 2 di Giugno 1612.

Di Vienna con lettere de 12 passato scrivono che Radulo Vaivoda della Vallachia per le grosse spese che li facevano era stato mandato con la sua corte in Romania con promessa sicura di dargli agiuto per ricuperar la sua provincia dopo il ritorno del Re Matthias dalla elettione, essendosi deliberato intanto al detto Radulo dare ogni mese 600 fiorini per le sue spese; etc.

Che havevano nuova del Bathori che si trovava sotto Ermestat, et che Andrea Nagy haveva fatto una scorreria verso il Callo et menato via molta gente, et abbrugiato molti villaggi, et che detto Nagy hora si trovava con 2000 Turchi, 3 mila Tartari et 6 mila Aiduchi in campagna, senza penetrarsi i suoi disegni, et se voleva penetrar verso Transilvania.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Barberini vol. LXXII. 11.)

202.

Frankfurt am Main, 8 Iunie 1612.

Regele Matia II către Camera Ungară.

Ordonă să dea lui Nicolae Petrașcu în mod succesiv cât va putea spre achitarea sumei ce i se cuvine.

Qualiter et quibus ex causis Mag[cus] fidelis, nobis dilectus Nicolaus Petrasco... denuo pro assignatione et solutione quindecim milium tallerorum sibi obligatorum et debitorum humillime apud nos instet, ex adiunctis uberius intelligetis.

Et licet nobis exiguitas nunc temporis proventuum nostrorum Hungaricalium perspicue constet, attamen cum praedictum debitum sat liquidum sit, Nosque ipsi Petrasco benigna habita ratione memoratae suae miseriae, ut se aliquo modo sustentare possit, clementer subventum velimus: Quapropter benigne vobis hisce mandamus, quatenus interim praelibato Petrasco ad sublevandam suam sustentationem in defalcationem nominati debiti successivis vicibus, quantum potestis succuratis et subveniatis; etc.

Datae Francofurti ad Moenum, 8. Iunii. Anno 1612.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 615 fol. 54.)

203.

Wien, 15 Iunie 1612.

Arhiducele Maximilian către Camera Ungară.

Să se achite lui Radu-Şerban-Vodă restanța pensiei sale de 500 fiorini.

Pervehementer pro exsolutione restantium 500 florenorum Radulio Vaivodae Valachiae e proventibus Camerae istius praestanda instatur. Cum itaque, uti informamur, saepius iam praefatae summae numerationem eiusdem servitores urserint, illam vero necdum impetrare potuerint, Regiae Suae M[tis]... nomine benigne ac serio vobis mandantes praecipimus dictum Radulium de memorata restantia citra ulteriorem dilationem e praetactis reditibus, aut si inde fieri nequeat, per anticipationem certo certius contentum reddi curetis; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 615 fol. 52.)

204.

Sătmar, 19 Iunie 1612.

Căp. Andrei Dóczy către arhiducele Maximilian.

Trimițându-i o știre despre gonirea lui Tomșa și punerea în scaun din nou a lui Constantin-Vodă, laudă bunăvoința acestuia, fără de care oastea regală ungară ar fi pierit anul trecut.

Qualis etiamnum relatus sit mihi rumor ex literis in originali inclusis Ser[ti] V[rae] uberius patebit, qui et certus et utilis est, quoniam Constantinus iste nobis Moldaviae commorantibus non mediocri humanitate adfuit, éstque Suae M[tis] benemeritus, et si tandem Moldaviae hic waiuoda non exstitisset, nos universi disperiissemus. Nihilominus etiam hoc ipsum certissimum est, quod Coronenses auxilium adepti sint : nam Mag[ci] domini Sigismundi Praepostwary ex obsidione ipsius Coronae saltem duo servitores in fugam conversi redeuntes, caeteros iugulasse dicunt, quae saltem causa informationis Ser[ti] V[rae] humiliter perscribenda duxi ; etc.

Datum in arce Zattmar, die 19. Junii Anno 1612.

P. S. Hoc ipsum etiam certum est, quod Bathory cogit intrare haidones, praesertim eos, qui in bonis suis Echedienses residentias habent, necnon in ditione Suae M[tis] resident, per literas accersit serio. Id etiam certissimum, quod Transalpinae duo passae tandem cum frequentibus Turcarum cohortibus existunt. Continuatur etiam Tartaros et Polonos ad Coronam versari.

Qui autem inclusas scribit, est ipsius Bathorii praecipuus belliductor et aulae familiaris.

Anexat : Horvatth Lazar către Dengeleghi Miklós in Dengeleg.

Az minap itt létében Kegyelmed kért vala, hogy ha valami uj hireink lesznek Kegyelmedet részesitsem vele. Az minemü hir futamodott volt mostan, Kegyelmed egyébre ne vélje, hanem ez mostani Tomsa nevő rossz vajdát Moduábul ki üzték az lengyelek és az elébbi Costantin nevő vajda, az mely török Havaselföldében volt, az is affelé indult. Költ Perban, ma szombaton 1612 esztendőben.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit Juni 64.)

Trad. Fiind Domnia Ta aici mai zilele trecute, ne-ai rugat, că dacă vom avea ceva vești nouă să le împărtășesc Domniei Tale. Vestea care a umblat acuma, Domnia Ta să nu o socotească altfel ci numai că pe voevodul cel rău cu numele Tomșa l-au gonit Polonii din Moldova și voevodul de odinioară cu numele Costantin, care fusese în Țara-Românească a plecat cu Turcii și el în partea aceea. Dată în Per, azi Sâmbătă, anul 1612.

205.

Wien, 25 Iunie 1612.

Ardelenii către nunțiul din Viena.

Știri sosite din Ardeal că Andrei Géczy, solul principelui Gabriel Báthory, trimes la Constantinopol, a obținut dela Poartă pe seama sa proprie scaunul Ardealului, unde a și ajuns cu o oaste de Turci și Tătari prin Muntenia. Păgânii au făcut multe pagube în jurul Brașovului și de nu se va ajuta, Ardealul se va pierde, iar în Țara-Românească Turcii vor pune un beglerbei.

Illustrissime et Rev^{me} Domine, domine patrone nobis colendissime. Servitiorum nostrorum commendationem.

Transmissis ad Ill^{mam} et Rev^{mam} Do. V^{ram} pridie aliis litteris nostris, supervenerunt alia nova de rebus Transilvanicis. Nempe nobilem quendam profugum Andream Geczy, a Gabriele Bathoreo ad Portam Ottomanicam ablegatum, principatum Transilvaniae pro se ab imperatore Turcico impetrasse, ac cum certis millibus Turcarum et Tartarorum per Valacchiam in Transilvaniam pervenisse, Bathoreumque Cibinii conclusisse. In provinciam praedationibus et tumultibus omnia compleri; periculum est, ne fortalitia aliqua, tam in ipsa Transilvania, quam in confiniis a Turcis in hoc turbulentissimo rerum statu occupentur ac Turcico praesidio repleantur. Unde primum quidem Transilvaniae periculum et utriusque Valachiae, et regnorum vicinorum etiam dictu formidolosum malum impendeat.

Equidem certi sumus Transilvanos ex animo Sacrae Caesareae M^{ti} et christianitati fideles esse, modo aliquod subsidium videre possint. Bathoreum vero tanto in odio Transilvanorum esse, ut malint extrema quaevis perpeti quam Bathorei dominationem violentissimam ferre. Licet enim Turcae et Tartari irrumpendo in provinciam omnia circa Coronam civitatem depraedati sint et magnam captivorum vim egerint, tamen rusticorum undique multitudinem ad Andream Geczy confluere certo ad nos scribitur. Quapropter Ill^{mam} Do. V^{ram} oramus, haec Sacra^{mo} Imperatori ac etiam Sacri Romani Imperii principibus, dominis nostris clementissimis indicare ne gravetur, ut mature impendentibus maximis rebus malis benignissime provideant. Nunquam enim Turcis melior commoditas Transilvaniae potiendi et in Valachias Bassas pro Vaivodis collocandi obtigit, quam nunc, si nemo prohibeat. Nos quidem ad omnia servitia paratissimi, etiam sanguinem

nostrum pro Sua Sacra Caesarea M[te] et christianitate profundere non dubitamus, modo Suae Sacrae Caesareae M[tis] mandatum intelligamus.

Haec habuimus in praesenti quam brevissime ad Ill[mam] et Rev[mam] Do. V[ram] perscribere, cui omnem felicitatem cum diuturna vita a Deo precamur.

Datum Viennae, 25. Iunii 1612.

Ill[mae] ac Rev[mae] Do. V[rae]

servitores semper addictissimi
Transilvaniae episcopus, magnates, nobiles
et legati Saxonum.

In dorso: Copia di lettera scritta a Monsignor Nuntio.

(R. Archivio di Stato. Firenze. Filza 4469 No. 180. Copie.)

206.

Frankfurt am Main, 27 Iunie 1612.

Impăratul Matia II către palatinul George Thurzó.

Primind ştiri neliniştitoare despre evenimentele din Muntenia şi Moldova unde Turcii au pus un nou Domn şi că Poarta otomană vrea să schimbe Ardealul într'o provincie ereditară de beglerbegat, îi cere părerea asupra celor de făcut în interesul asigurării liniştei acelor ţări şi a întregului imperiu.

Matthias Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Marchio Moraviae, Comes Tyrolis etc.

Spectabilis ac Magnifice fidelis nobis sincere dilecte. Ea, quae hactenus levioribus rumoribus atque incertiori fama de Turcarum conatibus in provinciarum Valachiae Transalpinae ac Moldaviae occupatione spargebantur, tam per homines nostros, in Porta Ottomanica constitutos, quam aliorum fide dignis relationibus informamur, ipsum mente perfida et usurpata duntaxat authoritate Moldaviae absolutum dominium, de facto ipsi Polono adimere constituisse, Vaywodamque (pulso priori) per se in provinciam collocatum etiam invitis Polonis (arroganter regni et regis Poloniae iura, ea in parte contemnendo, roburque eorum spernendo, subsidia necessaria ipsi Vaywodae delaturus) manutenere velle atque haec cum deliberato animo et serio prosequi, indicant cum

alia indicia, tum certe pontis super Danubium in Valachia Transalpina exstructio. Quin etiam pro more suo barbaro et infideli, subdole agendo de Transilvania similia eum cogitare manifestum est, iamque palam illud fertur Turcam dictitare Transylvaniam haereditario ad se pertinere : neque amplius concessurum, ut Vaywodatu etiam ipse Bathoreus amplius potiatur, sed vel alium Vaywodam aut aliquem Beglerbegum illuc amandaturum. Quae res cum merito in accuratam considerationem venire debeat, nos quidem non omittimus de utilibus et quibusvis necessariis, ad bonum et conservationem regni pertinentibus rebus meditari. Quid tamen hoc casu, si nimirum occupationem eius provinciae attentaret, faciendum conveniat, V[ram] quoque atque reliquorum fidelium nostrorum consiliariorum Hungarorum (quos per Fidelitatem V[ram] primo quoque tempore huius rei gratia congregandos benigne volumus) sinceram et fidelem opinionem otius exspectaturi sumus. Ex hoc namque Turcarum conatu et attentato non solum dictis provinciis Valachiae, Moldaviae et Transilvaniae pernicies ingrueret, verum etiam vicinis Sacrae regni istius nostri Hungariae coronae ditionibus, adeoque toti christianitati non exiguum periculum imminere poterit. Vos autem in reliquo nos semper benigne complectimur.

Datum in nostra et Sacri Romani Imperii civitate Francofurto ad Moenum, die 27. mensis Junii. Ànno Domini 1612.

Matthias mpr

Valentinus Leepes
Episcopus Nittriensis mpr

Laurentius Ferenczffy mpr

In dorso : Exhibitae Biche, 14. die Iulii 1612.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 17 No. 24.)

207.

[Wien, 3 Iulie 1612.]

Radu Şerban-Vodă către arhiducele Maximilian.

Trăind cu mulţi de-ai săi în slujba Casei Austriace, roagă să-i facă rost de vreun ajutor bănesc.

Serenissime Archidux. Domine, Domine clementissime. Fidelitatis et servitiorum meorum in gratiam V[rae] Serenitatis devotissimam oblationem.

Cum non pauci ex Valachia Transalpina ad me confugientes etiam hoc tempore mecum perdurent, quorum opera in servitiis pro Augustissima Domo Austriaca iam ab aliquot annis susceptis, continue usus fui; in quos, licet difficillimo tempore, non parvas tamen expensas facere habeo. Unde etiam gravem indignationem in praesenti coram V^ra^ Serenitate celare non possum, sed ad eius innatam benignitatem recurrere cogor, ac demisse V^ram^ Serenitatem oro, dignetur clementer aliquibus sumptibus mihi subvenire. Pro qua eius gratia perpetuo fidelissima mea servitia V^rae^ Serenitati offero ac devoveo. Ab ea benignam exspectans relationem et clementiam.

Eiusdem Serenitatis Vestrae

devotissimus et perpetuus servitor
Radulius Valachiae Princeps mpr

Indorsatio: Ad Ser^mum^ Dominum, Dominum Archiducem Maximilianum etc. Humillima supplicatio Radulii Principis Valachiae.
Rec. 3. Julii 612. Bei dem Salzhändler zu Prespurg 600 fl anzuschaffen. Exp. 3. Julii 612.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14461.)

Notă. Cu tot semnul de manupropria, iscălitura nu e proprie ci pusă de scriitorul petițiunii.

208.

Wien, 7 Iulie 1612.

Arhiducele Maximilian către Camera Ungară.

La cererea nouă a lui Radu-Vodă, ordonă să i se dea vinul, grâul şi nutreţul ce i s'a stabilit încă în luna Mai.

Haud dubie meministis Vobis 3. praeteriti Maii die iniunctum fuisse Sp^li^ et Mag^co^ Radulio Wayvodae Transalpinae Walachiae pro ducentis florenis vinum, frumentum et avenam menstruatim subministrari curaretis.

Cum vero is iterum eo nomine vehementer instet, ac nos etiam hoc loci illius, utpote exulis, condignam rationem haberi, ipsiusque egestati subventum clementur velimus: Quocirca... Vobis benigne ac serio mandamus eidem pro praectata summa memorata victualia ordinato tempore... certo certius suppeditari curetis; etc.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14441. Concept.)

209.

Praha, 9 Iulie 1612.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Andrei Géczi, ambasadorul principelui Gabriel Báthory la Poartă s'a întors de acolo cu mandatul Porții otomane de a se face principe în locul lui Báthory. Acesta s'a retras în cetatea Gherlei, cerând ajutor împotriva lui dela palatinul Thurzó. Turcii vreau să restitue pe Tomşa în Moldova. Ar fi deci bine ca împăratul să ocupe Ardealul unde altfel nu va fi linişte.

Di Praga li 9 di Luglio 1612.

Con l'ultime lettere di 24 del passato da Sakmar dal Sigr Sennyei Pangraz si scrive come Geczi András insieme con li Turchi et Tartari era intrato in Transilvania et che altri 6 mila Turchi erano a Temisvar.

Bathori Gabor si era ritirato in Somosuivar, cercando gagliardamente aiuto da Forgach et Palatino. Il Bassà di Buda haveva mandato lettere a Sua Maestà escusandosi dicendo, che Sua Maestà non habbia suspecto di quella gente che si trovava in Transilvania, non era per rompere la pace, ma per castigar uno disubidiente, parole dolci che sanno dar li Turchi, et fanno poi li fatti dove trovano l'occasione.

Nella conclusion di pace, come dicono, era stabilito che dopo la morte di Bochkay resti patron assoluto di Transilvania il Re d'Ungaria, et che lui sia ad ammettersi Principe o Governator in quella provincia. Hora il Turco si piglia da se stesso quest' autorità contra li patti, et va con dolci parole con questi Signori. Se Sua Maestà vorrà crederli, se ne avvederà fra pochi anni, ma qui si dice certissimo, che si moverà gente contra Transilvania. Staremo a vedere, se la pace sarà seguita con il Persiano, come qui si dice, tanto maggior comodità havrà il Turco, et dicono che con quella gente vol andar a rimetter il principe Tomsa Vaivoda in Moldavia, tal che vol haver per sè et Moldavia, et Valachia, et Transilvania, se si lassa fermar in quelle provincie per qualche tempo, bisognerà poi molto del bon per cacciarlo via.

Sotto li 9 ho con un' altra mia dato aviso a V. S. come Geczi András era ambasciadore del Bathori al Gran Turco, il quale poi è venuto con patenti et aiuti del Turco et Tartari per farsi Principe di Transilvania, havendo promesso dare al Turco Lippa, Jeneo et Varadino, et che con tal disegno li Turchi sono venuti

per accompagnarlo. Ma non credo che quelli, che tengono le le fortezze crederanno alle parole di Geczi, nè meno resterà il Palatino di scansare tal pericolo. Solo mi resta qualche dubbio di Redei che è colonnello in Varadino per haver tutto il suo in Buda, il quale se per questo rispetto facesse qualche scappata, sarebbe d'infinito danno alla christianità, per esser quella piazza di tanta importanza.

Io dico a V. S. che se Sua Maestà non si risolverà di mandare buon presidio in Transilvania et uno della Casa d'Austria per governo, et di sradicare tutta quella nobiltà, che ha tradito sempre et tradirà Sua Maestà sinchè vene sarà rampollo, non potrà dirsi, nè sarà mai patrone della Transilvania, nè dell'Ungheria. Si è osservato che li Transilvani et Ungari vedono volentieri li Turchi et li Tartari nelli loro paesi, et se bene conducono per schiavi di continuo li loro figli, mogli et altri parenti, con tutto ciò lo sopportano, dare all'incontro, quando Sua Maestà ha mandato mille cavalli delli suoi verso quelle parti, non è stato possibile che habbiano voluto dargli alloggiamento. Anzi gli hanno in ogni modo voluto cavare fuori, non comportando il nome Todesco o d'altra natione, che sia forestiera. Il che è segno che nè anche vogliono il Principe tale. Sì che concludo che essendo questi sudditti di sì mala conditione, sarebbe meglio desolargli e tenere quei paesi privi di quella gente, che nodrirla e custodirla, perchè li sia nemica.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate vol. 1080.)

210.

Istanbul, 14 Iulie 1612.

Aviz despre evenimentele din ţările române.

Căpitanul Andrei Géczy de pe lângă Radu Mihnea-Vodă cere din Târgovişte ajutor de oaste pentru înfrânarea vrăjmaşilor săi. Schimbarea Domnului din Moldova nu se poate nădăjdui acum.

Aus Constantinopl vom 14. July Anno 1612.

Aus 7-bürgen weiss Ich nichts anders gehorsamist zu berichten, ohn dass diese Tag ein Capitschi mit Briefen von dem Gyczi aus der Wallachei von Tergovista, da er sich bis dato noch befinden soll, hie ankomben, in welchem der Gyczi stark, dass ihme ehist Hülf von dannen beschehen mächte anhält, dann nach deme Ihme der Weiwoda in der Wallachei kein Hülf leisten könne,

wie er wol verhofft, sintemal derselbe in Person dem in der Moldau zuezogen, Er aber vernehme, wie der Bathori von Tag zu Tag mehrers Volk aufnehme und die Heidukhen versamble, auch Er den Cronstädtern, ob sie Ihne annehmen und Hülf wider den Bathori thun wollten zuegeschrieben, sie sich solches ausser Hülf von der Porten zu thun beschwert, dahero, wie periculum in mora anzeucht, und weiss man schier nicht, wo man Hülf hinschicken sollt bevorab, weiln die Poln auf den Moldauischen Gränizen Lärmen machen.

Der jüngst ankommene Caputschi meldt gleichwol, wie der Bathori von Ihr Königlichen Maiestät und der Cron Ungern Hülf begehret, dieselbe Ihme aber wäre abgeschlagen worden.

Des polnischen Gesandten negotia alhie gehen gar langsamb von statt, welche alhie nit mehr angenehmb, und ist bei dieses Caimekam Zeit.n mit dem jetzigen Veida in der Moldau keine mutation zu hoffen; es ist derselben Orten hero kein particularität noch ankommen, doch will der Caimekam den Gesandten von hie nit abfertigen bis nit gewisse aviso dorthero, ob sie die Poln was under sich werden ankomme, und hat gestern der Gesandte einen seiner Diener mit etlichen Türggen Curirweis abgefertigt, welche inner 30 Tagen wieder hie sein sollen.

(Orsz. Itár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 28 No. 61.)

211.

Trnava, 18 Iulie 1612.

Radu Şerban-Vodă către prefectul Camerei Ungare Ladislau Pethe.

Trimiţând nişte boieri de ai săi la Curte, îl roagă să-i dea suma de 200 fiorini, ce are să mai ia şi afară de aceasta să-i facă rost şi de o livadă pentru caii săi.

Spectabilis ac Magnifice Domine uti patrone mihi observande. Addictissimam servitiorum meorum commendationem.

Nagyságodnak, mint jóakaró patronusunknak hozzánk való jó indulatját és szeretetit az koporsónkig hálaadóképen szolgáljuk meg Nagyságodnak. Mostan szükséges dolgainkirt ez levelünk megadó fő bojérinkat oda fel ő Felségéhez császár urunkhoz bocsátván, nem türhetők, hogy ő Kegyelmének es ez levelünk által az Nagyságod jó egészséges állapatját, melyet mindenkoron jó szerencsésnek hallani kevánunk, ne értenők. Adja Isten Nagyságod felől mindenkoron hallhassunk örvendetes hireket.

Továbbá Nagyságodat felette igen kérjük: im ezen bojérinkkal magunk emberét bocsátottuk Nagyságodhoz, az mely kétszáz forint még hátra maradott, az mint erről bojérinktól szóval bővebben izentünk Nagyságodnak, annak megadása felől is provideáljon, ugy hogy mostani fogyatkozott állapatunknak injuriáit még is valamennyire azzal properálhassuk és subleválhassuk. Annak felette, amint ennek előtte is irtunk volt Nagyságodnak, kérvin, hogy valami fű nélkül ne hagyná paripáinkot, most is felette igen kérjük Nagyságodat, mutassa Nagyságod ennyiből atyai kegyes jó akaratját és indulatját meg hozzánk, rendeljen Nagyságod magunk és szolgáink paripái számára valami füvelő helyet, kit Nagyságodnak szolgálhassuk meg. Egyéb dolgokról szóval üzentünk Nagyságodnak ezen fő bojérinktól, Nagyságod mindenekben higyje meg szavokat. Isten tartsa meg Nagyságodat jó egészségben sokáig.

Datum Tirnaviae, die 18. Iulii 1612.

Spectabili Magnifici Do. Vestrae
servitor et filius paratissimus
Radulius Vaivoda Valachiae
Transalpinaeque Princeps
Іѡ Радꙋл Воевода

(Orsz. Itár. Budapest. Missiles.)

Trad. Spectabilis etc. Slujim Măriei Tale, ca patronului nostru voitor de bine, cu recunoştinţă până la coşciugul nostru, bunătatea şi dragostea faţă de noi. Acum, slobozind pentru nevoile noastre acolo la Maiestatea Sa Impăratul, domnul nostru, pe boierii noştrii aducători ai acestei scrisori, nu am putut răbda să nu aflăm starea bunei sănătăţi a Milostivirii Tale şi prin această scrisoare a Măriei Tale, pe care poftim să o auzim în veci norocoasă. Să deie Dumnezeu să putem auzi totdeauna veşti îmbucurătoare despre Măria Ta.

Mai departe, rugăm foarte pe Măria Ta: Iată cu acest boer ne-am trimis omul nostru la Măria Ta, să se îngrijească Măria Ta şi de plata celor două sute de fiorini rămaşi în urmă, precum am vestit pe Măria Ta despre aceştia mai pe larg prin graiul boerilor noştri, ca astfel să putem îndrepta şi uşura întru câtva greutăţile stării noastre lipsite de acum. Pe lângă aceea, precum am mai scris şi mai înainte Măriei Tale, rugând-o să nu ne lase caii fără ceva iarbă, la fel şi acum rugăm foarte pe Măria Ta, să-şi arate Măria Ta întru atâta bunăvoinţa şi iubirea părintească faţă de noi, să poruncească Măria Ta ceva loc de păşune pentru caii noştri şi ai slugilor noastre, pe care să o putem sluji Măriei Tale. Despre celelalte lucruri am înştiinţat pe Măria Ta prin graiul acestor boeri ai noştri, să le creadă Măria Ta cuvântul întru totul. Dumnezeu să ţină pe Măria Ta în bună sănătate îndelungată. Datum etc.

212.

Bistrița, 19 Iulie 1612.

Municipiul orașului Bistrița către principele Gabriel Báthory.

Știri despre bătălia dintre Ștefan Tomșa și Constantin-Vodă de lângă Iași, care a ținut trei zile și a sfârșit cu înfrângerea Leșilor.

Durchläuchtiger, Gnädigister Herr.

Demnach wir des Moldawischen Wesens Beschaffenheit etlichermassen vernuhmen, als haben zu eigentlicher Erkundigung desselben unsere eigne Leut dahin geschickt, deren einer verschienen Sambstag wiederumben zurück komben und vermeldt, dass der Stephan Vayda sambt den Murzesten, dem Landtvolk und einer Anzahl Tarttern, zwo Meil Wegs underhalb dem Markt Jaz mit dem Constantin und seinen polnischen Schwägern getroffen, drey Tag von Mittwochen bis auf den Freytag mit einander gestritten und entlich [1] die Polen geschlagen worden. Der Constantin sambt etlichen bey sich habenden Boiern, dem Baliczel, Stroitzel, Boul Vizternik, [2] des Ureke [3] Sohn und des Constantini jüngster polnischer Schwager sein lebendig gefangen worden, und haben die Türggen, welche gleichwol bey dem Treffen mit gewesen, auf der flüchtigen Polen Fürschlag in Polen eingefallen. Was weiter verlauft, berichten wir hienach.

Bistricz, den 19. Julii 612.

Richter und Rath daselbst.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Expedit July 44. Traducere.)

[1] Azi: endlich. [2] Scris greșit: Bolgizternik. [3] Greșit: Viteke.

213.

Venezia, 21 Iulie 1612.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Se verifică știrea intrării lui Andrei Géczy în Ardeal, unde Turcii au ocupat Brașovul. Gabriel Báthory a fugit la Eperjes pentru a continua tratativele de pace cu regele Ungariei. Radu Șerban-Vodă se va trimite în Ardeal împotriva Turcilor ca de acolo să meargă în Muntenia spre a-și ocupa scaunul. Leșii au intrat în Moldova, gonind pe voevodul pus acolo de către Turci.

Di Venetia li 21 Luglio 1612.

Di Vienna delli 7 stante avisano la confirmatione della calata in Transilvania delli scritti Turchi e Tartari, e guidati d'Andrea Geczi, già segretario del Bathori, il qual lo mandò a Costantinopoli per procurare aiuti, ma detto Geczi trattò per se e ribellandosi offerse dar la Transilvania in mano d'Ottomani, li quali s'erano impatroniti della città di Corona, mantenutasi sempre per l'Imperatore, non havendosi voluto rendere al Bathori per la sua tirannide, il qual Bathori si era retirato ad Eperies in Ungaria superiore, et haveva seco quindici mila soldati, aspettando aiuti dall' Imperatore, al qual haveva scritto con ogni commissione, gettandosi nelle sue braccie.

Che il Palatino Ungaro haveva scritto al Serenissimo Massimiliano che dovesse avisarlo quello habbia a far, et si deve unirsi col Bathori sudetto. Intanto Sua Altezza faceva fare in diligentia in Vienna tre regimenti di fanteria per mandarli con altre forze col Radulo Vallacco in Transilvania contro li Turchi, et per rimetter detto Vaivoda in stato, il che sarà non poco freno a' Turchi. Intendendosi anco che li Poloni in buon numero entrati in Moldavia habbia scacciato il Vaivoda postovi dai Turchi contro quali si tien la guerra sicura, dall' Imperatore, Polacchi et Bathori.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate 1080.)

214.

Sătmar, 26 Iulie 1612.

Căp. Andrei Dóczy către împăratul Matia II.

Expunerea solului Ştefan Kákonyi trimes de către principele Gabriel Báthory despre starea lucrurilor în Ardeal şi Ţara-Românească. Turcii nu împiedică ca „bătrânul" Radu să fie iarăş introdus în ţara sa, dar întoarcerea pribegilor ardeleni nu o primeşte Báthory. Acesta de altfel e gata să încheie tratat de pace cu împăratul, oferindu-se a lupta împotriva Turcilor şi a oricărui vrăjmaş al său.

Von Beschaffenheit dieser Ort habe ich Eure Kais. Mt. diese nächst verwichene Täg weitläufiger unterthänigist zuegeschrieben, zweifelt mir nicht, Euer Mt. werden allergnädigist soliches nunmehr vernomben haben.

Bathory hat diese Täg seinen Diener und Rath, einen Stephan Kakony genannt, an den Herrn Graf Sigmund Forgach

und mich abgefertigt, welicher gesteriges Tages alhie bei mir gewest und neben einem Credenzschreiben muntlichen die ihme von Bathory anbefohlene Sachen angedeut; etc.

Von Beschaffenheit des Türggens in der Walachey zeigt dieser an, dass über sechstausend alda nicht verhanden, weliche bei dem neuen Vaida in der Moldau wider die Poläggen sich befünden.

Hab bemeldten Kakony auch in Vertrauen gefragt, ob der alte Radul wiederumb in sein Land eingesetzt, desgleichen auch den Siebenbürgischen vertriebenen Herren verlassene Güeter restituirt möchten werden; welicher vermeldet, dass so es dem Türggen nicht zuwider, möchte der alte Radul wohl wiederumen in sein Land khomben khinnen; aber die Siebenbürgischen Herren betreffend, will er ihm nichts eingehen lassen, dann wann sie gleich angenomben würden, in was für Ansehen sie allda wären, mit was für Augen er, Bathory sie auch ansehen würde, wär wenig Guets zu hoffen. Nichts desto weniger erkläret sich solicher hierauf, dass Bathory seinen Abgesandten anbefohlen, dass was Euer Kais. Mt. gnädigist begehren khinten und er auch eingehen khinte, sollen sie alles mit Ihr Kais. Mt. schliessen und nicht allein wider dem Türggen, so es von nöten, sondern wider alle Euer Kais. Mt. Feinden sich willig und treu anerbieten will. Zeigt auch an, dass Bathory gar gern gesehen, dass Herr Palatinus zum förderisten hätte hinein zu ihme expedirt, damit er Euer Kais. Mt. Postulation und Begehrn hätte khinnen wissen und sich desto eher hätte resolvirn mögen.

Dieses vermeldet er auch unter andern, dass der Bassa, welicher sich in der Moldau befindet, an die Porten geschrieben, dass Geczy dem Bathory fälschlichen daselbst eingeben; etc.

Datum in Saggmar, den 26. Iuly. Anno 1612.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hngarn. Fasc. 15436.)

215.

Alba-Iulia, 29 Iulie 1612.

Principele Gabriel Báthory către palatinul George Thurzó.

Solii Domnilor din Moldova şi Muntenia cerând ajutor.

Immár az levelet szintén elvigezzük vala, hogy az moldvai vajdának fő boér követe érkezék hozzánk maga és császár szép levelivel. Igen ajánlja jó szomszédságos szolgálatját, sőt segétsé-

get is implorál. Az havasali vajdának is követi mostan Fogarasban vadnak. Itílünk magunkban, hogy azok is hasonlóképpen mind jó akaratunkat és segitséginket kivánják. Illendő móddal akarjuk mi is magunkat néki resolválni.

(Hofkammerarchiv. Wien. Fasc. 15436. Copie of.)

Trad. Tocmai isprăvisem scrisoarea, când sosi la noi solul boer al voevodului moldovean cu frumoasa scrisoare a d-tale şi a împăratului. Işi îmbie foarte slujba sa de bună vecinătate, ba mai cere şi ajutor. Şi solii voevodului din Ţara-Românească sunt acum în Făgăraş. Socotim în gândul nostru că şi aceia poftesc la fel bunăvoinţa şi ajutorul nostru. Poftim şi noi să îndestulăm cum se cuvine. Datum etc.

216.

Wien, 1 August 1612.

Arhiducele Maximilian către Camera Ungară.

Ordonă ca afară de suma de 600 fiorini să i se plătească lui Radu-Vodă alţi 200 fiorini în bani gata.

Qualiter Mag^{cus} ac Sp^{lis} Radulius Vaiwoda Walachiae cum ipsi non ita pridem sexcentos florenos pro menstruo subsidio usque Caesareae ac Regiae M^{tis} felicissimum reditum, deputatos ante terminum elapsum per praefectum Salis Posoniensis subministrari curaverimus, pro ducentis florenis ex proventibus curae vestrae commissis in singulos menses sibi deputatis, etiam quamprimum assignandis instet, ex adiecto eius libello supplici prolixius perspicietis.

Nos itaque praenominato Radulio ipsius petitioni annuentes et eius necessitati subvenire cupientes, vobis... mandamus antefatos ducentos florenos in paratis ei confestim numerari faciatis ; etc.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14441. Concept.)

217.

Praha, 6 August 1612.

Impăratul Matia II către arhiducele Maximilian.

A îndrumat pe palatinul Thurzó ca la tratativele cu Gabriel Báthory să nu uite de Radu Şerban-Vodă şi de interesele pribegilor ardeleni.

Dem Palatino haben wir auf Euer Liebden Andeuten gemessen anbefohlen bei vorstehender Tractation des Wayuoda in der Wallachey, der vertriebnen Siebenbürger Sächsischen Nation und insonderheit der Cronstädter keinswegs zu vergessen, sondern dahin bedacht zu sein, damit sie völlige amnestiam bekhumben und aller ihrer Ehren, Gueter und Privilegien restituiert und assecuriert werden; etc.

Geben auf unserm küniglichen Schloss Prag, den sechsten Augusty. Anno sechszehenhundert und zwölf.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 15.436.)

218.

Alba-Iulia, 8 August 1612.

Căpitanul Andrei Nagy către Andrei Géczy principe designat.

Aflând din scrisorile sale că a fost ales de către sultan principe al Ardealului, îl felicită, oferindu-i slujbele sale. Sosit aci cu recomandaţia vizirului din Buda, stă spionând lucrurile cu toate că e sever supraveghiat. E hotărît să omoare pe Gabriel Báthory până la Sfântul Mihai şi apoi trecând în Ungaria, va răscula pe haiduci ca să omoare pe toţi boierii, din pricina cărora norodul nu poate trăi şi propăşi. Propune însă ca şi el să vină cu oştile moldovene şi muntene în Ardeal ca să nu se piarză această bună ocazie pentru luarea lui. Dar fiindcă Domnii din Moldova şi Ţara-Românească arată bunăvoinţă faţă de Gabriel Báthory, recomandă să fie cu pază ca nu cumva să strice treaba.

Paria literarum Andreae Nagy Miskolczi ad Andream Geczi missarum.

Szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, mint uramnak. Istentől ő szent felségétől kivánok Nagyságodnak az mostani igyekezetiben sok jó szerencséket és előmenetelt. Adja az Ur Isten, hogy én is Nagyságodnak több jó akarói között kedvesen szolgálhassak.

Nagyságodnak két rendbeli leveleit adták meg nekem, melyből meg értettem, hogy az hatalmas török császár az erdéli fejedelemséget Nagyságodnak adta, kin én is igen örülék, tudván Nagyságod is minemő állapatban, sok jovaimból meg fosztatván vagyok én is Báthory Gábor miatt.

Nagyságod az Portáról küldött első levelében kért azon engemet, hogy az hajduságot Magyarországban felvevén Nagyságodnak valakik ellenségi lesznek, azoknak én is ellenek álljak. Hogy penig az Nagyságodnak való szolgálatomban jobb módom lehessen és az dolog kezünkben ne szakadjon, én ilyen módot kerestem benne, hogy az budai vezért ő Nagyságát meg találván, Báthori Gábort meg találtatta felőllem, onnet mindgyárást hihetőképpen való salvus conductust küldvén, im be jöttem melléje. Ugy vagyon, hogy bizony nagy vigyázás vagyon reám itt benn, annyira, hogy kijárni is nem igen merek; de várok az üdőtől és az alkalmatosságtól. El higyje Nagyságod bizonyoson, hogy nagy szerencsém leszen, ugy mint módot keresvén benne, szent Mihály napig véget akarok életének vetni. Nagyságodat az Istenért kérem, ez levelemet senkinek mind addig se mutassa, mig az dolgot nyilván meg nem érti. Nagyságodnak arra penig szorgalmatos vigyázása legyen, mihelt én véghez vihetem itt az dolgot, mentest megyek ki Magyarországban, ott mind szép szóval, mind fegyverrel az hajduságot fel vevén, valahol mi urat és fő embert találok, mind le vágatom. Nagyságod is onnet azt cselekedje mindgyárást, mert soha külömben az bestye lélek kurvák miá meg nem maradhatunk és dolgunkban elő nem mehetünk. Ha penig az dologban látván, hogy valami fogyatkozásunk esnék, mint hogy most Zolnokban és Gyulában kevés török vagyon, nekem penig azok felette jó akaróim, egyik várat én kezemhez vehetem, azzal is kedvet lelhetünk az magyarországi királynál. Ha penig elő mehetünk dolgunkban, az magunk életének meg tartásaert jobb, hogy Erdély is mind töröké legyen, nem csak azok az várak, kiket Nagyságod igirt nekik, hogy sem mint ebben immár hátra álljunk. Ugy vagyon, hogy Báthori Gábor igen bizik az magyarországi segitséghez, de az mint én reménlem, abban is igen meg fog fogyatkozni.

Nagyságod penig az dolgot meg hallván, hogy itt véghez ment, mint Molduából, Havaselfeoldéből mindgyárást több hadakat hivasson, mert ennek most az ideje. Én bennem Nagyságod meg nem fogyatkozik.

Ez előtt is egynehányszor irtam, nem tudom, ha vihették meg Nagyságodnak vagy nem. Ezt is bizony nagy félelemmel és csak titkon irám. Csudálkozom azon, hogy mióta Fejérvárat vagyok azolta csak egy levelét sem láttam Nagyságodnak. Nagyságod azért immár ezt értvén, legyen vigyázásban rea és mindeneket bizvást cselekedjék, mert ha az előtt Erdélt és Magyarországot egyedül meg tudtam zavaritani, mennyivel inkább Nagyságoddal

együtt, hiszem Istent, hogy minden dolgunkban jó módot ad. Adja Isten láthassam jó egészségben és szolgálhassak Nagyságodnak.

Datum Albae Juliae, die 8. Augusti. Anno 1612.

Nagyságodnak jó akaró atyjafia szolgál

Nagy András Miskolczi

P. S. Nagyságod penig erre is szorgalmatoson vigyázzon, immár ez levelemet meg irtam vala, hogy mind az molduai vajdának, mind az havasalinak jutának levelei Báthori Gáborhoz. Akkor én házában valék, hogy az posta beszéllé, hogy felette jó akarattal vagyon mind az két vajda hozza; igen ajánlják magokat neki, mert félnek is tőlle, hogy meg ijesztette volt őket az magyarországi segitséggel. Azért Nagyságod igen vigyázzon, hogy meg ne csalatkozzunk miattok. Én bennem Nagyságod meg nem fogyatkozik, fogadom az én hitemre, tisztességemre, csak Nagyságod miatt is ne essék valami fogyatkozás. Azért irok Nagyságodnak mindeneket, hogy Nagyságod is tudjon mindenekre gondot viselni.

Adresa: Az Tekintetes és Nagyságos Geczy Andrásnak, az hatalmas török császártól választott Erdélyországnak fejedelmének etc. Nekem jó akaró Nagyságos uramnak.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 422. Copie simplă.)

Trad. Inchin slujba mea Măriei Tale ca Domnului meu. Poftesc Măriei Tale dela Maiestatea sfântă a lui Dumnezeu noroc mult şi spor în ostenelile sale de acum. Să deie Dumnezeu să pot sluji şi eu cu plăcere între ceilalţi binevoitori ai Măriei Tale.

Mi-au dat cele două scrisori ale Măriei Tale, din cari am înţeles că puternicul împărat a dat Măriei Tale Principatul Ardealului, ceeace mă bucură şi pe mine foarte mult, ştiind Măria Ta în ce stare sunt şi eu jefuit de multe bunuri din pricina lui Gabriel Báthori.

Măria Ta m'a rugat în scrisoarea cea dintâi trimisă dela Poartă, ca răsculând pe haiducii din Ungaria, oricine ar fi duşmanii Măriei Tale, acelora să le fiu şi eu duşman. Iar ca să am iarăşi mai bun spor în slujba mea şi lucrul să nu se sfarme în mâinile noastre, eu am căutat acest mod ca dupăce am rugat pe Măria Sa vizirul din Buda, a trimes carte despre mine lui Gabriel Báthory şi de bună seamă şi salv-conduct, după care am venit lângă el. Aici însă sunt supravegheat foarte mult, întru atât că nici nu prea îndrăznesc să ies; dar aştept dela vreme şi dela prilej. Să creadă Măria Ta cu adevăr că voiu avea mare noroc, aşa precum voiu căuta prilejul, până la ziua sfântului Mihai vreau să-i curm vieaţa. Rog pe Măria Ta în numele lui Dumnezeu, să nu arate această scrisoare a mea nimănui până atunci, până când nu aude lucrul pe faţă. Iar Măria Ta să aibă de sârg băgare de seamă, îndată ce eu pot isprăvi aici acest lucru, numai decât ies în Ungaria, acolo răsculând hai-

ducii atât cu vorbă frumoasă cât şi cu armele, ori unde găsesc domni şi boieri, îi tai pe toţi. Şi Măria Ta de acolo să facă de zor la fel, căci altfel din pricina acelor pui de lele nici odată nu putem rămâne şi nu putem propăşi în lucrul nostru. Iar dacă văzând că în acel lucru ar fi vre-o scădere, fiind că acum în Szolnok şi în Gyula sunt puţini Turci, iar aceia îmi sunt foarte binevoitori, eu pot pune mâna pe o cetate, şi putem şi prin aceea să fim pe placul regelui Ungariei. Iar dacă putem propăşi în lucrul nostru, este mai bine pentru păstrarea vieţii noastre, ca şi Ardealul să fie tot al Turcilor, nu numai cetăţile pe cari le-a făgăduit Măria Ta lor, decât să stăm mai îndărăt în aceasta. Este astfel că Gabriel se încrede foarte mult în ajutorul Ungariei, dar după cât trag eu nădejde, şi de acela va fi lipsit foarte.

Iar Măria Ta auzind că acel lucru a fost săvârşit aici, să cheme multe oşti atât din Moldova cât din Ţara-Românească, căci acum e vremea pentru aceasta. Din partea mea nu va duce Măria Ta lipsă.

Am scris de câteva ori şi mai înainte, nu ştiu dacă le-au putut aduce Măriei Tale sau nu. Şi aceasta o scriu cu mare teamă şi în taină. Mă mir că decând sunt în Bălgrad, n'am văzut nici o scrisoare dela Măria Ta. De aceea Măria Ta înţelegând acum aceasta să fie cu băgare de seamă şi să le facă toate cu încredere, pentrucă dacă mai înainte am putut singur turbura Ardealul şi Ungaria, cu atât mai vârtos acum împreună cu Măria Ta, cred în Dumnezeu că în toate lucrurile noastre ne dă spor bun. Să deie Dumnezeu să pot vedea pe Măria Ta în bună sănătate şi să pot sluji.

Datum Albae Juliae, die 18. Augusti 1612.

Slujeşte Măriei Tale fratele voitor de bine, Nagy András din Miskolcz.

P.S. Iar Măria Ta să vegheze de sârg şi la aceasta, că acum după ce mi-am scris această scrisoare, au sosit la Gabriel Báthory scrisori atât dela Voevodul Moldovei cât şi al Ţării-Româneşti. Eu eram în casa sa atunci când vorbea poşta, că amândoi voevozii sunt cu cea mai mare bunăvoinţă faţă de el, amândoi se închină foarte mult lui căci se tem de el, căci i-a speriat cu ajutorul din Ungaria. De aceea Măria Ta să vegheze bine să nu ne înşelăm din pricina lor. In mine Măria Ta nu sufere nici o scădere, mă leg pe credinţa şi cinstea mea, numai să nu se întâmple vre-o scădere din pricina Măriei Tale. De aceea le scriu Măriei Tale toate ca şi Măria Ta să le poarte de grije la toate.

Adresa: Cinstitului şi Măriei Sale lui Andrei Geczy, principelui Ardealului ales de puternicul împărat turcesc etc. Măriei Sale Domnului meu voitor de bine.

Notă. Autorul acestei scrisori de o deosebită însemnătate, este unul dintre acei adepţi ai palatinului Thurzó de cari se servia în lupta sa făţişă împotriva lui Gabriel Báthory. Aceste creaturi nu se sfiau de mijloacele cele mai josnice în acţiunile lor mârşave şi e interesant că destăinuind planul său de a omorî pe Báthory — lucru cu totul necunoscut până acuma în istoria Ardealului — crima s'a săvârşit într'adevăr peste un an din ordinul lui Géczy, adresatul scrisorii. Acesta nu era cu nimica mai cinstit decât căpitanul de haiduci Nagy

căci Géczy trimes de către principele Gabriel Báthory în solie la Poartă, acolo a uneltit împotriva lui, ajuns chiar să fie destinat de Turci principe al Ardealului, unde însă nu a putut să-şi ajungă scopul.

Din păcate, scrisoarea aceasta ni s'a păstrat numai într'o copie foarte proastă a colecţiunii decedatului istoric austriac Iosif *Fiedler*, din care o publicăm după ce i-am dres multele erori, întrucât ele au putut fi eliminate în lipsa originalului.

219.

Trnava, 9 August 1612.

Radu Şerban-Vodă către arhiducele Maximilian.

Roagă să dispună ca să i se achite pensia ce i se cuvine pe luna de faţă.

Serenissime Princeps Domine, Domine et Patrone Clementissime.

Servitiorum humilium meorum perpetua subiectione.

Quod Ser^{mam} et Clementissimam M^{tem} V^{ram} toties non novis, sed iisdem rursus petitionibus sollicitare audeo, ignoscat quaeso, etenim quid mortales non adigit durum necessitatis telum: hoc saltem me animatum facit, quod hac in mea calamitate patrocinio Ser^{tis} V^{rae} fruere, Eandemque submisse rogo, ut provisio pecuniaria, quae menstruatim ex Clementissima et speciali Sacra^{mae} Caesareae Regiaeque M^{tis} Domini, Domini mei Clementissimi benignitate ratione victualium dari decreta, ad mandatum Ser^{tis} V^{rae} eo facilius pro imminenti mense extradari posset. Et ne me Serenitas V^{ra} a Clementissima facie sua orphanum proiiciat, imo me semper quam commendatissimum una cum meis negotiis apud Ser^{tem} V^{ram} cupiverim iterum atque iterum, tanquam Dominum, Dominum et benefactorem meum Clementissimum humillime rogo. Beneficia Ser^{tis} V^{rae} tam magna et eximia in me, infimum famulum Ser^{tis} V^{rae} collata, magnam itidem recompensam postulant, sed cum non valeam, est cur in immensum doleo. Omne tamen studium et operam meam eo conferam, ut servitiis meis omni vitae meae curriculo ea pensare valeam. Interim bene, diuque valere Ser^{tem} V^{ram} cupio.

Datum Tyrnaviae, die 9. Augusti 1612.

Ser^{tis} V^{rae} Domini, Domini mei Clementissimi
perpetuus et humillimus servitor
Radulius Palatinus Terrae
Valachiae Transalpinae mpr
Іѡ̃ Радȣл Воєвода

Adresa: Serenissimo Principi Domino, Domino Maximiliano Dei gratia Archiduci Austriae etc. etc. etc. Domino, Domino et Patrono Clementissimo.

In dorso: Camerae Hungaricae iniungatur, ut loco victualium 200 florenos in paratis numeret; 10. Augusti 612. Expeditae eodem.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14441.)

220.

Wien, 12 August 1612.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Mandat ca pensia de 200 fiorini a lui Radu Şerban-Vodă să i se dea de aci înainte în bani gata.

Intimamus Mag[cis] Gen. ac Egr. Do. Vestris Ser[mum] Archiducem, Dominum nostrum clementissimum ante eius discessum ad dietam Moravicam ad instantiam Mag[ci] ac Sp[lis] Domini Radulii Vaivodae Valachiae Transalpinae clementer concessisse, ut eidem loco victualium pro fl. 200 in singulos menses ex proventibus curae earundem concreditis, iuxta Sacrae Caesareae ac Regiae M[tis] benignissimam resolutionem praestandorum imposterum 200 fl. in parata pecunia ad commodiorem eius sustentationem certo certius numerarent; etc.

(Orsz. Itár. Budapest. Vol. 615 fol. 64.)

221.

[Trnava, August 1612.]

Radu Şerban-Vodă către Camera Aulică.

Apropiindu-se termenul lunii a cincea a pensiei sale, roagă să dispună ca să i se achite suma de 600 fiorini ce i se cuvine pe luna Septemvrie.

Illustrissimi Domini, Domini observandissimi.

Cum hactenus, quod Sua Maiestas Caesarea mihi pro sustentatione mea ex Camera Aulica menstruatim deputaverat probe acceperim, cuius terminus ultima Augusti, pro quatuor namque mensibus accepi effluit et prima Septembris, novus ac quintus mensis incipiat, nec ita longe is terminus absit, Vestras Illustritates amice oro, dignentur, ut hactenus fecerunt, etiam nunc illud spatium temporis anticipare ac gratiose domino magistro solu-

tionum Aulico committere, ut florenos sexcentos, qui pro sequenti mense solvendi restant, deponere mihi ne gravetur, Camera enim Salis Posoniensis omnino se tantam pecuniae summam numerare posse negat. Quod toties molestare, anticipare et urgere cogar V^ras^ Illustritates, urgentissima necessitas impellit, quod scilicet a tam longo tempore cum tanta gente hic haerere habeam necesse. Quam V. Ill^m^ benevolentiam amice remereri studebo.

Vestrarum Illustritatum

Amicus benevolus
Radulius Waywoda Valachiae Transalpinae
Princeps

In dorso : Pro Ill^mis^ Dominis, Domino Praesidi caeterisque Sacra^mae^ Caesareae M^tis^ Camerae Aulicae consiliariis. Dominis amicis observandissimis. Memoriale Radulii Principis.

Expeditae 20. Augusti 612.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14441.)

222.

[Târgovişte,] 24 August 1612.

Radu Mihnea-Vodă către principele Gabriel Báthory.

Uimit de vestea ce se zvoneşte că vrea să se împace cu Radu Şerban, ca aducându-l în ţară, să-l răstoarne, aşteaptă o explicaţie a purtării sale, de oarece el i-a fost întotdeauna şi este şi acuma credincios. Dedul Vistierul sosind dela Poartă, l-a asigurat că ea e cu bunăvoinţă faţă de Báthory.

Serenissime Princeps et domine, domine mihi gratiosissime.

Servitiorum meorum semper paratissimam commendationem ; etc.

Boldog szerencsés hosszu életet és kedves állapatbeli jó egészséget kivánok az Ur Istentől Felségednek adatni etc.

Felségedet levelem által ilyen dologbul kelleték meg találnom : Serbán vaydának jött egy embere ide, ki azt mondja, hogy Felséged egynihány rendbeli emberét bocsátotta immár Serbán vaydához ily okon, hogy Felséged velle meg békélnék s be hozná ellenem és az hatalmas császár ellen ez országban ; dolga pedig Serbán vaydának csak azért haladott volna eddég, hogy Mátyás király császári koronázatjának celebrálása el nem végeződött volt, kit Mátyás király is csak akkorra halasztott volna. Serbán vayda pedig Vyztjer Papát Lengyel országra bocsátotta, hogy

arról menne Felségedhez, az okon, hogy Felségeddel végezne mindenekről; mely dolgot miért cselekedje Felséged, nem érthetem. Nekem ugy tetszik, hogy ha Felségednek ugy tetszett, hogy nem szolgáltam Felségednek, gonosszal sem voltam, nem is vitettem semmit tudomásom szerént Felségednek, sőt mind ez ideig im még most is azon igyekeztem s igyekezem is, hogy Felséged hű szolgálatomnak és jó szomszédságomnak hasznát meg ismerje. Azért, ha igy vagyon, miért cselekeszi azt Felséged? holott nem hogy ezt várnám Felségedtűl, de ez felőllem el szánt gonosz akarat helyébe egyebek ellen is Felségedtűl várhatnék oltalmat. Kérem azért Felségedet ez felőllem el szánt gonosz akaratból Felséged tegye le magát az én igaz együgyű hű szolgálatomért. Felséged elébbi jó akaratjába s jó szomszédságába vegyen, hogy én is ugy, a' mint eddig vagy annál is inkább Felséged hozzám való jó akaratjával és jó szomszédságával mind az hatalmas császár fényes portáján, és mind egyebek előtt dicsekedhessem! Eandem de reliquo Serenitati V^rae^ paratissima servitia mea offero, Eandemque feliciter valere et florere desidero.

Datum in oppido, die 24. Augusti. Anno Domini 1612.

Serenitatis V^rae^

Servitor paratissimus

Radul Vaywoda

P. S. Mostan érkezett meg az fényes portárul egyik boerunk, Vyztyer Dedul, ki minden jót beszél Felséged felől, nincsen semmi bántása Felségednek az töröktűl; Felséged fejdelemségében által fogva békével megmarad; csak az Felséged embere az fényes portára érkezzék, minden jó válasszal az hatalmas császár az Felséged emberivel együtt csauzszát bocsátja, az mint ez megnevezett Vyztyer Dedul beszélli, Felségedhez.

(Staatsarchiv. Wien. Hungarica. Fasc. 160 fol. 82. Copie.)

Trad. Serenissime etc. Poftesc să se deie Maiestăţii Tale dela Dumnezeu vieaţă lungă, fericită şi norocoasă şi sănătate bună etc.

Sunt nevoit să caut pe Maiestatea Ta prin scrisoare pentru această pricină: A venit aici un om al Voevodului Şerban, care spune că Maiestatea Ta până acum şi-a trimis de câteva ori oamenii la Voevodul Şerban pentru pricina ca să se împace Maiestatea Ta cu el şi să-l aducă împotriva mea şi a puternicului împărat în această ţară; iar lucrul lui Şerban-Vodă numai pentru aceea ar fi propăşit până aici, fiindcă nu se isprăvise slujba încoronării ca împărat a regelui Matias, pe care şi regele Matias a amânat-o până atunci. Iar Voevodul Şerban şi-a trimis pe vistierul Papa în Ţara Leşească, ca de acolo să meargă la Maiestatea Ta cu acea pricină, ca să ispră-

vească toate cu Maiestatea Ta; nu pot înţelege pentruce să făptuiască Maiestatea Ta acel lucru.

Mie mi se pare că dacă Maiestăţii Tale i s'a părut că nu am slujit Maiestăţii Tale, n'am fost nici rău, nici nu am greşit cu nimica— după cât ştiu eu — Maiestăţii Tale, ci totdeauna până acum şi chiar acum m'am silit şi mă silesc ca Maiestatea Ta să cunoască folosul slujbei mele credincioase şi a bunei mele vecinătăţi. De aceea, dacă aşa este, pentru ce o face aceea Maiestatea Voastră? căci nunumai că nu aş aştepta-o aceasta dela Maiestatea Ta, ci aş putea să aştept ocrotire dela Maiestatea Ta şi împotriva altora, în locul acestei voinţe rele îndreptate cu răutate împotriva mea. De aceea rog pe Maiestatea Ta să lapede Maiestatea Ta voinţa cea rea îndreptată împotriva mea pentru slujba mea cea dreaptă şi credincioasă. Maiestatea Ta să mă iea în bunăvoinţa şi vecinătatea de mai înainte ca şi eu ca şi până acum sau şi mai vârtos, să mă pot lăuda atât la strălucita Poartă a puternicului împărat cât şi înaintea altora cu bunăvoinţa şi bună vecinătatea Maiestăţii Tale faţă de mine. Eandem etc.

P. S. Acum ne-a sosit dela strălucita Poartă un boer al nostru, Vistierul Dedul, care vorbeşte tot binele despre Maiestatea Ta, nu are Maiestatea Ta nici o supărare din partea Turcilor. Maiestatea Ta rămâne cu pace în domnie; numai să sosească omul Maiestăţii Tale la strălucita Poartă, puternicul împărat trimite cu omul Maiestăţii Tale ceauşul cu răspuns bun la Maiestatea Ta, precum povesteşte numitul Vistier Dedul.

223.

Praha, 27 August 1612.

Aviz despre evenimentele din Ardeal.

Gabriel Báthory era să intre în Ardeal, dar se teme de Turci, cari stau cu Andrei Géczy gata să intre în ţară. Géczy însă a declarat că nu vrea să fie principe, voind numai să scape ţara de tirania lui Báthory.

Praga 27 d'Agosto 1612.

Di Cassovia sotto li 16 sudetto, che il Bathori era in procinto per andare di nuovo sotto Corona, ma che per certi avisi havuti, et per tema delli Turchi, che si trovavano in Valachia con Geczi Andras, non si era per ancora mosso.

Che il detto Geczi haveva ogni hora più concorso, il quale stava in pensiero di entrare in Transilvania, et perchè veniva pregato dalli Coronesi et altri Nobili della provincia a volere astenersene per essere il paese totalmente spogliato et ruvinato, esso dava loro ad intendere, che il suo pensiero non era di farsi Principe, ma di liberargli dal Tiranno.

Che se bene le cose di Transilvania erano in maniera raffreddate, che stavano in tutto silentio, nondimeno si temeva, che li Turchi fussero un giorno per impadronirsene, osservandosi che in Valachia, Moldavia et non molto lontano da Temisvar ve n'era gran numero per entrarvi da due parti et mettervi un Bassà, et gli Ungari, che dovrebbono rimediarvi per non haver quella potenza ottomana tanto vicina, si sospetta, che non si moveranno, per l'inclinatione che hanno più alli Turchi, che ad altra natione.

L'ambasciadore del Bathori a Cesare per l'ultime lettere del Sig[r] Sennyei, era arrivato sino a Claudiopoli. L'altro spedito da esso al Re di Polonia non era passato Cracovia, ma haveva espressa la sua ambasciata a quel governatore, dal quale non era stato ben inteso, et però se ne tornava molto mal soddisfatto. Onde si concludeva, che veniva necessitato di humiliarsi all' Imperatore. Intanto dava ad intendere di voler farsi cattolico.

In dorso: Del Secretario dell'Imperatore.

(Bibl. Vat. Roma. Fondo Urbinate vol. 1080.)

224.

Trnava, 4 Septemvrie 1612.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Ştiri aduse de un boier al său din Moldova despre bătălia crâncenă de acolo. Mulţi boieri au pierit, iar Constantin-Vodă a căzut în mâna Tătarilor. In urma orânduielii palatinului, s'a mutat într'o altă casă mai bună. Boierul său trimes la curtea din Praga s'a întors cu bune ştiri şi aşteaptă îndeplinirea nădejdilor sale prin ajutorul împăratului care îi arată bunăvoinţă.

Illustrissime Domine, Domine uti Pater nobis observandissime Addictissimam servitiorum nostrorum paratam commendationem.

Immár Nagyságodnak két rendbeli levelét is vöttük, melyekre hogy ez ideig meg nem felelhettünk, kérjük Nagyságodat, valami idegeny itéletben ne legyen felőllünk, ne is itélje Nagyságod ennyi ideig való hallgatásunkat semminek egyébnek, hanem az dolgoknak bizonytalan voltának. Hogy peniglen Nagyságod róllunk el nem feletkezvin, minket atyai jó indulatból való szeretetiben és jóakaratjában méltóztatott be venni és minket gyakorlatossággal irása által meg látogatni s minden szükséges

dolgokat és hireket értésünkre adni, azt az koporsónkig hálaadóképpen ügyekezzük meg szolgálni Nagyságodnak.

. Az moldvai hirt az mi illeti, arról Nagyságodnak mi is irhatjuk bizonyoson, holott csak mostan érkezék onnan Lengyel országból fő bojerunk, kitől minden ottvaló állapatokat világoson meg értettünk. Bizonyos ez, hogy aetate nostra talám soha az keresztyénség között olyan nagy és véletlen veszedelem nem volt, az mint most törtint Moldvában, holott nem csak azok, kiket Nagyságod is irt, vesztenek el, hanem szántalan sokan, ugy annyira, hogy csak igen számoson szaladtanak el bennek. Constantin vajda sok fő bojerokkal, az kik az harczon el nem estenek, az tatárnak rabságában esett, de az fő bojerok inkább mind elvesztenek. Tudván azirt, hogy Istennek akaratja nélkül semmi nem lehet, mindezeket csendes elmével kell el szenvednünk, remélvin Istennek ismét kegyes arczával való hozzánk fordulását. Amiképpen peniglen irt volt Nagyságod nekünk, hogy az Nagyságod kedvejért és tekintetiért, minthogy Nagyságodnak jámbor böcsülletes szolgája vötte Istennek törvénye szerint az Istenben el nyugodt Asztalos Andrásnak árváját, kinek házánál mostan volnánk, más tisztességes szállásra mennénk. Arról, hogy eddig Nagyságodnak választ nem irtunk, Nagyságod megbocsásson, ne is vélje egyébnek, hanem hogy szállást nem rendelhettenek mingyárást. Bizonyára nemcsak ebből, hanem sokkal nagyobb dologból is mi mindenkoron Nagyságodnak fiui engedelmességünket és szolgálatunkat akarjuk meg mutatni. Ma azirt, ugy mint 4. Septembris az város rendeléséből az Nagyságod parancsolatja szerént az Szegedi uram házához költöztünk. Nagyságod ennekutánna is parancsoljon, Nagyságodnak mindenben, valamire elegek lehetünk, szolgálni és kedveskedni akarunk.

Egyéb ide való hirek felől semmit Nagyságodnak egyebet nem irhatunk, hanem császár urunk ő felsége egy holnapnak alatta alá fog jőni Beczyben, amint ezt mostan ő felségétől Prágából meg jött fő bojerink bizonyoson meg hozták. Ő felsége minden kegyelmességgel ajállotta magát, azirt Istentől és az üdőtől kell várnunk, remélvin kétség nélkül, hogy Isten még mindeneket nekünk is kedvünk szerint meg adhat.

Nagyságodnak meg szolgáljuk, ha mostan valami ujabb hirei vadnak, részeltessen Nagyságod minket is azokkal. Mi is ide fel való hirek felől valamit ennekutánna is érthetünk, Nagyságodnak értésére adni nem negligáljuk. Nagyságod penig minket mindenkoron jó akaró fiának és szolgájának tartson és parancsol-

jon, Nagyságodnak tiszta szivvel és szeretettel szolgálunk. Tartsa meg Isten Nagyságodat sokáig jó egészségben.

Datum Tyrnaviae, die 4. Septembris. Anno Domini 1612.

Illustrissimae Do. V^rae^

servitor et filius addictissimus

Radulius Valachiae
Transalpinae Princeps
Іѡ̃ Радѹл Воєвода

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 17.)

Trad. Illustrissime etc. Am şi primit până acum două scrisori ale Măriei Tale, rugăm pe Măria Ta să nu-şi închipuie lucruri străine că până acum nu am putut răspunde la ele, nici să nu ne judece Măria Ta tăcerea noastră atât de îndelungată drept altceva, căci este numai din pricina nestatorniciei lucrurilor. Iar pentru aceea că Măria Ta neuitându-şi de noi, a binevoit să ne primească, din gând bun părintesc, în dragostea şi bunăvoinţa sa şi să ne cerceteze adeseori prin scrisoarea sa şi să ne dea de ştire toate lucrurile şi veştile de lipsă, ne silim până la coşciugul nostru să o slujim cu recunoştinţă Măriei Tale.

In ce priveşte vestea din Moldova, despre aceea putem scrie şi noi Măriei Tale cu încredinţare, căci numai acum sosi de acolo din Polonia boerul nostru, dela care am aflat lămurit toate stările de acolo. Este sigur că în vremea noastră poate că nici odată n'a fost în creştinătate o primejdie atât de mare şi de năprasnică, cum s'a întâmplat acum în Moldova, căci n'au pierit numai aceia, pe cari i-a scris şi Măria Ta, ci nenumăraţi de mulţi, întruatâta, că au fugit foarte mulţi din ei. Voevodul Constantin, împreună cu mulţi boieri de frunte, cari n'au căzut în lupte, a căzut în robia tătară, dar boierii cei mari mai curând au murit toţi. Pentru aceea ştiind că fără ştirea lui Dumnezeu nimic nu poate fi, toate acestea trebue să le suferim cu gând liniştit, nădăjduind iarăşi întoarcerea spre noi a feţii milostive a lui Dumnezeu. Iară după cum ne-a scris Măria Ta, ca pentru dragostea şi cinstea Măriei Tale, pentru sluga cinstită şi de oameni a Măriei Tale a luat după legea lui Dumnezeu pe orfana răposatului întru Domnul, a lui Andrei Asztalos, la casa căruia suntem acum, să mergem în alt cinstit sălaş, să ne ierte Măria Ta pentru aceea că până acum nu am scris răspuns Măriei Tale şi să nu o socotească altfel decât că nu au putut rândui sălaş numai decât. De bună seamă nu numai pentru aceasta ci şi din pricina altor lucruri mult mai mari, vrem să arătăm Măriei Tale supunerea şi slujba noastră de fiu. Pentru aceea azi, în 4 Septemvrie, din rânduiala oraşului după porunca Maiestăţii Tale, ne-am mutat în casa domnului Szegedi. Să poruncească Măria Ta şi după aceasta, vrem să slujim şi să fim plăcuţi Măriei Tale în toate, în ce putem.

Despre alte veşti de aici numai putem scrie nimic altceva Măriei Tale, numai că Maiestatea Sa împăratul, domnul nostru într'o lună va veni în Viena, după cum ne-au adus ştire sigură boierii noştri veniţi acum dela Maiestatea Sa din Praga. Maiestatea Sa ni s'a îmbiat

cu toată milostivirea, de aceea trebue să aşteptăm dela Dumnezeu şi dela vreme, nădăjduind fără îndoială, că Dumnezeu ni le poate da toate încă şi după placul nostru.

Slujim Măriei Tale, dacă Măria Ta are acum ceva veşti mai nouă, să ni le împărtăşească Măria Ta. Şi noi, orice putem afla despre veştile de aici şi de acum înainte, nu vom lipsi să le dăm de ştire Măriei Tale. Iar Măria Ta să ne socotească în veci fiu binevoitor şi slugă şi să ne poruncească, slujim Măriei Tale cu inimă curată şi cu dragoste. Dumnezeu să ţină pe Măria Ta îndelung în bună sănătate. Datum etc.

225.

Alba-Iulia, 14 Septemvrie 1612.

Principele Gabriel Báthory către palatinul George Thurzó.

Ştiri cum că Constantin-Vodă scăpând din mâna Tătarilor a pornit împotriva lui Ştefan Tomşa care a început să fortifice Iaşii cu şanţuri.

Immár ez levelünköt meg irtuk vala, hogy biztoson hozák Moldovából, hogy Constantin vajda az tatároktul meg szabadulván, az mely Karas Merzát Moldovában meg öltenek, annak az öccse most gyülekezett volna öszve negyven ezer tatárral Laposniánál, kik között Constantinus lévén, az mostani moldvai vajda ellen és az török ellen támadtanak volna, kiknek dolgok ez holnapban el mulik.[1] Az moldvai vajda penig nagy sánczot csináltat most Jászvásár köröl.

Bethlen Gábor is utjában meggondolván magát, im szinte most külde egy szép könyörgő levelet, kiben kegyelmet kér. Itéljük, hogy Isten minden dolgunkban jó módot ad.

Akarók azt is Nagyságodnak értésére adnunk: az lengyelnek is penig nagy táborok Kameniczнél vagyon. Tömösvár felől is bizonyos emberink érkeztenek, kik azt mondják, hogy az töröknek sohol semmi gyülekezetek és hadok nincsen.

(Hofkammerarchiv. Wien. Fasc. 15436. Copie of.)

Trad. Tocmai scrisesem această scrisoare, când ne-au adus veste sigură din Moldova că, slobozindu-se Voevodul Constantin dela Tătari, fratele mai mic al acelui Caras Mârza pe care l-au ucis în Moldova, s'ar fi adunat cu 40.000 Tătari la Lăpuşna, între ei fiind şi Constantin, ar fi năvălit împotriva voevodului de acum al Moldovei şi a

[1] Această ştire formează un nou amănunt, căci până acum se ştia că Constantin Movilă-Vodă ar fi murit în luna Iulie 1612.

Turcilor, lucrurile acestea întâmplându-se în această lună. Iar Voevodul Moldovei a pus să se facă șanț mare împrejurul Iașilor.

Și Gabriel Bethlen gândindu-se în calea sa, chiar acum a trimis o frumoasă scrisoare de rugăminte, în care cere milostivire. Socotim că Dumnezeu ne dă în toate treburile noastre rost bun.

Vream să dăm spre știre Măriei Tale și aceea că tabăra cea mare a Polonilor este la Camenița. Ne-au sosit și din părțile Timișoarei anumiți oameni, cari spun că n'au nicăiri nici o adunare, nici o oaste.

226.

Košice, 12 Octomvrie 1612.

Comitele Sigismund Forgách către pal. George Thurzó.

Turcii și Tătarii se află în Muntenia și Moldova. Leșii însă s'au împăcat cu Turcii, de oarece lupta avută cu dânșii s'a pornit numai la îndemnul cumnatului Domnului Moldovei și nu din vrerea Leșilor.

Az napokban az osztrói herczegnek szolgája itt künn volt nálam, ki bizonyoson mondja, hogy mégis Moldwában és Havasalföldében ben volna az török és tatár, sőt az mint beszélli, ugyan le is telepedtenek volna ott az országokban, lakóhelyekké akarván csinálni azt a' földet. Az mely vajdák benne vadnak, teljességgel az töröktűl és tatártul függönek s mindenekben ugy rendelik az vajdák dolgokat, az mint az töröknek és tatárnak tetszik. Jóllehet az lengyeleknek tábora Kamenyecznél vagyon, mely vigyáz az törökre és tatárra, az mig az hideg ott nem éri, az után azok is el oszlanak; kiből meg tetszik, hogy az lengyeleknek régi frigyek helyén marad és az törökkel meg békélnek. Mivelhogy az vélek való harcz nem az lengyel király akaratjából volt, hanem csak az moldvai vajdának sógorátul indittatott volt; reméllem, hogy ez dolog csakugyan abban marad; etc.

Datum Cassoviae, die 12. Octobris Anno Domini 1612.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 54 No. 22.)

Trad. In zilele trecute a fost aici la mine sluga principelui Ostrog, care spune cu încredințare, că totuși Turcii și Tătarii ar fi în Moldova și Țara-Românească, mai vârtos, precum povestește că s'ar fi așezat chiar acolo în acele țări, vrând să-și facă acel pământ loc de locuință. Voevozii cari sunt acolo atârnă cu totul de Turci și de Tătari și în toate astfel își rânduesc treburile voevozii, cum el place Turcilor și Tătarilor. Cu toate că tabăra Polonilor este la Camenița, ea supraveghează pe Turci și pe Tătari, până nu ajunge acolo

frigul, după aceea se împrăştie şi ei; din aceasta se vădeşte că înţelegerile vechi cu Polonii rămân la locul lor şi se împacă cu Turcii. Pentrucă lupta cu ei n'a fost din voia regelui polon ci a fost pornită numai de cumnatul Voevodului moldovean; nădăjduesc că într'adevăr acest lucru se opreşte aci; etc.

227.

Trnava, 18 Octomvrie 1612.

Radu Şerban-Vodă către pal. George Thurzó.

Mulţumindu-i pentru bunavoinţă arătată faţă de el, trage nădejde că va ajunge iarăşi în scaunul său domnesc părăsit. Aşteaptă întoarcerea omului său din Moldova, când apoi îi va comunica ştirile ce va aduce.

Illustrissime Domine, Domine Pater nobis summa observantia colendissime. Addictissimam promptissimamque servitiorum nostrorum commendationem.

Az Uristen Nagyságodnak minden dolgaiban való jó ügyekezetit tegye kedve szerint jó szerencséssé és áldja meg minden jovaival.

Mely nagy szeretettel és kedvesen vöttük az Nagyságod nekünk irt böcsülletes levelét, meg nem mondhatjuk s meg sem irhatjuk. Holott világoson ismerjük az Nagyságod leveléből hozzánk való jó akaratját és atyai jó indulatból való nagy szeretetit naponkint öregbedni és nevekedni, mely bizonyára nekünk nem csak nagy gyönyorüségünkre és örvendezésünkre vagyon, hanem mostani keserves állapatunknak terhét és sulyos igáját ugyan láttatik meg könnyebbiteni. Kévánjuk azirt Istentől ő szent felségétől, hogy mutasson nekünk is valaha mostani keserves ügyünkből való jó szerencsés ki szabadulást és előbbi szerencsénknek ismét helyére való vezérlését engedje meg érnünk; az melyben mi is Nagyságodnak ilyen nagy szeretetit és hozzánk való atyai jó indulatját igaz hálaadó szolgálatunkkal recompensalhassunk.

Molduának és Erdélynek állapatja miben legyen, hogy arról Nagyságod minket világoson tudósitott, azt Nagyságodtól felette nagy neven vevin, meg ügyekezzük szolgálni Nagyságodnak. Mivelhogy penig Isten és az mi kegyelmes urunk császárunk után mostani ügyünkben az Nagyságod hozzánk meg mutatott atyai szeretetiben nem kicsin reménségünket helyheztettük, kérjük Nagyságodat, minket jó akaró fiának, szolgájának tartván, ennek-

utánna is minket ez ideig meg mutatott atyai szeretetiben bevevin, mutassa minden jó akaratját hozzánk mostani Nagyságodnál is nyilván levő dolgainkban. Hogy az Nagyságod levelire előbb választ nem töttünk, semmi egyéb nem volt az oka, hanem Lengyelországból bizonyos emberinknek meg jövetelekre való várakozásunk, akarván azokat az hireket, melyeket onnat jövendő emberink hoznának, mi is Nagyságodnak értésére adnunk; ezokáirt Nagyságodat kérjük, abból nekünk bocsánatos legyen. Minthogy annakokáirt naponkint várjuk emberinket Lengyelországból, kik meg érkezvin, emberünk és levelünk által valami hireket onnan hozandnak, Nagyságodnak mingyárást értésére akarjuk adni; Nagyságodot is kérjük azon közben, ha valami uj hirei érkeznek, adja értésünkre, Nagyságodnak meg szolgáljuk. Ezeknek utánna tartsa meg Isten Nagyságodat jó egészségben sokáig kedve szerint.

Datum Tyrnaviae, die 18. Octobris. Anno Domini 1612.

Illustrissimae Do. V^{rae}

servitor et filius addictissimus

Radulius Vaivoda, Valachiae

Transalpinae Princeps

Іѡ҃ Радꙋл воевода

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 18.)

Trad. Illustrissime etc. Domnul Dumnezeu să norocească silinţa cea bună a Măriei Tale, în toate treburile, după poftă şi să o blagoslovească cu toate bunătăţile sale. Nu putem spune şi nici scrie cu ce dragoste mare şi cu ce plăcere am primit cinstita scrisoare a Măriei Tale către noi. Căci cunoaştem lămurit din scrisoarea Măriei Tale că bunăvoinţa şi dragostea cea mare pornită din grija părintească faţă de noi creşte şi se măreşte în fiecare zi, ceeace de bună seamă că ne este nu numai spre marea noastră desfătare şi bucurie, ci mai cu dinandinsul se vede că ne uşurează povara şi jugul cel greu al stării noastre amare de acum. De aceea poftim dela Maiestatea sfântă a lui Dumnezeu să ne arate şi nouă odată o slobozire norocoasă din starea noastră amară de acum şi să ne îngăduie să ajungem cârmuirea norocului nostru de odinioară iarăşi la locul său; de unde să putem şi noi răsplăti cu slujba noastră adevărat recunoscătoare dragostea cea atât de mare şi gândul cel bun părintesc al Măriei Tale faţă de noi.

Ne silim să slujim Măriei Tale, luând în nume foarte bun din partea Măriei Tale că Măria Ta ne-a vestit lămurit despre cum stau lucrurile Moldovei şi ale Ardealului. Iară pentrucă după Dumnezeu şi după milostivul nostru Domn, împăratul, în treaba noastră de acum ne-am pus nu mică nădejde în dragostea părintească a Măriei Tale arătate nouă; rugăm pe Domnia Ta, ca socotindu-ne fiul său binevoitor şi sluga sa, privindu-ne şi după aceasta în dragostea sa

părintească arătată nouă până acuma, să ne arate toată bunăvoinţa în treburile noastre de acum cunoscute şi Măriei Tale. N'a fost alta pricina că n'am răspuns mai curând la scrisoarea Măriei Tale ci numai aşteptarea sosirii oamenilor noştri din Polonia, voind să dăm de ştire şi Măriei Tale veştile pe cari ni le-ar aduce oamenii noştrii cari vin de acolo, din această pricină rugăm pe Mărita Ta să ne ierte pentru acest lucru. Iară fiindcă din acea pricină în fiecare zi ne aşteptăm oamenii din Polonia, sosind aceia şi aducându-ni-se ceva veşti de acolo prin oamenii şi scrisorile noastre, vrem să le dăm de ştire numai decât Măriei Tale; în aceeaşi vreme rugăm şi pe Măria Ta, dacă îi sosesc ceva veşti să ni le aducă la cunoştinţă, să slujim Măriei Tale. După acestea, să ţină Dumnezeu pe Măria ta în bună sănătate, îndelung, după cum i-e pofta. Datum etc.

228.

Bratislava, 15 Decemvrie 1612.

Camera Ungară către regele Matia II.

Raport minuţios despre suma de aproape 6000 de fiorini ce s'a plătit în mai multe rate lui Şerban-Vodă, cerându-se o nouă dispoziţie pentru efectuarea plăţii pe viitor.

Fidelitatis ac fidelium perpetuorumque servitorium nostrorum in gratiam M^{tis} V^{rae} Sacra^{mae} humillimam subiectionem. Sacra^{ma} Maiestas V^{ra} Spectabilem ac Magnificum Wayuodam Radulium et reliquos exules Transylvanos omnes cum certa provisione menstrua ad proventus Praepositurae Thurocziensis mensibus ab hinc aliquot benigne reiecerat, nobisque clementer iniunxerat, ut provisionem cuique suam, praemisso modo ordinatam, menstruatim exsolvere et assignare deberemus. Ad quas ipsorum provisiones ita exsolvendas, cum reditus ipsius Praepositurae longe impares sint et insufficientes, ipsi vero deputati eiusmodi solutionem urgere, sollicitare nunquam desinunt, M^{tem} V^{ram} Sacra^{mam} super eo demisse informandam duximus.

Quamobrem Maiestas V^{ra} Sacra^{ma} certum habere dignetur, ex reditibus huius Praepositurae toto hoc anno non plus quam sexcentos florenos esse administratos, idque ab eo tempore, ex quo ego Praefectus ad hanc Cameram veni, [1] cum antea duorum propemodum annorum spatio nihil plane ex reditibus eiusdem administratum fuerit, sed quod erat, id totum ad varias eiusdem Praepositurae necessitates (siquidem cuncta desolata et nulla plane

[1] Praeses Camerae fuit: Ladislaus Pethe de Hethes.

allodiatura illic reperta) impensum et expositum : Ita nunc quoque accersitus quidem est provisor dictorum bonorum ad ponendas administrationis suae rationes, et inquisitionem quoque contra ipsum instituere decrevimus, tamen quam steriles, exiguosque sit proventus allaturus, facile coniici potest ex praecedentium annorum rationibus et administratione.

Ad has vero deputationes personarum praescriptarum solutionem suam incessanter urgentium, quantum hactenus sit ex aliis V^rae^ M^tis^ proventibus, non sine insigni aliarum magis necessariarum solutionum detrimento erogatum et impensum, ex hisce adiuncto extractu Sacra^ma^ Maiestas V^ra^ benigne cognoscere dignabitur. Cum itaque hanc tantam erogationem, ad quam, uti praedeclaratum, proventus memoratae Praepositurae nullo modo sufficiunt cum ingenti aliorum redituum M^tis^ V^rae^ Sacra^mae^ detrimento fieri videamus et ancipites simus, qua ratione deputationes istae per Sacra^mam^ M^tem^ V^ram^ decretae, ordinataeque fuerint, utrum nimirum ex solis istius Praepositurae fructibus, reditibusve partiri, hoc est quantum cuique assignari poterit, an vero proventibus istis non suppetentibus et insufficientibus ex aliis V^rae^ M^tis^ Sacra^mae^ quibusvis reditibus certo et infallibiliter fieri debeat. Eapropter M^tem^ V^ram^ Sacra^mam^ demisse oramus, dignetur nos de clementi in hoc negotio voluntate sua benigne edocere, cui nos humiliter accomodare sciamus. Consultum siquidem esset proventus, qui in harum personarum provisiones impenduntur, ad erogationes magis necessarias et utiliores convertere et alium quempiam modum personis istis subveniendi adinvenire ; etc.

Posonii, 15. Decembris 1612.

P. S. Adiecimus etiam alterum extractum, quantum nimirum ex Officina quoque salinaria levarit idem Wayuoda, quo luculentius pateat M^ti^ V^rae^ summa in easdem personas hucusque erogata. Datum ut in literis.

Adresa : Sacra^mae^ Romanorum Imperatoriae, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regiae Maiestati etc. Domino, domino nobis clementissimo. Viennae. Ad Cameram Aulicam.

In dorso : Camerae Hungaricae continuatio iniungatur. Exp. 19. Decembris 612.

Adnexum. A die septima Februarii usque decimam quintam Decembris anni praesentis ex Perceptoratu Camerae huius Sp. D. Waiuodae Radul, nec non reliquis R^mo^ ac Magnificis dominis Transylvaniensibus in paratis soluti sunt fl. 2297.

Per Dominos cives Tyrnavienses in rationem taxae anni 1611 similiter Sp. d. Waiuodae Radul soluti sunt fl. 3600.

Summa solutionis facit fl. 5897.

Vermerkt was dem Wallachischen Fürsten auf der Hochlöblichen Hof Camer Verordnung aus dem Kayserlichen Salzambt Prespurg nach und nach ist bezahlt worden, wie folgt.

Ist Radulio Wayuodae, vermüg der Hochlöblichen Hof Camer Befelch undt gegen Darreichung Hof Kriegszahlambts Schein 600 gulden, jeden gulden zue 80 den. gerait bezahlt worden, thuet fl. 470 hungerisch.

Item, andere dreimal per fl. 480 thuet fl. 1920.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14441.)

229.

[Wien, Decemvrie, 1612.]

Radu Şerban-Vodă şi magnaţii ardeleni către regele Matia II.

Cer să dispună ca să primească şi de acum înainte pensia lunară ce au primit până acum.

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas. Domine, Domine clementissime.

Ex innata pietate ac clementia sua Sacra^ma^ Caesarea Maiestas V^ra^ hactenus nobis per Aulicam, ac Posoniensem Cameram menstruatim certam summam pecuniariam et provisionem benignissime elargita fuit, qua in gravi nostro exilio nos, nostrosque sustentaremus, donec ex felicissimo itinere Imperiali reditura esset. Cum autem nunc etiam simili necessitate et indigentia praemamur, neque aliud, quo nos atque nostros alere et sustentare possimus usquam supersit, demisse V^ram^ M^tem^ Caesaream oramus, ut quae huc usque eiusdem clementia percipere meruimus, etiam in posterum, quoad M^tis^ V^rae^ Sacra^mae^ paterna cura providentiaque nostram [patriam] recuperare quiverimus, dignetur clementer demandare, ut eadem ratione, prout hactenus menstruatim, iuxta priorem Sacra^mae^ Caesareae M^tis^ V^rae^ clementem ordinationem nobis exhibeantur et praesententur. Pro qua gratia et clementia V^rae^ M^tis^ Caesareae in omni occasione fidelissima nostra servitia etiam sanguinis nostri effusione et amissione vitae contestaturi et comprobaturi sumus.

Sacratissimae Caesareae Regiaeque M^tis^ V^rae^

fidelissimi et perpetui servi

Radulius Waywoda Princeps Walachiae

Magnates Transyluaniae

Saxonumque Legati mpr

In dorso: Ad Sacra^mam^ Caesaream Regiamque M^tem^ Dominum, Dominum clementissimum Humillima supplicatio Radulii Wayuodae, Magnatum Saxonumque Transylvaniae.

Ad Cameram Aulicam, und ist hierauf Ihrer Kays. Mt. gnädigister, auch endtlicher Willen und Meinung, dass dem Radul Waiuoda, wie auch andern Sibenbürgerischen Exulen dasjenige so Ihnen hievor von der Römisch Kayserlichen Mt. zu monatlicher Underhaltung verwilligt worden noch hinfürters und bis sich Ihr Kays. Mt. eines andern resolviren, ordenlich und gewiss, sambt allem so deren ausstehet gereicht werden solle, derentwegen die Hofcamer bey der Hungerischen Camer die gemessne Verordnung, damit Ihrer Kays. Mt. Resolution wirklich nachgelebt werde unverzogentlich zuthuen wirt wissen.

Per Sacram Caesaream M^tem^ 18. Dec. 612. Exp. 19. Dec. 612.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14441.)

230.

Wien, 20 Decemvrie 1612.

Regele Matia II către Camera Ungară.

Ordin ca pensia lunară a lui Radu Şerban-Vodă şi a celor patru boieri unguri să se plătească regulat şi mai de parte.

Intimamus vobis hisce benigne nos Sp^li^ ac Mag^co^ Vaivodae Radulio, reliquisque quatuor Magnatibus Transylvanis, ipsorum subsidium menstruum hactenus iis praestitum, ad commodam, eorundem sustentationem et ulteriorem nostram resolutionem, continuandum et non ex Turocziensibus solum, siquidem ii iuxta vestram non ita pridem datam informationem haud sufficiunt, sed etiam ex aliis vestrae curae concreditis proventibus infallibiliter subministrandum concessisse. Proinde vobis benigne mandamus, tam praenominato Radulio, quam reliquis quatuor Transylvanis ordinatum antehac iis subsidium in singulos menses intellecto modo certius suppeditari curetis; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 615 fol. 83.)

231.

Wien, 20 Decemvrie 1612.

Regele Matia II către negustorul de sare Felix Schadl.

Să achite pensia restantă a voevodului Radu Şerban şi a celorlalţi patru pribegi ardeleni.

Wir geben dir in Gnaden zu vernehmben, dass wir dem Wallachischen Fürsten und anderen vier Sibenbürgischen Exulen mit dem bisher gehabten monatlichen Deputat noch hinfüro, so lang bis wir uns eines andern resolvirn zu unterhalten gnädigst bewilligt. Befehlen wir dir demnach hiemit gnädigst und ernstlich, dass du bis auf weitere unsere Verordnung, obgemeldten Fürsten und Sibenbürgern berührte Unterhaltung sambt dem bis dato verbliebenen Ausstandt. . . hinfüro jedesmals zu rechter gebührender Zeit aus deinen Ambtsgefällen gewiss und unfehlbar ördenlich reichest und sie damit keineswegs aufhaltest; etc.

Datum Wien, den 20. Decembris. Anno 1612.

Adresa: An Felixen Schädl Salzhändlern zu Pressburg.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14441. Concept.)

Notă. Ordinul sever este o reînoire a aceluia din 9 Noemvrie 1612 rămas fără rezultat, ordin dat în urma jalbelor neîntrerupte ale Voevodului care nu-şi primea pensia niciodată regulat. Acest lucru era bine cunoscut de regele Matia şi pentruca să i se vază toată buna credinţă, odată cu acest ordin a dat alte două Camerei Ungare şi casierului de război (Hofkriegszahlmeister) avizându-i ca de aci înainte pensia lui Radu şi a celorlalţi pribegi ardeleni să se plătească de către conducătorul Oficiului salinar din Pozsony, şi nu din venitul prepoziturii de Turócz ca până acuma.

232.

Trnava, 27 Decemvrie 1612.

Radu Şerban-Vodă către pal. George Thurzó.

Ştirile ce le aşteaptă prin solul său din Polonia i le va comunica cu omul ce trimite în Curtea împărătească, rugându-l să-l ajute acolo şi mai departe.

Illustrissime domine, domine et tanquam parens observandissime.

Servitiorum meorum praemissa commendatione.

Quod hactenus ad Ill^{mam} Do. V^{ram} dominum et non secus parentem meum observandissimum nihil literarum dederim, non quaeso, vitio vertat, quando quidem nulla res mihi eiusmodi occurrerat, qua animum Ill^{mae} Do. V^{rae} oblectarer. Nunc itaque internuntios meos propediem ad Sacra^{mam} Caesaream M^{tem} dominum, dominum meum clementissimum mittendos ordinaveram saltem insinuationem et informationem Ill^{mae} Do. V^{rae} exspectare

adigor, fiduciam et omnem spem promovendorum negotiorum meorum in benevolentia Ill^{mae} Do. V^{rae} fundando, quae me nulla dubietate discriminat, quin Illma Do. V^{ra} rebus meis lapsis maximo adiumento prodesse, et quando mittendi sunt iidem internuntii mei (qui de omnibus, quicquid novorum habeo ex Polonia oretenus Ill^{mae} Do. V^{rae} referent) obtestinare et informare dignabitur, quam unice iterum atque iterum oro. Prout alia omnia, sic et hoc insigne beneficium omni studio et promptitudine servitiorum meorum compensare adnitar, sumque adstrictus. Interim Ill^{mae} Do. V^{rae} tanquam domino et parenti meo observandissimo diuturnam et salubrem vitae conservationem ex intimis praecordiis opto.

Datum Tyrnaviae, die 27ª Decembris 1612.

Ill^{mae} Do. V^{rae} domini et non secus parentis mei observandissimi

ad omnia obsequentissimus

Radulius palatinus Valachiae
Transalpinae etc.
Іѡ̃ Радꙋл Воєвода

(**Archivum fam. Thurzó. Oravsky Podzámok — Árvaváralja.**)

233.

[Wien, Decemvrie, 1612.]

Contele Frideric Fürstenberg către împăratul Matia II.

Raport posterior despre felul cum luase în primire pe vremuri dela Nicolae Petraşcu colanul de aur al lui Mihai Viteazul şi cum l-a predat în numele lui împăratului Rudolf cu condiţia ca să fie recompensat cu bani sau altfel ceeace i s'a şi făgăduit de dânsul.

Euer Römisch Kayserlicher Maiestät bericht ich, auf allergnädigst emfangnem Befelche allergehorsambst, als bey der vorigen Römisch Kayserlichen Maiestät höchstseeligsten Angedenkens ich noch in offitio zue Hof gewesen, der Nicolo Petrasco, des gewesten Michael Weyda in Wallachey Sohn zue mir in mein Behausung kommen, mit Vermelden, dass Ihr Kays. Mt. seinem Vatern vor etlichen Jahren neben anderm erzeigten Gnaden ein ansehnliches kayserliches Praesent allergnädigst zuestellen lassen, und obwol Er Petrasco durch seines Vatern so unversehenen Todfall umb alle seine Verlassenschaft kommen, hätte Ihme jedoch das Glück noch so wol gewöllt, dass durch seinen getreuen Diener einen, (wellichen Er gleich mit sich gehabt) sollich obgemeldt kayserliches Praesent noch seye errettet und Ihme vor wenig Tagen zur Handen gepracht worden. Demnach Ihme aber, als einem armen

und verlassnen Waisen sollichs wenig nutzen möge, welle Er es Ihrer Kayserlichen Maiestät (als von deren es herkommen) gern gönnen und wieder gehorsambst zue Handen stellen, jedoch mit der allerundterthänigster und demütigster Pitte, es wöllen Ihre Kays. Mt. Ihme die Gnadt thuen Ihme den Wert in Geldt oder in anderen mehrern Gnaden (so ohne Ihr Mt. Schaden wol beschehen möge) darfür reichen und geben lassen, auch Ihne beneben Ihr Kayserliche Gnaden deren lassen befohlen sein, dann welle Er die Tag seines Lebens gegen Ihr Kays. Mt. und dero Hochlöblichem Haus allerunderthänigst und gehorsambst sich dankbar erkennen, und hat damit aus einer runden und ziemlichen zerprochnen Schkattell mit Baumwoll eingefüllt, ein schöne köstliche, mit Edelgestein versetzte guldene Ketten, daran ein Adler mit Diamanten besetzt, sambt einem Kayserlichen Gnadenpfennig mit Diamanten auf beeden Seiten rings herumb eingefasst heraus genommen, mir solliche zur Handen geben, solliche Ihrer Kayserlichen Maiestät mit obgemeldter Condition und bester, allerunderthänigster Recommendation in seinem Namen zu übergeben. So ich von Ihme angenommen, auch solliche Ihrer Kayserlichen Maiestät in derselben zerprochnen Schkattell mit bemeldter Verrichtung gehorsambst selber überliefert. Die es auch gnädigst und mit Gefallen angenommen und mir zuegleich anbefohlen dem Herrn Pezzen seeligen anzuezeigen, dass Er sich mit der Hofkammer alsobaldt bereden solle, worinnen Ihr Kayserliche Maiestät den Petrasco wider contentiren möchte und derselben solliches alsdann referiren, denn Sie wollen sich mit Gnaden gegen Ihme Petrasco erklären und erzeigen. Ist auch von Ihr Kays. Mt. zum andernmal gegen mir repetiret worden.

Welliches alles ich anbefohlnermassen verricht, und sein darauf etliche Mittel verkommen. Es hat sich aber in die Verlängerung gezogen und ist underdessen der damals geweste Hofkammer Praesident Herr Wolff Unverzagt, wie auch baldt hernach Herr Pezzen Todtes verschieden, und wegen der überschweren Läuf und Zeiten vergessen, ich aber under diesem auch von Hof abgezogen, als mir nit wissend, was ferner verhandlet worden; aber was ich oben vermeldt, möchte Herr Barvitius sich auch noch erinnern kinden. Welliches alles auf Euer Kays. Mt. allergnädigsten Befelch ich hiemit gehorsambst referiren, und mich damit zur Kayserlichen Gnaden allerunderthänigst befelchen wellen.

Friderich Graf Fürstenberg mpr

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14442. Autograf.)

234.

[Wien, Decemvrie 1612.]

Nicolae Petraşcu către regele Matia II.

Roagă se dispună la Camera Ungară ca să i se depună suma de 15000 fiorini ce are să ia pentru colanul de aur al tatălui său, pe care l-a restituit defunctului împărat Rudolf, deoarece trăeşte în cea mai mare mizerie.

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas. Domine, Domine Clementissime.

Meminerit clementer Maiestas V^ra^ Caesarea, qualiter annis superioribus piae memoriae defunctus Imperator, frater V^rae^ M^tis^ Caesareae Sacra^mae^ a me torquem aureum ad valorem quindecim millium talerorum acceperit, eundem ex Camera Hungarica persolvendum, ut constat ex literis obligatoriis mihi datis. Enimvero cum hactenus ex praedicta Camera penitus nihil acceperim, uti ante hac etiam per supplicem libellum humiliter indicavi: Ideoque denuo eidem Caesareae M^ti^ V^rae^ humilime supplicandum duxi, ut habito clementi respectu servitiorum olim domini patris mei Michaelis Vaiuodae Principis Valachiae Transalpinae Augustissimae Domui Austriacae etiam sanguinis effusione et propriorum amissione praestitorum, tum etiam huius mei durissimi exilii, in quo ad tantam egestatem sum redactus, ut plane non habeam unde me, meosque alere acsustentare possim: dignetur pro innata sua in exules clementia nunc clementer praedictae Camerae Hungaricae demandare, quo mihi praedictam summam quindecim millium talerorum tandem aliquando deponere et certam deputationem summae eiusdem quamprimum disponere ne gravetur. Quam M^tis^ V^rae^ Caesareae gratiam perpetuis meis fidelissimisque servitiis remereri conabor. Clemens a Caesarea M^te^ V^ra^ exspectans responsum.

Sacra^mae^ Caesareae M^tis^ V^rae^

Humillimus servus
Nicolaus Petrascus, Michaëlis
defuncti Vaiuodae filius.

Indorsatio: † Ad Sacra^mam^ Caesareaem Regiamque M^tem^ Dominum, Dominum Clementissimum Humillima supplicatio Nicolai Petrasci, Michaelis defuncti Vaiuodae filii.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14442.)

Notă. Petiţia de faţă a fost transmisă împăratului Matia de către Camera Aulică în ziua de 16 Decemvrie 1612 cu recomandaţia, dass Er bey so lauter Verschreibung handtgehabt, küntfig nach und nach contentirt, interim aber Ihme etwas von parem gelt, damit Er zu leben habe in Abschlag seiner Anforderung aus den Ungrischen Camergefällen alsobaldt verordnet werden mächte.[1]

Impăratul consimţind, hotărîrea sa a fost notată pe memoriul de sus al Camerei astfel:

Placet und soll die Hof Camer dies also zuwerk richten, damit dem Herrn Supplicanten in Ansehung seiner wissentlichen hohen Noth soviel müglich wirklich geholfen werde.

Per Sacra^mam^ Caesaream M^tem^ 31. Dec. 612. Exp. 4. Jan.

[1] Acest lucru a fost propus de către Camera Aulică chiar şi în 10 Mai 1612, aproape cu aceleaşi cuvinte.

235.

Wien, 5 Ianuarie 1613.

Regele Matia II către Camera Ungară.

Să se plătească în contul sumei ce se datoreşte lui Nicolae Petraşcu 3.000 de fiorini, iar restul în rate cât mai urgente.

Benigne vos informamus nos ad supplicem libellum quondam Michaelis Waivodae Valachiae filii, Nicolai Petrasci pro solutione quindecim millium talerorum, quibus ab Imperatore Rudolpho... in Tricesimas vobis concreditas, testantibus id obligatoriis in originali nobis exhibitis reiectus fuit, demisse instantis, intuitu aerumnarum eius praesentium et miseriarum, quibus iam a longo tempore tangitur, angitur et obruitur, clementer concessisse, ut ipsi commodam sui sustentationem in defalcationem praefatae summae tria millia talerorum in paratis... quamprimum numerentur, reliquum vero successivis vicibus, quantum fieri poterit, subministretur. Mandantes itaque vobis benigne, ut in id sedulo incumbatis, ut praenominato Petrasco ad evitandam suam ulteriorem querelam, et ut habeat unde se suosque sustentet, intellecto modo satisfiat; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 616 fol. 6.)

236.

Wien, 12 Ianuarie 1613.

Consiliul de Război către împăratul Matia II.

Propune ca Radu Şerban-Vodă să fie ajutat astfel: noul ambasador dela Poartă să intervină pe lângă sultan ca în locul Domnului de acuma din Ţara-Românească să-l numească pe dânsul.

Allergnädigister Herr. Auf beyliegunde,[1] des Radulii Schreiben und benebens desselben Leuthe beygefügtes Anbringen[2] ist der Hofkriegs-Rath der gehorsambisten Meinung, dass dem Radul schriftlichen Bescheid geben werden möchte, dass Ihre Kayserliche Maiestät mit Ihme und gegenwärtigen seinen betrüebten Standt, darin er sich derzeit befinde Mitleiden trüegen und ihme lieber ein bessere fortuna vergonnen wollten. Nichts destminder aber, wären Euer Kayserliche Maiestät Ihrer vorigen allergnädigisten Intention, wie Ihme möchte geholfen und dasselbe befürdert werden, wie sie dann destwegen durch Ihro an die Türggische Porten abgeordneten Gesandten. Andreae Negroni den Türggischen Kayser, von dem ein anderer Vaiwoda in die Wallachey eingetrungen worden, schriftlichen ersuecht haben, und vermeinen, es werde solche Ersuechung bei ihme Sultano was fruchtbares würken, und wirdet der Negroni, was er wegen des Radulii Restitution verrichtet, bei seinem von Constantinopl heraus geschickten Currier berichten.

Weilen auch an des Bathori zu sein, Radulii und der Siebenbürgischen Exulen Restitution viel und hoch gelegen, wäre der Radul benebens zu verträsten, dass Euer Kayserliche Maiestät mit des Bathori herauskommenden Gesandten diesfalls auch wollten tractiern lassen, und nach Gelegenheit jeczigen vorstehenden Römischen Reichs, und Hungerischen und anderer Landtägen Verrichtungen und erlangten Mitteln, wie dero allergnädigisten Intention nach Ihme möchte geholfen werden hinnach allergnädigist entschliessen; etc.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Registratur 1613 Jan. 46. Concept.)

[1] Dialectal, pentru: beiliegende.

[2] Se refere la scrisoarea lui Radu-Vodă din 31 Decemvrie 1612 și la aceea a boierilor săi către dânsul, din *Hurmuzaki*: Documente vol. IV/1 p. 481—482.

237.

Wien, 13 Ianuarie 1613.

Consilier intim ungur către împăratul Matia II.

Părere expusă pe larg despre chestiunea Ardealului, în legătură cu tratativele pornite cu Gabriel Báthory. Pentru liniștirea țărilor se propune a se trimete două oști: una în Ardeal, iar alta cu Radu Șerban-Vodă în Muntenia. Dacă îi va reuși lui Radu a-și reocupa țara, chiar și împotriva Turcilor, aceștia ocupați cu lupta

împotriva lui Radu, vor fi slăbiți ca putere în Ungaria. Se recomandă însă o acțiune urgentă ca nu cumva pașa din Buda să turbure această campanie de pornit împotriva Ardealului.

Sacra[mae] Caesareae et Regiae M[ti] domino, domino clementissimo, ad eiusdem benignum decretum, pro fide et obedientia, quam Suae M[ti] debeo, humillime haec respondere volui.

Transylvanici negotii statum ab eo, qui anno praeterito fuit, esse deteriorem animadverto, propterea quod referentibus aliis omnia ad tractatum cum Bathoreo confirmandum et stabiliendum, nihil cum eo confectum sit, ipso Bathoreo ex adverso omninoque ex opposito in Transylvania celebrato a se conventu, conditiones a Sua M[te] praescriptas eludente, ubi is nominatim omnes fideles Suae M[tis] in perpetuum cum haeredibus proscripsit, nec unquam recipiendos declaravit, adeo ut quicunque Vaivodae in Transylvania succederent, iurare deberent, se hanc proscriptionem observaturos, hoc pacto Bathori nec inchoandi quidem secum tractatus alicuius occasionem superesse voluit, itaque nihil cum ipso factum est.

Ita autem spe cum Bathoreo concludendi data, sed illa in irritum cadente omissum est, ut Radulius et exules Transylvani iuvarentur, quo pro virili sua parte recuperandas provincias tentarent, quibus boni successus sponderi poterant, Turca adhuc ad nullam provinciarum manum admovente, et ubi res ex voto cecidissent, statim et Valachi, et Transylvani cum Turca res suas composuissent, tributa ac census annuos offerendo, sicque omnia pacata et tranquilla mansissent.

Quia vero id actum est, ut supersederet Sua Maiestas ab omni conatu Radulium et Transylvanos iuvandi, nihil interim perfectum est cum Bathoreo, sed eius tyrannidem subditi pertesi, ipsum etiam ob crudelitatem nimiam attritas imo nullas vires habere cernentes, facileque opprimi posse existimantes ad Turcam se se, primo Andreas Giczy, deinde Gabriel Betlen convertit, eius auxiliis vaivodatum Transylvaniae sibi deposcentes et primum copiis Andreae Giczy subministratis, Turca Valachiam et Moldaviam per occasionem occupat, collocatis in eas provincias praefectis, devotionem ac obedientiam sibi iuratis, duodecim etiam millium Tartarorum colonia in Moldaviam deducta, qui ibi sedes fixerunt.

Interim cum Turcis adversus Polonos res esset, et cum illis pugnae ac conflictus exercerentur, elabitur tempus, ut hac expeditione Bathoreus opprimi non potuerit. Itaque Giczy in civi-

tatem Coronensem se recepit, auxilia Turcarum et vicinarum provinciarum sollicitans. Betlen quoque ex tertia parte principatum ambire coepit, Turcasque de auxiliis sollicitavit. Hac itaque occasione Turcis ad occupandam Transylvaniam non invitatis modo, sed attractis, an quispiam arbitretur tantae suae opportunitati defuturos, aut Transylvania, cum suppliciter ad eam advocentur, non potituros. Quicunque enim ex his tribus, qui quasi coram tribunali de principatu Transylvaniae apud Turcam contendunt rerum potiatur, non alio quovis tributo possessio Transylvaniae ipsi constabit, quam ut iugum Turcicum subeat, praecipua fortalitia tradat et Turcae habendam, tenendamque provinciam relinquat.

Ne autem Transylvania in potestatem hostium veniat, et si illi providendi, opportuneque subveniendi Sua Maiestas iam non omnino expeditam facilemque viam habeat, eo attento, ne bellum Turcis movisse Sua Maiestas videatur, neque vires eius provocet, antequam ex imperii diaeta pecuniae atque exercitus iustus decernatur, omnesque principes christiani in auxilium veniant. Tamen paciendum nunquam est, ut hostis in dominium ac possessionem eius provinciae veniat, quia amissio Hungariae certo inde sequetur, quemadmodum hoc Sua Maiestas in scripto nobis exhibito optime deducit. Et cum periculum imminens superet omnes rationes, quibus aut differenda ex nostra parte Transylvaniae apprehensio, aut potentiae Turcicae ob temporum iniuriam cedendum videatur; casus iste certus est ac indubitatus, quod Turca contra Transylvaniam moveat, ego iudico, prius a Sua M^{te} Caesarea eam esse occupandam, prius in eam militi Suae M^{tis} ingrediendum. Quia si Turca intelligat se ab alio praeventum, cunctabitur invadere Transylvaniam, pede lento procedet et diligenter vires suas metietur, an hostem invadere debeat, et sane non simul poterit opprimere Transylvaniam, sed passim impedietur et moram nectere debebit. Valebitque ad excusationem Suae M^{tis} quod non infert illi arma, sed provinciam christianam, quam ipse Turca nunquam, nisi sub solutione alicuius census tenuit, tuetur, quem illi Maiestas Sua Caesarea pendi iubebit, modo ab eius occupatione abstineat et alia in medium adferri poterunt, quae Turcis, pro aequitate causae Suae M^{tis} obiiciantur.

Sed qua via istud perfici debeat, videndum est. Non suadeo ex solis Hungaris exercitum comparandum, quia non obsequuntur fideliter suo duci, sed deflectunt vel in favorem Bathori, vel odio ducti, torpent ad felices successus rerum Suae M^{tis} promovendos,

suspicionibus variis laborantes. Sed Germani externique conducendi sunt, iique recta cum Radulio et Transylvanis per Hungariam mittendi versus Transylvaniam, et auctio illa militum pro confiniis, tantopere a Consilio Hungarico expetita, admittenda, quibus solutio in spem ex futura regni contributione refundenda ordinetur, intentione illos in usus belli educendi silentio tecta; sed qua si tantum confiniorum tuitioni adscriberentur, hos demum conducerent ii, quorum fides erga M^{tem} Suam esset explorata, quosque ipsi selectiores melioresque nancisci possent, quibus cum fiderent, Suae M^{ti} fidelem operam navare, hi etiam adiungerentur militibus exterae nationis, nec timenda esset Hungarorum rebellio, quia potentiores quique in Hungaria catholici sunt, et si ipsos Maiestas Sua adhortaretur, ut et tuerentur copias suas et ad studia malevolorum intenti essent, illisque obviam irent, praestarent hoc ipsi fideliter. Deinde non est nunc modus Hungaris bellum civile movendi ea rerum connexione, quae fuit sub Bochkaio et eiusmodi factionum capitibus destitutis.

Hi itaque ad fines Transylvaniae cum accederent, explorare haberent, quo provincialium animi inclinant quemque sequantur atque illi se adiungeret exercitus M^{tis} Suae et adversam factionem opprimerent, facerent, quae ad muniendam provinciam pertinerent, fortalitia maiora providerent et nominandi aliquos M^{ti} Sacrae Caesareae ad vaivodatum provincialibus potestatem facerent, et ut cum Turca res suas pacto tributo componerent, omnem curam ac studium adhiberent. Quam possent maxime subiectis milites pararent et officiis sibi devinctos redderent. Quod si Turca adhuc vicinus non esset, cum Radulio properandum esset, ut is quoque sua provincia potiretur, qui dicit occulte sibi omnem Valachiam favere, statimque si adventatum audirent, ad ipsum confluerent et tyrannum illum, qui nunc crudeliter illis imperat, e medio tollerent. Si pecunia suppeteret, dupplici exercitu melius ista perficerentur, ut et Radulius cum uno in Valachiam penetraret et alter in Transylvania occuparetur. Hac via saepe Rudolphus imperator felicissimae memoriae per Bastam Transylvaniam et Valachiam obtinuit.

Si Valachiam Radulius recuperaret et Turca a suo proposito, istis provinciis bellum inferendi non cessaret, haberet ubi occuparetur et tempus perderet, remotior a M^{tis} Suae regnis existens; interim vires Sacri Romani imperii et christianorum principum accederent et aequo Marte res geri posset; et ea est locorum Valachiae conditio, ut etiam formatus Turcae exercitus debilitari

et frangi possit, vel Alpibus observatis, per quos copiis Turcicis transeundum, vel insessis Danubii ripis, ne pontem sternere et exercitum explicare possit.

Ubi vero res tantam moram pateretur, donec etiam regni diaeta celebraretur, regnicolis proponendum erit, ut expeditionem hanc totis viribus iuvent, tanquam ad defensionem patriae susceptam et finitima loca muniant, Germanos pro securiori tuitione admittant. Neque intermittendum, quin palatinus etiam cum generali ac personali insurrectione in ordine sit et attendat, ne Bassa Budensis hinc hostile quid moliatur, quo nostros a suscepta Transylvaniae propugnatione impediat aut revocet. Itaque palatinus vigilet et in omnem partem attendat, caveatque, ne aliquid detrimenti regnum accipiat. Cassovia imprimis et Sacmarinum, tanquam bina brachia Superioris Hungariae, milite germano providenda, qui ut ad confinia admittantur, animorum Sacri Romani imperii principum et aliorum regnorum et provinciarum demerendorum, ad praestanda militaria pecuniariaque auxilia intuitu, inducendi erunt.

Haec mihi in negotio Transylvanico occurrerunt, quae etiam fideliter in medium depromere non dubitavi humili obsequendi studio, ne autem mihi propterea aliquod periculum ab his, qui Bathoreum fovendum putant, generetur, ubi me ad partem dare consilia persentiscerent etiam atque etiam humillime supplico.

Datum Viennae, 13. Ianuarii. Anno 1613.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 15436.)

Notă. Importanţa deosebită a acestui memoriu este că din opiniunile consilierilor unguri propuse în şedinţele prezidate de regele Matia în Viena (în prima jumătate a lunii Ianuarie 1613) nu cunoaştem decât două în extras. [1]

[1] Una din 7 şi alta din 12 Ianuarie 1612, publicate în Monumenta Comitialia Regni Transylvaniae vol. VI p. 265—266.

238.

Cluj, 22 Ianuarie 1613.

Principele Gabriel Báthory către comitatul Hunedoarei.

Ordin pentru săvârşirea diviziunii de moşie a lui Moise Nandra din Clopotiva Mare şi a neamurilor sale.

Gabriel Dei gratia Transylvaniae, Valachiae Transalpinaeque princeps etc.

Exponitur nobis in persona nobilis Moysis Nandra de dicta Nagyklopotiva, qualiter ipse cum nobili domina Dorothaea Barbatvizi, relicta egregii quondam Michaelis Nandra, filii praenominati olim Nandra, tutrice videlicet legitima et naturali nobilis pueri Georgii, filii sui ex praefato quondam Michaele Nandra, domino et marito suo procreati, in totalibus et integris portionibus possessionariis praelibati olim Nandra, in possessionibus Nagyklopotiva praedicta, domoque seu curia nobilitari ibidem, Hawasallya et Ohaba, in praedicto comitatu Hunyadiensi existentibus habitis — *vrea să facă eşire din indiviziune, ordonă solgăbirăilor numiţi* (la sfârşitul mandatului) *ca să meargă la faţa locului şi citând în fiecare sat* vicinis et commetaneis earum, *să se facă diviziunea moşiilor lui George Nandra în două părţi egale, separându-le de partea orfanului cu acelaş nume; cu toată contradicţiunea eventuală a lui George Nandra şi a soţiei sale.*

Datum in civitate nostra Colosuar, feria tertia proxima post festum beati Antonii abbatis. Anno Domini 1613.

(L. S.) Lecta mpr.

(Museum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

239.

[Wien, Ianuarie 1613.]

Radu Şerban-Vodă către regele Matia II.

Sosindu-i şi soţia din Ţara-Românească, roagă să i se dea o locuinţă mai încăpătoare.

Sacra Caesarea Maestà.

Peravanti humilmente cercai licenzia dalla Maestà V. Caesarea di poter condurre appresso di me la mia fameglia et quelli altri Buiari, che son appresso di essa, dalla quale clemente mente mi fu data resposta debbia farli venire. Dapoi haver mandato per condurli in queste parte, supplicai humilmente con li mii Buiari sino a Praga alla Maestà V^{ra} acciocchè si degni sin tanto dar ordine di qualche meglior comodità di loggiamento et sustentamento, alli quali mii Buiari fu risposto, che come V. S. C. M. sarebbe venuto a Vienna, non si mancarà dar sufficiente providimento.

Hora essendo già detta mia consorte [1] arrivata in Tarnavia, supplico humilmente la Maestà V. C. degnarsi dar clemente ordine

[1] Este Doamna Elena numită şi în pomelnicul bisericii Sfântu Nicolae din Braşov; Iorga: Studii şi documente vol. XIII p. 61.

per haver in detto luogo di Tarnavia maggior comodità di luoggiamento, et per quello che la immensa benignità si degnarà per sustentamento del vitto, sino a tanto che Sua Maestà Caesarea si resolverà in altro.

Di V. S. C. Maestà

Humilissimo servitor

Radu Voiuoda et per lui Stanciul Slusaro.

Indorsatio : Alla Sacra Caesarea Maestà Humilissimo memoriale di Radul Voiuoda et per lui Stanciul Slusaro.

Ad Cameram Aulicam, soviel die Losament anlangt bey der Hungerischen Cammer die Verordnung zu thuen damit der Herr Weyuoda der Notturft nach versehen werde. Was aber die Verbesserung der Sustentation betrüfft sollen sie mit erstem sambt Ihrem Guetachten Ihrer Kays. Mt. fürbringen. Per Sacram Caesaream M^tem 24. Jan. 613.

Camerae Hungaricae primum iniungatur, 2-dum pro voto.

Exp. 2. Febr. 613.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc.14442.)

Notă. Conform conţinutului dispoziţiunii de mai sus, Camerei Ungare i s'a dat ordinul necesar în ziua de 4 Fevruarie 1613.

240.

[Praha, Fevruarie 1613.]

Marcu-Vodă către împăratul Matia II.

Reamintindu-i promisiunea făcută, cere să fie numit în postul decedatului Ludovic Rákóczy.

Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas. Donine, Domine mihi clementissime.

Superioribus temporibus humiliter M^ti V^rae preces meas effudi, ut dignaretur mandare Ill^mis conuti palatino regni Hungariae et Sigismundo Forgach Superioris Hungariae generali, ut si in illis partibus aliquod officium vel locus promotionis vacaret, in quo et fidelitatis meae obsequia ostendere, et necessitatem meam sublevare possim, mihi benigne conferret. Placuit igitur M^ti V^rae precibus meis annuere et supradictis Ill^mis coniti palatino, necnon generali Forgach per Caesareas literas clementer iniungere, ut iuxta per me supplicata ad aliquam me militarem functionem promoverent. Sed quia tunc temporis ipsis referentibus nulla sese occasio offerebat, statui in hac sua Caesarea aula humillime meae servitutis officia interea praestare. Cum autem non diu se-

cuta sit Ludovici Rákóczi mors et officium, quo fungebatur vacet, submisse M^{ti} V^{rae} Caesareae precor, ut iterum tot meorum servitiorum fidelium et damnorum perpessorum dignam et clementem rationem habere velit, dictisque Ill^{mis} comiti palatino et generali Forgach demandare dignetur, ut illud officium ex gratia M^{tis} V^{rae} mihi conferatur, quam V^{rae} M^{tis} erga me clementiam fidelibus servitiis demereri studebo.

Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} V^{rae}

Humilis servus
Marcus Wayuoda mpr

Indorsatio : Ad Sacratissimam Caesaream Regiamque Maiestatem, Dominum, Dominum Clementissimum. Humillima supplicatio Marci Vaivodae.

Exhibitae Posonii sub dieta, de promotione Marci Voivodae.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 20 No. 28.)

Notă. Petiția de față a fost transmisă (în 20 Fevruarie 1613) de către regele Matia palatinului Thurzó, cerându-i părerea în această chestiune „antequam benigne nos resolvamus" deoarece postul cerut era de ordine militară, care se împlinea numai cu militari pământeni ai țării.

241.

Wien, 4 Fevruarie 1613.

Regele Matia II către Camera Ungară.

Sosind soția lui Radu Șerban-Vodă la Tirnavia, la cererea lui Vodă se ordonă ca să li se dea o locuință mai încăpătoare și o pensie mai mare.

Benigne vobis intimamus nos ad supplicem libellum Mag^{ci} ac Sp^{lis} Radulii Waivodae sibi commodiore et maiore habitatione, cum consors eius in Tyrnaviam appulerit, provideri demisse petentis, ipsi eam clementer concessisse, de petita vero sustentationis melioratione vestrum iudicium et sententiam quantocius exspectare. Mandantes itaque vobis benigne praenominato Radulio necessarium et congruum domicilium Tyrnaviae assignari et in altero votum vestrum maturari curetis, satisfiet in eo clementi nostrae voluntati.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 616 fol. 16.)

242.

Wien, 16 Fevruarie 1613.

Cav. Girolamo Soranzo ambasciator către dogele Veneției.

Doi soli ardeleni sosiți, trimiși de principele Gabriel Báthory pentru continuarea tratativelor, dar nu li se dă credință, căci trăesc după obiceiurile turcești și se aude chiar că principele a făcut pace cu Turcii.

Sono giunti due ambasciatori di Gabriel Bathori, che sono Turchi formatissimi, vivendo in pubblico col vitto Maometano, et portano pretentioni molto alte, che indubitamente non saranno da Cesare accettate; poichè se bene in apparenza vuol riconoscer l'Imperatore per Signore, pretende però di esser lui assoluto padrone di quei stati, et si ha inteso ch'egli ha ricevuto da Costantinopoli un cavallo, una veste, una scimitara et una mazza ferrata, inviategli dal Gran Signore, con che si ha dichiarato feudatario ottomano, et ha mandato qui quest' ambasciata per semplice apparenza.

Sono dietro questi ministri per trovar denari per assoldar li sei mille fanti et due mille caval.i per assicurazione della Transilvania, ma vi provano delle difficultà assai, et nella prossima dieta d'Ongaria si tratterà della difesa di questa provincia.

Di Vienna, a 16 di Febbraio 1612.

(R. Archivio di Stato. Venezia. Dispacci di Germania.)

243.

Wien, 27 Fevruarie 1613.

Regele Matia II către Camera Ungară.

La plângerile sale reînoite, se ordonă ca Nicolae Petrașcu să fie achitat din venitul hărminției din Szencz.

Nicolao Petrasco Michaelis Vaivodae filio, ad exsolutionem 15 milium florenorum Tricesima Zempcziensis deputatur.

Exposuit nobis humillime vehementer conquerendo, Mag[cus] quondam Michaelis Waivodae filius Nicolaus Petrascus, qualiter vos apud ipsum ratione persolutionis quindecim milium talerorum, quibus ab Imperatore Rudolpho secundo... in Tricesimas vobis concreditas... reiectus fuit, omnino excusaveritis.

Cum vero nos eidem Petrasco clementi intuitu praesentium illius aerumnarum et calamitatum, quibus iam a longo tempore affligatur et adhuc magna cum pacientia detinetur, quatenus se suosque posthac sustentare possit, subventum et de liquido suo debito contentum reddi velimus, ideoque ipsi ex inscriptis nempe Tyrnaviensibus, Zempcziensibus et Galgócziensibus tricesimis Zempcziensem in specie assignari concessimus: Quapropter vobis hisce denuo benigne mandamus, ut nostro nomine memorato Petrasco praenominatam Zempcziensem tricesimam intellecto modo assignetis, apudque tricesimatorem modernum expresso ordinetis et curetis, quo saepelibatus Petrascus, ut habeat unde vivere possit, de quindecim mille taleris successivibus certo, certo contentetur, nullaque ratione ad evitandam ulteriorem querelam diutius detineatur; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 616 fol. 15.)

244.

Wien, 8 Martie 1613.

Nicolae Petraşcu către palatinul George Thurzó.

Neprimind nici până în ziua de astăzi suma de 15.000 taleri care i se cuvine, roagă să intervină la Camera Ungară pentru achitarea ei.

Illustrissime Domine, domine Patrone et Pater mihi gratiosissime.

Salutem et servitii mei humillimam commendationem.

Beneficia, quae in me hactenus benigne contulit Illma Dominatio V^{ra} adeo multa et magna sunt, ut si mihi Nestorii anni superadderentur, vix unquam servitiis meis humillimis Ill^{mae} Do. V^{rae} recompensare possem. Palam quoque est Ill^{mae} Do. V^{rae} meum negotium qualiter hactenus in Aula tractatum sit. Verum non ita pridem etsi Sua Caesarea Maiestas benigne Camerae Hungaricae demandaverat, ut mihi de liquido debito meo quindecim millium tallerorum satisfaceret, nullam tamen satisfactionem usque in praesens habui; quinpotius dicta Camera Hungarica omnino se se excusavit, quod hac in parte nullo modo mihi satisfacere possit, nihilominus tamen rursus apud eandem Caesaream M^{tem} pro executione liquidi debiti mei humiliter supplicando instititi, quod Sua Caesarea Maiestas denuo benigne eidem Camerae Hungaricae demandavit, et mihi specialiter tricesimam Zempcziensem

clementer assignavit. Quapropter Ill^{mam} Do. V^{ram} patronum et patrem meum gratiosissimum humiliter oro, dignetur suam (quo pollet) authoritatem pro me humili famulo suo interponere, atque dictae Camerae Hungaricae meum negotium commendare, ut tandem, quod meum proprium est obtinere valeam, quam Ill^{mae} Do. V^{rae} gratiam humillimis meis servitiis recompensare studebo, cui a Deo ter optimo maximo omnia felicia, faustaque precor.

Datum Viennae, 8. Martii. Anno 1612.

Ill^{mae} Do. V^{rae}

humillimus servus
Nicolaus Petrascus Vaiuoda mpr

(Archivum familiae Thurzó. Oravsky-Podzámok—Árvaváralja.)

245.

[Bratislava,] 15 Martie 1613.

Camera Ungară către regele Matia II.

Propune ca afară de noua locuință de care Radu Șerban-Vodă are trebuință în urma sosirii soției sale, să i se mărească pensia cu 150 de fiorini în grâu și vin.

Demisse intelleximus ea, quae Sacra^{ma} Maiestas V^{ra} de providendo et ordinando alio ampliori hospitio Spectabili et Mag^{co} Wayuodae Radulio, deque auctione decretae antea per Sacra^{mam} M^{tem} V^{ram} eidem sustentationis (posteaquam consors quoque ipsius iam Tyrnaviam appulerit) benigne nobis perscripsit, ut alterum quidem ita fieri curemus, de posteriori autem consilium nostrum Sacra^{mae} M^{ti} V^{rae} humiliter aperiamus. Ac quod ad ipsum hospitium attinet, iuxta benignam Sacra^{mae} M^{tis} V^{rae} voluntatem scripsimus mox ad judicem, juratosque cives civitatis Tyrnaviensis, ut domicilium eidem domino Wayuodae amplius, commodiusque citra moram assignent. Quod vero ad petitam per eundem Wayuodam sustentationis ampliationem, meliorationemve attinet, etsi iis nunc angustiis redituum Camera haec V^{rae} Sacra^{mae} M^{tis} laboret, ut eam a prioribus quoque deputationibus liberari potius par esset, quam recentibus et largioribus onerari, quia tamen dictus Wayuoda, uxore quoque sua iam praesente, ampliorem familiam alere cogitur, ac ne eo nomine frustra institisse apud M^{tem} V^{ram} queri possit, censeremus humiliter centum quinquaginta florenis in vino et tritico eidem subministrandis, priorem eius deputationem pro hac vice adaugendam. Quamvis enim Camera haec V^{rae} M^{tis} neque tritico ullo, neque vini proventu gaudeat, quia tamen

per Dei gratiam, tam vini, quam tritici abundantia ad praesens est in regno, cum pecunia in promptu non sit, triticum autem et vinum ad creditum haberi facilius possit, hoc adminiculo dicto Radulio commodius subveniri poterit. Et haec ad eiusdem petitionem submisse rescribenda duximus.

Ex Camera Hungarica, 15. Martii 1613.

Adresa: Sacra[mae] Romanorum Caesareae et Regiae M[ti] etc. Domino, domino nostro clementissimo. Ad Cameram Aulicam.

In dorso: Der Römisch Kays. Mt.... in Allerundterthänigkeit zu übergeben mit der allergehorsambsten Erinderung, dass die Hof Camer wider dieses der Ungrischen Camer Guetachten... umb angezogenen Motiven willen allergehorsambist kein Bedenken hat. Es stehet aber zue Ihrer Kays. Mt. allergnädigstem Gefallen, was Sie hierüber verordnen lassen wellen. Dero sich die Hof Camer allerundterthänigst empfehlendt. Actum Wien, den 18. Martii 613.

Placet der Hof Camer Guetachten. Per Imperatorem 30. Martii 613. Camerae Hungaricae intimentur haec resolutio. Exp. 3. Apr. 613.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14442.)

246.

Bratislava, 5 Aprilie 1613.

Regele Matia II către Camera Ungară.

La informația primită se mărește pensia lui Radu Șerban-Vodă cu 150 fiorini lunar, în vin și grâu.

Benigne vobis significamus nos obnixae petitioni Illustris Radulii Vaivodae, fidelis nobis dilecti, Vestraeque superinde factae informationi clementer annuisse Vobis iuxta benigne mandantes, quatenus ipsi, eo quod ob adventum coniugis suae Tyrnaviam ampliorem familiam alere cogatur, menstruatim... 150 fl. Hung. in vino et tritico, adauctionis loco prioris ipsius deputati pendere et subministrare curetis; etc.

Datum in arce nostra Posoniensi, 5. die mensis Aprilis 1613.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 616 fol. 22.)

247.

Wien, 26 Aprilie 1613.

Regele Matia II către Camera Ungară.

La plângerea lui Radu Șerban-Vodă, ordonă ca să i se plătească regulat pensia lunară de 350 fiorini în bani gata, cât și grâu și vin.

Demisse vobis constat, quod nos anno superiore ducentos in paratis, et nunc labentis mensis quinta die 150 florenos Hungaricos adauctionis loco in vino et tritico pro quotidiana sustentatione (*tit.*) Radulio Waivodae menstruatim ex proventibus nostris curae vestrae concreditis subministrandos benigne decrevimus.

Quia tamen is in percipiendis eiusmodi tum victualibus, tum etiam pecunia summam se difficultatem sentire humillime innuat, atque ob id apud nos tanquam aliis adminiculis seu subsidiis destitutus denuo supplex instet: Vobis firmiter ac serio praecipimus et mandamus, quatenus antefatum Radulium Waivodam benigna nostra eidem propterea clementer largita gratia, praemisso modo perfrui faciatis, eique memoratos sumptus tam in pecunia, quam tritico et vino absque ulla excusatione in menses singulos deponendos ordinetis; etc.

Datum Viennae, 26. Aprilis. Anno 1613.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14442. Concept.)

Notă. La adresa de mai sus Camera Ungară a declarat (în 10 Mai 1613) Camerei Aulice că mărirea pensiei lui Radu-Vodă cu 150 de fiorini în vin și grâu a înțeles-o nu lunar ci numai odată pentru totodată (non in singulos menses, sed semel pro semper) deoarece veniturile Camerei au scăzut așa de rău încât funcționarii ei proprii nu și-au luat încă leafa în anul acesta. Astfel cere Camera să fie dispenzată de această nouă grijă, cu toate că vinul ce-l va cumpăra Radu în piața orașului Tirnavia, e gata să-l plătească: ex futuris proventibus Tricesimalibus.

248.

Wien, 29 Aprilie 1613.

Regele Matia II către tricesimatorul din Szencz.

Ordonă să achite datoria lui Nicolae Petrașcu de 15,000 taleri în rate, după putință.

Meministi, qualiter quibusve de causis nos (*tit.*) Nicolai Petrasci... certum et liquidum ex proventibus Tricesimalibus curae tuae commissis eidem intra biennium angariatim subministrandum tibi aliquoties benigne iniunxerimus. Verum quoniam *acest lucru nu s'a putut efectua, iar Petrașcu* iteratis vicibus obnixe instet *pentru achitarea sumei ce are să ia dela noi,* praecipimus tibi, quatenus *să-i plătești* eidem Nicolao Petrasco debiti sui quindecim millium talerorum... in singulis angariis, donec ipse totaliter exsolutus fuerit; etc.

Datum Viennae, 29. Aprilis. Anno 1613.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14442. Concept.)

249.

Wien, 9 Iunie 1613.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Ordin ca să se achite urgent suma ce se datorește lui Radu Șerban-Vodă.

Mag^co ac Sp^li Domino Ladislao Pethe... consiliario ac Camerae Hungaricae praesidi reddendum, Ea velit tricesimatoribus adhuc semel serio iniungere, ut domino Radulio privato omnibus bonis ac substantia, ut habeat unde vivat, deputatum menstruum suum per modum anticipationis, si aliter fieri nequit, subministrent, tum etiam in monialibus Tyrnaviensibus, ut deputationem ipsi hoc duntaxat anno concedant.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 616 fol. 35.)

250.

Wien, 18 Iunie 1613.

Regele Matia II către Camera Aulică.

Decret prin care pensia lunară a lui Radu Șerban-Vodă se mărește cu 400 de fiorini.

Von der Römisch Kayserlichen, auch zu Hungern und Beheimb etc. Königlichen Mayestät, unserm allergnädigsten Herrn deroselben Hof-Camer hiemit in Gnaden anzuzeigen, Höchsternennte Kayserliche Mayestät haben bewilligt, dass dem Herrn Radul Wayvoda in Ansehung er Ihrer Mayestät und seiner Treu wegen von Landt und Leuth vertrieben worden, monatlich aus der Prespurgerischen Camer zweyhundert gulden, und dann aus dem Salzambt daselbst auch zweyhundert über das hievor auf Wolgefallen verwilligte Deputat der monatlichen 600 fl gereicht werden sollen. Als ist diesemnach Ihrer Kays. Mt. gnädigister Befelch und Willen die Hof-Camer solle bey der Hungerischen Camer, wie auch dem Salzambt zu Prespurg die gemessene Verordnung thuen, damit berihrtes Deputat Ihme Herrn Radul Wayuoda gewiss und unfällbärlich, weilen er sonst ausser dessem nit zu leben hat, monatlich richtig erlegt werden.

Per Imperatorem, 18. Junii 613. Exp. 19. Junii 613.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14461. Concept.)

251.

Wien, 19 Iunie 1613.

Regele Matia II către Camera Ungară.

La plângerile repeţite ale lui Radu Şerban-Vodă, ordonă să i se achite atât restanţele cât şi pensia curentă mărită cu cei 150 de de fiorini votaţi şi de dieta ungară.

Nobis Mag[cus] ac Sp[lis] Radulius Waiuoda saepius vehementer conquerendo demisse exposuit sese deputatum menstruum 200 florenorum a nobis ei concessum ad crebras sollicitationes a vobis obtinere non posse. Cum vero nos nominato Radulio benigne eius nobis praestitae fidelitatis intuitu, et quod ob eandem omnibus bonis spoliatus in alieno solo hoc tempore vivere cogatur, omnino subventum velimus, in eumque finem Magnificorum Kendi, Kornis et Sarmasági ordinationem menstruam in Cameram nostram Scepusiensem transtulerimus, et 150 illos florenos ipsi in proxima diaeta Posoniensi ex proventibus curae vestrae commissis in singulos menses praestandos, una cum auctione dictorum florenorum ad commodiorem sui coniugis et suorum sustentationem in officinam nostram salinariam Posoniensem reiecerimus: Eapropter clementer et serio vobis denuo mandantes praecipimus, ut non solum restantiam supranominati deputati, semota omni ulteriore excusatione quamprimum numerari, sed etiam in posterum illud continuando, ut habeat unde vivat, singulis mensibus ad evitandas eius quotidianas querelas certo certius et infallibiliter in paratis pecuniis subministrari curetis; etc.

Viennae, 19. Iunii. Anno 1613.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14442. Concept.)

Notă. Din ordinul Camerei Aulice către Oficiul salinar din Poszony (din aceeaş zi) vedem că cei trei magnaţi ardeleni pribegi luau câte 50 de fiorini pentru întreţinerea lor, pe când Radu-Vodă primea 200 de fiorini, cu toate că vistieria i-a rămas datoare cu 600 de fiorini ce mai avea să ia acum dela numitul Oficiu salinar.

252.

Wien, 25 Iunie 1613.

Camera Aulică către Camera Ungară.

La plângerea lui Nicolae Petraşcu se ordonă ca banii ce are să primească să i se socotească după valoarea talerului din Germania.

Qualiter Mag[cus] ac Sp[lis] Dominus Nicolaus Petrasco Vaivoda conqueratur Egregium Paulum Mauroch tricesimatorem Zempcziensem ipsi centum et quinque denarios Ungaricos pro quoque tallero 70 cruciferos constituente, iuxta tenorem obligatoriarum et morem regni numerari renuere.

Cum itaque rebus sic se habentibus petitionem eius iustitiae consonantem arbitremur, Mag[cis] ac Gen. Do. V[ris] Caesareae M[tis] D. N. C. nomine mandamus, nos vero eas amanter requirimus praefato Mauroch serio iniungant, ut is memorato Petrasco 105 denarios Hungaricos pro quoque tallero certo certius numeret ; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 616 fol. 53.)

253.

Trnava, 11 August 1613.

Radu Şerban-Vodă către George Druget de Homonna.

Recunoscător pentru bunătatea sa, roagă să-i comunice ştirile ce va avea din Ardeal şi aiurea.

Illustrissime domine, domine mihi multum observandissime. Paratissimam servitiorum meorum commendationem.

Minden dolgaiban és jó igyekezetiben szerencséltesse Isten Nagyságodat és kedves egészséggel látogassa meg. Hogy ha valamennyiszer énnekem occasióm offeráltatik és annyiszer [nem] irnék Nagyságodnak is bizonyára méltán az vakmerő és embertelen hálaadatlanságnak rut vétkét viselném. Az gyakorta való irásra peniglen engemet serkenget az Nagyságod immár hozzám sokképen és sok izben, sok jó tételményivel egyetemben meg mutatott jó akaratja és atyafiuságos szeretete, kiről nem akarván embertelen feledékenységnek vétkében esnem, hogy ez kicsin irásom által Nagyságodat ne invisáljam és az Nagyságod jó szerencsés egészségét ne értsem, semmiképpen nem türhetém. Adja Isten Nagyságod felől hallhassak jó és örvendetes hireket. Hogy ha mind Erdély, mind peniglen egyéb oda való hirek felől Nagyságod énnekem is ir, s engemet is azoknak értésével részeltet, azt teljes életemben hálaadóképpen szolgálom meg Nagyságodnak.

Ideváló hirek felől egyebet nem tudok mit irni Nagyságodnak, hanem Istennek kegyelmességéből császár urunk ő Felsége immár Ratisbonában bizonyoson felérkezvin, ő Felségének minden dolgai és jó igyekezeti kedve szerint prospere végben mennek. Adja Isten ő Felségének minden dolgai és jó igyekezeti

cedáljanak és convertáltassanak az keresztyénségnek javára és előmenetelire. Tartsa meg Isten Nagyságodat sokáig jó egészégben.

Tyrnaviae, die 11. Augusti. 1613.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Servitor paratissimus

Radulius Vaivoda

Valachiae Transalpinae princeps

Іѡ Радꙋл Воєвода

Adresa: Illmo Domino, domino comiti Georgio Druget de Homonna, equiti aurato, Sacra^mae Caesareae Regiaeque consiliario et pincernarum magistro, nec non comiti comitatus de Ung etc. Domino multum observando.

(Museum Nat. Budapest. Törzsanyag.)

Trad. Illustrissime etc. Dumnezeu să norocească pe Măria Ta în toate lucrurile și silințele cele bune și să o înzestreze cu sănătate plăcută. Dacă de câteori mi se ivește prilej și nu aș și scrie Măriei Tale de atâtea ori, de bună seamă ca pe bună dreptate aș purta păcatul urît al nerecunoștinței îndrăznețe și neomenoase. Iară pe mine mă îndeamnă la scrisul cel des bunăvoința și dragostea frățească arătată mie de Măria Ta în multe chipuri și de multe ori, împreună cu multele faceri de bine, pentru cari nevrând să cad în greșeala uitării neomenoase, nu mă pot răbda în nici un chip să nu caut pe Măria Ta prin această scrisoare mică și să nu aflu sănătatea cea bună a Măriei Tale. Să deie Dumnezeu să pot auzi despre Măria Ta vești bune și îmbucurătoare. Iar dacă Măria Ta îmi și scrie atât despre Ardeal cât și despre alte vești de acolo și mă împărtășește și pe mine în cunoașterea lor, voi sluji aceasta recunoscător Măriei Tale în toată vieața mea.

Despre veștile de aici nu pot scrie Măriei Tale altceva decât că, din mila lui Dumnezeu, domnul nostru, Maiestatea Sa, ajungând de bună seamă în Regensburg, toate lucrurile și bunele silințe ale Maiestății Sale merg bine, după dorința sa. Să deie Dumnezeu ca toate lucrurile și bunele silințe ale Maiestății Sale să se întoarcă spre binele și propășirea creștinătății. Dumnezeu să țină pe Măria Ta îndelung în bună sănătate. Tyrnaviae etc.

254.

Szerencs, 21 August 1613.

Sigismund Kornis către Radu Șerban-Vodă.

Principele Gabriel Báthory primind veste în taină dela Radu Mihnea-Vodă cum că Turcii sunt hotărîți să-l răstoarne, cere ca împăratul Matia să-i trimeată pe Radu Șerban cu oaste ca împreună să atace pe Turci și să restituie apoi pe Șerban în scaunul său.

Kornis îl previne, neavând încredere în sinceritatea lui Báthory. Ştiri despre sosirea oştii turceşti cu Gabriel Bethlen la Timişoara şi intenţiile ofensive ale păgânilor faţă de cetăţile Lipova, Ineu şi chiar Oradea.

Illustrissime Princeps, Domine, Domine ac patrone colendissime. Servitiorum meorum paratam commendationem.

Az Ur Istennek áldási legyenek Nagyságoddal minden dolgaiban. Mi ide Istennek hála Nagyságod jóakarói mind jó egészségben vagyonk. Adja az Ur Isten, Nagyságtok felől is hallhassonk minden jókat. Akarám Nagyságodnak ertésére adnom, ma harmadnapja, hogy Maczkási Ferencz, Bátori Gábor fűember szolgája Cassára érkezék igen nagy sietséggel, palatinus uramhoz siet, ő felsigihez is mondotta, hogy megyen, ha palatinus uram ő Nagysága el bocsátja. Segitsiget kér az fejedelem Bátori, mert minden bizonnyal rámegyen az török, azt mondotta Maczkási, hogy az mostani havasali vajda izente meg neki, „minthogy, ugymond, az felséged segétsigivel löttem havasali vajda, jó szántombul izenem igen titkon, hogy viseljen gondot felséged magára, mert bizony rád megyen az török. Magam is örömest szolgálnék felségednek, ugymond, de ennél egyéb dologban nem szolgálhatok, hanem őrizkedjél, mert ednehány felől rád mennek." Ez havasali vajda izenetihez képest bocsátotta Maczkásit, hogy császártul ő felségétől kérje el Nagyságodat, hogy adjon császár Nagyságod mellé segétsiget, mely segitsiggel Nagyságod ő hozzá menvén, ajánlja magát ő felsiginek, hogy be viszi Nagyságodat országában. Ily nagy szerelme vagyon Nagyságodhoz Bátorinak. Azt hiszem, hogy azzal az segétsiggel inkább oltalmazná magát, hogysem mint Nagyságodat segitené. Kérem azért Nagyságodat, engem se hagyjon el Nagyságod az köntösujjából.

Tegnap istve hozának Jenőbűl, Sarkadbul hirt ide, igen bizonyost, hogy immár Skender basa Betlen Gáborral együtt tizezer törökkel érkezett Temeosvárhoz és immár mind Jenőt, Lippát, Aradot is kérette török császár számára. Az aradiak s lippaiak immár mind felesigeket, gyermekeket ki küldötték, csak magok maradtak meg az várban. Szintén ezen órában irkezék generalis uramnak egy kémje Egrűl, ki szintén oda Giula felé volt, mely Giula öt mélyfőd Lippához, Aradhoz három, bizonyoson hozá, hogy Skender basához más vezér érkezett negyvenezer törökkel; bizonnyal mondá azt is, hogy egy hetet nem mulat, megszállják Lippát, Jenőt, Aradot eczersmind. Azt meg vivin Váradra igyekezik.

Havasalfeöldiben is igen nagy erővel mondják Magyarogli basát, ki csak azt várja, hogy Bátori Gábor az mely haddal vagyon, meg segélje Lippát, Jenőt, mingyárást által megyen Erdélyben és azon igyekezik, hogy kirekessze mind az országbul s mind peniglen Szebentől. Mostan Magyarogli Bukuresten vagyon minden hadával.

Ezek mostan az hireim, kiket Nagyságodnak meg akartam irnia. Reméllem immár, hogy mindennap renovaltatnak ezek az hirek. Ezután bizonyosbat irok Nagyságodnak. Ezzel Nagyságodnak ajánlom szolgálatomat. Vigasztalja meg az Ur Isten Nagyságodat velönk egyetemben kedves örömmel.

Datum ex Szerencz, 21. Augusti 1613.

Illustrissimae Celsitudinis V[rae]

servitor semper paratissimus

Sigismundus Kornis mpr

P. S. Utolszor kérem ezen Nagyságodat mindenekfelett, hogy az Nagyságod jóakaratjábul és gratiajábul Nagyságod ne hagyjon engemet kiesni és azon régi jóakaratja tartassék meg hozzám, az ki eddig volt; mert én fottig Nagyságod jóakaró szolgája leszek. Bizony nem hagyja Isten Nagyságodat, Nagyságoddal együtt minket is. Majd még kelletik az ember, legyen jó reménsigben Nagyságod. Az bojer uraknak is mind fejenként szolgálatomat ajánlom, mint szerelmes atyámfiainak.

Adresa: Illmo Principi et Domino, domino Radulio Dei gratia principi ac perpetuo haeredi Valachiae Transalpinae etc. etc. Domino, domino ac patrono colendissimo.

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 19.)

Trad. Illustrissime etc. Blagoslovirile lui Dumnezeu să fie cu Măria Ta în toate lucrurile. Noi cei de aici voitorii de bine ai Măriei Tale, slavă lui Dumnezeu, suntem toţi în bună sănătate. Să deie Dumnezeu să putem auzi şi despre Măria Ta tot binele. Vream să dau de ştire Măriei Tale că acum sunt trei zile, decând Francisc Macskási, sluga lui Gabriel Batori a sosit cu mare grabă în Caşovia, se grăbeşte la domnul palatin, a spus că merge şi la Maiestatea sa, dacă îl sloboade Măria Sa palatinul. Principele Batori cere ajutor, căci de bună seamă Turcii merg împotriva lui, Macskási a spus că voevodul de acum din Ţara-Românească l-a vestit, căci aşa zice, fiindcă cu ajutorul Maiestăţii Tale am ajuns voevod în Ţara-Românească, de bună voia mea vă trimit vorbă în taină mare, ca Maiestatea Ta să aibă grijă, căci de bună seamă Turcii merg împotriva ta. Şi eu aş sluji cu plăcere Măiestăţii Tale, aşa zice, dar nu pot sluji în alte lucruri înafară de acesta, dar să te păzeşti căci merg împotriva ta din câteva părţi. Potrivit cu a-

ceastă vestire a voevodului din Ţara-Românească, l-a slobozit pe Macskási să ceară pe Măria Ta dela Maiestatea Sa Impăratul, să deie împăratul ajutor pe lângă Măria Ta, cu care ajutor mergând Măria Ta le el, el se îmbie Maiestăţii Sale, că duce pe Măria Ta înăuntru în Ţara Măriei Tale. Atâta dragoste are Batori faţă de Măria Ta. Cred că cu acel ajutor mai curând s'ar ocroti pe sine, decât să ajute pe Măria Ta. De aceea rog pe Domnia Ta ca nici pe mine să nu mă lase afară din contăşul Măriei Tale.

Ieri seara au adus aici ştire din Ineu, din Sarkad, foarte sigură, că Paşa Skender cu Gabriel Betlen împreună cu 10.000 Turci au sosit la Timişoara şi până acum a cerut pe seama împăratului turcesc Ineul, Lipova şi Aradul. Arădenii şi lipovenii şi-au trimis afară atât femeile cât şi copiii, au rămas numai ei în cetate. Chiar în acest ceas sosi o iscoadă a domnului general din Agria, care a fost asemenea prin părţile Gyulei, care Gyula e la cinci mile de Lipova, la trei de Arad, a adus vestea sigură că a sosit la Paşa Skender alt vizir cu 40.000 Turci; a mai spus de bună seamă şi aceea că nu trece o săptămână şi cuprind de-odată Lipova, Ineul şi Aradul. Luându-le acelea, pleacă spre Oradea.

Spun că şi în Muntenia se află cu oaste mare Paşa Magyarogli care aşteaptă numai ca Gabriel Bathori cu oastea care o are, să ajute Lipova şi Ineul, numai decât trece prin Ardeal şi se sileşte să-l scoată din ţară şi din Sibiu. Acum Magyarogli este în Bucureşti cu toată oastea sa.

Acestea sunt acum ştirile mele pe cari am vrut să le scriu Măriei Tale. Nădăjduesc acum că în fiecare zi se înoiesc aceste ştiri. După aceasta scriu mai sigur Măriei Tale. Cu aceasta îmi închin slujba mea Măriei Tale. Dumnezeu să mângâie pe Măria Ta, împreună cu noi, cu bucurie plăcută. Datum etc.

P. S. In urmă rog mai presus de toate pe Măria Ta să nu mă lase să cad din bunăvoinţa şi graţia Măriei Tale şi să ţină faţă de mine aceeaş bunăvoinţă veche, care o fost şi până acum; căci voi fi până la moarte slugă binevoitoare. De bună seamă, Dumnezeu nu părăseşte pe Măria Ta. Va mai fi nevoie de om, să fie cu nădejde Măria Ta. Îmi închin slujba mea şi boierilor fiecăruia, ca fraţilor mei iubiţi.

255.

[Wien, 21 August 1613.]

Radu Şerban-Vodă către Camera Aulică.

Trecând patru luni de când n'a primit nici un ban dela Camera Ungară, cere dispoziţie urgentă ca să i se achite atât pensia restantă cât şi pe viitor fără nici o greutate.

Illustrissimi ac Magnifici Domini, Domini et Patroni mihi observandissimi.

Iam sunt elapsi aliquot menses, et pene quatuor integri, ex quo nihil pecuniarum deputati Sacra^{mae} Caesareae M^{tis} Domini, Domini mei clementissimi ex Camera Hungarica accepi, ita ut nullum modum reperio, quid mihi ultra faciendum sit, aut quoniam pacto eam pecuniam tanto intervallo retentam ab eadem repetere queam. Ideo Illustres ac Magnificas Dominationes Vestras, uti Dominos et Patronos meos observandissimos humiliter oro, dignentur eidem Camerae Hungaricae, tum et praefecto salinarum Posoniensium (qui non pecunia parata, sed sale deputatum solvere hoc tempore solitus est) serio ac firmiter specialibus decretis suis demandare: quo iidem hoc illud deputatum, tam retentum, quam subsequens singulis mensibus, absque quibusvis suis repugnationibus et excusationibus solvere debeant ac teneantur, cum non habeam aliud subsidium, quo me cum tanta familia ad felicem reditum Sacra^{mae} Caesareae M^{tis} sustentare queam. Quod me ab Illustribus ac Magnificis Dominationibus obtenturum spero. Quorum me benevolentiis, una cum meis petitionibus quam maxime commendatum cupio, exspectans benignum ac optatum responsum.

Illustrium ac Magnificarum Dominationum Vestrarum
Addictissimus servitor
Radulius Terrarum Valachiae
Transalpinae Waiwoda mpr

In dorso: 21. Augusti Anno 1613. Fiant mandata petito modo. Exp. 21. Aug. 613.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14442.)

Notă. Petiţia, subscrisă de mâna aceluia care a făcut-o, a fost predată de către Nicolae Petraşcu şi rezolvate ambele împreună. Dar dupăce a intervenit şi arhiducele Ferdinand în interesul lui Radu Şerban, ordinul de plată către Camera Ungară s'a reînoit peste câteva zile, la 27 August 1613.

256.

[Wien, 21 August 1613.]

Nicolae Petraşcu către Camera Aulică.

Deoarece nu şi-a putut primi până acum pe deplin suma ce are să ia dela Stat, roagă să dea ordin hotărît tricesimatorului din Szencz ca să-i plătească datoria în valoare germană, nu ungară, conform ordinelor directe de cari acela nu se ţine.

Illustrissimi ac Magnifici Domini, Domini et Patroni mihi observandissimi.

Haud libenter id facio, quod mihi impudentiae notam semper generare potest, at multo magis existimo Illustribus ac Magnificis Dominationibus Vestris illud displicere et molestum esse, quarum limina iisdem inveteratis et pene iam exosis quaerelis meis a me assidue tundantur. Sed quum apud Cameram Hungaricam, Tricesimatorem quoque ipsius Zempcziensem nihil prorsus efficere poteram, ut videlicet iuxta Sacra^mae^ Caesareae M^tis^ Domini, Domini mei Clementissimi et Illustrium ac Magnificarum Dominationum Vestrarum mandata hoc idem debitum meum liquidum iuxta tenorem literarum obligatoriarum integre persolutum esset, eo ventum est, ut Illustres ac Magnificas Dominationes V^ras^ invitus debeo meis onerare precibus. Quas uti Dominos et Patronos meos observandissimos exoratas esse velim, quatenus mihi eam specialem gratiam, quam ego semper perspectissimam in me cognoveram demonstrare, ac alio mandato suo eidem Camerae Hungaricae, tum ipsi quoque Paulo Mauroch specialiter serio ac firmiter demandare dignentur, quo is Paulus Mauroch tricesimator Zempcziensis absque quavis renitentia et contradictione hoc idem debitum meum, iuxta decreta Sacra^mae^ Caesareae M^tis^ et Illustrium ac Magnificarum Dominationum Vestrarum iam multis vicibus hac in causa benigniter latā, servato tenore literarum obligatoriarum, in quibus specialiter et expresse valor cuiuslibet taleri septuaginta cruciferis computatur, numero Germanico, non vero Hungarico, semotis quibusvis illius diffugiis et ulterioribus excusationibus integre, realiter et totaliter solvere debeat ac teneatur, quo paupertati meae subvenire queam, ut amplius istae meae quotidianae petitiones Illustres ac Magnificas Dominationes V^ras^ molestare et interturbare iam tandem aliquando desinant. Quod me obtenturum spero. Quorum benevolentiis me cum meis petitionibus iterum atque iterum commendo, exspectans benignum ac optatum responsum.

Illustrium ac Magnificarum Dominationum Vestrarum, Dominorum et Patronorum meorum observandissimorum

Addictissimus servus
Nicolaus Petrascus Vaiuoda mpr

Indorsatio: Illustrissimis et Magnificis Dominis, Dominis Sacra^mae^ Caesareae M^tis^ Camerae Aulicae Directori, caeterisque Dominis Consiliariis etc. Dominis et Patronis observandissimis Humilis supplex libellus Nicolai Petrasci olim Michaelis Waiwodae filii.

Rec. 21. Augusti Anno 613. Camerae Hungaricae iniungatur. Exp. 21. Aug. 613.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14442.)

Notă. Petiția scrisă de altul, dar iscălită de însuși Nicolae Petrașcu, a fost transmisă imediat Camerei Ungare cu cea mai călduroasă recomandație.

257.

Wien, 21 August 1613.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Radu Șerban-Vodă neprimindu-și pensia de patru luni, se ordonă achitarea ei urgentă.

Praeterire Sp[les]... Do. V[ras] nequaquam arbitramur, qualiter adhuc 19. nuper elapsi mensis Iunii die Sacra Caesarea Regiaque Maiestas D. N. C. Illustri Domino Radulio Vaivodae deputatum suum 20 fl. menstruum ex proventibus Regiis curae earundem commissis gratiae nomine subministrandum benigne eisdem demandaverat.

Cum vero is eiusmodi deputatum suum iam a quatuor fere mensibus ad multiplices sollicitationes suas sese minimo percepisse vehementer iterum conqueritur, neque pro tempore alia subsidia seu adminicula, quibus vitam hanc una cum suis commodius traducere possit, habeat: Sp. ... Do. V[ris]... mandamus... quatenus non solum restantiam supradicti deputati praefato domino Radulio quantocius, reiecta omni longiori mora modo praemisso ex reditibus eisdem concreditis, verum etiam illud ipsum deinceps continuando menstruatim sedulo subministrare ac assignare faciant; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 616 fol. 65.)

258.

Wien, 21 August 1613.

Camera Aulică către Camera Ungară.

Neprimind opiniunea Camerei în chestiunea achitării sumei datorite lui Nicolae Petrașcu, ordonă din nou ca ea să se socotească conform valorii germane a talerului pentru ca să nu fie păgubit.

Quidnam et qualiter Sp^{les}... Do. V^{rae} super liquido Sp^{lis} Mag^{ci} Domini Nicolai Petrasco Vaivodae debito, nec non valore monetae Hungaricae, iuxta eiusdem regni vigesimum octavum, anni praesentis sancitum articulum die octava nuper elapsi mensis Iulii nobis rescribant, perabunde cognovimus.

Cum vero tenor literarum obligatoriarum dicti debiti talerum unum quemque in computu 70 cruciferorum valoris Germanici expressae in se continuat, et memoratus Petrascus sat diuturnae pacientiae moram sustinuerit, atque ea de causa haud immerito, ut tandem commodo suo idem debitum applicare et in usus necessarios convertere queat, iterato eandem exsolutionem urgeat: Mandamus Sacrae... M^{tis}... nomine Sp... V^{ris}... amanter requirentes antefatum debitum ipsi Petrasco ex proventibus tricesimae Zempcziensis, quo iam dudum reiectum est, in valore Germanico ad evitandas eius quotidianas querelas, iuxta obligatorias ipsius manibus assignatas certo certius persolvi curent; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 616 fol. 64.)

259.

Wien, 27 August 1613.

Camera Aulică către Camera Ungară.

La intervenţia arhiducelui Ferdinand se ordonă ca Radu Şerban-Vodă să aibă o pensie lunară de 200 fiorini.

Qualiter Ser^{mus} Archidux Ferdinandus ulteriorem ordinationem exsolutionis 200 florenorum menstrui deputati Illustri Mag^{co} Domino Radulii Vaivodae nobis imponat, Sp^{les} ac Mag^{cae} Gen. ac Egr. Do. V^{rae} ex annexo eiusdem decreto fusius percipient.

Cum autem ratione eiusdem deputati restantiae (!) quam currentis proximis elapsis diebus iisdem perscripserimus aequumque sit, ut praefatus supplicans, quoniam ad praesens tempus aliis suppetiis et adminiculis pro se ac familia sua alenda careat, illud ipsum consequatur: Proinde Sp.... Do. V^{ris} praelibatae Suae Ser^{tis} nomine iterato iniunctum esse velimus, nostro eas amico requirentes suprafatum deputatum 200 fl. ...sine renitentia aliqua, memorato Radulio persolvere et assignare procurent, ne is ulterioris querulationis hac de causa ansam habeat; etc.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 616 fol. 62.)

260.

Wienerneustadt, 29 August 1613.

Preşedintele Ioan Molardt către arhiducele Ferdinand.

Dificultăţile propunerii palatinului Thurzó în chestiunea ajutorului de dat lui Gabriel Báthory şi a restituirii lui Radu Şerban-Vodă. Molardt — ca preşedinte al Consiliului de Război — *nu consimte la aceste proiecte cari ar pricinui un război cu Turcii. Apoi nu are încredere nici în Báthory care pe lângă bunavoinţa ce pare a arăta, a oprit pe Radu Şerban să intre în Ardeal.*

Durchläuchtigister Erzherzog. Genädigister Fürst und Herr.

Aus Herrn Palatini abgelesenen Schreiben, in welchen er sich auf des Fürsten Bathori Abgesandten Instruction, und was derselbe schriftlich angebracht referiert, ist fürs Erste zu vernehmen, dass der Bathori Hülf wider die Türggen begehre, die in solcher Eil aus der Oberhungerischen Spannschaften, die Palatinus aufboten und Sibenbürgen zu succurrirn vermahnet hat, dahin zu gebrauchen sein.

Fürs Ander, dass solche Spannschaften Kriegsvolk bis Ihre Kaiserliche Maiestät mit mehrerm geworbenen Hungerischen Kriegsvolk aufkummen, dahin zu schicken.

Dritten, mit dieser Occasion und Spannschaften Kriegsvolk den Radul Weida in Sibenbürgen abzufertigen, damit er in die Wallachei widerkummen khund. Er Palatinus hab vor diesem den Raduln mit den Bathori zu vergleichen Mittl gesuecht und dem Bathori geschrieben. Der hab sich, wie aus des Bathori Abgesandten Relation zu vernehmen, darauf resolvirt und dem Raduln dasselbige angezeigt, Ihne aber gerathen in Sibenbürgen nit zu begeben. Er hab dann zuvor vom Bathori genuegsambe schriftliche Sicherheit, und wolle er, Palatinus mit den Raduln mündtlichen davon tractirn; etc.

Den dritten Punct betreffend, dass Palatinus Raduln mit den Fürsten Bathori zu versühnen vermeint und dass Palatinus ihne Raduln gerathen, ausser genuegsamber schriftlichen Assecuration in Sibenbürgen zum Bathori nit zu ziehen, referirt sich Palatinus auf des Bathori Gesandten schriftliche Relation, dass Bathori sich hierinnen erklärt, ist zu vernehmen, und hab Ich von Molardt in meinem Ihrer Kais. Mt. vor 8 Tagen überschickten Relation gehorsambist under andern überschickt berichtet, dass der Radul Weyda in dieser Sachen zweimal bei mir gewesen und sich

erklärt, dass er ausser Ihrer Kais. Mt. allergenädigistem Consens auch mein, von Molardt Vorwissen mit dem Bathori in kein Tractation einlassen, des Radul Weida sambt des Herrn Palatini Intercession für Ihne in dieser Sachen sein Ihrer Kais. Mt. mit mein, von Molardts Relation vor 8 Tagen eingeschlossen worden, mit Guetachten, dass des Radul Weida mit dem Bathori Reconciliationssachen Ihre Kais. Mt. nit durch Herrn Palatinum, sondern Ihrer Kais. Mt. zu dem Bathori verordnete Abgesandte sollen tractirt und abgehandlt werden. Weiln es aber mit dem Bathori und Sibenbürgen in andern terminis, dann damals stehet, und es allem Ansehen nach zum offnen Krieg mit den Türggen gelangen will, stehet es bei Euer Fürstlichen Durchlaucht und dero ansehentlichen Herren Räthen ferrern Nachgedenken, von Ihrer Kais. Mt. der nach Sibenbürgen geordneten Commissarien Abfertigung oder Einstellung derselben Legation zu rathen sein möchte.

Der Kriegsrath ist benebens der gehorsambisten Meinung, weil Palatinus mit gemeldter Tractation der Vereinigung zwischen dem Bathori und Raduln Weida sehr eilt und den Raduln auf Neusol erfordert hat, möchten Euer F. Dt. zum Radul Weida Caesare Galln abfertigen und durch ihne das wie obvermeldt ohne Ihrer Kais. Mt. Willen und Consens in kein Vergleichung mit dem Bathori einzulassen, sondern Ihrer Kais. Mt. Resolution und Antwort auf sein und Herrn Palatini überschickte Schreiben zu erwarten, und zum Fall er etwo verdächtige Sachen, die wider Ihre Kais. Mt. wären wüsste, dieselben Ihme Gallo eröffnen, dem Palatino, noch dem Bathori sich nit allerdings vertrauen, und sich Ihrer Kais. Mt. Hülf zu fürfallenden Occasionen getrösten sollte, und von Ihme vernehmen, was er zu Vollbringung seines Intents, neben den Oberhungerischen Spannschaften Aufboth-Volk für vertraute under den Hungern wüsste, auf die er sich verlassen und ihne kunden zuegeordnet werden, und weil Caesar Gallo bei Palatino vorher sich anmelden müsste, kann Ich, von Molardt bei Ihme, dem Palatino auf sein Schreiben antworten, und zum Fall Er wissen wollte, was er, Gallo bei dem Raduln zu verrichten Ihne anzeigen, Er sei zu demselben gesandt worden, zu vernehmen, was Er für Correspondez in der Wallachey zum Waivodat wiederkummen kundte, damit man nit etwo aus Unbedachtsamkeit wegen des Raduln ein Krieg mit den Türggen verursachen und an uns unnothwendigerweis selbst ziehen.

Under andern referiert sich Herr Palatinus auf Ihre Kais. Mt. Antwort vom 10. Augusti, desen Copia dem Hofkriegsrath ein-

geschlossen worden, die wäre notwendig abzuhören, sonderlichen, weil Palatinus von Ihrer Kais. Mt. in demselben Schreiben an Euer F. Dt. in Feindtsnöthen gewiesen worden, dem gehorsambisten Hofkriegsrath aber unbewusst ist, ob und was für Mittl Euer F. Dt. denen Hungerischen Gränitzen dieserzeit zu helfen haben; etc.

Neustadt, den 29. Augusti 1613.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Registratur 1613 Aug. 45.)

Notă. E interesant a se confrunta această părere a preşedintelui Consiliului de Război, Ioan Molardt cu acele ale palatinului Thurzó şi a cardinalului-primat Francisc Forgach din aceeaş zi, aflătoare în *Hurmuzaki*: Documente vol. IV/1 p. 503—506, păreri cari se deosebesc în multe amănunte de aceea a lui Molardt.

261.

Trnava, 6 Septemvrie 1613.

Radu Şerban-Vodă către consilierul Ioan Molardt.

Expunându-i treburile sale prin boierii săi, roagă să-l ajute pe lângă împărat şi arhiducele Ferdinand.

Illustrissime Domine, Domine et Patrone mihi observandissime.

Servitiorum meorum addictissimorum promptissima commendatione praemissa etc.

Paucis ante diebus requisitus fueram ab Illmo Domino palatino Hungariae, ut descenderem ad locum protunc residentiae illius. Quo facto, offenderam ibidem ablegatum Bathorei principis Transylvaniae, qui per eundem literas ad me miserat, nunquam antea meis primo existens lacessitus. Quid igitur eaedem in se contineant, cum ex illis, tum etiam ex fidelibus Nobilibus meis oretenus Illma Dominatio V^{ra} fusius intelligere dignabitur. Quibus et alias graves calamitates meas coram eadem exponere commisi: Humiliter Ill^{mam} Do. V^{ram} ut Dominum et patronum meum observandissimum orantes, ut fide plenaria in omnibus iisdem adhibita, Ill^{mae} Dominationis V^{rae} negotii mei ad Sacra^{mam} Caesaream M^{tem} Dominum, Dominum meum Clementissimum commendatione praemissa, citius apud Ser^{mum} principem Ferdinandum archiducem Austriae Dominum, Dominum meum Clementissimum expeditionem benignam obtinere valeant;[1] minime addubitans,

[1] Scrisoarea lui Radu-Vodă din aceiaş zi către arhiducele Ferdinand vezi-o în *Hurmuzaki*: Documente vol. IV/1 p. 508.

quin Illma Dominatio V[ra] uti Dominus et patronus meus observandissimus, eam singularem gratiam mihi, servo suo demonstrare dignabitur. Quam ego, dum spiritus his oculis, his manibus imperabit, promereri studebo. Cui me cum iisdem servitiis meis iterum atque iterum commendo, prosperam ac diuturnam valetudinem ex animo precatus.

Datum Tyrnaviae, die 6. Septembris. Anno 1613.

Illustrissimae Dominationis V[rae]

Addictissimus servitor

Radulius Terrarum Valachiae Transalpinae Waiwoda mpr

Іω Радꙋл Воевода

Adresa: Ill[mo] Domino, Domino Ioanni a Molard in Reineck et Drosendorf, Sacrae Caesareae M[tis] intimo consiliario, Consilii bellici et civitatis Viennensis supremo capitaneo etc. Domino et patrono observandissimo.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Registratur 1613 Sept. 61.)

262.

Wienerneustadt, 8 Septemvrie 1613.

Arh. Ferdinand către Ladislau Pethe-preş. Camerei Ungare.

Radu Şerban-Vodă ajungând în mizerie din pricină că nu i se achită pensia la timp, îl recomandă pentru ca să fie ţinut în credinţă până ce împăratul se va hotărî în interesul lui.

Intelligimus iam aliquoties et quidem serio Sacram Caesaream Regiamque M[tem] demandasse, quatenus Radulio Valachiae Vaivodae ex certis proventibus quota sibi assignata competenti semper tempore, absque ulla diminutione vel protractione exsolveretur, sicque aliquo modo saltem ipsius fidelitas sincere hactenus praestita, donec aliter de ipsius conditionis provisum fuerit, compensaretur, quam quia hactenus habere minime potuit, multas idcirco miserias una cum suis pati eum necesse fuit. Ad nos igitur in extremis constitutus confugiens, merito illi compatimur, tum propter servitia sua liberaliter praestita, tum quod in iisdem omnibus suis fortunis exutus omnem spem in Suam Caesaream M[tem] collocans, ab ea unice dependentiam suam querat, et non curatis quibuscunque hactenus exantlatis adversitatibus magis magisque fidelitatem suam in Sacram Caesaream Regiamque M[tem] et Regnum contestari non intermittat. Et nunc ea sint tempora, quibus

opera ipsius Sacram Caesaream M^{tem} felicissime uti posse haud fallibiliter existimamus.

Qua de re eum tibi prae caeteris commendatum voluimus, Sacrae Caesareae M^{tis} nomine clementer iniungentes et requirentes, ut omnium modum adinvenias, quo is suis restantiis quantocius contentetur et in posterum quoque stato tempore, donec aliter se Sua Maiestas resolverit, pensionem sibi deputatam habeat, atque sic homo iste propter egregia sua facinora in fidelitate Suae M^{tis} et Regni conservetur, prout te ultro facturum minime diffidimus. De caetero tibi gratia nostra bene propensi sumus.

Datum in Nova Civitate, 8. Septembris. Anno 1613.

(Orsz. ltár. Budapest. Vol. 616 fol. 66.)

263.

Wienerneustadt, 23 Septemvrie 1613.

Arhiducele Ferdinand către Radu Şerban-Vodă.

Îl invită să vină grabnic la dânsul pentru a-i comunica în numele împăratului câteva lucruri însemnate.

Illustris Princeps sincere nobis dilecte.

Sunt quaedam ardua negotia, quae Sacrae Caesareae Regiaeque M^{tis} domini patruelis et patris nostri observandissimi nomine vobis intimanda et vobiscum conferenda forent. Proinde vos hisce benigne requirimus, quatenus vos quamprimum itineri accingere et paucis vestram [viam] huc ad nos cum praesentium ostensore, Sacrae Caesareae M^{tis} aulae familiari Egregio Joanne Illésy accelerare velitis. Vobis de caetero omnia foelicia praecamur.

Datum Neustadt, 23. Septembris 1613.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Registratur 1613 Sept. 33. Concept.)

264.

Trnava, 17 Octomvrie 1613.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Scrisoare de credinţă dată lui Ştefan Halmágyi trimes la dânsul pentru afacerile sale.

Illustrissime Domine, Domine et non secus Parens observandissime. Servitiorum meorum addictissimorum promptissima commendatione praemissa etc.

In negotio nostro proprio ablegavimus Generosum dominum Stephanum Halmágyi [1] consiliarium nostrum ad Ill^{mam} Do. V^{ram} cui omnia oretenus cum eadem Illma Do. V^{ra} referenda commisimus. Ideo quicquid nomine nostro is idem ablegatus noster referet, obnixe Ill^{mam} Do. V^{ram} uti Dominum et non secus parentem nostrum observandissimum oramus, dignetur eidem in omnibus plenariam fidem adhibere, nostri benigne meminisse, amoreque et affectu paterno, ut solet ad finem prosequi. Hanc gratiam donec ulla vitae portio in artubus residebit omni promptitudine servitiorum meorum promereri curabo, sumque adstrictus. Cuius nos benevolentiae commendantes eidem Ill^{mae} Do. V^{rae} prosperam ac diuturnam valetudinem a Deo Optimo Maximo ex animo precor.

Datum Tyrnaviae, die 17. Octobris. Anno Domini 1613.

Illustrissimae Do. V^{rae}

Addictissimus servitor

Radulius Terrarum Valachiae
Transalpinae Vaivoda mpr
Іѡ Радꙋл Воевода

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 20.)

[1] In original: Holmadzi. Scris cu fonetică românească.

265.

Trnava, 25 Octomvrie 1613.

Radu Şerban-Vodă către palatinul George Thurzó.

Sosind solul său trimes la principele Gabriel Báthory, îi comunică prin Halmágyi cele ce i-a scris şi vestit.

Illustrissime Domine, Domine et non secus Parens observandissime.

Servitiorum nostrorum addictissimorum promptissimam commendationem etc.

Ablegatus noster ad Ser^{mum} principem Transylvaniae nuper a nobis missus die 24. huius currentis una cum litteris et internuntio Suae Serenitatis secundis ventis ad nos Tyrnaviam appulit. Quid autem apud Suam Ser^{tem} effecerit, e vestigio Ill^{mae} Do. V^{rae} significare curavimus; quod eadem cum ex paribus litterarum ad nos, ab eadem Serenitate recenter transmissis, tum ex eodem Generoso domino Stephano Halmágyi consiliario nostro, omnia nostra suae fidelitati concredita commissa (cui, quaesumus, plenariam fidem adhibeat) uberius intelligere dignabitur. Super quibus,

Ill^{me} Domine, ut benigne informari desideramus, ita ab Illma Do. V^{ra} Domino et non secus parente nostro observandissimo, a quo totum negotium nostrum, suique promotio dependet, responsum quamprimum exspectamus, quam et humiliter oramus. Cui nos interim, nostraque omnia servitia addictissima commendantes prosperrime valere ex animo exoptamus.

Datum Tyrnawiae, die 25. mensis Octobris. A. D. 1613.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Addictissimus servitor

Radulius Terrarum Valachiae
Transalpinae Waivoda mpr
Iѡ̃ Радѹл Воєвода

(Orsz. ltár. Budapest. Acta Thurzóiana fasc. 88 No. 21.)

266.

Wienerneustadt, 1 Noemvrie 1613.

Arhiducele Ferdinand către Radu Şerban-Vodă.

Scrisoarea sa a trimis-o la curtea împărătească şi îndată ce va avea hotărîrea împăratului, i-o va transmite.

Illustris domine, Amice honorate.

Literas vestras de 26. proxime praeterlapsi mensis Octobris per proprium familiarem vestrum nobis transmissas recte consequuti sumus, earumque tenorem ratione legationis Bathorei ad vos factae benigne intelleximus, neque intermisimus eas adiunctis nostris intercessionalibus et Palatini literis Sacrae Caesareae Regiaeque M^{ti} domino patrueli et patri nostro observandissimo per eiusdem M^{tis} consiliarium fidelem nobis dilectum, Caesarem Gallum illico transmittere, superinde Suae M^{tis} benignam resolutionem, quae quantocius advenerit vobis adferri curabimus praestolaturi, vobis de reliquo omnia foelicia praecantes.

Datum Neustadt, 1. Novembris 1613.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Registratur 1613 Nov. 85. Concept.)

267.

Wienerneustadt, 1 Decemvrie 1613.

Arhiducele Ferdinand către Radu Şerban-Vodă.

La întrebarea sa îl asigură că a recomandat afacerea sa împăratului şi crede că el îi va fi de ajutor.

Illustris Princeps sincere nobis dilecte.

Ad vestras de 27. proxime peracti mensis Novembris ad nos datas literas vos hisce benevole informare voluimus, nos ratione vestri, vestrorumque ad latus adhaerentium Nobilium apud Sacram Caesaream Regiamque M^tem dominum patruelem et patrem nobis observandissimum partes nostras de meliori iam pridem interposuisse, minime dubitantes, quin Sacra Caesarea Maiestas oblata occasione vestri benignam habitura sit rationem, nec intermissuri Suam M^tem desuper ulterius commonefacere. De caetero vos prospere valere cupientes.

Datum Neustadt, 1. Decembris 1613.

(Kriegsarchiv. Wien. HKR Registratur 1613 Dec. 3. Concept.)

268.

[Praha, Decemvrie 1613.]

Anonim către împăratul Matia II.

Cere să i se achite suma de 11,760 fiorini împreună cu dobânda ce i se mai cuvine din succesiunea decedatului Ștefan-Vodă.

Copia der Supplication so der Römisch Kayserlichen Maiestät im Monat December Anno 1613 gehorsamist überliefert worden.

Von denjenigen Clainotern und Mobilien sein der jüngst abgeleibten Röm. Kais. Mt. hochlöblichisten Angedenkens [1] auf dero allergnädigstes Begehrn per 11.760 fl 12 kr allergehorsamist überschickt und zu derselben Handen geliefert worden, welche Summa Gelts alldort zu ersuechen und einzulangen Clarissimo Paulo Minio Nobili Veneto anstatt und in Namen seiner Hausfrauen Maria, weilend Johann Weiuoda, gewesten Fürsten in der Moldaw nachgelassnen Schwester, vermög glaubwirdiger Vertragsabschrift ultimo December 1607 Jahrs angewiesen und übergeben worden.

Wann aber angeregte noch unabgerichte Summa Gelts laut ordenlicher Cession und Gwalt seithero auf mich rechtmässigerweis transportiert und erwachsen, also habe bey Euer Kais. Mt. (als welcher solche und dergleichen noch verhandne Schuldposten meines allergehorsamisten Verhoffens uns Erachtens *iure successionis* abzurichten gebührn und obliegen) ich mich deshalben allerunterthänigist anmelden sollen und wellen, Dieselbe allergehorsamist bittend, Sie geruheten die gnädigiste billichmässige

[1] Impăratul Rudolf II a murit la 20 Ianuarie 1612.

Verordnung ze thuen, damit obberihrtes Capital der 11.760 fl 12 kr zusambt den darvon seit ultimo December 1607 bis 1614 Jahrs, als von 7 Jahren verfallnen und zu 5 pro Cento betroffnen 4193 fl Verzinsungen, und also Haubtguet und Interesse in Summa betreffend 15.953 fl 12 kr mir an gewissen richtigen Orten assigniert und angeschafft oder die empfangne Clainater wiederumben restituiert und herausgeben werden, eins oder das ander selbs erforderter Billichkeit nach von Euer Kais. Mt. allergnädigist wirklich zu erlangen ich allergehorsamist getröstend und zu Dero allergnädigisten verbleibenden Kaiserlichen Gnaden dabei jederzeit unterthänigist befehlendt.[1]

(Hofkammerarchiv. Wien. O. ö. Herrschafts Akten. Fasc. 18119. Copie.)

269.

Wienerneustadt, 30 Decemvrie 1613.

Arhiducele Ferdinand către Camera Scepusiană.

Cere informaţie dacă pensia lui Nicolae Petraşcu s'ar putea achita din banii ce au rămas acum liberi în urma plecării magnaţilor ardeleni în ţara lor.

Benigne vobis intimamus apud Sacram Caesaream Regiamque M^{tem} Dominum ac patrem nostrum observandissimum quondam Michaelis Waiuodae filium Nicolaum Petraschum habita ratione fidelium servitiorum defuncti parentis sui dicti Michaelis pro menstruali aliqua pensione eidem clementer decernenda demisse instituisse. Cum autem... praelibatae Caesareae M^{tis} benigna voluntas sit informari, num suprafato Petrasco ex menstrualibus illis proventibus ad beneplacitum et sustentationem ipsorum exulibus Transylvanis a Camera ista hactenus subministratis, siquidem dicti exules iam in patriam suam rediere restitutionem bonorum a novo Waivoda[2] promisso modo exspectant, ac consequenter praetacta provisio cessat, succurri possit: Idcirco eiusdem nomine vobis clementer hisce praecipimus, ut Nos superinde addito vestro consilio et voto pro ulteriori Sacrae Caesareae ac Regiae M^{tis} clementi resolutione quantocius informetis; etc.

Datae Neostadii, 30. X-bris. Anno 1613.

(Hofkammerarchiv. Wien. Hungarn. Fasc. 14442. Concept.)

[1] Scrisoarea nu e semnată, dar cuprinsul ei dovedeşte că a fost scrisă în numele sorii lui Ştefan-Vodă: Domniţa Maria ori poate de soţul ei, având cel mai mare drept la succesiunea lui.

[2] Radu Mihnea care domnia din toamna anului 1611.

II.

SERIA DOCUMENTELOR.

III.

LISTA SCRIITORILOR ȘI DESTINATARILOR.

IV.

LISTA LOCALITĂŢILOR.

V.

LISTA IZVOARELOR.

Alba-Iulia: Archivum Capituli Albensis 62.
Bistriţa: Arhiva judeţului Năsăud 35, 147=2.
Budapest: Bibl. Academiae Hungaricae 47, 92=2.
Budapest: Bibl. Universitatis 72, 118=2.
Budapest: Museum Nationale 6, 56, 80, 238, 253=5.
Budapest: Orsz(ágos) l(evél)tár 20, 26, 44, 50, 79, 81, 89, 90, 93, 101, 103, 104, 106, 107, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 128, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 142, 143, 144, 145, 146, 149, 150, 151, 156, 161, 169, 170, 172, 173, 174, 175, 179, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 190, 194, 198, 202, 203, 206, 210, 211, 220, 224, 226, 227, 230, 235, 240, 241, 243, 246, 249, 252, 254, 257, 258, 259, 262, 264, 265=90.
Cluj: Muzeul Ardelean 11, 17, 32, 37, 43, 51, 57, 60, 78, 94, 102, 177, 184=13.
Criş-Keresd: Archivum comitum Bethlen 65.
Firenze: R.Archivio di Stato 49, 205=2.
Innsbruck: Landesregierungsarchiv 4, 8, 23, 34, 39, 59=6.
Kraków: Bibl. pr. Czartoryski 28, 61=2.
Napoli: R.Archivio di Stato 68, 75=2.
Oravsky Podzámok-Árvaváralja: Archivum familiae Thurzó 76, 98, 232=3.
Praha: Archiv ministerstva vnitra 70, 71, 73=3.
Praha: Muzeum Národni 66, 67, 74=3.
Roma: Archivio Vaticano 12, 16, 42, 48, 69, 77, 87, 105=8.
Roma: Biblioteca Vaticana 3, 5, 22, 33, 36, 38, 53, 58, 84, 95, 109, 124, 141, 148, 152, 153, 154, 155, 162, 163, 166, 189, 201, 209, 213, 223=26.
Sibiu: Arhiva Naţională Săsească 54, 55=2.
Venezia: R.Archivio di Stato 24, 52, 242=3.
Wien: Hofkammerarchiv 1, 2, 7, 9, 10, 13, 14, 15, 18, 19, 21, 25, 27, 29, 30, 31, 40, 41, 46, 63, 64, 82, 83, 85, 86, 91, 130, 140, 158, 180, 191, 193, 195, 196, 197, 199, 200, 207, 208, 214, 215, 216, 217, 219, 221, 225, 228, 229, 231, 233, 234, 237, 239, 245, 247, 248, 250, 251, 255, 256, 268, 269=62.
Wien: Kriegsarchiv 88, 97, 99, 100, 108, 119, 129, 157, 159, 160, 164, 165, 167, 168, 171, 176, 178, 192, 204, 212, 236, 160, 261, 263, 266, 267=26.
Wien: Nationalbibliothek 96.
Wien: Staatsarchiv 45, 218, 222=3.

VI.

INDICE GENERAL.

VII.

ILUSTRAŢIUNI ŞI FACSIMILE.

Explicaţia peceţilor şi semnăturilor de pe foaia anexată. (Pag. II.)

Semnătura lui Ştefan Bogdan-Vodă (din 1608) cu litere latine: Stefano P(rencipe) mpr.

Pecetea lui Marcu-Vodă (din 1607) cu legenda: MARCVS VAYVODA C(OMES) . . . CZEL. Blazonul cvadrat arată sus stema Munteniei şi a Moldovei, jos un cavaler călare şi un aşanumit unicorn.

Pecetea Vornicului Nestor Urechia (din 1611) cu o stemă asemănătoare celor poloneze.

Semnătura lui Radu Mihnea-Vodă (din 1611) cu litere latine: Radul Voivoda mpria.

Galbenul lui Gabriel Báthory cu titlul de principe al Ţării-Româneşti (din 1611) cu legenda: GAB(RIEL) D(EI) G(RATIA) PR(INCEPS) TRA(NSYLVANIAE) VAL(ACHIAE) TRANSAL-(PINAE) — PAR(TIUM) RE(GNI) HVN(GARIAE) DOM(INVS) ET SIC(VLORVM) CO(MES) 1611. Iniţialele C şi V înseamnă locul unde galbenul a fost bătut adică Colos Vár=Cluj. Desenul monedei reprodus din cartea lui Adolf *Resch*: Siebenbürgische Münzen und Medaillen (Hermannstadt, 1901) tabela 19 No. 112. Tot acolo (sub No. 154) este descrisă o altă monedă de aur cu vleatul 1612, iar după numismatul ungur *Érdy* János mai există şi o monedă cu anul 1613 pe când fireşte Báthory nu mai avea nici o relaţiune cu Muntenia pe care — de fapt — nici nu a stăpânit-o de oarece n'a fost nici numit, nici confirmat de către Poarta otomană.

Semnătura lui Constantin-Vodă Movilă (din 1611) cu litere latine: Constantinus Princeps mpr.

Scrisoarea autografă a lui Nicolae Petrașcu-Vodă (din 28 Mai 1607) adresată către împăratul Rudolf II. (Pag. 17.)

Stema nobilitară a lui Nicolae Petrașcu de Berivoi boer de Făgăraș primită dela principele Gabriel Báthory la 1 Septemvrie 1608. (Pag. 51.)

Stema orașului Lugoj așezată în capătul diplomei prin care principele Gabriel Báthory a întărit vechile privilegii ale orașului în 3 Aprilie 1609. (Pag. 59.)

Scrisoarea ungurească a Vornicului Nestor Urechia (din Iași, 11 Ianuarie 1611) pe care numai semnul manupropriei este autograf, Vornicul nevoind — fără îndoială — a semna cu cirilice. (Pag. 120.)

Stema nobilitară a lui Ștefan Bojtha de Bethlen boer de Făgăraș primită dela principele Gabriel Báthory în 2 Decemvrie 1611. (Pag. 223.)

Stemele sunt reproduse conform normelor heraldice, reduse la mărime jumătate, de prof. Ștefan *Tóth* în Cluj, afară de stema boerului Bojtha reconstruită după descrierea textului diplomei nobilitare.

TABLA DE MATERIE.

DOCUMENTE PRIVITOARE LA ISTORIA ARDEALULUI, MOLDOVEI ŞI ŢĂRII-ROMÂNEŞTI

Vol. I. Acte şi scrisori. (1527 — 1572) Bucureşti, 1929. Vol. II. (1573 — 1584) Vol. III. (1585 — 1592) Vol. IV. (1593 — 1595) Vol. V. (1596 — 1599) Vol. VI. (1600—1601) Vol. VII. (1602—1606) Vol. VIII. (1607 — 1613) Preţul câte 400 Lei.

Sub tipar

Vol. IX. Acte şi scrisori. (1614 — 1640)

BIBLIOGRAFIA ROMÂNĂ-UNGARĂ

Vol. I. Românii în literatura ungară şi Ungurii în literatura română. (1473 — 1780) Bucureşti, 1931. Vol. II. (1781 — 1838) Preţul câte 400 Lei.

Sub tipar Vol. III. (1839 — 1866)

In pregătire

Partea II. Studii şi articole, portrete şi ilustraţiuni privitoare la Români în periodicile ungare.

Partea III. Regestele actelor şi scrisorilor privitoare la Români apărute în periodice şi alte publicaţiuni ungare.

DOCUMENTS CONCERNANT L'HISTOIRE DE LA TRANSYLVANIE, DE LA MOLDAVIE ET DE LA VALACHIE

Vol. I. Actes et lettres. (1527 — 1572) Bucarest, 1929. Vol. II. (1573 — 1584) Vol. III. (1585 — 1592) Vol. IV. (1593 — 1595) Vol. V. (1596 — 1599) Vol. VI. (1600—1601) Vol. VII. (1602—1606) Vol. VIII. (1607 — 1613) Prix à Lei 400.

Sous presse

Vol. IX. Actes et lettres. (1614 — 1640)

BIBLIOGRAPHIE ROUMAINE-HONGROISE

Vol. I. Les Roumains dans la littérature hongroise et les Hongrois dans la littérature roumaine. (1473 — 1780) Bucarest, 1931. Vol. II. (1781 — 1838). . . . . Prix à Lei 400.

Sous presse Vol. III. (1839 — 1866)

En préparation

IIe Partie. Études et articles, portraits et illustrations concernant les Roumains dans les publications périodiques hongroises.

IIIe Partie. Extraits d'actes et lettres concernant les Roumains dans les publications périodiques hongroises.